

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228660

UNIVERSAL
LIBRARY

هو الله
سبحانه وتعالى

جلد سیم کا مطلع الشکر من اکیف جنات
صبیح الدار محمد حسن خان پیر انطباق
و دار الترجمہ خاصہ ہمایونی دہلی

انیسٹیل
۱۳۰۳ھ
ہجری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَعْدَ الْحَمْدِ لِلَّهِ عَلَى نِعَمِهِ وَنَوَالِهِ وَالتَّوَلَّى عَلَى سَبْدِ نَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ چَیْنِ گُوید چاکِر
 درگاهِ جهانِ پیام محمد المَدْعُو بِالْحَسَنِ الْمَشْهُرِ بِصَنِيعِ الدَّوْلَةِ غَفَرَ اللَّهُ ذُنُوبَهُ
 وَتَرَعَبُوبَهُ که چون تالیف جلد ثانی کتب مطبع الشمس که بشرح احوال و اثار
 ارض مقدسه مشهد الرضا زاده‌ها الله کرامت و شرفاً اختصاص داشت نسبت باستان
 ملائک باستان حضرت ثامن الائمه و کاشف الغم عن الامه سیدنا ابوالحسن الثانی
 صلوات الله علیه از جانب ابن ذیل خدمتی بود قلیل اسند عسادی قبول و عمتی
 اسعاف مأمول و ابعثه علیه عظمیٰ عریضه عاجزانه مشتمل بر حاو عقیده و راسخه این
 ضعیف و جوامع مطالب مطوئه ان تالیف و اظهار کمال ابنهال و ضراعت و رجائیل و تجمعات و
 شفاعت معروض افتاده و از جانب کارگذاران ان ناحیه مقدسه منشوری موشح بچشم مبارک
 بآب کقطعه نشان طلای مینا بافتار حفر در میان عالمیان شرف صدور پذیرفته بود لاجرم در
 اول اینجد اخیر که از مجلات حالات منازل اباب تفریح خواهد گردنخت عین انریضه را بطولها
 برنگاشتم نگاه بجاده سنجی که داشتم قدیم ندوین گذاشتم

صور ذریعۃ الاولیٰ کہ از جامع مؤلف علیہ جنتافضائکم! شیخ اجل حبیب بن ادریس
 بارغ صد الافاضل شیخ محمد مہدئ فرزند عبد رب بادی اناہ اللہ ماہامکم الذارین
 من القہور والاباد بحضویرنہ امام ہمام علی بن موسیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلام عرض نمودہ
 باذرائق قد نہضاً مبتدئاً قد رکضاً

وفد مضی کانت الہ بركة اذا ما اومضاً

ابلق سلامی زاکا بطوس مولای الرضا

سبط البقی المصطفیٰ وابن الوصی المرتضیٰ

من خازن غزاقسا وشاد مجدداً ابضاً

وقلہ عن مخلص ہری الا مفرضاً

کہ ای ایست و رحمت الہی

بند شرمندہ باغی طائی حسن بن علی بن الحسن المرآئی

بند زافر ابوحدایت صانع عالم و نبوت رسول خاتم

صلی اللہ علیہ والہ وسلم

اذاء شہادت میکند و عرض عہدت بمنابد

کہمانا ولاہب نوایا باہ سبعہ و ابناہ اربعہ

امانت معروضہ است و طاعت مفروضہ

و ميثاق عہد است و عہد و ثبوت

امتحان قدیم است و پیمان عظیم

و حمت سابقہ است و نعمت سابقہ

بیعت اول است و صفه علما
ندای نخست است و صلائی است
فرض اول است و حکم ازک

که انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابتن
ان يحملنها واشفقن منها وجعلنا الانسان انه كان ظلوما جهولا
اسمان باوامانت نوانست کشید فرعۀ فال بنام من دیوانه زدند
و شما

ای اهل بیت نبوت و خاندان قوت
و دودمان گرم و اولیاء نعم
و مظاهر جلال و عناصر جلال
و سبیل اعظم و صراط اقوم
و ظل شهود و حاصل وجود
و خلاصه ادوار و نتیجه ادهار
صنایع پروردگارید و خلوصنا ب شما
قائم الله

ابنهما الاشباح النوره والارواح المطهرة
والتنوس الکریمه والعکس الغدیمه
ما خلق الله

سماء بینه ولا ارضاً مدینه

وَلَا فَلَكَ أَبَدُورٌ وَلَا تَجْرَأُ بِمُودٍ

وَلَا فَلَكَ تَجْرِي وَلَا تَجْمَلِي تَرِي

وَلَا تَجْأَهْتِ وَلَا تَحَابِسْكِ

وَلَا عَيْنَانِ تَتَّبَعِ وَلَا بَرْقَانِ تَلْعَقِ

وَلَا نَهَارَانِ يَبْضِي وَلَا ظَلَالَانِ يَفْجِي

وَلَا شَمْسَانِ تَهْبِرُ وَلَا طَائِرَانِ يَطِيرُ

وَلَا نَارَانِ وَلَا نُورَانِ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا حُورَانِ

إِلَّا لِأَجَلِ مَحَبَّتِكُمْ وَنَيْلِ وَلَا هَيْبِكُمْ

وَاللَّهِ لَوْ لَا اِسْتَمَوْا مَا كَانَتْ الذُّ

بُيَا وَلَا جَمَعَ الْبَرِيَّةُ مَجْمَعُ

مِنْ أَجْلِكُمْ خُلِقَ الزَّمَانُ وَضُوْ

شُهُبٌ كُنْتُمْ جَنَابِلُ أَدْرَعُ

يَا بِي أَنْتُمْ وَأَتِي

عَلِمَ حَقًّا نَوَاشِئًا وَمَعَالِي أَسْمَاءِ

وَسِرِّ مَوَارِثِ نَبِيًّا وَخَصَائِرِ أَوْصِيَّا

أَزْفِصِيرِ أَدَمَ وَعَصَايِ شَعْبِ وَحَجَرِ مُوسَى وَخَاتَمِ سُلَيْمَانَ

وَسَلَاحِ رَسُولِ اللَّهِ وَجَهْرِنِ أَحْمَرَ وَابْيَضَ وَصَحْفَةِ جَامِعِهِ وَمَصْحَفِ فَاطِمَةَ

هَمْدِ دُرِّ زُدِّ شَمَائِلِ

فَأَمَّا اللَّهُ كُلُّهَا لَدَيْكُمْ وَمَوَارِثُ الشُّبُوفِ بَيْنَ بَدَنِكُمْ

وَعِنْدَكُمْ مَا نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ وَهَبَطَ بِهِ الْمَلَكُ الْمُرْسَلُ

هَذَا أَغْنِيكُمْ عَنْ دَكِّ شَفْتِ غَطَائِهِ سِبْطِ مَعْتَدَاتِهِ أَوْ يَنْفَعُ

از اشیعه این اعتقاد است و فرّوح این اجتهاد

که بمحضرت امام عظمی و کبری خلافت کبری خدمتی پرداخته ام
و در موضوع انتم شهد ظهرو مقدس و ناحیه قُرب و انش کتابی ساخته ام

که در ظرف یک هزار و یکصد سال تمام که این مقام

مُتَوَدِّع هَبْکَل هُبُون علیه التَّحْتِ وَالْاَکْرَام

گرفته شده است هیچ نظری نظیر آن ندیده است

و این خدمت مبارک مَبْمُون در طوالت این احفاب و مُرُون

بر عهده افاضل فِرْقَةِ مُحَقِّقَةِ شِععه بلکه عموم علماء این دین و شریعه

دینی بوده که همی روزگار فاضای آن می نمود

تا آنکه در شهر و سال یک هزار و سیصد هجری

باعتضوتِ رَدِّ مَلْفُوزِ بِنِ هَزاد شِععه اثنی عشری

در کتاب منصور

مرزبان ممالک محروسه امامیه

و باسبان احکام طریقه جعفریه

بِحَدِّ مَذْهَبِ اَهْلِ الْبَيْتِ مِنْ بَنِي الْمُنْتَهَا

غلامِ اخلاص امیر المؤمنین علی بن ابیطالب

ابوالمظفر ناصر الدین شاه قدس سره الله اعلم

بِنَبِّ حَجِّ بَنِي سَنَادِ الَّذِي بِهِ السَّنَادُ لِلْعَاكِفِ وَالْبَادِ

احرام نمودم و باسین کُھُولِ هزار بادیه بکُھُولِ پیرو

وَقَبْلِي كَيْفَ بَانَ رَبِّي مُطَهَّرٌ سَيِّدٌ وَضَرِيحٌ مُنَوَّرٌ بَوَسِيْدٌ

بَاخُوْد كُنْهَم كَر اَبْدَل

فَلِمَامِ هَشْتَمِ سُلْطَانِ دِيْنِ رِضَا اَزْجَانِ بِيُوْسِ وَبِرْدُوَانِ بَارُوْكَا بَاش

عَلِمَ اللهُ

كِه اَوْشَاهِدُوْ اَنُوَارِ رَحْمَتِ وَمُعَابَبَةُ اَثَارِ مَغْفِرَتِ

خُوْ سَخِيْهَائِ كَشِيْدِه وَلِيْجِيْهَائِ چَشِيْدِه رَا شَكُوْهَائِ كُنْهَم وَمَقْتَبَائِيْ

مَتَّ اَزْجِيْجِ مُسَاعِدِ كِه بِرِ اَزْدَاهِ دِرْدَاز بِرْدُوْ كَبِيْ جَانِ بِيْ سَلَمِ عَمَقْدِ نِمَاز

اِيْجَنَانِ كَبِيْ كِه هَر كَسِ بَصْفَادِ بِيْدِرْدَانِ مَتَّ اَزْخَارِ مَغِيْلَا رُكْشُوْ اَزْدَاهِ دِرْدَاز

حَدِيْثُ عَلٰی قَرْنِ الشَّقَةِ رَحْلُهُ اَتْلُكْ لِيْعِيْنَ اَجِيْلَاءُ مُحَبَّانَا

وَقَدْ كُنْتُ بِالْاِنْكَارِ فِي الْبُعْدِ نَعِيْمًا وَاِلَّا بِمِجَازِ هَيْبَتِ بِيَا طِرِ رِيْثَانَا

فَجَلَّتْ لِيْ التَّعْجِيْبُ عَمَّا اَنْعَمَ بِيْهِ عَلٰی فُجَيَّا هَا اِلَالَهُ وَحَبَّانَا

بِسْمِ

طَائِفَانِ اِسْمَائِيْنَ اِنْ قُبْتُ شَاخِيْهِ وَعَاصِيْفَانِ جَاوِدَانِيْ اِنْ تُنْعَمَ بَاذِيْخِهِ
دِرْ اَسَالِ سَعَادَتِمَالِ بِحَكْمِ لِلْاُمُوْر اَوْفَاتُ وَاَجَالِ وَلِلْاَعْمَالِ اَهْلُوْنَ وَرِجَالِ
بِرْحَسْبِ اِشَارِيْهِ كِه دِرْ عَالَمِ بَاطِنِ وَنَشَاةِ كَامِنِ

اِذَا بِجَانِبِ اِفْدَسِ دَاشْتَنْدِ بَرَايِ اَدَاءِ دِيْنِ اَزْ ذِمَّتِ اُمْتِ بَرِ عَهْدِ مَن نِگَاشْتَنْدِ
وَمِنْ اَمَثَالِ مُشَبِّهٍ عَلَوْتِهْ وَانْفِئَادِ اِرَادَةِ رِضْوَنِهْ رَا

دِرْ اَسْتَفْصَاءِ اَصُوْلِ اِثَارِ جُغْرَا فِیْ وَاسْتِفْهَاءِ مَهْمَاتِ وَفَايِعِ ثَارِ بِنِيْ
وَاسْتِفْهَادِ اَمْتَمَاتِ اَحْوَالِ رِجَالِ

وغيرها از عناوینی که علفه ارتباط با انجمن شریف و صنف منیف
داشت خوض نمودم و بمجموعی پرداختم مُرَجِّمِ عَطَلِجِ الشَّمْسِ
مُنْطَوِّیِ بَرْتَرِیِجِ

اَوَّلِیَّتِ رَوْضَةِ مَبَارَكِ ویدائتِ قُبَّةِ مَعْلَاةِ
وَمَثَرِ حَرَمِ مُكْرَمِ وَمَثَرِ اَبَی ضَرِیجِ مَقْدَسِ
وَمَفَاصِلِ وَتَشَاكُلِ ابْنِهِ وَاَسَاسَاتِ وَاَضَعِ
دَرْوَاهِیِ وَاَكْفَافِ وِنَوَاحِیِ وَاَطْرَافِ مَرْفِدِیَاكَ وَمُضْجِعِ ثَابِتَاكَ
اِذَا بَوَابِ مُرْصَعِ وِدُرُوبِ مُلَمَعِ
وَمَصَارِیجِ مُنْبَتِ وِعِضَادَاتِ مُشْبَكِ
وَعَبَابِ مُرَوِّقِ وَاَرِوَقَةِ مُسَرْدَقِ
وَسِنَارَاتِ مُذْهَبِ وَحِجَابَاتِ مُرْتَبِ
وَفِیَابِ مُنْجَدِ وَفَوَائِمِ مُشْبَدِ وَجُذُرَانِ مُمَرَّدِ
وَمَقْصُورَاتِ مَلَوْنِ وَمَثَاذِنِ مُزَهَّنِ
وَمَحَارِبِ مُنْقَشِ وَاُسْطُوَانَاتِ مُرَقَّشِ
وَالْوَاحِ مُعْظَمِ وَنَارِجَاتِ مُنْظَمِ
وَحُطُوطِ مُبْتَرِ وَكَتَابِ مُطَرَّرِ
وَصُحُوفِ مُرَوِّقِ وَصَوَامِعِ مُنْمَقِ
وَمَا یُؤَاهَا

(مِنْ اَسَاسِ) قَدَبْنَاهَا الثَّمَنُ فَاَعْلَى بِنَاهَا

(وَمِنْ بُيُوتٍ) آذِنَ اللَّهُ أَنْ يُمْرَّ جَاهُهَا

وَمَحْتَوَى بِرَاحِوَالِ حَالِئِهِ شَهْرٍ شَرِيفٍ دَارِ الْقُدْسِ مَشْهُدِ

از فِیْلِ تَفْصِیلِ کِتاباتِ وَ کِیْفِیاتِ

جَوَامِعِ وَ مَسْاجِدِ وَ مَدَارسِ وَ زَوَابِ

وَ نَادِیِّ وَ خَوَانِیِّ وَ رِبَاطِیِّ وَ نِکَاحِیِّ

وَ تَعْدِیدِ وَ تَحْذِیدِ

مَحَلَّاتِ وَ اسْوَافِ وَ حَتَمَاتِ وَ شَوَارِعِ وَ سِکِّکِ وَ زُقَاتِ

وَ بَارِهِ وَ بَرُوجِ وَ دُرُوبِ وَ مَرَاتِیِّ وَ اَرَبَاضِ وَ مَضَلاتِ

وَ ضَبْطِ

مُعْظَمَاتِ وَ قَایِعِ وَ سَوَاحِجِ وَ حَوَادِثِ وَ خُطُوبِ

وَ اَبَاحِ مَشْهُودَةٍ غَلَبَاتِ وَ قَتَلاتِ وَ حَمَلاتِ وَ حُرُوبِ

وَ اِنْفِلَاتِ عِبْرَتِ اَمِیزِ وَ سَبَدَلاتِ حَبِیرَتِ اَنْگِیزِ

کِه در تَوْبِیْهائِی دَوْلَتِهایِ کوناگونِ بَرانِ خِشْتِ خِطَّةِ مَهاپُورِ

جاری شده است و طاری گردیده

و قَهَرِ سَهْ

اَسَایِ وَ تَزَاجِ اَعَاظِیْمِ رِجَالِ مَنسُوبِیْنِ بَانَ تَخْلِیفِ کَرْوِیْنِ

وَ بزرگانِ کِه در اِنْخِلاکِ خِفْتِه اند و دَرانِ اسنانِ اَسودِه اند

اِنْ سَلاطِینِ مَغْفُورِ وَ مَلِکَرادگانِ مَبْرُورِ وَ مَشائِخِ مَشْهُورِ

وَ عارفانِ مَعْرُوفِ وَ عالمانِ مَعْلُومِ وَ اَرَبابِ کَلَامِ مَوْزُونِ وَ اَحْبابِ خُطُوطِ مَنسُوبِ

وَجَوْهٌ خُذَامٌ وَخُزَانٌ وَقَهَّارٌ مَثَلُ شُغْلِ شَرِيفِ حُجَابِثٍ وَفَتَا مَنِصْبٍ خَطِيرٍ سِدَا

که عمرها از سرِ صدف و دبانِ دزدِ دهلِ غیرِ زبپای برده اند

و شرائطِ زعامتِ کرباسِ گبرِ دونِ اساسِ بجای آورده اند

فَالِهَذَا الْكِتَابِ الْجَامِعِ لِثَوَارِ الْبَدَائِعِ وَأَوَائِدِ الرِّوَايَعِ

لَا تَبْرُكُ دِفْعَةٌ وَلَا جَلَّةٌ إِلَّا أَسْتَفْصَاهَا

وَلَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا

انگاه اخبارِ منازل و نفاطِ واقعه

در طحی خطی و رود و صدور و قوسی صعود و نزول را

در ضمن دو مجلد مخلصانم بمشابه دفتِ نسبت بمجلده و سطی

و مع تلك التبعية

چون بر تعین و تبیین احوال اراضی حل و تر حال

و شجون احادیث بلادِ سهول و جبال

اشتمال دارند

هم جالبِ نظرِ مجاورِ فیهبند و هم جاذبِ خاطرِ ذائِرِ بعید

أَمَّا الْمَجَاوِرُونَ فَهَدُّوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَأَمَّا الزَّائِرُونَ فَهَدُّوا إِلَى صِرَاطِ الْمُحِبِّدِ

و سپس هر سه مجلدِ کاملِ آن دیوانِ حافل را

که اذ اشتمال

بر شرائطِ حکم و طرائفِ اخبار و عفا ئلِ کلم و نقائشِ آثار

و آیاتِ محکماتِ اعجاز و ادعای مبرماتِ بیفظ و انرجار

(هرودی دقزی است معرفت کردگا)

برای تقسیم انتفاع بپیرایه انطباع اذین دادم
و محض آنکه مشغون از شئون کربی خلافت رضویه و ماثِرِ حضرتِ علویه بود
نیمهای آن بنام طول و عرض کرده ارض فرستادم
حَتَّىٰ بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَمَا وَرَاءَهُ مِنَ الْمَآزِیَةِ الْحَسَنِ
نَدْبَعُ بِهِ الْأَفْطَاوُ شَرْقًا وَمَغْرِبًا
و یجری به ریح جنوب و شمال

بِاسْتِدْیِ بَا بَا الْحَسَنِ بِاخْلَیْقَةِ اللَّهِ
بَا اِنَّ اللَّهَ حَكَمَ اللَّهُ سِرَّ اللَّهِ وَالرَّحْمَةُ الَّتِي اَهْدَاهَا
دراهداء هر علوی کریم که بدرگاهی بزرگ تقدیم میگردد
لَا اَمَّالَهُ خَدَاوَنِدِهِ بِدِرَا بِنْتِی منظور است و فصدی در ضمیر مسنور
و هر سو فر که در راه پادشاه باضت خدمتی میبرد و نجشیم زحمتی میکند
الْبَدَّهِمْ بِتَقَرُّبِی وَی رَشْدًا بِمِدْیِ بِنْدِی

و (هچنین از گرمش چشم طمع میبارد)

بَاوَرِثَ الثَّوْرِيَّةَ وَالْاَنْجِلِ وَالْغُرَّانِ وَالْحِكْمِ الَّتِي لَا تُعْقَلُ

کتاب مطلع الشمس که نارنج دارالقدس

و ترجمه مخصوص

ان مَهْطِطُ نَوْرِ عَصَمَتٍ وَ مَصْطَبُ سَحَابِ رَحْمَتٍ

و منبِتِ غَرَسِ اَمِّیدِ وَ مَسْنَدِ دَرِسِ تَوْحیدِ مَبْیَاشِدِ

تَقْدِیْمَةُ اَیْسِتِ بَیْرٍ وَهَدِیْنِیْ حَفِیْرٍ

وَقَفِیْ كِه اَعْبَاءُ تَضْفِیْفٍ وَبَاهْظَاتِ نَرْصِفَشْ بَدُوشِ هُوشِ مَبْكَشِدِه اَم
اَز اَنَدِ وَخَنَه فَرْدَا وَبَهْمَانَه اَمْرِزَشْ وَدَسْنَاوِزِ سَنَكَاكُ وَمَائَه اَسَاوِشِ خُوشِ اَنَدِشِدِه اَم
ای مَوْلَايِ مِنْ وَايِ پَدِشَوَايِ مِنْ

وَايِ مَالِكِ حَبَاتِ وَرِدَايِ مِنْ وَايِ اَوَّلِیْ بِنَصْرِفِ مَالِ وَجَانِ مِنْ
نُورِ اَبْجَاهِ وَمَنْزَلِ وَمَقَامِ وَمَرْثَبِ پَدَرَانِ بَزْدِ گَوَارِثِ
مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
سَيِّدُ اَبَاؤِ هُمُو مَا هُمُو اَفْضَلُ مِنْ بَشَرٍ صَوْبِ اَلْعَمَامِ
فَتَمَّ مَبْدَهُمُ

كِه اَبْنِ رَجُلِ الْجَرَادِ اَز اَبْنِ مَوْضِعِ بَیْزِی
وَبَعْدِ الرُّضَا دُو نَضَاعِیْفِ اَبْنِ تَالِیْفِ بَیْزِی
وَمَطْبُوعِ دَانِشَوَانِ نَزَكِ وَنَازِی وَنَاجِیْكَ سَاوِی
وَمَقْبُولِ هَمَزْمَنْدَانِ اَرُوبِ وَآوِی وَآمِرِكَ تَمَائِی
وَنَامِ نَكَارَنْدِه وَا دَر جَرِیْدَه دُوسْتَانِ بِنَكَارِی
وَرُوزِ سَخْمَشِشِ دَر صَفِ خَلِصِ شِیْعِی پَا بَدَارِی
وَسَاعِیْ كِه عَمَلَه عَذَابِ شَدِیْدِ وَحَلَه مَقَامِعِ مِنْ حَدِیْدِ
بُرُوی حَلَه اُورِدِ زِبْهَارِ اَبْنَاهَا عَذَابِ كَنِیْ كِه
دَرُوه لَا فَرْجُوه اَنَّهُ مَوْزُخُ رُزْیِی وَزَاوِیْرِی فِی عَزِیْبِی
وَبُحْنِ زَبَانَه نَارِ وِعَبِدِ بَزْیَانِ هَلِ مِنْ مَرِیْدِ

نام او برد خدا را بانگ بروی زنی که

ذَرِبِهَا تَقْرِبُهَا إِلَىٰ لَّهِ حَبْلًا بِحَبْلِ الْوَعْدِ مُصَلًّا

یا بن رسول الله

(ای) اصل گرم ولی نعم قائم (وای) مصداق لوح معنی نوشتن مظهر فلام

نامه اعمال من جز نام مطلع الشمس نشان هیچ وسیله مغفرت جز اثر
و ذریعه عفو کبائر در هنگام بوم بلی الترائر و هنگام بلوغ القلوب الحناجر
نمیدهد

نه عبادت مآجور و نه طاعتی مبرور

و نه شبی قائم و نه روزی صائم

بر لوح معاصی خط عهد بکشد پهلوی کلمات حسنی نوشتم

بلکه پیوسته

در آداب و سنن کامل و از فرائض و نوافل غافل

و در فحشاء و فجور بیدار و در طغیان و غرور چالاک

الوده از ناسر نفسانی و اموده از جاس شهوانی

فهیئت افنون دنیا و شیئت اینجوز شوها

حلیف عصفا و اشرار و خلط فتان و کفار

منکر هر نوال و نعمت و مستوجب هر نکال و نعمت

مَوْلَا اِنَّ ذُنُوْبِي الْيَوْمَ كَثُرَتْ فَمَا اُطِيقُ لَهَا حَصْرًا وَلَا عَدَدًا

وَلَيْسَ لِي بِعَذَابِ النَّارِ مِنْ فَيْلٍ وَلَا اُطِيقُ لَهَا صَبْرًا وَلَا جَدًّا

يَا وَلِيَّ اللَّهِ ارْتَبِنِي وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ دُنُوًّا لَا بَأْسَ عَلَيْهَا إِلَّا رِضَاكُمْ
 فَيَحْيِي مَنْ ارْتَبَنَكُمْ عَلَى سِرِّهِ وَاسْتَرْعَاكُمْ أَمْرَ خَلْفِهِ وَقَرَنَ طَاعَتَكُمْ بِطَاعَتِهِ
 لَنَا اسْتَوْهَبْتُمْ دُنُوِّي وَكُنْتُمْ شُفَعَاءِي
 يَا إِلَهًا كَرِيمًا أَمْرُكَ كَارٍ (حسن بعلی)
 نَحْسُ فَضْلِ نُوْرٍ أَمْرُنِي وَمُوَكَّلُ اسْت
 انْكَاهُ بِحَضْرَتِ رِضَا مُلْتَجِي وَمُوْتَل
 چرا که به رضای تو و اِمضای تو از میان اینهمه پیغمبرها و پادشاهها
 و ساداته لا تُریدُ الا رضای الله کما لا بُریدُ الا رضاهَا
 احدی شفیع من نخواهد شد نه حضرت رضا و نه سایر عباد که لا یُشْعَوْنَ الا لِمَنْ ارْتَضَى
 فَمَا مِنْ یَقْبَلُ الْبِرَّ فَوْجًا بِمَحْفَظَةٍ مِنْ بَدِیدِ
 وَبِأَمِنْ یَعْفُو عَنِ الْکَثْرِ فَوْجًا وَغَرَابِ مَهَالِکُمْ دَسْتِ بَکَرِ
 که از این کتاب شایع بسایه ایم
 و از اندیشه معاصی سخت پریشانم
 و اینک
 بارجائی و اثنی و امل صادق
 از شرم فبأی اعمال بجای روضه رضویه پناهیده ام
 و از گرمی عرق افعال بهوای این پناه رحمت دوبرده ام
 باری فاجعل رجائی غیر متعکس لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُتَّخِرٍ
 وَالْطُّفُفُ يَبْقَى فِي الدَّارِ بْنِ إِنْ كَلَّه صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَهْمُزِمْ

چون از مشهد مقدس براه نیشابور و سبزوار غریب دار الخلافه طهران نمایند منزل اول
 اگرچه بر حسب مسافت شریفاً باد است اما غالب فوافل و زوار یکشب در طرفه کرد
 یکفرسنگ و نیمی شهر مشهد واقع است اقامت نمایند بپنجاه که از دروازه خیابان سفلی
 باد دروازه عیدگاه خارج شده ابتدا میسرند بحوض بابا قدرت بعد بر باط بابا قدرت که
 اسخو خان فرائی ساخته است از اینجا گذشتن بحوض حاجی سید نفی زبارت نام خوان و پس
 از آن محاذی میشوند بقلعه عسکرته مرحوم حاجی میرزا عسکری امام جمعه قدوسی از اینجا دور
 شده بطرف رسیده منزل میکنند قلعه طرف پانصد خانوار جمعیت دارد با مسجد و حمام از آن
 این دهکده از چنداب سیراب میگردد یکی آب چشمه کلاس که از مجرای واقع در خیابان
 علیا داخل شهر مشهد شده از خیابان سفلی خارج و بعضی از زمینهای طرف را آبیاری میکند
 دیگر آب بند طرف که از کوه نیشابور میآید و در اواخر تابستان یکسنگ آب دارد دیگر
 آب مشهور باب کوه که از طرف کلستان میآید آب دیگر هم از چشمه سار دامن کوه نیشابور
 با پنجل جاری میگردد گویند بند طرف از بند کلستان که پیش شرح آن داده شده معبر تر است
 طرف از املاک موفوقه استانه مقدسه رضویه است و در سال هزار و سیصد که نگارنده در
 الزام رکاب اعلی از اینجا گذشت وجه اجاره این دهکده سه هزار خر و ارغله و سه هزار خر و ارگاه
 و دوازده هزار تومان وجه نقد بود از فرار مذکور در طرف دو هزار خر و ارده هم کاری بیند
 دو کاروانسرا در طرف هست یکی خرابه که بنای آن از شاه عباس نسبت میدهند دیگری آباد
 مشتمل بر دو بنا است اولی نایبنازی است و اسکندر بیگ فراتشباشی مرحوم میرزا محمد
 قوام الدوله از مصالح کاروانسرا اثر شاه عباس بنا کرده ثانی که وصل باولی است از
 بناهای شاه سلیمان صفوی است و تفریباتی است که از بیرون چهل و هشت ذرع طول

وهمینقدر عرض دارد و کاروانسرای اسکندربیک که بمنزل جلاوختان و بهار بند کاروانسرا
 شاه سلیمان است بی ذرع طول و بیست و چهار ذرع عرض است کاروانسرا خرابه
 شاه عباسی قدیمی بزرگتر از کاروانسرای شاه سلیمان بوده است در کاروانسرای عهد
 شاه سلیمان عبارت مسطور در ذیل بخط نستعلیق بر روی سنگ جاری شده است
 (بسم الله الرحمن الرحیم) زهی سپهر بنائی رفیع الارکان که دارالرفاه و سیاحان بلاد جهان و
 احرازگاه زائران اسنان ملائک پاسبان رضوی دنیا زاست

در عهد سلطنت روزافزون اجل حضرت خدا بگان صاحبان کثرت سلطان بن
 السلطان و الخافان بن الخافان ابو المظفر ابو المنصور شاه سلیمان الموسوی الصفوی بهادر خان
 خلد الله ملکه و سلطان سالك طریق تحقیق معانک زاویه توفیق مؤید بنیاید پزدانی محمد ثنی
 کرمانی واضع و بانی شد جهنم ارامش مسافران و اساس جله مزدین سپهناز و اسنان
 مقدس سدره مشرب عرش درجه روضه رضویه علی الصلوة و التحبه فقام و اهتمام نمود
 فی شهر شعبان المعظم سنه ثمانین بعد الالف من الهجرة النبویه بحلب اختتام انجامید
 که در محراب کاروانسرا می کند بیک لشکر از بزرگان و سپهسالاران و پادشاهان

که بنده حضرت او را اسکند رود ا را	به خدای خیر و جم شوکت فرید و ن فر
که حضرت و ظفرش دائم اند زهر لو ا	خدای عصر ابو النصر ناصر الدین شاه
سعادت ازلی از جبین او پیدا	ز خیرین سعادت فرزند کی که بود
که مقبل است و نکو سپرت و نکو سپهنا	فرشته خصلت قرخ شمس کند بیک
ز بهر آنکه بپاید زامر خیر بها	ز بهر آنکه گذار کد نام بیک اثر
با اهتمام تمام این رباط کرد بپا	موفق آمد و از بهر عابرین طریق

همان جباط که کن را که سخت بابر بود فنام کرد بنعمبر و ساختن احبا
 غرض بجزر و سعادت چو این خشنه اثر از او بماند بگیتی سخن سرامینا
 نام گرفت و بنارنج سال کرد رفتم که تا بجزر مباد این بنا بچنگ فنا
 فلیهم فی بیحیة الحرام هنرا و لیس فی و هفتا و هشت هجری

از غراب آنکه در وی کار و انسرای فیه طریق نیه است معروف به نیه نادری که مطلقا ^{سمت رجا ده}
 دخیلی بناد در شاه ندارد و معلوم نیست بچه جهه عوام از این نیه نادری میگویند چه بنا
 و بنیان این نیه مصنوعی بطوری که از فراین و آثار مفهوم و معین میگردد و اول از ده هزار
 سال قبل از این است و از سلطنت نادر شاه الی الان زیاده از صد و پنجاه سال نیست
 شاید نادر شاه بکوفتی در نزدیکی این نیه اردو زده باشد و از این و از این نیه نادری گفته
 باشند این نیه بر سر دوراه واقع شده یکی راه شریف آباد که نوپ رونوده دیگری راه با
 حوض پائین که نوپ رو و کال سکر و است و دوراه مذکور در حوالی نیه بهم پیوسته یکی
 میشود و فی الحقیقه باید گفت نیه در طرف مشرق مابل بجنوب جاده واقع است
 هبث نیه لوزی و مخروطی است و ارتفاع آن سیصد و پنجاه ذرع و بالای نیه دو مرتبه
 مرتبه بلند تر و مرتبه دیگر که بالنسبه کوتاه تر است دو مرتبه نیز از پائین پانصد و هشتاد
 پنج قدم میباشد

این نیه از غراب بنظر میآید چه غمام آن از استخوان حیوان و انسان و خمره شکسته و زغال
 و خاکستر تشکیل یافته و در اغلب جاهای نیه بخصوص طرف جنوب شرقی علامت
 سنگ چین دیده میشود و سنگ چین طرف جنوب شرقی بچ در پیچ و راه صعود به نیه
 بوده است سواره بالا رفتن به نیه خیلی مشکل است پاره اجر بهیچ وجه در نیه دیده

نمیشود اما خشت خام کلفت که فطران زیاد است در بعضی جاها بنظر میآید مثل اینکه اثر بنائی باشد

نظایر اینست در بلاد و ممالک خارجه نیز وجود دارد علما بکاوش آنها پرداخته تحقیقاتی در این باب بعمل میآورند چنانکه روزنامه سنت پترزبورغ موزخ بتاریخ هفدهم ماه اوسنه هزار و هشتصد و هشتاد و پنج شرح ذیل را نگاشته است

بر حسب حکم شرکات دولتی که برای کاوش آثار قدیمه در ممالک روس مقرر است در تابستان گذشته در پیته موسوم به موخینا کورا واقع در ناحیه پاولوگرادس بحال

کازینوسلاو کاوش نموده اند این نیه بیست و پنج ساژن روسی فطر دارد نفیر پیا

یک سازه
معادل دو
فوطی
و یک
معمولی
برای
نقشه

سبصد نفر عمل در ظرف هشت روز در این نیه کار کرده اند و سی جفت کاو خاکهای

کنده شده را حمل و نقل میکردند در طبقات اول چیزی پیدا نشد مگر چند ظرف خاک

که چندان ارزش و عظمت ندارد و بعضی استخوانهای اسب که اغلب آنها بشکفته و پخته

بعد استخوان نه نفر آدم بدست آمد که هر یک زیاده از سه متر طول داشت آخر الامر

در طبقه میانی استخوان آدمی پیدا شد که در کمال خوبی و نمای مانده بود از بالا

کله ناچانه آن سه ربع متر طول داشت در نزدیکی استخوان آدمها استخوان روباه و گاو

مقابل فاعله طرف قبله بقاصلة دو هنر اندام ایوان بزرگی است که سرداران خراب
 شده ولی کیند و باقی بنا بر پست ارتفاع ایوان تقریباً بهجه ذرع و طول و عرض عمارت که
 مربع ساخته شده هینقد و میباشد در عقب ایوان عمارتی است هشت در هشت در
 مشتمل بر دو گوشه و روی آن کیندی بنا نموده اند در پیشگاه ایوان صورت سه فبر
 بسیار بزرگ دیده میشود سنک روی یکی از این فبور تخمیناً شش ذرع طول و دو وازده که
 عرض دارد بعضی را عقیده اینکه ایوان را صاحب این فبر بنا نموده بزعم برخی این فبر بزرگ
 مدفن یکی از صلحا است و ایوان را یکی از سلاطین برای او ساخته خطوط روی سنک فبر
 برورده و محو شده است سنک دو فبر دیگر سه ذرع و چهار ذرع است خطوط یکی
 از این دو سنک نیز حرك شده بر روی سنک دیگر این عبارت خوانده میشود

(اللهم صل على محمد الصطفى و على آله النجاة و صل على الحسين و على آل البيت و صل على
 علي بن الحسين و علي بن محمد الباقر و صل على جعفر الصادق و صل على موسى الكاظم و صل على
 علي بن الرضا و صل على محمد بن علي و صل على محمد بن علي و صل على الحسين و صل على محمد بن
 الحسين) در وسط این عبارات عبارت دیگر بوده که حالا خوانده در بالا و پائین این سنک
 نوشته است (هذا المرفد الشريف والمضجع المنيف عين النجاة حقايق بياضه معالي دسنگاه
 سلطان الفقراء والخادمين برهان الانقياء والثورعين خادم حضرت السلطان وسلطان
 الخدام المرحوم المغفور المبور والشكور الواصل الى جوار رحمة الله من بيده الممان والمحبان نظام
 الهول والحقيقة الدنبا الذي درویش بحج تغذاه الله تعالى بغفرانه واسكنه علي جنانه و يوفقه
 في نارنج شهر رجب سنة ست وعشرين وسبع مائة من الهجرة النبوية صلى الله عليه واله)
 در ایوان کتبه بوده از کاشی معرق که در محضه و کتاز یک ذرع ان باقی است و چند کلمه در آن

اما مفر خواجه باصلت که در جنوب طرف و ربع فربنگی ان واقع است قلعه دارد
 طولای ذرع و عرض ایت ذرع در قلعه و بنا به ما بین مشرق و جنوب است
 دو ثلث قلعه را مفروز کرده دیواری کشیده اند که صحن خواجه مربع میشود و بدست ذرع
 بدست ذرع میباشد و در وسط دیوار محاذی در قلعه در صحن واقع است و بقیه
 در وسط صحن و در بقیه محاذی در صحن و در قلعه میباشد و عبارت است از دو پا رچه
 سنک تراشیده که هر پا رچه ده کمر عرض و بدست و دو کمر ارتفاع دارد بقیه خواجه
 ده ذرع در ده ذرع و ثلث فیه پنج ذرع در پنج ذرع است دو گوشوار در طرفین شرقی
 و غربی و یک صفه در جانب جنوب و شمال دارد ارتفاع کند خواجه از داخل تقریباً
 ده ذرع و بی از خارج بیشتر است کند و با کاشی سبز مزین کرده اند اما اکثر ان
 ریخته است دو سنک غیر خواجه و امنبت نموده و اسامی ائمه اثنی عشر سلام الله علیهم را
 نگاشته اند و در من سنک عبارت ذیل مسطور است

هذا الرضی العظیم المظفر الملقب بالخیر المملاک خیف برهما مالک طرفیت مجمع
 الهدی الخیر المظفر

انشاء فک سیر کخاک در شایه کزانکه نشان چو از کوهر انسانی
 مبطان اول القید مجمع الصف المملک المظفر الملقب بالخیر المملاک کاشف الخیر المظفر
 الشفقه علی خلق الله ارفع اعلام الرضی باصلت المیزان قدس و خیر الله عنده و لا اله الا الله
 الشوالی المملک الملقب بالخیر المملاک لسی واهتمام صاحب الخبر ان خواجه نظام الدین
 فضل الساعی بنک بانیازد رویه عبد الله مجاور و در سردر و من خواجه قدس سره سینه

نصیب است و این قصیده را بر از سنک نکاشته اند

بجهد آورد و راز شهنش گمان	که خرویت ملک خصلت ملوکمان
ابوالخضر و نصر ناصر الدین شاه	که چاکران دوش همچو خسر و بدو فدا
شرفمانه که اندر جهان با کائناتش	همیشه شاه نشا بوده اند و شاه نژاد
خدا پوراد که در پیش کف کاف و او	نقاوی نبود از الوفا احواد
بملککش نه اثر پابی از فور و فتن	بدولتش نه نشان پابی از فنا و فنا
سوای زدن کشد کس بجای او دین	بغیر نکند کس بجهد او فریاد
بوقت همت و بخشش و جامه و قاپ	خبر خصم نبرد که هفت با هفت
سخن ز گنج نراند که پنج با پنج شاه	که با صابت دای است و خاطر و قاد
مهمین و زهر اسطوخودوس و زهر نیر	مقدم است صاحب عبا
جناب صد معظم که در کفایت	سخن کمی نشنیده از او بطل و شداد
خدا بکان	کدام کس که نیست از وزیر و وزیر
کدام کس که نیست از وزیر و وزیر	بوقت و ساعت فرخنده در حواله
بوقت و ساعت فرخنده در حواله	طیوس
نخستین بفرمان این خواجه که جدو	طراز و زینت و آیین و زینت و زبور داد
ابوالفخر ابیصلت خواجه هرک	که کان شو و پرهیز و صلح بود و سدا
بزرگ خادم خاص شاهرخ اسلانی	که فضل او ست فرور
ز کثرت و استغفاده ابدال	ز روح روضه و استغفاده او ناد
زین جلالت و سبیلندش از امثال	زیر صفای بهشت برینش از انداد

محفری که از سنگ بروی فبر ساخته اند چند درخت بلند در اینجا هست مانند
وجود آب و اگر کسی در اینجا محتاج باب شود باید برود بدیده که در پشت این دره واقع است
و پس از طی سه هزار قدم بچشمه کوچکی میرسد که چند درخت نیز در حوالی آن میباشد
از طرف که غریب شریف آباد نماینداراه از شمال بجنوب و در میان نلال است
پس از طی یک فرسخ راه گردنه کوچکی است و بالای گردنه نشئه سلام است و در اینجا از پرن
کنبد مطهر حضرت ثامن الائمه علیه الاف التحیه و مشاهده و زیارت کرده سلام بر آن
مرفد منور می نمایند از پشته سلام گذشته طرف دست راست کی دور از جاده منزه
سپاه سراسر است که پنج شش خانوار رعیت بربری دارد ایشان کم و از کار پزاست در همین طر
راه قدوی دود نزدیک کوه منزه کوه هبداست که انهم پنج شش خانوار رعیت دارد و
ایشان نیز از کار پزاست در یک فرسخ و نیمی شریف آباد نزدیک بکر گردنه قلعه رمضان
دزد بکیر است و آن قلعه کوچکی است معروف بقلعه دزد بکیر هاد نزدیک این قلعه
در کنار راه آب اناری است و از اینجا راه کم کم مایل بطرف مغرب و صعب میشود و از
میان کوههای پست عبور می نماید تقریباً یک فرسخ شریف آباد مانده کاروانسرای اجره
مسقفی است موسوم به کلبه که ده دوازده طاق دارد و در خال فیه بازخوض واقع و آن
در نزدیک از هست موسوم باب چشمه چنار که از چشمه است و در او خرابستان دو
سنگ آب دارد این آب در اطراف کلبه بمصرف زراعت میرسد و فاضل آن میرود
ببازخوض پائین در نیم فرسخی شریف آباد در کنار جاده سنگ نصب است که دوزخ طول
و پنج کمره عرض دارد اشعار ذیل بخط ثعلبی بر آن جاری شده اما بواسطه رخا و سنگ
بعضی کلمات آن ریخته است

بمهند خسر و گردون سپهر مهر آفر
بد و در میزیدون شکوه جم انشار
خدا بو خطه ایران خدا بگان ملوک
بزرگ سائیه بزدان شه نشه قاجار
پناه ملت اسلام
که بجنت و دولت و باد نالبد بیدار
دران زمان که بفرمان شامد
بجگرانی این مملکت سپهسالار
خدا بگان معظم محمد بن امیر
که حصن ملک بگرد ز شیخ اوسوار
در اینجا دو بیت طوری محوشه که خوانده نمیشود

چو سخت دید چنین این طریقی باطرق
پی رفاه عموم عسا کرو زوار
درم فشاند و گرم کرد حکمداد و نمو
بجد و جهد فراز و نشیب او هموار
کنون چنان بودان ره
روند اعرج و اعجی پیاده بی ازار
بسا مائ و بزرگان باسنا که شد
برنج از این ره و نوبتشان بنامدار
بزرگ کاری چونین نکرد که در او
رفاه و راحت خلق است با بر و شما
غرض مهندس نیکو نهاد
که کرد فتمت دو سپهری پرکار
بحکم محکم اعظم خدا بگان خطیر
چنین خجسته اثر چون فرود بر آثار
بیمت پی نارنج سال مینا گفت
چنین سزد که کند پیشکار ایران کار

از طرف بشرف باد چهار فرسخ است و این دهکده در دره و افغ که سمت مشرف و شما
ان بعضی نلال است طرف مشرف را باز حوض کو بند و گوه مغرب را بپوه زن و جبال
جانب جنوب را دلیران و شمالی را گوه باد نامند خاک اینجا سرخ رنگ و این علامت
و فور معدن آهن است جعبت شریف باد پنجاه خانوار است و آبش از فغانی است که

در زبانی يك سنگ و در نقصان سه چارك آب دارد و سه سهم از دوازده سهم
 این قنات وقف كاروانسرای اسحق خان است كه ذكر آن بیاید حامی هم در این قنات
 كه وقف كاروانسرا میباشد از خواك فلیلی انكور و از اشجار بید در اینجا یافت میشود
 زمستان شریف آب سخت و برف زیاد میباشد چنانكه گاه ژامسد و دمیكند و بگفتن
 فوافل و زوار ناچار در اینجا قنات می نمایند حال سلاخی آن بدرجه ایست كه در
 اواسط سنبه شخص محتاج ببالا پوش حسابی است عمدتاً زراعت غله است و كه
 صیفی هم بعمل می آورند شریف آب و جزو بلوك بیوه ژاست چا پارخانه هم دارد اهالی
 يك كلكه كو سفند دارند كه تقریباً بشماره پانصد راس است دو كاروانسرا در این قنات
 هست يک از بناهای اسحق خان قرائی است مشتمل بر بیست و شش طاق نما و حجره نداشت
 اصطبل بزرگی در آن ساخته و بنابر باطردر کمال استحکام و منظم شش برج است از
 خارج ثنث و شش ذرع طول عمارت كاروانسرا و بهار بند است و سی ذرع عرض
 آن میباشد كاروانسرای دیگر را مرحوم حسین خان شهاب الملك والی خراسان كه
 بعدها ملقب بنظام الدوله گردید ساخته از بیرون پنجاه ذرع عرض و هفتاد طول
 دارد و دارای شش برج و بیست و دو حجره است كه جلوه حجره نیز صفت ایست در
 دو زاویه كه در طرف درب كاروانسرا واقع است دو عمارت مربع خلوت مانند خشتا
 در دو زاویه دیگر و طویل نباشد و در طرف بیرون كاروانسرا ده طاق نما و صفت
 كوچك در دو جانب درب كاروانسرا عمارت یافت است در بالای در اصطبل
 كاروانسرای اسحق خان سنگی نصب است و این اشعار و عمارت ذیل در آن مجاور

شده

هو الفیاض السبع

در عهد پادشاه فلک جامع شکوه فکلی شانه بود چاکر شرف باد
و اندر زمان دوشهر از که هست و المملکت ولی پادشاه نژاد
از کج زانرا نایب که جن و انس او ندر و بد رکش از دگر اعتقاد
سردار کار و باطنی بنا نمود کین چرخ پیر بهر ازین ناورد بیاد
در وضع آن مهتد عقل آبا بکل در پیش آن جمیع بناها کار آمد
پادرد باطن چون نهاد از سر سر پیر خرد که بخت جوانرا اوستاد
نارنج آن بکنه رباط زمانه گفت اسحق خان بنای رباط تو نهاد

وقف مؤبد و حبس مخلص نمود مرعنه فاسم آباد را که رباط مسطور در اراضی آن واقع است
بحمام منصل بر باط که آنچه از مرعنه و حمام بعل ابد در همان منزل اضافه از تعمیر رباط و
حمام بغیر فرار دهند و ثواب آن با امام جمعه مشهد مقدس خواهد بود ^{۱۲۲۴} هجری
ارتفاع شریف آباد از مشهد هفتصد ذراع است

از شریف آباد که بطرف نیشابور حرکت کنند غالباً منزل دز آباد است و راه زیاده از
چهار فرسخ میباشد و ابتدای در میان نلال و وهاد است ناسرد و راه که یکی بطرف
دست چپ میرود و جاده فرائی و بزد و کمر از است راه دست راست به سمت غرب
و طهران امتداد دارد در سرد و راه چشمه است و در کنار آن برجی گویند و قدیم
اینجا کاروانسرای بوده و این برج از بقایای آنست بهر حال اینجا را رباط سرتخت لنگر گویند
و جزئی زراعتی در اینجمل میشود قدری از اینجا گذشته در دست چپ چشمه کوچک
این است و عمارت خرابه کاروانسرا مانند که دو طاق آن خراب و یک طاق برپاست

قدری بالا نزد طرف همین دور از جاده در دره مختصر از است و پنج شش خانوار
 در اینجا سکنی دارند و در نزدیکی آب دو درخت غریب است این آبادی محضر را
 ابرش گویند نیز در همین سمت مختصر زراعتی است و اصطخری که ابان از فئات این عیث
 و آب منعلق بر عیث ابرش و موسوم بکلاته علی شاه است گوههای طرف دست راست
 در اینجا و در معروف بلند است و گوه طرف دست چپ که خیلی دور است گوه سربام
 نام دارد فلبل مسافتی چون طے شد باز چشمه و درختی است و بالای چشمه قلعه است
 چهار برجی از اهالی بیوه زن که در اینجا به پهلای میایند اندکی بالادست چپ متصل
 براه ابانباری است که اینجا از احوض گویند و آن عبارت از دو طاق است که با سنگ
 زده اند و در دست راست مزرعه فاسم آباد است که ابان از فئات و چهل خانوار
 رعیت دارد قدری بالا نزد دست چپ دور از راه فخریه حوارث است ایش از فئات و
 جمعیت آن پنجاه خانوار میباشد در سه فرسخی شریف آباد در پهلوی راه فخریه فخر داود است
 سکنه آن پنجاه خانوار و ایش از فئات و این حدود نیز داخل بلوک بیوه زن و سپرده
 بطاء الله خان نموری است گوهی که در محاذی فخر داود است بر سر کت کن نام
 دارد

در فخریه فخر داود کاروانسرای است مربع متساوی الاضلاع بیست ذرع در بیست
 ذرع منضم چهار برج در داخل کاروانسرا تختگاه مربعی است با ارتفاع یک ذرع بالا
 از سقف زده اند روی این تختگاه جای زوار و عابر است و هشت سقف دیگر
 در اطراف این تختگاه زده اند که در زیر این سقفوف مالهای فوافل را جای میدهند
 بنا بر این کاروانسرا پوشیده است چهار صفت کم عرض در خارج دیوار کاروانسرا

ساخته اند و در جلو کاروانسرا بقاصلة بیست و پنج ذرع حوض الی است که فیه از سهند
 و اجر بالای آن بنا نموده اند اما در آباد دو فیه است موسوم باین اسم یکی را در آباد
 علیا گویند و دیگری را سفلی علیا را قصد خانوار رعیت است و سفلی را شصت
 خانوار در علیا محقر حمام و مسجد خرابه هست آب این هر دو فیه از رود خانه ایست که
 در اواخر تابستان یک سنگ آب دارد ولی در بهار طوری زیاد میشود که در بعضی
 جاها آب از آن نمیتواند عبور کند جمیع زراعت دو فیه از آب این رود خانیم
 سیراب میشود این رود خانه سرحد خاک نیشابور و مشهد است و منبع آن از کوه ^{سیم} ^{سیم}
 نیم فرسخ بالای در آباد علیا میباشد که از مغرب مایل بشمال سرچشمه گرفته بطرف
 جنوب جاری و به در آباد سفلی میرود در معبر زوارد اینجا آثار و باط خرابه دیده
 میشود و علامت پلی هم بر روی رود خانه موجود است در همین حدود در دست
 چپ راه فیه ایست موسوم بعلی کور که پانزده خانوار سکنه دارد و آب آن از فئات آ
 از در آباد که بطرف قدمگاه حرکت نمایند پس از طی مسافتی دست راست
 دور از راه مالای کوهی نپه مانند قلعه کوشان است که آب آن از کارپز و شصت خانوار
 جمعیت دارد نیز در دست راست فدوی بالا نیز فیه ایست موسوم به کربنه که
 خالصه است رعایای آن یکصد خانوار ایشان از رود خانه میباشد و در همین طرف
 بقاصلة کلان ایست معروف بدهنه که قلعه در اینجا ساخته اند و ده خانوار رعیت
 دارد و ایشان از کارپز است و باغی در اینجا الی است مشرک مابین مالکین کثیر بوده
 پس از مسافتی محاذی میشوند بدره در رود که از دره های معروف با حضرت و نصرت
 خراسان و بوفور اشجار و آب و آبادانی مشهور است و بیست و پنجاه خانوار رعیت در

دره درود سکنی دارند و زراعت همه با آب رودخانه آبیاری میشود بکفر سنخ بقدمگاه
مانده فیه بقیشتن است در دست راست راه و نزدیک مجاده آب ان از کار بزو باغات
زیادی با چهل خانوار رعیت دارد قدری از بقیشتن گذشته دست چپ منزه است
که قلعه دارد و موسوم بقلعه نومبیا شد و سکنه آن سی خانوار است مخازی قدیمگاه
ده حاجی است بایست خانوار سکنه در نزدیکی قدیمگاه ثانیاً با فاصله سیصد قدم
دهکده است موسوم بپوست فروش که آن نیز بیست خانوار رعیت دارد از دژ آباد
بقدمگاه چهار فرسخ است

اما فیه که بمناسبت بقیه انبه الذکر امروز قدیمگاه نامیده میشود بر روی کوه شبیه مانند
که در شمال بقیه واقع و فیه سیصد و پنجاه خانوار رعیت و سکنه در آن سکنی دارند این
فیه در سوالفایام سرخت نام داشته و شهاب الدین باقوت در معجم البلدان گوید
(سرخت معناه بالفارسیه الأجر لان الکاف عندهم بمنزله الصغیر عند العرب و هی فیه
علی باب نسیابور بنسب الیها ابو حامد احمد بن عبد الرحمن النسیابوری السرخسی الفقیه
الحنفی سمع محمد بن مرثد السلی و ابا الاظهر السعیدی و روی عنه ابو العباس احمد بن هرون
الفقیه و غیره نو فی سبأ) و شیخ اجل ابو جعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن
بابویه الفی زبیل الری الشهیر بالصدوق رضوان الله علیه در کتاب عبود الخیار و الرضا
از فیه قدیمگاه بفریه حمراء تعبیر میکند چنانکه در شرح احوال حضرت رضا علیه السلام
در مجلد ثانی مطلع الشمس اشارت شد که چون آن بزرگوار از نیشابور حرکت فرمود و
بفریه حمراء رسید آنی که اثر آن ناکنون موجود است برای آب وضوی آنحضرت پدید
کرد بدین آب موجود در قدیمگاه دلیل این خواهد بود که مقصود از فیه حمراء در عباد

شیخ صدوف هین قدمگاه است و نطابق مفهوم حمر و سرخه و با سرخک را دلیل
 میشود بر اینکه فیه علی باب نسا بود در کلام باقوت حوی نهر هین قدمگاه است
 آنکه باقوت اصل اسم هیر و آنکه مابین اهالی بان لفظ میخوانند اند ذکر کرده است و شیخ
 صدوف بملاحظه سبأ و عبارت کتاب عبون که بعربی می نوشته است بحث اللفظ
 ترجمه فرموده پس لاشک فیه حمر و فیه سرخه در کلام این دو مؤلف جلیل هین فیه
 قدمگاه است الا آنکه ظاهر امارت نزل اجلال حضرت رضا علیه السلام باین منزل
 آبادی و سکونت اهالی در هین نقطه مخصوصه بوده است که فعلاً بقعه قدمگاه و
 مزبور در اینجا واقع شده و بعدها آن آبادی و فیه خراب گردیده است و اهالی بفریه که
 حالا مسکن ایشان میباشد نقل نموده اند

سعی در حمر را
 در لغت کرده
 ده سرخه حالت
 دانسته که صله
 آن را شریف آباد
 میخوانند
 نیست

اقدامگاه عبارت است از يك پاچه سنگ سپاه سخت فیه باینند در
 نیمند در که بر روی آن اثر دو قدم بزرگ منطبق شده و این سنگ را در سمت فلی بقعه که
 مخصوصاً برای این سنگ ساخته اند بر دیوار بار ارتفاع يك ذرع و نیم نصب کرده اند و در
 سخن دیوار بکار برده اند و این بقعه که در اصل ساخت و طرح و طرز بعینه مثل بقعه خواجه
 ربیع است ولی این کوچک است و آن بزرگ شکل بنام ربیع است و از هر ربی شاهنشینی
 و از وسط آن شاهنشین شاهنشین دیگر اخراج کرده اند که دو اوزه ضلع حاصل شده
 و در چهار سمت چهار درمشاوی منازی دارد عرض و طول آن از داخل هر يك
 چهارده قدم است و از اوزه کاشی خشت متمم بسیار مناز دارد و کتیبه بخط ثلث نوشته
 عبارت آن سوره جمعه است و بعد از تمام شدن سوره سه حدیث در ثواب زیارت
 حضرت رضا علیه السلام است یکی از پیغمبر صلی الله علیه و آله و دیگری از امیر المؤمنین

صلوات الله علیہ و دیکری از حضرت جواد سلام الله علیہ باین عبارت
 قال رسول الله ^{کذا} سند فضیحه منی بارض خراسان ما زارها مکر و بئالانفس الله کرینه و لا
 مذنب الا غفر الله ذنوبه و عنه علی الصلوٰه و السلام سند فضیحه منی بارض خراسان
 لا یزورها مؤمن الا وجبت له الجنة و حرم علی جسد النار و روی عن محمد الثقی الجواد
 علیہ السلام من زار قبر ابی بطوس غفر الله من ذنوبه ما تقدم و ما تاخر صدق الله لعلی
 العظیم و صدق الشیخ الکریم و نحن علی ذلك من الشاهد بن کتب العبد محمد حسن
 بن عثمان الله الشهدی بیرون بفعه هم مثل خارج بفعه خواجہ ربیع چهار ایوان بزرگ
 در مقابل چهار سمت جنوبی و شمالی و شرقی و غربی دارد و در مقابل هر ایوان بزرگ یک
 حوض آب است و چهار ایوان کوچک در چهار سمت مابین ان چهار واقع شده و در
 بنا از خارج هشتاد قدم میشود و ارتفاع بنا از کف زمین الی منتهی السطح پانزده گنبد
 هفده ذرع میشود و در دو گنبد بخط ثلث خلی خوش سوره انا فتحنا ففتحنا نوشته شده
 و باین عبارت در سمت قبلی ختم شده که قد امر بانشاء هذه البعثة المبارکة الرضویة سلطان
 سلاطین الزمان و خاتون خواتین الدوران صاحب الشوکه القاهرة الاسکندریة و المشمة
 الباهرة السیما نیه السلطان بن السلطان ابو المظفر شاه سلیمان الحسینی ابو سوا الصفوی
 بهادر خان خلد الله تعالی ملکة و اجری فی بحر العدا لئلا فکک فی نار یخ سنده احدى و تسعين
 بعد الالف من الهجرة النبویة

دو در بفعه باغ است و در بزرگ محکم برای این باغ ساخته اند و این در جا و خواجہ
 دارد و این باغ را ابی مخصوص که از شمال باغ میباشد سربا ^{میباشد} و حوضها هم همان آب
 مالامال است و چشمه که در این محل است در شرقی بفعه قدمگاه واقع شده و بر روی

بلغ مسطوره زمین
 مشجر با شجر چنار و
 کاجهای که است
 و تعداد کاجهاست
 چهار اصله و سده
 بعضی بیست و هفت
 ذراع است

ان چهار صفت مسقفی بنا کرده اند هنگام ورود بر چشمه دوسه پله پائین میروند
در اینجا حوض کوچکی است که ابی در نهایت صافی و گوارائی از پهلوی آن بیرون میآید
و داخل حوض میشود و از اینجا باغ و صحرا میروند و این همان ابی است که برای وضو
حضرت رضا سلام الله علیه پدید آمده و مردم بدان استشفاء مییابند

در بیرون باغ محاذی دروید خلخپا بانی از درخت کاج بوده که بعضی از اشجار آن
هنوز باقی است بقول مشهور آثار افدام مسطور در فوق از حضرت رضا علیه الاف
التحیة والثناء است و بعضی را عقیقه اند که آثار افدام حضرت شامیر المؤمنین علیه السلام
ابطال علیه السلام است نحوه قدمگاه پنج رشته قنات دارد که هر روز قبله است
کاروانسرای اجری خوبی در قدمگاه هست مربع و مشتمل بر هجده حجره و یک ایوان
دو چهار گوشه آن چهار طویل و بزرگ و در طویلها طاقها های زمستانی ساخته اند
که همه بخاری دارد این کاروانسرا در پائین باغ و اول خیابان واقع بانی قدیم آن حاجی که
اصفهان و حاجی صانع سبزواری بوده بعد از آنکه منهدم گردیده مرحوم حسین خان
نظام الدوله بنجد بد عمارت آن پرداخته است در پشت کاروانسرا حاجی معین رشتی
شش سال قبل دوازده طاقها ساخته که از برای منزل کردن زوار و فوایل در تابستان
نهایت مناسب است در مقابل درب کاروانسرا نیز اب انباری بنا شده است و
چاپارخانه و در اینجا هست ارتفاع قدمگاه از مشهد مقدس سیصد و پنجاه ذرع میباشد
از قدمگاه که بطرف نیشابور حرکت مییابند راه از مشرق به مغرب و در جلگه
وسیع همواری است که نمائا استعداد آبادی کلی دارد و فزار و مزارع بسیار از دور و
نزدیک دیده میشود که هر باب فئات بسیار میگردد و فواید کلا بطرف جنوب

خیابان مسطور
در نهایت
پنج اصله کاج دارد
که در اصله آن
خسکه و برشته

جاری است آبادیهای حوالی و نزدیک واه انچه در سمت همین جاده است پوزمهران
 آذک دشت خروشد خرو تخی آباد بجی آباد نام دارد انچه در طرف
 بار واه است موسوم به دولت آباد بزج از دشت عباس آباد
 عشرت آباد ابوسعیدی سعد آباد شاه آباد فخر آباد ده شیخ است
 نزدیک بشهر در طرف دست چپ فدوی دور از واه مقبره امامزاده محمد محروق
 و امامزاده ابراهیم و فضل بن شاذان و شیخ فهد الدین عطار و حکیم عمر ختام است که شرح
 حال و وضع مضجع و بقعه هر یک بیاید

شهر نیشابور از بلاد مشهوره قدیمه ممالک محروسه است و ذکر این بلد و شرح آبادی و
 کثرت جمعیت و محاسن آن در کتب جغرافیای قدیم و نواریج بتفصیل نگاشته شده است
 شهاب الدین باقوت حموی در معجم البلدان گوید

نیشابور

بنح نون و سکون باء مثناه مختا نه میباشد و مردم عامه اینجا را نشاو و و میخوانند و اسم
 آنرا تحریف میکنند نیشابور شهری است بزرگ با مرتب کثیر و فضیلت عظیم معدن مس است
 و منبع علشان در میان بلاد و ممالکی که تا کنون سپهر غوده ام و گسترده ام نظیر این شهر
 ندیده ام بطلمیوس در کتاب ملحمه گفته است در این نیشابور طول کلاه شان و خمس درجه
 میباشد و عرض اسی و نه درجه و آن از اقلیم چهارم خارج و در اقلیم پنجم داخل است طالع
 این بلد میزان میباشد و در صورت کف الجوزاء با سنان شعری عبور ز پر سیزده درجه
 سرطان اشراکی دارد و هم سیزده درجه از برج جدی مضافا دارد و مردم این شهر
 بموجب برخی از دلائل نجومی و اوضاع کواکب طولانی میشود بیک ملک شش سیزده درجه است

از برج محل اینجمله را بطلبوس در کتاب ملحه آورده من خود در محل ذکر اقالیم سبعة که آغاز
مطالب کتاب معجم البلدان است نوشتم که بنشاپور در اقلیم چهارم واقع شده شیخ ابو عیون
اسحق بن علی در زیج خود آورده که طول بنشاپور هشتاد درجه و نصف درجه و بلند
درجه است و عرض سی و هفت درجه و خود از اقلیم چهارم محبوب میگردد در وجه
تسمیت بنشهر این اسم اختلاف کرده اند بعضی بر آن گفته که شاپور محل این بلد عبور داد
و در اینجا زیادی دید گفت این مکان شاپان شهری است پس بفرمودانی دارد آنرا شپند
و بجای آن بنیاد بلدی نهادند از اینجهت نامش بنشاپور شد بعضی در وجه تسمیت
نشاپور و شاپور خواست و چند بنشاپور گفته اند شاپور بن اردشیر بابکان را آخر شمار
مملکت خبر دادند که و بالی در سلطنت و زوالی موقت و حکمرانی پدید خواهد گشت
و زمان این میزان را تعیین نمودند و هم اجلی برای آن قیود ضرب کردند شاپور و مفار
حلول میزان و رسیدن وقت و بال خویش را از دستگاه سلطنت خارج کرد و از میان
مهرم بیرون رفت و ارکان دولت و اعیان مملکت بججوی وی برآمدند چون بخطر
نشاپور رسیدند و پادشاه را انجانند پدید گفتند بنیت شاپور از اینجهت اسم آن خطر
نشاپور شد و چون بمکان شاپور خواست رسیدند اهالی اینجا از حال ایشان پرسیدند
گفتند شاپور خواست از اینجهت اسم آن مکان شاپور خواست شد تا آنکه مفار و انقضای
میزان و زوال و بال و حلول موسم دولت و اقبال بر زمین چند پادشاهان رسیدند و پادشاه
انجاد میداد پس بزبان پهلوی گفتند دندی شاپور یعنی یافته شد شاپور اسم آن زمین
دندی شاپور ماند و بندهج صورتی و غیر بدان اسم آری گردید و چند پادشاه
و از اسامی قدیمه بلده بنشاپور و بر شهر است و برخی آنرا شهر گفته اند و صحیح آنست که ابراهیم

ثُمَّ مَالِكُ مَابِنْ جُحُوْرَاسْت نَافَدَسِبَه (بَاقُوْت لَفْظِ اِيْرَانِ رَامَعْنِي اِيْرَانِ شَهْرُ دَانَسَهْ
 وَاِيْرَانِ شَهْرُ رَامَعْنِي اِيْرَانِ مُخَدَّدُ كَرْدَه اَكْرَجَه اِيْرَانِ شَبَاهُ خَطَايِ شَكْفَتِي اسْت وَلِيْ اَزْ عَالَمِ اَرَبِ
 خُبْرُ دُرْمَعْنِي الْفَاطِمَةُ چِنْدَازْ عَجَبْ نَبِيْسْت) اَزْوِيْ نَانِشَاوُورِ بَكْصَدُ وَشَصْتِ فَرَسَنْدُ
 مَسَافَتِ اسْت وَاَزْ نِشَاوُورِ نَاسِرْخَسْ چَهْلِ فَرَسَنْدُ وَاَزْ سِرْخَسْ نَامُورِ شَاهْجَانِ سِيْ فَرَسَنْدُ
 اَكْثَرِ شَرَبِ اَهْلِ نِشَاوُورِ اَزْ اَبْ فَنَاتِ مَبِاشَدُ مَرْدُمِ دِرْخَانَهَايِ خُوْشِ سَرْدِ اَبْهَاحِفِرِ
 كَرْدَه اَنْدُورْ شَتُ فَنَاتِهَارِ اَزْ مَبَانِ سَرْدِ اَبْهَاحِفِرِ دَاَدَه اَنْدُوقِيْ كِهْ اَبْ مَبْخَوَاهَنْدُ بَرْدَاشْتَنْ
 وَارِدِ سَرْدِ اَبْهَاحِفِرِ مَبِشُوْنْدُ وَاَبْ بَرْمَبْدَارِ نَدَاَبِ بِنِ مَلِكِ چِنْدَانِ شَرِ بَرِ نَبِيْسْت وَفَتِيْ كِهْ مَنِ دَرِ
 اِنْخَطَرِ نُوْقَفِ دَاشْتُمْ وَاَلَا بِنِيْ پَرْمَبُوْهْ وِپَرِچَبِرُودِ رِيْباَسِيْ دَاشْتْ كِهْ دَرِ ثَمَامِ دِنِ اَنْظَرِشْ نِظَرِ
 نَمِيسَدِ رِيْباَسِ اِنْ دَاثَرِ بُوَزَنْ بَكَنْ وِبِيْشَرِ اَزْ بَكَنْ مَبِشُوْدُ وَفَتِيْ يَكِيْ رَاْدِ رَحْضُوْرِ مَزْ كَشِيْدَنْدُ
 بِيْچِ رَطْلِ عَرَاغِيْ بَسَنْدُ بَرَامْدِ رِيْباَسِ اِنْجَاكِ لِبْسَارِ سَفِيْدِ مَبِشُوْدُ كُوْنِيْ شَكُوْفَهْ خَرْمَاسْت
 وَآمَافِخِ نِشَاوُورِ بَدَسْتِ مَسْلَمَانَانِ دُرْ عَهْدِ خَلَاْفَتِ عَثْمَانِ بِنِ عِفَانِ بُوْدُ بَدَسْتِ
 عِبْدَاللهِ بِنِ عَامِرِ بِنِ كَبِرْ دُرْ سَالِ سِيْ وَبِكَمْ كَهْرْتِ بَرِ سَبِيْلِ صِلَحِ نَهْ فَهْرِ وَغَلِيْبِ اَمِيْرِ عِبْدَاللهِ بِنِ
 عَامِرِ عِبْدَازْ كُشُوْدَنْ اَنْ بَلَدِ مَسْجِدِيْ جَامِعِ دِرْ اِنْجَا بِنَا مَوْدُ بَعْضِيْ كَفْتِ اَنْدَفِخِ نِشَاوُورِ بَدَسْتِ
 لَشْكْرِ اسْلَامِ دُرْ عَهْدِ خَلَاْفَتِ عَمْرِو بْنِ الْخَطَّابِ شَدُ بَاسَرْدَارِيْ اَصْفِ بِنِ فَيْسِ وَدُرْ خَلَاْفَتِ
 عَثْمَانِ بِنِ عِفَانِ اَهْلِ اِنْخَطَرِ نَقْضِ عَهْدِ وَخَلَاْفَتِ بِيْعْتِ كَرْدَنْدُ وَاَزْ طَاعَتِ خَلِيْفَةِ اسْلَامِ
 خَارِجِ شَدَنْدُ وَفَتِيْ كِهْ اِنْخَبَرِ بَسْمِعِ عَثْمَانِ رَسِيْدِ عِبْدَاللهِ بِنِ عَامِرِ بِنِ كَبِرْ زَا بَرِ سَرَايِشَانِ
 فَرَسَنْدَا نَاثَانِ مَفْخُوْحْ كَرْدِيْدُ وَطَائِفَهْ غَزَا فَبَا بِلِ بَزْكَ دُرْ سَالِ يَانْصَدُ وَچَهْلِ وَهَشْتِ
 كِهْ سُلْطَانِ خِيْمَرِ پَادِشَاهِ خِرَاسَانِ بَدَسْتِ اِنْطَائِفَهْ اَفْتَادُ وَاوَرِ اَبْطُوْرِ حَبْسِ نَظَرِ هَمْرَاهِ
 مَبْدَاشْتَنْدُ وَنَوَاحِيْ مَمْلَكَتِ خِرَاسَانِ رَايِيْ نَاخَنْدَا زِ جَمْلَهْ صَقْعِ نِشَاوُورِ بَقِيْلِ وَغَارِ

اینجا عت مورد مصیبتی عظیم کرد بد چه تمام اهالی انجا را که دست یافتند از شمشیر
 گذرانیدند و اموال ایشان را یکجا عرضه نادر اج ساختند حتی یک آدمی معروف و شخصی
 نامی برجای نگذاشتند و اصل دیار و عمارات شهر را بلمرو ویران کردند و باقی بپوشیدند
 تا آنکه در میان ایشان خلاف و نفاق پدید آمد لاجرم یکی از سرداران سلطان سنجر که
 بلبغ مؤید مشهور بود بر ایشان غالب شد و در مقام اصلاح مفاصد بنشاند و ر
 برآمد شاذ باخ را که یکی از محلات آن بلد بود آباد ساخت و برگردان باره کشید و بنی
 السیف و از اهالی بدان محل نقل نمود و بند ریج شاذ باخ صورت عمران و آبادانی فکرت
 در ترقی شد و در سبب بجائی که یکی از شهرهای ممتاز عالم معدود میگردد و تجارت
 و کثرت خیر و عدد نفوس و اموال کار انجا بالا گرفت چنانکه آن بلد بمشابهة الان ممالک
 شریفه است و اقل و سیارات لابد باید از انجا عبور کنند و اینگونه اتفاق لامحالہ اسباب
 میسر بادانی ملک و ترقی اهالی است در اموال و مکنث شاذ باخ که باعتبار عمارت جدید
 و اجتماع اهالی بنشاند و با اسم نیشابور مشهور شد بود بر همین حال بود تا وقتی فتنه مغول
 عالم انجرا بی فرو گرفت و در ششصد و هجده ان جنس خبیث از ممالک ماوراء النهر
 بخراسان درآمدند و تمامی ان اقلیم را بفهر و غلبه مفتوح ساختند و محمد بن نکش بن ^{سپه} الک
 که اورا خوار از شاه گفتندی و جمیع ممالک مشرق نادر ب همدان در حیطه تصرف او
 بود از ان گروه شکست شد و ایشان ان پادشاه را از ممالک خویش روانیدند تا آنکه غریبانه
 در طبرستان هلاک شد در این اثوب اهل خراسان و غرباء هر مکان از هر جایی بنشابور
 روی آوردند و از بیم نثار و انانیت اطراف شهر شاذ باخ را که نیشابور ثانوی بود محکم و
 مین ساختند از لشکر کفار و نثار طایفه بر ایشان روی آورد ایشان از ان لشکر منحصر گردیدند

سرباطاعت فرود بناوردند و روزی سردار کفار ثار برای مشاهده اطراف حصن بزرگ
 باره آمده بود یکی از اهل شهری را نشانه نهر ساخت زکان چون سردار گشته دیدند
 روی بر نافتند و ناخو و چنگر خان که طاغی و کبر این فیابل بود هیچ جا باز نایستادند
 و سرداری که در دورد و قلعه نسا بود و هدف نهر شده بود سمت دامادی چنگر خان شد
 چنگر خان از اسماعیل خبر و دشمن شد بنفسه قصد نسا بود کرد و قلعه را در حصار
 گرفت و جدی تمام در محاصره انجابل آورد و فوی را کمان است که یکی از علویان بر محاپین
 یکی از دروازه های شهر سمت راست داشت ان علوی کس نیز ثار فرستاد و پیغام داد که
 من دروازه را می کشام و شمارا بشهر وارد میکنم بشرط آنکه چون بلاد را تسلیم گرفتید مرا رئیس
 اینجا قرار دهید پس که از جانب شما شخته شهر را شمشیر ایشان قبول کردند پس همینکه وارد شدند
 اول کسی که بقتل رسانیدند همان علوی بود با تمام اعیان و ثار و ثار که همراه بودند بعضی
 دیگر را کمان آنکه کفار مشغول بخیف و ترس و سار الاث فاعه گیری بر حوالی نسا بود و اطراف
 سور بر پا داشتند و بر وجه غلبه و غلبه و غلبه و غلبه و غلبه و غلبه و غلبه و غلبه و غلبه
 و غضبی شهر هجوم آوردند که نفوس و اموال یکجا در معرض هلاک و فنا و تاراج و تاخت
 برآمد جمیع اهالی را از بزرگ و خورد و زن و کودک بکشند انگاه خود بلاد را ویران و تخریب
 کردند و با خاک برابر نمودند و از بلوکات و رسایون جمعیت فراهم کرده بر سر شهر آوردند
 تا بجز و نفب دفائن و مخروفات ها لکن را استخراج کنند این معنی نیز باعث آن شد که بجای
 آبادی بر پا نمایند و دیواری از فراری که برای من بقتل نمودند بر جانکذا شدند و بعد از ویرانی
 از انجا رحلت کردند پس از رفتن ایشان فوی از جانب خوارزمشاهان شهر آمدند و فاش و
 مخروفات را یکجا بر آوردند و ببرند فائز و ثار و ثار و ثار و ثار و ثار و ثار و ثار و ثار

چنگر خان بنفشه
 بنش ابوریه آمد
 و بنیطلب شهاب
 الدین باقوت و هم
 چنانکه شرح آن
 بیاید

مصیبت عظمی که بر اسلام ناکون مثل ان وارد نکردیده بود شیخ ابوعلی محمد بن الهتبار به این
شعرها را در هجاء بنیابور از منظومات فاضلی ابوالحسن اسرا بادی که خود شفاهاً برای
ابوعلی انشاد نموده بود نقل فرموده

لا اقدس الله بنیابور من بلد سوف النفاق تمنعناها علی ساق

هموت فیها الفی جو عار برهم والفضل ما شئت من حبر واوراق

والحبر فی معدن الغرث وان بوقت انواره فی المعالی غیر براق

یعنی شهر بنیابور را اینزد تعالی پاکیزه ندارد که بازار نفاق در منازل این شهر بر پای ایستاده
و بر ساق رواج فایده است در اینجا شخص جوانمرد از گرسنگی میبرد و بنکوئی و عطش و نجشش
اهل این شهر مدد است و کاغذ هر چه بخواید عالم دانش پرورد را بنمکان گرسنگان اصلاً
جلوه و درخشندگی ندارد هر چند در انواع نرگها و فنون آداب و فضائل جلوه گویا نبوده
بوده باشد و هم در مذمت اینجا ست از مرادی شاعر که گفته

لا تترن بنیابور مغزیا الا و جلت موصول بسلطان

اولاً فلا ادب بجمک ولاحب یغنی ولا حرمه نزعی لالانسان

یعنی چون غریب و اریضه بنیابور بخواید و رود نمود زندها را بدون بسنگی حکومت و فرمان
روائی اینجا نازل نشوی و گرنه در آن بلد نه علم و ادب سود میبخشد و نه شان و حسب بی نیاز
میان دونه حرم و نب رعایت میشود و ابوالعباس زوزنی معروف بمأمونی در مدح
بنیابور گفته است

لکرم فی الارض مثل نیابو بلد طیب و رب غفور

بنیابور دارالعلم و معدن فضل و کمال و منبع فقر و حدیث بوده و از اینجا افاضل و محدثین و

اهل دانش چندان برآمده که بظاف حصر و بغداد در نمی توان آورد

حمد لله مسنوفی در زهت القلوب گوید بنشاپور از اقلیم چهارم است و اکنون ام البلاد خراسان
طهمورث دیوبند از آن ساخته بود بعد از خرابیش چون اردشیر بابکان بخت سلطنت بجای داشت
شاپور بن اردشیر حاکم خراسان بود از پدرانشهر در خواست کرد و مضایقه نمود شاپور را
غیرت آمدن از انجمن دعاوت کرد و نشاپور نام کرد و اسم و علم او شد و عرب بنشاپور خواندند
دور باروش پانزده هزار گام بود و بر شپوه و فضا شطرنج گردید هشت قطعه در هشت
قطعه و اکاسره رعا دت بودی که شهرها را بر شکل جانوران و اسبها ساختند شاپور
ذوالکاف در زادنی انعامت و شهر سعی نمود و دارالاماره خراسان شد و نشاپور دار
خراسان است در سنه خمس و ستمائة الشهور نزل خراب شد و هم در انحوالی شهری دیگر
ساختند و شاد باخ خوانند آن نیز نزل خراب شد و بگوشه دیگر شهر ساختند که اکنون
ام البلاد خراسان است بر جانب قبله دور باروش پانزده هزار گام است وایش از فوا است
ضباع در میان شهر گذرد و در شب مساکن و برانجا حوضها و عمارات ساخته باشند و آن
رود از کوهی میاید که در شرقی نشاپور است و آن کوه بغایت بلند است و از کوه تا بنشاپور
دو فرسنگ بیشتر نیست و در ایند و فرسنگ بر این رود چهل اسب گردان کرده اند و آب
چنان نیز میاید که بکجرا و گندم در دلو اسب می کنند بمقدار دو در جوال در ختن است
بکجرا و ارد شده بر جانب شمال بر فته کوه بمسافت پنج فرسنگ بر کوه چشمه است که
از چشمه سبز میگویند آنی شهرین سبز برون میاید و امیر چوپان بر لب چشمه کوشک
ساخته است چون بر بام کوشک بر ایند میان چشمه می نماید و در شب جمعه از بام
ها بل از میان چشمه ظاهر میاید و از آبادانی تا اینچشمه پنج فرسنگ است و پارسانش

برکار چشمه احیا داشته اند شترابی و گاواپی وادی بی بی بیرون آمدن و چریدن دهنده اند
 و آب اینچشمه در میان این صحرا میابد و بران غارت و زراعت بسیار است و چشمه دیگر
 هست بمیان صحرا بطرف طوس و امیر جوان ماهی در وی می انداخته است و در
 گوش آن ماهی مرور میدی نموده مقدار بیضه کبوتر و اکنون مردم جوف جوف و طاهرا
 طایفه بنفج میروند و نان در اینچشمه میاندازند و ماهی جهنه نان میابد مردم نماشا
 میکنند و از اینچشمه تا طوس چهار فرسنگ است و از مزار اکابر اولاد را و تربت عثمان
 جهری و ابو علی ثقفی و عبدالله مبارک و شیخ فیر الدین محمد عطار است و رضوان الله علیه
 و بر شرف آن مزار مشرک اما مزاده محرف بن امام زین العابدین علیه السلام است
 علمای حضراتی و مودخیز عهد مبرز شاه رخ کورکائی و نیشابور را بوضع مسطور
 در ذیل شرح داده اند

نیشابور از شهرهای قدیم است اکثر اوقات شهری بزرگتر از نیشابور در خراسان
 نبوده و جمعیت و عمارات آن زیاده از جمعیت و عمارات سایر بلاد این اقالمت نبوده
 میامده هوای آن سالم و آب آن از رود و کار و رود رحلی که شهر واقع شده کار و نهادر
 زیر زمین است و چون از شهر بگذرد بروی زمین آید و بعضی کار و نهادر و شهر
 بروی زمین باشد عربی از نیشابور شکایت میکرد از وی حال این شهر می پرسیدند
 گفت نعم البلد نیشابور میاهما فوق الأرض و دجالها تحت الأرض خلاصه این شهر
 چند بار بزلزله خراب شده گویند بنای آنرا شاپور و نهاده پیش از آن نپسنانی بوده بحکم
 شاپور پاك کردند و شهر را بنا نمودند و بود تا زمان عبدالله بن طاهر که در آن جای گرفت

ولشکران که با او بودند هر يك بمنزلی از خانه های رجا بازول کردند و روزی عبد الله بر
عودی جوان گذشت و دید که اسبی را ب می دهد چون اینکار و مناسب او ندید و
او را احضار نموده از او پرسید آن مرد گریست و گفت این ظلم از دست عبد الله گفت من چه
ظلم کرده ام که اینکار و اسب شده گفت یکی از لشکران دوسرای من جای گرفت اگر خانه
خالی گذارم بر اثاث البیت ایمن بنسبم و اگر خود بیرون آمم بر عودت میزنم که بالشکر
نهما ماند لهذا خود خانه نگاه داشتم و عودت را باب دادن اسب لشکر فرستادم عبد
ایمن معنی نهایت گران آمد در بیرون شهر نیشابور سرانجام ساخت و از ادا و الا ان نامید و
لشکران را امر کرد تا هر يك در اینجا بقدر قوه عمارتی برای خود بنا نمودند و آن شهری عظیم
شد موسوم بشاد باخ و معتبر گردید پس از آن دو بخاری نهاد آلبا و سلان سلجوقی و افع
عبد الله بن طاهر و لشکر بنشیند و حکم کرد شاد باخ و امرت نمودند و باز شهری عظیم
شد ناد و آخر سلطنت سلطان سنجر بدست طایفه غرخاب گردید و از بناها که در آن زمان
انهدام یافت مسجدی بود معروف بمسجد عفا و در آن کما بخانه معتبری بود محوی بر
پنجاه جلد کتاب که در انواع علوم تصنیف کرده و بر طلاب وقف نموده بودند غزان
این کما بخانه را آتش زدند و هشت باب از مدارس خلفا و هفده باب مدرسه مخصوص
باصحاب شافعی را منهدم و پنج کما بخانه دیگر را بسوختند و هفت کما بخانه را خراب کرده
او را و کتب را بنیخ کاخذ مفتوا بلکه از آن نیز سوختند بعد از آن مؤید این از ممالک
سلطان سنجر نیشابور را گرفت و شاد باخ و امرت نمود و بود تا عهد ابافا خان بن هلاکوخا
که زلزله عظیمی شد و در این شهر خشتی بر روی خشتی نمائند پادشاه خواجہ و جہ الدین
زنگی فرمودند و اگر در آن ایام وزیر خراسان بود بفرمود تا نیشابور را از نو عمارت کرد و یکی

از شعراد را بنوا فعه گفته است

بدولت نوشتابور کهنه نوشد باز بسان پیر خرف گشته کوشود برنا
 اگر چه زلزله در دیش بود بیدرگمان طیب عدل نو کردش علاج و پاف و نا
 بکاشش صد و شصت نه افتاد افتاد بنانهادن این شهر شهره زبنا
 او آخر دین افتاب زهره بتور فریحوت و عطار دنشند در جونا
 بارد بگرد و عهد امیر تیمور کورکان در بنشاپور زلزله شد و باز در نارنج ثمان و
 ثمان ثمان یک سال بعد از جلوس میرزا شاهرخ بن امیر تیمور بر تخت سلطنت این
 حادثه حادث گردید و برجبال بنشاپور کفنی سنگی بر سنگی نماند و جمله اجزای
 زمین مثل زلزله گشت و چند شبانه روز زلزله در کار بود و مولانا لطف الله

بنشاپوری در آنوقت گفته است

نشاپور معظم را که بودی دران شاهان ایران و افامک
 چنانش کرد و بران زلزله باز که هاموز گشت بنیان تمامک
 فزون از پی هزاران مرد و زن فرورفتند در درد و ندامک
 نه بیکد ماند و نه یکجای برجا نه خشتی ماند بر خشتی سلامت
 نه صاحب حرص و نه خاشاکه نه صاحب جا و نه صاحب مکات
 نمودان و پنجه اندر یکی در ز نفخ صورت در عالم علامک
 خلاصه میرزا شاهرخ باز آبادی بنشاپور فرمان داد و آن بلده از هر جهت رو با آبادانی
 نهاد و مساجد و مدارس و خوانق و ساخنه و رونق یافت
 انواع فوا که در بنشاپور در کمال خوبی است و در کوه بنشاپور کان فبروزه باشد و فبروزه

خوب از اینجا است و معدن طلا دارد اما حال آکسی در آن کار نمیکنند و از این ولایت
 علما و اهل فضل بسیار خواسته اند

گویند مانی که دعوی پیغمبری کرد در زمان شاپور بود و شاپور او را گفت که در
 مملکت من بمان و اگر از اینجا روی نرassi است کم مانی بطرف چین رفت و اینجا خلعتی
 بر او گرد آمدند و کار او در اینجا رواجی تمام یافت و از فرار مذکور کوه بلند سختی پیدا
 کرد که از هیچ طرف بر آن راه نبود و چشمه آبی داشت با ذوق یکساله بر آن کوه رفت
 و از اصحاب خود مخفی شد و همنگام رفتن گفت پیش خدای عزوجل میروم بعد از یکسال
 در فلان موضع مرا طلب نماید بالجمله در ظرف یکسال که مدت غیبت او بود در
 کوه نفاشی کرد و کارنامه بساخت که آدمی در آن حیران میشد چون وقت عود او
 در رسید اصحاب مانی اسبی خوب زین کرده بمعاد گاه بردند مانی بسر کوه آمده
 جلای بکار برد و از اینجا نزول کرد و کارنامه مردم نمود و از آنجا خود فرار داد و بعضی
 از احکام که در نظر داشت در آن درج ساخت و گفت این کتاب خداست اکثر اهل
 چیز معتقد او شدند و مردم ترکستان تصدیق او نمودند و بعضی از هند بهمانیز
 تصدیق او کردند بعد خیال ممالک عجم نمود بیکان اینکه آنچه در آن بلاد او را میسر
 شده در اینجا نیز صورت بگیرد چون بخراسان رسید شاپور در گذشتن بود و پیر او
 هرگز نیز بعد از چندی سلطنت بسرای دیگر رفت و نوبت پادشاهی بهرام رسید
 در این وقت مانی در بلاد او خلق را بدین خود دعوت میکرد و میگفت تو را وظلت قد
 و کشتن حیوانات حرام و نجسند در ویشان و جانوران و انبست و درویشی به از
 توانگری است و خیره نهادن بد است و صدقه دادن واجب و سبع از اقام عمر روزه

داشتن و سفر پویندن و سفر کردن اما از برای دعوت نواز برای تجارت و باد و سنان موافق
 نمودن و باران بسیار گشتن باری مسافرت و کتاب و مدح خود و پیردخت که یکی از ائمه
 بر حروف ابجد نهاده و شاپور نامه و کنز الاخبار و سزا و اسرار و مؤلفات او است
 و می گفت من شارح احوال حضرت عیسی میباشم آخر الامر که او بجمع بهرام رسیده
 او را بخواند و از دین و مذهب و عقاید او پرسید او گفت در ویشی به از توانگر است
 و روح چون مرغی در کالبد بدن مجوس و همی که نفس قطع شد مرغ از نفس تن
 خلاص شود و مجنات جاودانی برسد بهرام گفت پس ملک تو بهتر از زندگانی است و
 ما بقول تو کار میکنیم و روح تو را از زندان تن خلاص میسازیم نه تو با جدم عهد
 کردی که هرگز بدین ولایت نیایی چرا آمدی پس بفرمود تا او را بردار و کشیدند و پوست
 او را کردند و پیر از گاه کردند و از دار پیاوینچند و فریاد که در زمان فساد دعوی
 پیغمبری کردان ولایت بنشایور است اما توابع و بلوکات بنشایور از اینها راست
 (بلوک دپوند) (بلوک ساپات) (بلوک برس و کدس) (بلوک و فکباد) (بلوک مار)
 (بلوک رج) (بلوک ساپن) (بلوک باروسک) (بلوک بررکان) (بلوک سپاه)
 (بلوک طاغن کوه) (بلوک در و عسف)

بعضی از مورخین عجم بنای بنشایور را در زمان طهمورث دانسته و گفته اند اول
 اسم این بلاد ابر شهر بوده یعنی شهر بلند نیز گویند از شهرهای معروف که اسکند
 که بر فتح و خراب کرد یکی هم بنشایور بوده است شاپور مجسمه خود را که در کال
 عظمت بوده در این شهر برپا کرده و بود تا بعد از آنکه اعراب این ناحیه را منخر نمودند
 از مجسمه و در هم شکستند از یاد و افکندند بعد از خرابی اعراب طاهریه و صفاریه

این شهر را مرث و آباد کردند و سلطان محمود غزنوی در زمان سلطنت پدر خود چون
حکومت خراسان داشت کسی خود را در بنشاپور فرار داده بود طفل بیک سلجوقی
انجا را پای تخت کرد و در زمان سلاجقه آباد شد در سال پانصد و چهل و هشت
هجری در عهد سلطان سنجر غزها انجا را ویران ساختند بعد خوارزمشاهیان
بجدید عمارت آن کوشیدند و در سنه ششصد و هجده از هجرت بنو لجنان مغول پسر
چنگیز خان انجا را بکلی معدوم و نابود ساخت بعد از نادر شاه افشار احمد خان ابدالی
انجا را محاصره کرد و این محاصره شش ماه طول کشید آخر آن پشاپور را بعلیه گرفت و
غارت کرد بعد عباس قلی خان زیات بمرث و تعمیر آن پرداخت

جامعی از مورخین فرنک را عقیده این است که اول بانی شهر بنشاپور بنیست
بلکه چون این شهر بارها خراب و آباد شده گویند شاپور بنجدید عمارت آن پرداخت
و پیش از او این شهر را ساخته بوده اند و اول بنای آن از برخی مفار سال دویست و
پنجاه میلاد حضرت مسیح دانسته اند

مسبو خان بکوف سیاح مشهور و معروف روس در کتاب سفرنامه خود مینویسد
در نزد یک خندق در ضلع شمال شرقی قلعه بنشاپور سنگی است منقوش که تاریخ
از سنه صد و نود و چهار هجری است و اسم نوروز بر آن رسم شده یعنی سنک فبر
نوروز نامی است از اهل بلد نزدیک شهر قبر امام زاده محروق است از اقوام و خویشتان
حضرت امام جعفر صادق علیه السلام و این امام زاده یکی از بنات بنی امیه عاشق
شده بود و او را داخل در طریقه تشیع کرده خلیفه اموی که با فرقه شیعه عداوت و
خصمی داشت حکم کرد عاشق و معشوق را سوزانند

چندی قبل علمای نیشابور خواب دیده بودند و بزعم آنها بموجب انتخاب مغبیره اولاً
 ابو مسلم مروزی را پیدا کرده اند و شاهد مدعی ایشان یکاچره کاشی بود که از میان
 خالک بدست آورده بودند و خطی بر روی آن نوشته بود برسم الخط خطوط او آخر
 مائیه ششم هجرت اما این خشت کاشی بی نام مال مسجد خرابه بوده و هیچ دخلی بمغبیره
 اولاد ابو مسلم نداشته است

اما در باب وجه تسمیه نیشابور باین اسم و اشتقاق و اصل این کلمه علمای جغرافی و
 مورخین ایران و فرنگ بعضی چیزها نوشته اند که در مقام خود نگاشته خواهد شد
 پس در این شرح وضع حال نیشابور و آبادی و بلوکات آن تفصیلاً کافی و بیعی که مناسب
 مسوئولم شپندار صاحب نگلیسه سرنیپ تلکرافخانه مبارکه از محول
 دانشمندان که هجده سال است با کفایتی کامل و در این باب مشغول خدمت دولت علیه میباشد
 و مدتها در نیشابور مأموریت داشته و از روی کمال علم و بصیرت برد قایق و حفاظت اوصاف
 این مملکت مطاع گردیده شرحی در این باب نگاشته چون حاری افادات همه و مقاصد
 منظوره میباشد در این محل درج میشود مسوئولم شپندار گوید سطح و وسعت نیشابور که
 یکی از ولایات مملکت خراسان است صد و بیست و پنج فرسخ مربع میباشد و اکثر اراضی آن
 حاصل خیز و قابل زراعت است حد شمالی و شمال شرقی نیشابور کوه بناالود است و ارتفاع
 قله این کوه از سطح دریای محیط سه هزار ذرع میباشد رودخانه های عدیده از این کوه بجلکه
 نیشابور جاری است و در شمال مغربی این ولایت بعضی کوهها هست که متصل بکوه بناالود است
 رودخانه سفید که اب آن بجلکه ماروس میرود از این کوه جاری است و در همان سمت نهر کوه
 معدن فیروزه و کوه بنا و میباشد حد مغربی نیشابور طاغن کوه است و جاده بزرگ خراسان

از وسط آن کشته شده است و حد مشرقی دزد باد که اعراب از اضر الزبح می نامند يك فمٹ از حد جنوبی نیشابور که مابل بمغرب است رودخانه شوره رود میباشد و رشته کوه سرخ در جنوب شوره رود واقع و از طرف مغرب بکوه پیش سبز و از ملحق میگردد فمٹ دیگر از حد جنوبی نیشابور که مابل بمشرق است به لوث و کوپر منتهی میشود از ارتفاع رودخانه شوره رود نسبت بسطح دریا بمحیط بکھزار و پنجاه ذرع و ارتفاع شهر نیشابور بکھزار و صد و هفتاد و پنجاه ذرع و فزای دامنه کوه نظیر بصاد ذرع بلند تر از شهر نیشابور است و بعضی دهکده ها که در خود کوه واقع شده بکھزار و ششصد و پنجاه ذرع از ارتفاع دارد و کثرت این ارتفاعات بالآلات و ادوات دقیق معتبر معلوم و بتحقیق پیوسته است هوای نیشابور در زمستان معتدل و در تابستان گرم است چه جبال شامخ شمالی مانع وزیدن باد و خنک نمودن هوا میباشد درین ناحیه بارندگی زیاد نمیشود و برف کوه ها هم بزودی آب میشود در سال هزار و سیصد هجری بکھفته قبل از روز عید نوروز از برف کوه ها قلی مانده بود اکثر رودخانه های نیشابور در کوه شمالی سرچشمه دارد و آب تمام آن رودخانه ها بمصرف زراعت میرسد فقط در بهار وقتی که برف کوه آب میشود آنهار عذب در جنوب شهر نیشابور و شوره رود ملحق میشود و شوره رود آب بند از طرف جنوب غربی جلوی شهر بعد در جنوب سبز و از قدری بجانب شمال مابل شده و بگو سبز و از کلبه منیر تا زاسن میرود اغلب زراعت ولایت نیشابور گندم و جو و شلوك و ارزن و پنبه میباشد و در بعضی فراء واقع در جلگه و نزدیک شهر نیشابور بزیاك کاری هم می نمایند اما بزیاك این ناحیه خوب نمیشود زیرا که جوهر و مرفین آن کم است چنانکه از دوی بنجر و تخم بن معلوم شده که بزیاك ولایت دیگر صد هشت صد هفت مرفین و جوهر دارد و بزیاك نیشابور صد چهارده دیگر از زراعت های صفا پیو لايت كركچك است که روغن آنرا بعضی مصارف

خود میسرانند و در بعضی اماکن نیز درخت نوب برای کرم ابریشم تربیت میکنند از فواکه
 نیشابور هلو و زردالو امین بازی دارد کیلاس والو و انار و پسته آن کم است انگور اینجا خوب
 نیست در بهار از کوهها ریواس زیادی بشهر میآورند و با اتفاق ریواس نیشابور بهرین
 ریواسهای ایران است بگاه دیگر موسوم به شلپاد در نیشابور میروید و کمال امین دارد
 این بگاه در بهار نازه و نازک و سبز است و مردم از آن سیار میخورند در تابستان و پائیز که
 قوی و سخت میشود بدواب میدهند و در زمستان بیشتر خوراک گاوهاست و از خورن
 این بگاه گاو فریب میگردد و دامنه کوه نیشابور قدری انغوزه و درخت انجیر روئیده است
 اشجار بید و سفیدار و سجد در همه بساین و طراز یاد است برخلاف چنار بندرت یافت
 میشود زلزله در این صفحات کثیرالوقع است و ظرف یکسال که مرید اینجا بودم زباده از
 بیست مرتبه زلزله شد ولی هیچک از آنها شدت نداشت بلکه بعضی اوقات طوری خفیه
 بود که مردم ملتفت نمیشدند و من بواسطه بعضی چیزها میفهمیدم عدد نفوس اهالی
 ولایت نیشابور زباده از پنجاه هزار نفر است در کوه بلوک بار که ذکر آن بیاید بعضی معادن
 مس و سرب وجود دارد و در اعصار قدیمه در آنها کار کرده اند اما حالا فریهاست که
 منرک است در نزدیکی فریه ابو و فریه فراغی حمیدن نمک است و نزدیک فریه موسو
 بفریه معدن معدن فیه روزه میباشد در کوه بتا و معدن سرچ است که پیش از اینها در آن
 کار کرده اند اما الانم دیری است که منرک است بملکت نیشابور را دوازده بلوک است اول
 بلوک بار دوم بلوک بار معدن ستم بلوک از بیاضی چهارم بلوک طاغی کوه پنجم بلوک نمک حلیکه
 ششم بلوک مادول هفتم بلوک ریوند هشتم بلوک درب فاضی نهم بلوک ارد و غیش دهم
 بلوک زبیرخان یازدهم بلوک عشق آباد دوازدهم بلوک اسحق آباد

اما بلوک بار در منتهی طرف شمال شهر نیشابور واقع و دارای پانزده فتره و بعضی مزراع است
 عدد نفوس سکنه این بلوک تقریباً دوازده هزار نفر است منبع رودخانه بار پنج چشمه است
 یکی آب طاعن که از کوه سرچه جاری میشود دیگر آب کاج که از تنگه و گردنه کاج میآید ستم
 آب کجی که سرچشمه آن در کوه کجی میباشد چهارم آب کوه طاق سبز که سرچشمه آن کوه طاق
 سبز است آب پنجمه زیاده از آب چشمه های دیگر است پنجم چشمه ایست در دامنه کوه
 فرونه و اسم مخصوصی ندارد اما چشمه طاق سبز تقریباً در یک فتره یعنی بار و در طرف شمال شرقی
 آن واقع و ارتفاع آن از فتره بار سیصد و سی ذرع است در جائی که این چشمه واقع است یک طرف
 کوه مانند دیواری صاف و راست است ببلندی سیصد ذرع دوازده ذرع بالاتر از پایه
 دیوار دهانه سوراخی است مدور و آب با کمال قوت از آن سوراخ بیرون میجهد شصت ذرع بالاتر
 از این سوراخ سوراخ دیگری است و از آثار و علامات چنین بر میآید که آبی که در دو کوه نمایان است
 پیش از این از آن سوراخ بیرون میآمده و جاری میشده بعد تغییر راه داده و از سوراخ زیر
 جریان پیدا کرده است از فرار گفته اهالی بار پشت فله طاق سبز سه ایست جلگه مانند
 بوسعت یک فتره و در آنرا قلل متعدده احاطه نموده و آن سه بمشابه ظرفی و دیگر میباشد
 که آن فله ها آن ظرف و دیگر را احاطه کرده و بمنزله دیواره آن باشند برف این فله ها که آب
 میشود و نشربان جلگه می نمایند آب چشمه سبز شکل مییابد و اسامی قلل محبطه بجلگه
 منوریه از اینها است فله کوه نعل طاعن کوه النخاص کوه طاهره فله کوه اشرب
 فله کوه زوگران

نهر چشمه های دیگر از همین جلگه منفرجه میگردد مثل آب مهرازی که سابقاً معروف بآب
 بوستان بوده و بعد ها ذکر آن بسیار است

اما چشمه سبز عبارتست از دریاچه کوچکی که در وسط این جلگه است و عمده آب دریاچه ب چشمه طاق سبز است و چنانکه ذکر شد از سوراخ مدفوع طاق سبز بیرون میجهد بالجمله ذکر کرد دریاچه مزعومه کوچکی است که انرا از جبل بینامند و چهار خانوار سکنه دارد آب درخت چشمه سبز بطرف نیشابور نمیروند بلکه سمت جلگه طوس جاری میشود و جلگه چشمه سبز نیز جزو بلوک کلمکان از اعمال میان ولایت مشهد است در تواریخ آورده اند که نزد جرد اول معروف بنزد جردانیم در کنار این دریاچه آمده اسبی از دریاچه خارج شد و او را مقول ساخت و این دو سال چهارصد و هفده میلادی بود که دویست و ده سال قبل از هجرت باشد و اینجکاپت از نزد جرد در میان اهالی این تواریخ مشهور است امیر چوپان نیز در حواله اینچشمه کوشکی بنا کرده و چندی در اینجمل توقف نموده است از چشمه سبز تا مشهد دوازده فرسخ راه میباشد و ناندشابور از راه بوژان هفت فرسخ که چهار فرسخ تا بوژان است و سه فرسخ از بوژان تا ناندشابور خلاصه این بنده را یقین حاصل است که دریاچه چشمه سبز همان دریاچه سوبر است که در باب دوازدهم و بیست و دوم کتاب بنده حسن ازان ذکر نموده گوید (این دریاچه در بالای کوه کندیل نزدیک طوس است) در شمال طاق سبز کوه کوزه واقع و در آن مغاره بزرگی است که در هر فصلی بماء و ازینچ میباشند در نزدیکی چشمه آب کجی در کوه اردفان معدن مس است که در قدیم ازان مس استخراج نموده اند بعد هامنزوک مانند ارتفاع قریب بار یکزار و ششصد و بیست و هفت ذرع است این دهکده در دوه حاصلچر است و در طرف جنوبی ازین میباشند که در بالای آن برج خرابه ایست و از سی سال قبل گردو اولی رئیس آراد عمارت قریه بار ساخته است در شمال این دهکده نیز بر روی پشته خرابه ایست گویند قدیم این قریه بوده و خانه های اهالی در آن پشته و قلعه واقع و هفتصد خانوار در آن

سکنی داشته اند و این قلعه در غلبه افغانه بر خراسان خراب شده است سکنه فتره خالیه
 بار پانصد نفر میباشد و اکثر اهالی ساداتند از سلسله رضوی و حسینی و علی اصغری که
 اولاد حضرت امام زین العابدین میباشد دره بار در طرف جنوب به کوه بنج پیش است پانجهی
 میشود سمت مغربی باز گردنه کاج است که راه دره سفید رود از آنجاست و از جلگه ماروس
 عبور میکند و ذکر آن بعد ها باید بعضی فراد دره سفید رود است که جزو بلوک
 بار میباشد و از آنجمله است فتره سبز سب و سب و سب سفلی و فتره کران و سب بالا
 رود خانه بار از دره بار بخط جنوبی بجای که نیشابور جاری است و فرای آریه دامغان
 در آباد چهار باغ ملخ دره علیا خانلق در جنب رود خانه واقع است قدری پایین تر
 از خانلق بلوک تحت جلگه ابتدا می نماید ولی فتره ملخ دره سفلی جزو بلوک بار است معدن سرب
 که پیش ذکر شد نزدیک فله طاهری است از فتره بار راه بار یکی است بفره فیزی که در چهار
 فرسخ شمال مغربی بار واقع است و در آنجا زغال سنگ یافت میشود در معجم البلدان است
 بار فصبه ایست در نزدیکی نیشابور

اما بلوک دوم که بلوک بار معدن باشد در مغرب بلوک بار و در شمال مغربی شهر نیشابور
 واقع است حد شمالی این بلوک کوه کرماب و کوه فیروزه است که ارتفاع اولی هزار و نهصد
 شصت و پنجاه می باشد و ارتفاع دومی دو هزار و دویست است حد جنوبی بلوک
 بار معدن کوه بتاواست و ارتفاع این کوه به هزار و نهصد و بیست و شش می باشد
 آب این بلوک خیلی گس و انقدری که هست بمصرف زراعت میرسد و نادر اتفاق میباشد
 که آب این بلوک بکال منصوره که مصیبت است برسد و هر سالی که برسد بواسطه زیادتی برف
 که در این صورت از فتره سلطان آباد بیست جوین جاری میشود بلوک بار معدن عبارتست

از شانزده فرس و بعضی مزارع و اگر معدن فیروزه در این فرس نبود هیچ آبادی نداشت فرس
 سرچاه که در طرف شمالی کوه فیروزه واقع است چون سکنه آن عمده و کارگر معدن بوده اند
 جز و بلوک بار معدن محبوب میشود عده نفوس اهالی بار معدن سه هزار نفر است و فرس
 معدن که یکی را معدن علیا و دیگری را سفلی نامند در دامنه جنوبی کوه فیروزه در روی
 تپه واقع شده که آبادی آن دو بهم متصل است سه سال قبل سکنه این دو فرس هزار و دویست
 چهل و یک نفر بودند و در هفت مزارع آن دویست و شصت نفر سکنی داشتند سادات
 ابن فرات از اولاد حسین الاصفهانی باشند و حسین اصفهانی فرزند حضرت امام زین العابدین علیه
 السلام است از شجره نامه سادات که در آنجا دیده شد و در سنه هشتصد و هشتاد هجری
 معروف و بمهر کار علی و فضلا مخموم است معلوم میشود که فرس معدن فیضان نام داشته و
 قبل از آن موسوم به پاشان بوده این اسم در زمان سلطنت صفویه از میان رفته چنانکه در بعضی
 از فرامین شاه طهماسب که بنظر رسیده اینجا فقط با اسم معدن فیروزه نوشته اند ذکر آن
 فیضان و پاشان در آن فرامین نیست مقبره امامزاده حسین الاصفهانی در نزدیکی قرنه گماب
 گویند این امامزاده را ابن جاذب نامی در سمنان شهید کرده فرس مرزان بگرام نزدیکی
 و در بلوک معدن شهرت دارد که پنی تمام اهالی مرزان کج است و جهه آنکه روزی امامزاده
 حسین الاصفهانی پای کوه نشسته مشغول خیال و حال خود بود اهالی مرزان دور او را گرفته
 باو ادب و سبندند امامزاده در حق آنها تفرین نموده پنی همه کج شد فرای دیگر این بلوک
 نوشک پهنک اردلان جزندر نهران برزفون قره قل خیر آباد میباشد
 در طرف شرقی قره معدن بمسافت سه روزه فرس کوه سی سر واقع است گویند در عهد قدیم
 بی نفر خیال پیدا کردند که در دریاچه واقع در دامنه این کوه مدفون است بان کوه

رفتند و مشغول بخت کردن اب در پاچه شدند که گنج را بیرون آرند در این اثناء پوی از
 پس کوه پدیدار آمد سران پی نفر را برد و بر فلان کوه نهاد با پنجه کوه موسوم بکوه سی سر
 گردید و شرح معدن فبروزه که در این بلوک واقع است در فصلی مخصوص بیاید
 یکی دیگر از بلوک نیشابور اربغائی است که در طرف مغرب بلوک بار معدن میباشد و بحث
 آن زیاد اما البتة هشت فبر و بعضی مزایع دارد عده نفوس آن هزار و دویست
 نفر است فبره معتبر این بلوک سلطان آباد میباشد که از املاک مرحوم سلطان مراد میرزای
 حاکم السلطنه است و صد خانوار عبت دارد فرای دیگر جنبه جو که اهالی گنجیک
 تلفظ میکنند فبره مشکان سید آباد طر خاص خوش آب آروغی باغون آباد
 میباشد اسم این بلوک واسامی بعضی از ضرای آن بالفاظ ترکی منقولی است و ده که هکذا نزدیک
 باین بلوک از فیل حبشائی و جوبنی و نتا و و طاغن و غیره از حبشست اسم همین حالت در
 یکی دیگر از بلوک نیشابور و طاغن کوه است که از طرف مشرق وصل بلوک اربغائی است
 و در طرف جنوب بار معدن واقع و دارای بیست و هفت فبر و مزایع بزرگ و بسیار است
 از مزایع کوچک است و عده نفوس این بلوک دو هزار و پانصد نفر میباشد عده آب
 این بلوک از کوه موسوم بطاغن کوه جاری میشود و قلیل آب هم از چشمه های کوه باراب
 و کوه بتا و دارد و جریان مباح این بلوک بطرف نیشابور است طاغن کوه بعضی فله های
 مرتفع دارد مثل فله کوه فلعرجو که هزار و پانصد و چهل و هشت ذرع ارتفاع دارد و فله
 که باسم فله طاغن کوه موسوم و معروف است بار ارتفاع هزار و هفتصد و نود و چهار ذرع
 میباشد و ارتفاع کوه جینی هزار و نهصد و هشتاد و یک ذرع است و این فله مخروط
 حقیقی است جاده معتبر خراسان در جنوب این کوه امتداد یافته است و از یک دهانه

طاغیر کوه که معروف بدهنه سنگید و میباشد میگردد و فرقه شوزاب (شوراب) (شوراب)

که ذکر آن بیاید جزو این بلوک است

اما سنگید که در اول دهنه معروف بهین اسم واقع شد در جلگه سبز و اوست
و واضع متعلق بان میباشد که ذکر آن بیاید نیست

در نادیم حبيب الترمطورانست که سرداران در شهر سنده قصد وسیع هشت
سبز و ارشاد من چون در اولای کبی که با ایشان مقاومت تواند نمود نبود سبز و ار
بخت تصرف در آوردند و امیر عبد الرزاق بر مسند حکومت نیک زده قصد کرد که
دختر خواجه علاء الدین هند و را بحالہ نکاح در آورد و دختر چون میدانست که غرض
عبد الرزاق از این وصلت است که بپسرش که صاحب مال بود اختلاط نماید و اخی نشد و
شی از سبز و ار که رنجیده بنیشتا بود روجه نمود عبد الرزاق برادر خود و حبه الدین مسعود را
ببازگردانیدن آن مسوره مامور ساخت و امیر مسعود در سنگید و بدختر رسید
خواست که او را بسبز و ار برد از ضعفه زبان تضرع و زاری امیر مسعود را گفت تو مرد
مسلمانی و غرض برادر خود را از بازگردانیدن من میدانی بدوستی حیدر که از طرفه
مروت پیش گیر و از سر من در گذر شن از پرسش روز جزا اندیشه نمای امیر و حبه الدین
مسعود را از شنیدن این سخن رقت دست داده گفت برو سلامت که مرا با تو کاری نیست
و بخدمت برادر و بازگشته گفت هر چند اسب ناختم دختر علاء الدین هند و راند بدم امیر
عبد الرزاق زبان بدشنام او گشاده گفت از تو بوی مردانگی نمایی امیر مسعود جواب داد
که من از صفت مردانگی بی بهره ام که بنیاد کار خود را بر فساد نهاده است عبد الرزاق
ختمناک برجست که در برادر او نزد امیر مسعود شمشیر حواله او کرده عبد الرزاق خود را

از در پیچ بالا خانه سیاهان انداخته و امیر مسعود خود را بر زبر برادر افکند و شتر را از خلق باز
گرفتند و این واقع در پیچ سنه مذکوره دست داد انچه

فراع معبره بلوك طاغی كوه از اینقرار است فخرار و نارباغ شواب شواب نیچیک
چیک که اهالی از اچیز به هم گویند و فرای غیر معبره فرید دهند سنگید و سلمانی و
شوره ورد و همچنین شوره ورد و فرید کرمان و شورخشت و دستجرد و بنده و
قلعه دزدان و دست غول و چاه بابو و قوطی و قلعه نواب و بناو و نصرا باد و
چهارباغ و فرچه چکه و سربك و کلاته گرم و کلاته شریلی و کلاته ال کثیر میباشد
و یکی دیگر از بلوكات بنشاور بلوك تحت جلگه میباشد که در طرف شرق بلوك طاغی كوه
واقع است رودخانه سفید رود و رودخانه بار ازین بلوك عبور میکند سی و چهار فرساده
و مزرعه دارد عده نفوس اهالی آن سه هزار نفر است و اسمی فرای از اینقرار بوسفاباد
شمش باد شوری دولت باد عبدالله باد سید باد دهنو سهل باد
کابلی و شید باد خواجه بچه و درین فرساده فیر پی است مشهور بخواجیه بچه قرق
حیدر باد الله باد سمعان عسکر باد هارونی حسن باد خیر باد
همت باد چاه سرشکی زمان باد کهنکی نو باد باباز حین باد جنکی
و هشت مزرعه نیز درین بلوك هست

نیز از بلوكات بنشاور بلوك مادول است که در نواریخ مازول و مازل نوشته اند این بلوك در
طرف شرق بلوك تحت جلگه و در پای كوه شمالی بنشاور واقع است عده نفوس آن دوهزار
نفر میباشد و بیست و سه فرساده دارد دهكده معتبر این بلوك میباشد است و اب میرا باد از
پهلوی فرید جاری است حمد الله مسوئی در زهت القلوب اب میرا باد را با هم اب بوسنا

ذکر نموده است این رودخانه آب وافری دارد و در پائین جلگه بچند شعبه منشعب میشود
 و یک شعبه آن شهر نیشابور و سایر آب مینماهد آب میرا بد در نزدیکی فرته میرا بد فوت
 و سرعت جریان زیادی دارد و اسبها و مرغها را میکرداند نیز حد الله مسوفی گفته است
 اب بوستان (یعنی آب میرا بد) چهل اسب را میکرداند و ناسر حوالی را بند و زند بکروار
 غله را از زمینها بد اسم اکثر از فرای این بلوک از اسامی قدیمه است و از اینفرامیباشد
 بوژان بوژا باد فوشجان نوک دشت رود در بهشت برف ریز
 کراب بلخشان حصار حاموی آباد غار شیرا باد ابغو عیش آباد
 فیض آباد صومعه یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک دیوند میباشد که در طرف جنوب
 مادل و در سمت شرق بلوک تحت جلگه واقع است این بلوک دارای صد و بیست و پنج
 فرس و منر و عمر و ده هزار نفر سکنه است و اسامی فرای معبره آن از اینفرامیست
 حکیم آباد فرخ آباد حصار کبری بهرام آباد نوکاپز محیط آباد پیرکاج
 زرنده حسن آباد ده حاجی نصر آباد الله آباد سعدا باد عین آباد
 ده داروغه سیافر فاسم آباد زنکان مهرا باد مهرک مبارکه
 مسیح آباد شمس آباد آهنگران طغان کلاغان محمد آباد باشنج
 مختاری کاپزی والاشان ده زرگر سیفا باد ده سنک
 رستم آباد عشوا باد کهنه محیطا باد جدید یک لنکه اژمنده دستجرد
 سمجان شاه آباد ده کلاغ محمدی شاداب معوری خنط آباد
 شاهرک ده لاری شمسبه صالح آباد خرک کلشن موسی آباد
 طاهرا باد هفتا باد فیض آباد سرچوب لطف آباد دل فند حصارخونج

الاهی ده بعلی مظفرآباد گرم آباد نواجی زهد چشمه مراد
 کل آفتان سلاهی بجی آباد سیداحمد حصارجوق صافی گوشک و
 حسن آباد احمدآباد جهان آباد زین آباد نگارود کاظم آباد نگارستان
 دولت آباد سپاووشان علی آباد صفی آباد علی آباد شور شاه پسند
 حصار ملکنده سپاه فاروب ده مبری

اسامی اکثر این فرجید و بی اسم خود بلوک عتبواست و در کتب تواریخ و جغرافیا
 مصنفین عرب و عجم نگاشته شده و گویند و پوند یکی از بلوکات نیشابور است و
 احتمال میرود که حاکم نشین این بلوک نیز همین اسم موسوم بوده از فرار مسطورا مصنفین
 مذکور طول بلوک و پوند بیست و سه فرسخ و عرض آن پانزده فرسخ بوده است و بعضی
 فرار ذکر کرده اند الا نه است و جزو بلوک دیگر است و از این ففره بر می آید که بلوک و پوند
 قدیم مملکت نیشابور حالیه است یعنی آنچه را امروز نیشابور می گویند از زمان رستم گفته
 و مؤید این عقیده است قول مفدی که گوید فصبه موسوم بر پوند و نا شهر نیشابور
 یک مرحله مسافت است و در راه نیشابور با سفر این واقع از فرار قول مفدی باید این
 فصبه در بلوک حالیه طاغز کوه باشد و اکنون اثری از آن فصبه باقی نیست باز از چیزهایی
 که شاید خیال می نماید در این که پوند قدیم مملکت نیشابور حالیه است این است که کوه
 رای و شکا که در کتاب زند و اوستا مسطور است و کوه راوند که در کتاب بند هیش مذکور
 و کوه و پوند و رید که فردوسی در شاهنامه نام برده از فرار ظن مناسخ بیچین همان
 ریشه کوهی است که در طرف شمال و شمال غربی نیشابور واقع است و این که در شاهنامه
 نگاشته شده که گشتاسبانش بر زمین مهر داد و کوه و پوند فرار داد بیچین است که فله کوه

حرف شمال و شمال غربی نیشابور جای تشکده نیست چه ارتفاع آن فله افلاسه هزار
 ذبح است و در ششما از سال بواسطه کمال برودت هوا و بسپاری برف زیستن در اینجا
 میاست و تشکده و معبد باید در جایی باشد که خدام و مؤبدان و اجزای آن بتوانند همیشه
 در آن متمکن باشند پس باید گشتاسبانش برزین مهر را در دامنهای کوه ریوند قرار داد
 باشد و در بلوک بار معدن فری است که برزینان یا برزینون نام دارد و واقع در دامنهای
 اینکوه است و هیچ شک نیست که اسم فری نیز برورده ما خود از برزین مهر است و تشکده گشتا
 اینجا بوده و اینکه فردوسی در شاهنامه گفته است گشتاسبانش برزین مهر را در کوه ریوند
 قرار داد صحیح است چه دامن کوه هم جزو کوه است و همینطور که حالا تمام رشتن کوه را کوه
 نیشابور گویند اگر چه بعضی فلههای آن اسای مخصوص دارد و قدیم تمام آنرا کوه ریوند
 میگویند و الان بجهت بدینیم که اما الحکله طوس که در طرف شمال شرقی این کوه سکنی دارند
 آنرا کوه نیشابور میدانند

نیز فردوسی در شاهنامه گوید وقتی که کو در ز منتظر پیران بود در جایی که مابین کوههای
 ریبد و کنابد و رودخانه واقع بود توقف نمود و سنگریست و حالا نیز در طرف شمالی کوه
 ریبد یعنی کوه ریوند فری نیز ریگ است که گونا بد نام دارد و این همان گونا بد شاهنامه است
 و رود کشف رود از بهاوی آن جاری است و کشف رود را در کتاب بند هشت کساوکسپ
 نوشته است و باید دانست که این گونا بد خبر از گونا بدی است که در نزدیکی شهر نون واقع است
 و الان مردم آنرا گونا باد تلفظ می نمایند و در کتب جناید و جنید ضبط شده بلکه صاحب
 معجم البلدان جو ناید نوشته و در هر صورت جناید معروف به گونا باد جزو مملکت هستان
 و در بالائے کوه زرد در نزدیکی نون واقع است و مفیدی از هر دو منصب گونا بد ذکر نموده است

و نیز در التوضیح گوید در چند فرسخی طرف غربی سبزوار فریه است موسوم به در بود اما در اینجا
نه گونا بدی است نه رودخانه و تمام علمای جنس را می گویند باید راجز و بلوکات طوس و مملکت
نیشابور دانسته و بلوک و بوند و نیز از بلوکات نیشابور شمرده اما فریه و بود را که در نزدیکی
سبزوار است جزو بلوک به هم می دانند و از اینجا معلوم شد که کوه و پید مذکور در شاهنامه
عبادت از تمام این رشتنه کوه است نه اسم قله مخصوص نیز آنست که در زمین مهر و بلوک با معدن
و در فریه بر زمین پابر زنان بوده است و متعلق بدامن این رشتنه کوه و جنگل کوه در زویرا
در طرف شمالی این کوه و نزدیک فریه که حالا موسوم به گونا بد است اتفاق افتاده

در کتاب بندهش در باب هفدهم می نویسد کوه و بوند که کشناسبالتش بر زمین مهر
در آن افروخته است و سناسپان هم نامیده شده است

مقدسی گوید بشت بلوکی است در مملکت نیشابور و باقوت حوی می نویسد بشت
شهری است که بشناسب از بنا کرده و دو بشت و بیست فریه جزو آن شهر بوده ابتدا از
بشناسب می گفته اند بعد از آن مخفف کرده بشت گفته اند سایر مصنفین را عقیده
اینکه همان بشت بمعنی ظهر عربی است و چون در بشت نیشابور واقع است موسوم با این
اسم شده به معنی گوید بشتن فروش یا بشت فروش بلوکی است از مملکت نیشابور و صد
بیست و شش فریه دارد و شاه بشناسف اینجا را بنا کرده است بعقیده نگارنده بشت و
بلوکی است که مقدسی از آن فروش یا بشت فروش نامیده و فصیح آن پیش فروش حالیه است که
فریه ایست در بلوک و برخان و از آن هم پوست فروش و هم بشت فروش می گویند چون مخبر
زیاد در اسامی غنیه شده بحمل که شهر قدیم بشناسب و بلوک قدیم بشت و فریه حالیه
پیش فروش هم یکی باشد حد و بلوک بشت از فراری که صاحب معجم البلدان گفته است

فَعْبِجِه بِلوك بَشت كِه كَندر باشد در بَست فرسخي نيشابور واقع است در بعضي از كتاب
نوشتند كنه كُناسب و بَشت و نيشابور اسمي مختلفه يك شهر بوده است

سابقه ذكر شد كه در كتاب بندهش نوشته است كوه دِ پوند را كوه بَست و سَناسَبان هم
گفته اند و شك نَبست كه سلسله كوهي و جلگه واقع در پاي ان كوه و دامنه ان هم يك
اسم ناميده ميشود و نظاير و امثال اين فخر بيار است بنا بر اين چنانكه در كتاب مَنوخرد
مطور است بَست و سَناسَبان اسم جلگه است و سلسله كوهي كه اين جلگه در پاي ان واقع است
نيز بهمين اسم موسوم بوده و از سلسله كوه وان جلگه از فَرَوِين تا خراسان كشيده شده است
و كوههاي دِ پوند و كوه دِ مَماوند و غيره كه در كتاب بندهش ذكر شده همه فله هاي
سلسله كوه عظيم بَست و سَناسَبان ميباشند نيز در كتاب مَنوخرد مَنوبيد كوه دِ مَماوند
پهلوي جلگه بَست و سَناسَبان واقع شده و كوه دِ پوند كه در كتاب بندهش ذكر ان شده
فله است كه در مقابل كونا بد يعني كونا باد حاليه ميباشد همچنين در كتاب بندهش مَنوبيد
الشكاف بر زين مهر را در نَره فرسخي كوه دِ پوند در طرف مغرب ان قرار دادند و بِلوك بار معدن هم
در نَره فرسخي طرف مغرب كوه كونا باد واقع شده است

يكی دیگر از بلوکات نیشابور بِلوك در ب فاضی است که صدوسی و نَره فرسخ و مَرعده دارد
و عده نفوس ان تقریباً دوازده هزار نفر است این بِلوك در جنوب شرقی بِلوك دِ پوند واقع و
اب ان از رودخانه مَهرآباد و بعضی فوالت است آسای فراء مغرب ان بِلوك از فَراد دِ پل
میباشد

دَه شیب کار بَرك محمودآباد اَهوان شاه آباد سلطان آباد زرگران خرم آباد
عَشَر آباد شریف آباد زَرجان اَبوسعدی فخریه نَوَرانِه جَبلو تقی آباد

احمدآباد عبدالآباد معورې صوفی آباد فتح آباد شادفهنه جعفرآباد
سمندہ دستجرد آبگنه ووفی جنت آباد حقیر نرب آباد پوسن آباد
ده شیخ خوش بالا بدیع آباد شمس آباد رفیع آباد اسلامیه نعم آباد
دستجرد نعلبند فیل خانہ خیرآباد بچی آباد بکراآباد نقدپیش فردوس
بنی آباد عباس آباد رشیدآباد داغی صدرآباد مهدی آباد جلال آباد
سبک کریم آباد سعدآباد فیض آباد علی آباد جالندہ مولو عشوآباد کهنه
نوبهار ماوی ده نو فرید جوری شهرکهنه موسی آباد سروسنان
فرخ بخش میان حین آباد همدیه خار هاشم آباد کلاغی نظرگاه
برفوشه سرچند نارجان خرمک چاه بلند زمان سرتپه الله آباد
فضل آباد شکرآباد فخرآباد خرجان فیروزی نوابآباد لہمان
یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک اردو غلش است این بلوک کوچک و در طرف
غربی مادل واقع شده دوازده فرس و یک هزار و سیصد نفر جمعیت دارد و صبحی
این بلوک خروعلیاست که در طرف شمالی قدمگاه و در یکفرسخی آن واقع است فرا
دیگر خرو سفلی اردو غلش بوژمهران برج دارالسلام کلانہ اقبال
کلانہ ناار داراب کارشک زلفی بوفند میباشد
نیز از بلوکات نیشابور بلوک زبرخان است که در منتهای مشرق خاک نیشابور واقع
و انتهای این بلوک نیز از سمت مشرق دزآباد سفلی است نوزده فرس و دو هزار نفر
جمعیت دارد اغلب قری این بلوک دارای قلعه و برج قدیمی و در وسط دره کوه
میباشد قدمگاه یکی از قری این بلوک میباشد و پیش فروش که پیش ذکر شد باقی

دردود دروغی چچنک اردوئے دولت آباد محمدآباد بازچند
 موشان دانه میخندد کرونه چناران بعبشین دزآباد سفلی
 علی کوری

یکی دیگر از بلوکات نیشابور بلوک عشق آباد است که در طرف جنوبی بلوک تختلیک
 نیز در جانب جنوب بلوک دروب فاضی واقع و مشتمل بر سی و نه فرسنگ است حدّه نفوس آن
 سه هزار نفر و فرائی معشره آن از این افراد است عشق آباد کوشک ده نو
 خیرآباد مهدی آباد غریز آباد علی آباد فاضی سلمانان فرشته
 شهرآباد ده نظام نصرآباد احمدآباد فتح آباد نغم آباد کرکی
 حسن آباد عزیزآباد کاربری تخی آباد

بلوک دوازدهمی نیشابور استخوان آباد است که در طرف جنوبی اردو خیش و وزیرخان واقع
 و بلوک کوچکی است مشتمل بر دوازده فرسنگ و هشتصد نفر جمعیت و اسامی فرائی آن
 استخوان آباد حسرت آباد احمدآباد رباط جهان آباد اوغیش زنقاه
 سمول آباد عجم آباد میباشد

این بود شرح بلوکات نیشابور و اما شهر نیشابور شکلا مربع مستطیل است و دو خیابان
 دارد یکی از مشرق بمغرب و دیگری از جنوب بشمال که نیشابور در وسط شهر این دو خط
 باهم تقاطع کرده و نقطه تقاطع چار سو شهر است و اکثر دکانها در این دو خیابان
 که چهار بازار باشد واقع و این چهار بازار از چهار جهت شهر یعنی از جنوب و شمال و
 مشرق و مغرب منتهی بچهار دروازه میشود دروازه قبلی و جنوبی و دروازه عراق
 نامند و دروازه مشرقی موسوم است بدروازه مشهد و دروازه شمالی معروف بدروازه

ارک است و دروازه مغرب دروازه پای چنار و از دروازه عراق بسزوار و از دروازه مشهد
 بطوس و مشهد و از دروازه ارک بمهراباد و از دروازه پای چنار بطرف جوبن و اسفرین
 و جوشان میروند و دره شهر سه هزار و سیصد ذرع است دیوار قلعه شهر پنجاه و شش
 برج داشته که بعضی از آنها انهدام یافته است شهر نیشابور مشتمل بر چهار محله است
 محله اسطخر محله بالا کوکال محله سرسنگ محله سعد شاه و چهار صد و پنجاه باب
 دکان دارد که بعضی از آنها دایر نیست باز ده حمام دایر در نیشابور است و دو مدرسه که
 یکی موسوم بمدرسه گلشن است و دیگری معروف بمدرسه عرب مشهد و دو کاروانسرا
 یکی منسوب بمیرزا محمد حسین و دیگری مشهور برای حاجی رضا و بیرون دروازه
 مشهد کاروانسرای شاه عباسی است که منزله گاه قوافل و زوایا میباشد آب شهر از رود
 میراباد و سر رشته فنانست فنان زنک شاه و فنان محله و فنان مسجد جامع در
 نیشابور و فنان مسجد از این فنان میروید میباشد و آن مسجد جامع شهر است بالای سردر
 مسجد بروی کاشی کتیبه است که درست خوانده نمیشود اما تا پنج ان هزار و چهل
 دو میباشد و لمعتبر است که این تا پنج مرقع سرد راست منبر بنای آن چه در داخل
 سنگی است و و فنان منبر که شاه عباس اول و وفات این مسجد نموده بر آن منقود
 و تا پنج از هزار و بیست و یک میباشد ارک نیشابور در طرف شمالی شهر واقع است
 و مرمت و عمارت لازم دارد حکام در بیرون ارک منزل می نمایند بسیاری از سکنه
 نیشابور ساکنند و معاش آنها از وظائف و مستمزی و تخفیفهای است که از دولتی
 دارند و بعضی وجوه بر نه که از مردم میگیرند و در کمال اسودگی و خوشی میکنند اما
 اما غیر سادات کسب ندارند و چندان مؤنه ندارند تخمیناً در نیم فرسخی طرف جنوب شرقی

دروازه مشهد نکه و باغ باصفائی است که انجا مقبره امامزاده محمد بن محمد بن زید بن
 امام زین العابدین علیه السلام میباشد این امامزاده چون بفرمان زید بن مهلب حاکم
 خراسان مقول و پس از قتل محروق گردید بمحمد محروق معروف شد عمارتی که مقبره
 امامزاده در آن میباشد اطافهای متعدده دارد بقعنه که قبر در آن واقع و حرم امامزاده
 محسوب میشود عمارت از قبه و گنبد بسیار فشنکی از کاشی سبز و ابوانی عالی دارد
 بر کاشی کتیبه نوشته شده است (السلطان الأعظم ابوالمظفر طهماسب الصفی
 الحسینی بهادر خان) ولی تاریخ داسال هزار و چهل و یک نوشته و در این سال شاه صفی
 بن شاه عباس بن شاه محمد بن شاه طهماسب پادشاهی ایران داشت بنابر این باید بنا
 عمارت از شاه طهماسب باشد و شاه صفی از امر مت نموده باشد و تاریخ مزبور
 متعلق بجمع پر است نه بنا و معتبر است که سلطنت شاه طهماسب از نهصد و سی و
 یک است تا نهصد و نود و پنج و هزار و چهل و یک چنانکه ذکر شد و از سلطنت شاه صفی
 میباشد همچنین قبر عمر خیام در این باغ واقع است حکیم عمر خیام دوسنه پانصد و
 هفده وفات یافته و نزدیک این باغ قدیمی بطرف شهر مقبره شیخ فریدالدین عطار است
 و در سال فوت و اختلاف کرده اند و لشاه سمرقندی گوید فریدالدین دوسنه شصت و
 بیست و هفت وفات یافته اما اکثر بر اینند که شیخ عطار در استیلاي مغول بر خراسان
 و قتل عام بنشأ بود بدست لشکر بایان مغول مقول گردید و خرابی بنشأ بود و قتل عام انجا
 دوسنه شصت و هجده بوده است و این منافی است با قول دولتشاه سمرقندی
 بر دیوار حرم امامزاده محروق سنگی نصب شده و آثار دو قدم بر آن نمودار و معروفست که
 جای پای حضرت رضا علیه السلام است اما این آثار دو کره از آثار اقدام قد مگاه

کوچکتر است بالای دو مدخل صحن اما مراده نوشته اند که این عمارت در سنه هزار و صد و نوزده تعمیر شده و این تاریخ مفارقات است با اوان سلطنت شاه سلطان حسین صفوی و دولت دور شده فئات و فتن این اما مراده کرده است

خرابه شهر قدیم نیشابور در طرف شرقی شهر حالیه واقع است و از دیوار شهر حالیه تا ابتدای شهر خرابه هزار و پانصد ذرع میباشد مقبره اما مراده محروق در جنوب شهر قدیم است و حد شمالی آن راهی است که بقدمگاه میرود و دوده شهر قدیم نخبه آن هزار ذرع است و در خرابه آن غیر از فلل و پتیه های کوچک و بزرگ و کوزه شکسته و خرده اجر که علامت و آثار عمارت و آبادانی قدیم است هیچ باقی نیست و در باب این شهر در کتب جغرافیا و تواریخ چیزی که طرف اعتماد باشد ملاحظه نمیشود همیشه در ضمن مسطوری که بحکایات شبیه نوشته اند این شهر را طهمورث دیوبند از سلاطین پشادای بنام نمود و آن پس از مرگ دهو و مزی فزون خراب شده تا بنیابور شهر دیگر بساخت و گویند این شهر شکل نطع شطرنج و دوران پانزده هزار گام بوده است

فردوسی گوید شاپور قلعه نیشابور یعنی کهندز را بنام نمود بزد جرد ثانی چو ز اغلب اوقات در این شهر توقف داشته در عهد سلطنت او نیشابور نهایت معور و آباد گردید خلیفه یوسف که از خلفای بزرگ اوامنه بود و بعضی خلفای دیگر این ملت که بزد جرد ثانی از ارمستان و گرجستان باسیری آورده بود در نیشابور مقول شدند در تواریخ سلاطین ساسانی که بعد از بزد جرد ثانی سلطنت کرده اند اسم نیشابور کمتر دیده میشود در زمانی که اعراب بنجر اسان آمدند و بر این مملکت استیلا یافتند نیشابور بجدی از اعتبار افتاده بود که مطلقا استعداد لشکر نداشته تاریخ طبری معترض

اینمطلب شده و گوید در آن زمان پای تخت خراسان مریود در زمان سلطنت آل طاهر
 یعنی از سنه دو بیست و پنج هجری الی دو بیست و پنجاه و نه شهر نیشابور باز رونقی حاصل
 کرد ابو طاهر بن الحسین که اول سلاطین طاهریه بود عمارتی در باغ مشهور بباغ میان بنا
 نمود و بنابر مسطورات صاحب معجم البلدان عبدالله بن طاهر که در سنه دو بیست و یازده
 مأمور خراسان و وارد نیشابور شد شهر شاد باخ را بساخت لیکن ضعف اینقول بعدها
 بنیاد از سکه های زیاد که در نیشابور در سلطنت سلاطین سامانیه ضرب شده و بدست
 امده میتوان گفت که شهر نیشابور در زمان سامانیان هم شهر معتبری بوده طغرل بیک
 اول پادشاه سلاجقه در سنه چهار صد و بیست و نه نیشابور را پای تخت خود قرار داد
 پسر طغرل بیک الباسلان نیز آن شهر را مقر سلطنت ساخت در سنه چهار صد و شصت
 و شش الباسلان دختر فغان داد و سلاک ازدواج پسر خود ملک شاه در آورد و عمارت
 شاد باخ را برای او بنا کرد بنا بر این دو در نیست ابتدا اسم این عمارت را شاد کاخ نهاد ۸
 باشند در سنه چهار صد و نود و یک قلعه که هندو را از خون برادر ملک شاه خراب کرد
 در سنه پانصد و چهل و هشت در او از سلطنت سلطان سنجر طایفه از غر خراسان
 غلبه کرده تمام شهر نیشابور را خراب نمودند و اغلب سکنه از آن قتل رسانیدند و خود
 در نیشابور و نواحی آن ساکن شدند اما الموندانیه که یکی از ممالیک سلطان سنجر بود
 انجاعت را از نیشابور و نواحی بیرون نمود و در سال پانصد و پنجاه و چهار نیشابور را بکشت
 و دو سال بعد بواسطه فساد و نزاعهای بی در پی که فیما بین شیخ و سنی در شهر نیشابور
 دو کار بود تمام رؤسای فیهن و مقنول و مساجد و مدارس را خراب کرد و هر چه کتابخانه
 در آن شهر بود بسوزانید و پای تخت خود را در شاد باخ قرار داد و نیشابور را از اعتبار شهر

موندانیه
 ابتدا در سلطنت
 سنجر بوده باین
 اسم معروفند

بودن بیفتاد و شاد باخ با اسم شهر الموبدی قاعده ابن ابالت گردید الموبد ابیبن رکن الدین محمد
 اخیر سلطان سلجوقی را که برادرزاده سلطان سنجر بود بکشت و خود نیز در سنه
 پانصد و هفتاد در خوارزم بدست نکش خان خوارزمشاه مقتول شد و از این زمان
 تا ابتدای مائه هفتم هجری اطلاق شهر بر نیشابور نمیشد و تمام مورخین شاد باخ را
 قاعده مملکت نیشابور میگویند و در سنه پانصد و هشتاد و سه نکش خان خوارزمشاه
 این شهر را محاصره نمود حمد الله مستوفی در زینت القلوب گوید در سال ششصد و
 پنج بواسطه زلزله عظیمه تمام شهر شاد باخ خراب شد و عجب این است که با فوئحه
 صاحب معجم البلدان هشت سال بعد از این یعنی در سنه ششصد و سی و سه بنیست
 آمده و در شاد باخ توقف داشته و در معجم البلدان هیچ ذکری از زلزله نمینماید در
 سنه ششصد و هجده لشکر مغول بر داری ثلوثی مشهور بنو لجان بن چنگیز خان
 تمام شهر و اطراف و نواحی از آخواب کردند و چنانچه مورخین نکاشته اند تمام اهک
 مقول ساختند

پس از احوال مذکوره مورخین مفهوم گردید که از سال چهارصد و بیست و نه که
 نیشابور پای تخت طغرل بیک اول پادشاه سلجوقی گردید شاد باخ عماد بن سلطنت
 بوده در خارج و جلوس شهر نیشابور در طرف جنوب غربی شهر کنه و جنوب شهر حالیه
 و ناسنه پانصد و پنجاه و چهار هجری حالت داده شده بعد از آنکه الموبد ابیبن شاد باخ را
 پای تخت کرد شهر معموری شد و نیشابور فصیحی غیر معموری گردید که از رؤسا و اعظام
 کسی در اینجا ساکن نبوده و در خارج و جلوس شهر شاد باخ واقع بوده تا در سال ششصد
 هجده که شاد باخ خراب شد و نام او نابود گردید و بعد از آن دوباره شهر نیشابور را

ساختند دو سنه شصت و شصت و نه باز مغولان بسر داری مرغول نامی این شهر را
 قتل و غارت کرده فدوی خراب نمودند و بنشایو و با پنجال بماند تا سال شصت و هفتا
 و نه که ده سال بعد باشد در این سال زلزله عظیمی شد که این شهر را بکلی خراب کرد و
 دیگر آباد نشد تا سنه شصت و نو و پنج که غازان خان بملک بنشایو آمد و دالوئید
 که در طرف شمالی شهر شاد باغ باشد جای گرفت و بقول صاحب ناو پنج رشیدی در جا
 عمارتی که الموئید دو سنه باضد و پنجاه و هشت بنا نموده بود شهر بنشایو را بساخت
 و احتمال می رود شهر حالتی همان شهری باشد که در زمان غازان خان بنا کرده باشند
 لکن صاحب زینت المجالس گوید شهر جدید که در عهد غازان خان ساخته اند دوره
 آن پانزده هزار گام است پس اگر شهر حالتی شهر غازانیست صاحب زینت المجالس سهو
 کرده است چه دوره این شهر پیش از سه هزار گام نیست و در ناو پنج مسطور است که چون
 بنشایو در اسپیلای مغول خراب شد مردم اطراف می آمدند و از آنجا دفینه و بعضی
 اشیای قیمتی پیدا میکردند از جمله سلطان جلال الدین خوارزمشاه یکدو سنه مأمور و
 فرستاد در آن محل سال اول کاوش کردند و مبالغی خطیر مال بدست آوردند و بر آن
 آن پادشاه بردند بعد از سال اول آن محل را بسالی سه هزار دینار که معادل پنجاه و چهار
 هزار تومان حالیه میباشد اجاره و مفاطع دادند که در آن کاوش نمایند گویند
 مساجرین گاه می شد که در یک روز معادل مال الاجاره یکساله از آنجا اموال بدست
 می آوردند

اما شهر شاد باغ بطور قطع و یقین در طرف جنوب شهر حالتی یعنی در همانجا که باغ و
 مقبره امامزاده میروا است واقع بوده و منشأ این یقین شجره نامه ایست از سادات بلوک

بار معدن که بدست آمد و در شرح بلوکات بدان اشاره نمودیم بالجمله در آن شجره نامه
نوشته بود که بیست نفر از سادات اولاد خواجہ حسین الأصغر بن زین العابدین علیہ السلام
در پہلوی قبر امامزادہ محروق در شادباخ بنشایور معد فونند

دکتر اہمہا بنشایور بسا اہلکن

یکی از راہہا و جادہ ہای بنشایور راہ زمستانی مشہد است کہ از بنشایور چہار فرسخ است
بعد مگاہ و از اینجا چہار فرسخ و نیم است تا فخر داود و از اینجا سہ فرسخ تا شریف آباد و
از شریف آباد پنج فرسخ و نیم است تا مشہد اما باید دانست کہ راہ زمستانی سابق مشہد از
بعیثین و قبر بنہ الفخر عبور میکردہ چنانکہ مقدسی بدان تصریح کردہ و بعیثین قبر ابیست د
بلوک و برخان قدری مایل بطرف مشرقی قدمگاہ از بعیثین راہی است کہ از رود خانہ سروا
میگذشتہ و در زمان قدیم پلی در اینجا بودہ کہ حالا آثار آن باقی است بعد از فخر داود گذشتہ
بقبر بنہ الحموم رسیدہ اند و قبر بنہ الحمومہ سرخ حالہ است کہ فاصلہ آن تا شریف آباد بیش
از یک ہزار نیست سابقاً از این قبر بمشہد مہر قنہ و راہ مثل زمان حال بودہ بنا بر اینجہ ذکر
شد راہ قدیم شانزدہ فرسخ بودہ و این مطابق است با قول ادیبی کہ میگوید از بنشایور تا
مشہد شانزدہ فرسخ است و این خردا بہ کہ مسافت مزبورہ داسپردہ فرسخ نوشتہ و قائلہ کہ
پانزدہ فرسنگ گفتہ صحیحی ندارد

راہ دوم بنشایور جادہ ابست کہ از آن بہر ات مہر وند و منزل اول قبر بنہ دز آباد سفلی است کہ
از بنشایور تا اینجا ہفت فرسخ است قبر بنہ دز آباد سفلی در حد شرقی بلوک و برخان واقع و علیاً
جغرافی و مو و خیم عرب از افضل الریح میگفتہ اند و اینجا راہ دو شعبہ میشود شعبہ طرف
دست چپ بسرخس و شعبہ طرف دست راست بہر ات مہر وند

راه سیم جاذه طبر است و منزل اول آن پل زمان آباد سرشوره رود که حد شرف بلوک
مخت جلگه میباشد از نیشابور تا این محل چهار فرسخ است منزل دوم سنگرد که شش فرسخ
مسافت دارد منزل سیم قلعه میدان منزل چهارم برداسکن که فاصله است با چهار
هزار نفر سکنه و چون چهار فرسخ از این منزل طی راه نمودند جاذه دوشعبه میشود یکی
بطرف دست چپ که از این سلطان آباد نیشابور میروند دیگری بطرف دست راست که
بطبر منتهی میشود

چهارم جاذه سبزوار و راه شاهرو است که سابقاً براه عراف معروف بوده و منازل
حالیته آن از اینقرار است شوراب شش فرسخ و نیم و عفران چهار فرسخ و نیم سبزوار
پنج فرسخ و سه ربع و بود پنج فرسخ و نیم مهر سه فرسخ و نیم مینان پنج فرسخ عباس آباد
شش فرسخ ^{مکان دست چپ فرسخ و نیم میای شرف} شاهرود ده فرسخ و نیم ده ملا چهار فرسخ و نیم و قریه حداد ۴ در نیم فرسخ
ده ملا واقع است چایار خانه مابین میای و شاهرود در فرتیارد میباشد قلعه رحمت آباد که
در میان میای و شاهرود دیده میشود از بناهای صفویه است و بقراش آباد معروف
بوده چون آب از بپار کم و شور و تلخ است این منزل گاه دامشروک داشته اند

نیشابور تا حداد ۴ کلیه مسافت شصت و سه فرسخ و نیم است اما منازل قدیم ابتدا
از نیشابور تا خروگرد و ابیان نمائیم بعد از خروگرد تا حداد ۴ و اذکر کنیم
قدما از نیشابور تا خروگرد که قریه ایست در یک فرسخ و ربعی طرف مغرب سبزوار و بدست
فرسخ شصت و سه مسافت کرده اند و چهار منزل تقسیم نموده چون از این مسافت بیش از راه حالیه آن
معلوم میشود که در قدیم راه را منحرف میساخته اند و از نیشابور که حرکت میکردند منزل
اول در فرتیارد بوده که اسم آن معلوم نیست البتّه آن قریه دو پای طاغی کوه واقع بوده منزل

دویم فریة سنگلیدر سیم فریة جسر آباد و فریة حسین آباد و منزل چهارم بخسروجرد
 میرفته اند و چون فریة سنگلیدر مسافت یک فرسخ و نیم در طرف جنوب راه حالتی واقع است
 معلوم میشود که راه قدیم در طرف جنوب راه حالتی بوده و در پیضورت بدست فرسخی که
 مسافت نیشابور و خسروگرد را پیش تعیین کرده اند صحیح میباشد و بمحتمل که در قدیم نیز راه
 از میان کوه طاغن یعنی از همانجائی که جاده حالتی است امتداد داشته ولی چون بخوف بوده
 دراز آمد و شد نمیبوده اند در اول این راه در همان نقطه که جاده حالتی داخل طاغن کو
 میشود فریة است موسوم بسنگلیدر چنانکه پیش ذکر شد و وجه تسمیة آن باین اسم آنکه
 در ابتدای دهنه سنگلیدر واقع است مرحوم اللہیارخان اصفالدوله که در زمان
 شهریار میر و ماضی محمد شاه غازی طاب ثراه حکومت خراسان داشت بی خانوا
 از فریة سنگلیدر کوچانیده و فریة دهنه سنگلیدر را آباد نمود که این دهنه را
 از شرارت اگرادی بخوردی محظوظ دارد در نزدیکی فریة سنگلیدر فریة شمعنا واقع است
 و انهم منزلی بوده از منازل راه قدیم که از نیشابور بخسروجرد میرفته اند

اما منزل اول از منازل راه قدیم خسروجرد بمحاذات البوق بوده که بچی آباد مشهور است
 و مسافت آن شش فرسخ و فریة بچی آباد الان دهکده کوچکی است در جنوب مهر و منزل
 دویم بهمین آباد و مسافت آن نه رشتش فرسخ و فریة بهمین آباد حالا خواب و در نیم فرسخ
 منزل است منزل سیم اسداباد و مسافت آن شش فرسخ و فریة اسداباد عباس آباد
 حالتی است چون شاه عباس اول برای حفظ راه و دفع غارتگری اوزبک و ترک از حد
 فغان جمعی از گرجیها را کوچانیده و در اینجا سکنی داده اینجمل بابسم ان پادشاه منسوب و
 موسوم بعباس آباد گردیده است منزل چهارم فهند که مغرب کن در میباشد مشا

از هفت فرسخ و قهندز باید در نزدیکی میان دشت حالیه باشد منزل پنجم بمیل و فسا
 ان نیز هفت فرسخ است و بمیل مباحی حالیه است منزل ششم بزیش دوازده فرسخ مسافت
 ان بوده و فزیه بزیش بدشت حالیه میباشد که در یک فرسخ و ربعی طرف شرقی شاهر و
 واقع است منزل هفتم حداده است هفت فرسخ فزیه حداده نزدیک ده ملاست و
 کل مسافت از خسرو جردالی حداده مطابق آنچه ذکر شده پناه و یک فرسخ است و از اینجا معلوم
 میشود که مسافت مابین خسرو گرد و اسداباد را از آنچه بوده کمتر نوشته اند یعنی بیست و ^{سیزده}
 هجده فرسخ ثبت کرده و مسافت مابین اسداباد و حداده را از آنچه بوده بیشتر ثبت نموده
 یعنی بیست و هفت فرسخ و سی و سه فرسخ نگاشته از جمله مسافت بمیل و ثابرتشت دوازده
 فرسخ نوشته اند و حال آنکه بیش از نه فرسخ نیست بعضی مسافرن منازل دیگر هم در این راه
 ثبت کرده اند و از اینجا معلوم است هفتد که کو بازیدر حالیه باشد واقع در دو فرسخی مابین
 سرتکه زید و فزیه مرجان که منزل مابین بمیل و بزیش بوده حالا وجود ندارد لکن در یک
 فرسخی طرف مغرب مباحی خیمه آباد است معروف باب مرجان و باز در دو فرسخ دیگر طرف
 غرب مباحی دره ابست که از ایند مرجان مینامند پس اگر فزیه قدیم مرجان در اینجا بوده
 مسافت ان نازیدر پنج فرسخ است و ادویهی که گفته است از مرجان تا بمیل دوازده فرسخ است
 سهو کرده و جهة زیاده نوشتن مسافت آنکه چون منازل مابین شاهر و دمنیران ناچند
 سال قبل راههای بخوف داشته مسافرن که در هر قدم بر مال و جان خود خائف بودند
 واد بنظر آنها طولانی آمده و مسافت بیست و هفت فرسخ و سی و سه فرسخ فرض کرده اند
 و حالا نیز مردم همانطور معتقد میباشدند

پنجم راه پندشاور بخوشان است و منزل اول ان زوندي و مسافت از هفت فرسخ و نیم و درینک

فریاد است واضح در سفید رود مابین بلوک بار و بلوک بار معدن در انتهای جنوبی جلگه
 ماروس و جلگه ماروس بدنه سفید مشهور است و چون طایفه کرد عمار لود در آن جلگه
 ساکنند از راهم خاک عمار لود و کردستان پامند این جلگه را اینک که کوچک است حاکم نشین مینا
 و حکمرانی علجده دارد و از طرف مغربی محدود است بجمال بار معدن و از سمت شمال
 بلوک سرو لایت و از مشرق بکوه بار و از جانب جنوب بلوک تحت جلگه و اگر عمار لود را
 نادر شاه از کردستان اصلی باین جلگه کوچانیده و پانصد خانوار میباشند و منقسم
 به پنج طایفه اول طایفه بکی اول و دوم از تگکان و سیم غزل و چهارم بانی پنجم هفتاد و
 دو ملت و فرای حالت این اگر از این افراد است زیندی شهید فلی
 کلانم پیش خان مرچان ماروس کلانم اسمعیل ننگ پاپین
 ننگ بالا فارچی کلانم ملا کلانم مراد برج کلانم ملا جعفر علی
 قلعه مسنوی کلانم شاهمی سپهراسب پاپین خون آورد سپهراسب بالا
 منزل دوم راه بنش ابور و بنجوشان چکنه است و مسافت آن شش فرسخ و راه از پهلوی
 سفید رود و ببالامپرو د اسم اصلی فریاد چکنه کو پاشا کانم میباشند و راه از اینجا
 دو شعبه میشود شعبه طرف چپ بنجوشان و شعبه طرف راست بطوس میرود
 و چون قدری از فریاد خون آورد بطرف شمال مایل شوند آنوقت راه بلوک سرو لایت
 امتداد دارد و در خانه که در بلوک سرو لایت مشهود جاری و مشهور باب سلطان
 میدان است در نزد یک فریاد سلطان میدان منبع دارد بعد از وسط مار کوه و
 حاشی کوه جاری است و اسم این دو کوه در شجره نامه سادات بلوک بار معدن که
 پیش اشاره بدان نمودیم و بعد هانیز ذکر آن بیاید مذکور است

ایلات نیشابور

بعضی از ایلات در تابستان بجله نیشابور می آیند که از طایفه بلوچ و نیموری هستند
بلوچها در طرف غربی و نیموریها در سمت شرقی مملکت نیشابور پراکنده می کنند از
طایفه بلوچ سه هزار خانوار در ولایت خراسان میباشند و در سال هزار و دویست
پنجاد و یک آنها را از یم بلوچستان بایمن مملکت کوچانیده اند در بلوک دروب فاضی در نزد
فرته جبالو و در فرته شوراب از بلوک طاغی کوه چند خانوار افغان سکنت دارند این افغانه
از طایفه کامران شاه اند و چهل و هفت سال قبل بایمن آمده سکونت اختیار کرده اند

شرح معدن فیروزه نیشابور

معدن فیروزه نیشابور برد وشم است کوهی و خاکی معدن کوهی در کوه واقع شده
بایمن یعنی که فیروزه با کلبه سنگ کوه که غیر فیروزه است اتصال دارد و باید از سنگ
شکسته و فیروزه از آن جدا کرد معدن خاکی در اراضی دامنه کوه و پائین کوه واقع شده
و شرح از پائین آمدن معدن کوهی دوشش دره واقع است و هر دره بمناسبتی با سیم موسوم
کرده و از طرف شرق این کوه که ابتدا بنمایم دره اول دارای چهار غار است غار اول
معروف بعبد الرزاقی است که قدیم از غار ابو اسحق می نامیده اند و آن غار وسیع است
که عمق آن چهل و هشت ذراع است در این سنوات فیروزه کی از آنجا بدست آمده و فیروزه
این غار از فیروزه غارهای دره های کبابه اثر و جلوه وصفای از بیشتر است غار دوم هم
موسوم بغار سرخ و غار سیم غار شاه پر دار و غار چهارم غار اقلی است این سه غار در جنب
غار عبد الرزاقی واقع و در این اوان در هیچیک از این سه غار کار نمیکنند و به کلی

منزول است

دوره دوم موسوم بدوره سفید میباشد و این دوره نیز چهار غار دارد غار اول مالکی و دوم و سیم غار زاقی علیا و غار زاقی سفلی چهارم غار میرزا احمدی است در قدیم در این چهار غار کار میکردند و وسعت هر چهار زیاد است از وضع غار زاقی سفلی جهته خراب و منزوک شدن معلوم است و چنین بر می آید که اوایل که در این معادن کار میکردند از روی نظم و ترتیب و موافق قوانین و اسالاب معدنچیکری بوده چنانکه چاههای عمیق در کوه حفر می نمودند که از آنها روشنائی و هوا بیایند و نیک غار داخل میشد و نفی منشاوی نیک غار از دامنه کوه میریدند و ظاهر آنرا خرد و لک صفت خود دولت دراز معدن کار میکرد بعد از آن فرض سلطنت سلاطین صفوی معدن را بر عا یا و اهالی فرا حوالی بطور اجاره واگذار کرده و مستاجرین بواسطه حرص بر جلب منفعت ترتیبات منبویه را هم زده هر طرف از غارها را که فبروزه داشته با احتمال داشتن از ماده بریده اند و نتیجه این عمل بیفایده آنکه سونهای مابین چاهها و نشیما که عمود و قائمه آن غارها بوده بریده و کنده شده و بکلی غارها از وضع سرش و منظم اول خود که با فانوس مطابقت داشته خارج ساخت و کار کردن در آنها متعسر بل متعذر گردیده لهذا خراب و منزوک افتاده است و این چهار غار بجهات منبویه پر شده است و از نشیما که بعد ها پیدا شده معلوم میشود عن غار زاقی سفلی از شصت الی هفتاد ذرع بوده و خالی کردن این غار بعبارة آخری ثمر بقیاعده آن مخارج زیادی دارد فبروزه دوره سفید خوب است اما نه بخوبی فبروزه دوره عبدالرزاقی و احتمال میرود که غار میرزا احمدی سابقا جزو غار زاقی بوده است و در اتم فبروزه خوب پیدا میشود اما کار کردن در آن بجهت بد وضعی و خرابی از نشیب دشوار و خطرناک میباشد دوره سیم موسوم بدوره کوه و مشتمل بر چندین غار لکن دو غار معتبر دارد اول غار کربلائی که یکی دوم غار دوره کوه

این غار خیلی وسیع و عمیق و قدیمی است و از دهانه آنک ان چهل و پنج ذرع میشود و بعضی
 نقبهای آن بغار زانی منتهی میگردد و از جهت خرابی کار کردن در آن سخت و با خطر است چه
 سنگهای بهصرف پس از استخراج فیروزه بواسطه بی اعتنائی عمه بیرون بردن آن در اینجا
 جمع شده و همین باعث هلاک عمه و معدنی میشود بک نقب غار دوه کوه به دانگی مشهور است
 و باید پی ذرع از میان سنگ بهصرف طی مسافت گردد در حالتی که هم عرض نقب کمتر از نیم ذرع
 و هم ارتفاع آن و حرکت در آن لابد اسباب وحشت و مخافت میباشد و پیش از سه چهار نفر
 معدنی جرات رفتن در آن نقب ندارند و هول و خطر این نقبها از اسامی آنها نیز استنباط
 میشود چنانکه در یک نقبی جانی را بیل صراط مینامند در بالای غار دوه کوه چاههای عمیق
 هست که در ایام قدیم باز محنت زیاد و سرشتر نام و علم تمام بجهت روشنائی آن غار حلقه
 بوده اند و همه آنها حال پر شده و مسدود است فیروزه های این دره بسیار خوب و مرغوب است
 و حالا در این دره بیشتر کار میشود دره چهارم معروف بدره سپاه میباشد و دو غار دارد
 غار اول مشهور و بغار علی میرزائی است که در اصل علی مرصنائی بوده غار دوم را غار
 ویش گویند و غار علی میرزائی نیز دو غار است سفلی و علیا این غارنهاست خطرناک
 چه سنگ کوه آن رخو و سست میباشد و زود میریزد و نقبها و چاهها را زود پیر
 میکند و همین جهت است که قسمتی از غار علی میرزائی را غار براه مینامند فیروزه
 این غار خوب نیست و رنگ آن زود زایل میشود در بالای غار ویش پنج سال قبل
 يك فیروزه پیدا کردند و غار پر ابریدند و نقب زدند و انرا موسوم بسر غار ویش
 ساختند فیروزه این غار خوش رنگ و قطعات آن بزرگ میباشد ولی چنانکه ذکر
 شد بزودی رنگ آن میرود و میل بسبزی و سفیدی می نماید و لکه سپاه و سفید

در آن زمانان میکرد و مادام که این فیروزه در آبست خوش رنگ میباشد چون از آب
 بیرون آمد و خشک شد رنگ آن میپرد و وقتی که در آنجا افتاد داشتیم یکقطعه فیروزه
 در غار من رویداشد باندازه یک گرد و و آنرا بحضور مهر ظهور اعلی حضرت اقدس
 شاهنشاهی (ناصرالدین شاه) دام ملکه انقاد داشتند و روزی که در حضور مبارک
 ماند و خشک شد از رنگ آن کاست و معین است که از قیمت آن نیز کاسته شد
 دره پنجم دره سبز است مشتمل بر سه غار اول غار دِلانی دوم غار سبز سیم غار
 انجیری غار دِلانی و غار سبز قدیمی است اما غار انجیری جدید است غار دِلانی بسیار
 وسیع و بزرگست و در او زده چاه بزرگ دارد که اکنون آبش نشو و صدود شده است
 هوای این غار خیلی بد میباشد و مخصوصاً در بعضی نفعهای این غار آفر و خشن چراغ ممکن
 نیست و هوای غار شعله چراغ را خاموش میکند و از این نفعهای این غار را چراغ کش
 مینامند فیروزه غار دِلانی چندین قیمتی نیست و فیروزه غار سبز رنگ سبزی تا
 دو حوالی غار انجیری چون چند مصله درخت انجیر بدیده میشود این غار با اسم این درخت
 موسوم شده در این سنوات مقدار زیادی فیروزه خوش رنگ از این غار جدید استخراج
 و حاصل گردیده اما در رنگ فیروزه های این غار هم نزودی قابل میشود و خریداران اکثر
 اوقات مضنون میگردد ظاهر آنست که قیمت فیروزه در فرنگ بواسطه فیروزه های غار
 انجیری و غار سر غار و بیش بوده که رنگشان قابل میگردد چه بسیار است از این فیروزه ها
 بفیروزه حمل کرده و ناوقت فروش آنها را در کوچه غمناک نگاه داشتند پس از فروش که
 خشک شد رنگ آنها پر بدود و ظرف یکسال یا دو سال سفید شد و بهر اسباب بعد
 اطمینان بخواهیران فرنگ گردیده حالا فیروزه را بقیه است کمی میخرند

دره ششم معروف بدوئه کمری است و یک غار دارد که از آن غار کمری گویند فبروزه این
 غار قابل اینست که نیکین انگشتری نمائند بلکه بمصرف گل کرو بازوبند و غیره میرسد
 در خارج شش دره مزبوره طرف جنوب عالمی زائی غاری است موسوم بغار
 خروج که تقریباً شصت سالست در آن کار میکنند و غیر از غارهایی که اساسی آنها ذکر
 شد صد غار با اسم و دو بیت غاری اسم در این ناحیه هست اما معبران همانهاست
 که شرح داده شد

اما آلات و ادوات عمل و اینمعدن از فرار ذیل است

در غارهای فبروزه کند و بیل و بار و بط بکار میرود نایب سال قبل بار و ط در کار نبود
 و تمام کار با کند میشد از آنوقت بار و ط معمول شده ولی باید دانست که کار کردن با کند
 بهتر از بار و ط است چه با کند با اختیار شخص است برخلاف بار و ط که از اختیار بیرون
 و غالباً فبروزه را شکسته و دره دره میریزند

اما معدن خاکی عیارتست از چاه و نفب در خاکی که در دامن و پای کوه جمع شده چون
 بمرده و ر و بواسطه برف و باران و تاثیر افش آب و وزیدن بادهای از سنگریزه های کوه
 و بچینه و با خاک مخلوط گردیده در میان آنها فبروزه یافت میشود و اغلب فبروزه ها که در
 معدن خاکی یافت میشود اعلی و بسیار خوبست فی الحقیقه نگینهای انگشتری اعلی و نفب
 در معدن خاکی پیدا میشود لکن در معدن خاکی هم نظم و ترتیب عمل معدنچگری ملحوظ
 نیست هر کس میل دارد چاهی حفر میکند و نفبی میریزد و دیگری از آزارب میکند فبروزه
 اعلانی که مرحوم میرزا محمد قوام الدوله پیشکش حضور مبارک اعلیحضرت شاهنشاهی
 (ناصرالدین شاه) عرضه نمود و پنجهزار تومان ارزش داشت از معدن خاکی استخراج شده

وصف آفتاب و زهره

فهرزه منقسم لبه قسم است انگشتری و بارخانه و عریض و فیه زده که رنگ آن با جلا باشد و زایل نشود و خوش ترکیب باشد انگشتری است و دانه دانه میفروشند و ممکن نیست قیمت معینی برای اینقسم فیه زده قرار داد چه هر رنگینی وضع و ترکیبی جداگانه دارد و ناگون دیده نشده که رنگین از هر جهت مشابه و مثل هم باشد رنگینی بفقد فندق کوچک که ترکیب تراش پیکانی داشت در مشهد دیدم که مقصد و پناه نومان از اقیامت نمودند و رنگین دیگر دیدم که نفیر یا همان قدر و اندازه و تراش و رنگ بود و دو بیت نومان از اقیامت نمودند گاهی فیه زده که بفقد رنگ کوچک باشد بیست نومان ارزش دارد

اما رنگ فیه زده آنکه مرغوب و مطلوب است رنگ آسمانی میباشد ولی نه رنگ آسمانی در اطراف افقی بلکه رنگ آسمان مخصوصاً در سمت الرأس لکه کوچکی که اکثر مردم نمیتوانند از آب پند و فقط اهل خبره تشخیص میدهند قیمت رنگین و از یاد میگذارد و همچنین رنگ فیه زده که قدری مایل بسبزی باشد صفت دیگر که باید لا بد در فیه زده موجود باشد با اصطلاح و زبان جواهریان و اهل خبره ذات است که میگویند فلان فیه زده ذات دارد و ذات عبارتست از لطف و صفائی که فی الحقیقه از حد بیان خارج است و اظهار آن از جهرامکان بیرون و مثل است در بافوت و الماس و طراوت در مروارید اعلی فیه زده خوب خوش رنگ خالی از برص و بهواس که ذات نداشته باشد قیمت کمی دارد و برص عبارتست از نقطه سفید و بهو نفاط سیاهی را گویند فیه زده که رنگ آن شبیه برنک نایل باشد نیز بهای قلیله دارد و از این فیه زده تلخ گویند

اما فبروزه بارخانه که قسم دوم از اقسام ثلاثه فبروزه است بچهار نمره تقسیم میشود و بودن
 میفروشند از نمره اول آن یکمن شبر بزیقیت هزار و پانصد الی هزار و شصت و نود و
 نمره دوم و نمره سیم قیمت صحیح معینی ندارد که ضبط شود نمره چهارم بکن هشتاد و نومان
 هشتاد و نومان میباشد از فبروزه بارخانه فقط نمره اول و دوم بفرنگستان حمل میشود
 باقی دوازده گزهای ایران میفروشند و آنها بمصرف مرصع کردن فلان و پرافاسب و اسلحه
 بکار میبرند و در مشهد هزار دانه فبروزه و نرّه از نمره سیم بچهار هزار دینار بفروش
 میرسد

اما فبروزه عربی که قسم سیم از اقسام ثلاثه فبروزه است تمام فبروزه هائی است که غیر از دو
 قسم سابق الذکر یعنی انگشتری و بارخانه باشد عربی اسم نازده ایست که بفبروزه های بد داده
 شده چه بعضی از اهالی معدن و قبیله که معظم زاده ها الله شرف فرستاده و از این قسم فبروزه باخو
 برده در عربستان و حجاز با عرب و خوشه بودند از اوقات فبروزه های بد را که سبز و کم رنگ
 بابرص و بهش دارد و در ایران بفروش نمیبرد عربی گفتند بعضی از فبروزه های عرب
 سفید رنگ را شربویی گویند و برخی که پوست سفید دارد چغاله نامند اگر چه اصطلاحاً
 فبروزه عربی است اما باز بسیاری از آن در این مملکت بفروش میرسد و قلی هم بفرنگستان
 میبرند قطعات مسطحی که بجهت کربند و بازو بند و غیره خوبست در معدن آنها را نوافل
 میگویند و از قسم عربی است و بعضی از آنها نیز قیمتی میباشد قسمی از فبروزه سبز است که
 از اکل کاسنی مینامند و بیشتر افاغنه این قسم فبروزه را می پسندند و طالب اند
 وضع معالم ثلاثه فبروزه

تقریباً دو بیست نفر از اهالی قهرن در معدن کوهی و خاکی مشغول کارند و بیست و پنج نفر

ریش سفید و فیزه هارا از عمله ها میخرند و در مشهد با جای دیگران کارها که است در
 معدنی هستند چندان نفی ندارند و هر يك نفر من حیث المجموع روزی پنجاه روقه
 میبرند کار در معدن کوهی بسیار مشکل است اما اسنادی که در معدن کوهی کار
 میکند هرگز دست خالی مراجعت نمی نماید اغلب تفاوت اسنادی در معدن
 کوهی کار میکند و مبلغی ذخیره می نماید بعد از آن تنبیل شده معدن خالی می رود و در آنجا
 چیزی عاید او نشده و ذخیره خود را تمام کرده لابد میشود که باز معدن کوهی مراجعت کند
 لکن اسناد خوب قابل هرگز در معدن خالی کار نمیکند از دو بیت نفر سائید قرین بن
 معدن صد و سی نفر در معدن کوهی بکار مشغولند باقی که بهر وضعیف میباشد با
 چند از احتیاجی ندارند با تنبیل هستند در معدن خالی کار میکنند ریش سفید ها که
 اغلب فیزه و از اسائید معدنی میخرند باید دلاهای حکاکان که معدن میبایند فروخته
 یا خود بمشهد میروند و بجاکاها میفروشند منفعت خریداران اول افلا ده يك بلكه ده در
 میباشد با یعنی کرده نومان فیزه از اسنادی خریده بدلا لان دوازده نومان میفروشند
 و دلا لان بجاکا چهارده الی پانزده نومان میفروشند بعد از آن حکاک فیزه را جور کرده
 و از یکدیگر بمناز نموده قسمتی از آنرا در ایران بفروش میسرانند و باقی را بفرنکستان حمل
 می نمایند و اغلب را بمسکو میبرند و در فرنک دلاهای مخصوص هستند که فیزه هارا
 بجواهران میفروشند و فیزه که در معدن است باید نومان خریده شده در فرنکستان بلی
 پنج نومان بفروش می رسد و عجیب است که خواهران فرنکستان ناگون دلاهای خود را بعد
 نفر سائید اند اسنادان معدن فیزه ها را میخرانند و میفروشند که فیزه که بدست
 آورده اند خوب است باید ریش سفیدان که خریداران اولی هستند گاهی فیزه را نیز با اس

کرده بعضی اوقات قدری از انرا شیده باین وسیله میتوانند فیروزه ها را جوړ کنند و
 فیروزه انگشتری را جدا کرده دانه دانه میپوشند از اینجهت گاه میشود که منفعت فوق العاده
 عاید آنها میگردد فیروزه هفصه و پنجاه نومان که پیش ذکر کردیم در پیش سفیدی که
 اول از اسناد معدنی و پیدا کننده آن خرید بود زیاده از هفت نومان در بهای آن نداده
 و آن در پیش سفید بدون اینکه فیروزه را برایشان در مشهد بنود نومان فروخت وقتی که انرا
 تراشیدند قیمت آن معلوم شد و بیادرس فرستاده آنجا هزار و پانصد نومان قیمت کردند و
 آخر الامر به هفصه و پنجاه نومان فروختند وجهه اینکه هزار و پانصد نومان خریدند این بود
 که خیال میکردند آن فیروزه مصری است و مطمئن نبودند که نیشابوری است تمام حاصل
 معدن کوهمی و خاکی در اینچند سال تقریباً بیست هزار نومان بوده است و این متحدید از
 هزار معمول در معدن میباشد و اگر بفیفت خریدار آخری متحدید نمانیم سه مقابل میشود
 یعنی شصت هزار نومان

طریق تراش فیروزه

تراش فیروزه بواسطه چرخ است که از سنباده و صمغ مخلوط کرده میسازند سنباده
 از بدخشان و صمغ از هندوستان میآورند تراشند بآدست راست بواسطه
 کمان و زه چرخ را میگردانند و فیروزه را بآدست چپ بروی چرخ میگذارند و برای آنکه
 انگشتش سائیده نشود قطعه چرمی یا کهنه یا چوبی بآنگشت بستند از آن محفوظ میدارند
 نایب چهل سال قبل اینچرخها معمول نبود سابقاً تمام فیروزه ها را روی سنگهایی که
 در کوهمای پیدا میشد و اندک ذر و اکال بود می تراشیدند و وضع تراش آن بطور
 سائیدن بود حالا هم فیروزه های ریزه را بجهان وضع می تراشند فیروزه را بعد از

تراشیدن جلا میدهند و جلا دادن آن بسائیدن فیروزه است بر روی سنگ
مستقل و با قطعه چرمی نیز خاک فیروزه که از چرخ هنگام تراشیدن میپاشد و اسناد فیروزه
تراش در معدن باد و مشهد روزی یکقران الی دو قران اجرت دارند چرخ و لوازم
انرا باید خود مهیا نمایند فیروزه تراشی که بر روی سنگ می تراشد هرگز از یک قران
بیشتر نمیرند و جلا دادن کار اطفال است و هر یکقران چهار پنج الی ده شاهی اجرت
دارند یکقران فیروزه تراش در یک روز می تواند یک مشت فیروزه با چرخ یا بر روی
سنگ می تراشد و یکقران جلا دهند برای سه نفر تراشیده کافی است

اقسام تراش و اشکال آن

شکل تراش فیروزه ب سه باندازه و شکل اصلی دانه و قطعه فیروزه است از میان اشکال
دو شکل نهایت متداول و مرغوب است یکی پیکانی که مخروطی است دیگری سطح که پهن
و صاف است قطعه پیکانی هر چند بیشتر برجستگی داشته باشد و اوج آن تند تر
مرغوب تر و مطلوب تر میباشد اما فیروزه هائی که نازک باشد بکار تراش پیکانی نمیدانند
و آنها را سطح می تراشند و اگر کلفت تر باشد تقریباً بیغی تراشیده میشود که روی آن
حدبه دارد و هر چه حدبه آن زیاد تر مرغوب تر است نیز تراش پیکانی مخصوص فیروزه
خوش رنگ است چه اگر فیروزه کم رنگ باشد و پیکانی تراشیده شود اوج و بالای آن
بواسطه نازکی قبول شعاع خارجی میکند و سفید می نماید و از قیمت آن می کاهد فیروزه
عربی و اغلب سطح می تراشند و قطعات بزرگ عربی اکثر معیوب است و خوش رنگ نیست
اما جواهرهای وحکا که ما معایب آنها را که از قبیل بیض و برص باشد با نقشهائی که روی
فیروزه میکنند و از طلا و اکلیل و غیره پر می نمایند می پوشانند و اگر خطی روی آن

رسم کنند مخصوصاً حروف را و نقاط و کل و شبه و اد و روی از معالیه و لکه ها و ا
 میدهند که عیبهاست و کرد سبکی در معدن بنظر رسد که طول آن قریب
 یک کره بود و در معدن به بیست و پنج فران فروخته شد بعضی جاهای آن خوش
 و در برخی نقاط رگ سفید و لکه سیاه و سبز داشت بکنفر چکالک مشهدی در آن
 سنگ صنعت بکار برده اند و برای بران نقش نمود و فیما بین حروف و کلمات
 طوری کل و بتبر رسم کرد که تمام عیوب آن سنگ را ناپدید و مسطور ساخت و آن فرو
 بست ثومان فروخته شد

در تواریخ از معدن فیروزه که نزد کرده اند قدیمی ترین تفصیلی که دیده شده در
 رساله نسنوق نامی است که همانا تصنیف حضرت خواجه نصیر الدین طوسی
 میباشد با اسم هلاکو خان نگاشته و حکیم نجیر امیر صدد الدین محمد دشمنی شیرازی
 که از اساطین حکما عصر خویش بوده است و سلسله ایشان در خطه فارس بعلم و
 حکمت و بزرگی و اصالت اشتهار کلی داشته اند ترجمه کرده بکتاب دیگر که ذکر معدن
 فیروزه در آنست رساله ابن المیار و محمد الفروغی است که از روی ترجمه فارسی نسنوق
 نگاشته و کتاب جواهر نامه محمد بن منصور و کتاب مختصر دیگر نیز با اسم جواهر نامه از
 زین الدین محمد جامی و کتاب دیگر موسوم بجواهر نامه هاپونی که از مؤلفات محمد بن اشراف
 استمداری میباشد

بعضی از سباحتان کا و آگاهان فرنگ نیز در سوابق ابام در ضمن سیاحت خود در بمالک عربیه
 معدن فیروزه بنشاند و باز بد کرده و تحقیقات نموده و مصنفین محترمین نقل اقوال
 ایشان پرداخته و ما فخر این چند که مفید فایده باشد در اینجا نقل از گفتار آنها درج مینماییم

مسئوفیه که در خدمت دولت علیه بوده از مسیو الکساندر شُرک شرح ذیل را نقل
می نماید

امروز صبح که پنجم ماه و نوزده سال هزار و هشتصد و سی و هشت میلادی است بعزم
سپاحت معدن فیروزه از شهر نیشابور بیرون آمدم و نیزه که معدن در آن واقع است
مطلقاً با اسم معدن نامیده میشود در تمام دنیا فیروزه منحصر باین معادن است که در
هشت فرسخی شهر و طرف شمال مغربی واقع میباشد از شهر که غریب معدن نمائند
نا بکفر سبخ و ربع راه در دشت مسطحی است مشحون بفراوانه حاصل خیز خرم و باغچه ها
که بواسطه آنها رجار به از بنا لکوه و سایر جبال مجاور سرباب میشود هر قدر که نزدیک این
کوه ها میشوند منظر و هیئت مملکت تغییر میکند و داخل در تپه های و یک و یک خاک
فرز رنگی میگرددند که هیچ نبات انجائمه و بدو و دشتنه های لم بزوع آثار نمک پدید آید
و باین واسطه زراعت در آنها ممکن نیست و الحقیقه نمک طبیعی در این مملکت خیلی وافر است
در عرس راه در دو جا معدن معتبر نمک است اولی موسوم به دولت علی و مسافت آن
نامعدن فیروزه زیاده از یکفرسخ و نیم نیست معدن نمک دولت علی یک قطعه نمک
منجشره میباشد که طیفه از کی خاک فرزند روی از اگر غنای بسیار است استخراج نمک در این محل
عبارتست از کلند و کلوله از کل باندازه متوسط که نمک را می شکند و بیرون می آورند و
خیل سفید و لطیف است معدن دولت علی از دولت است و اجاره میدهد و در این زمان
زیاده از صد و پنجاه تومان از آن عاید نمیشود یک عملاً چایک تقریباً روزی هشتصد کپور که
نمک استخراج میکند معدن دیگر معروف بنمک زار است و مسافت آن نامعدن اولی
نیم ساعت راه است در آن نیز بوضع مسطور استخراج نمک می نمایند ولی جنس نمک فرقی دارد

گویند معدن غنی و دویم خیلی بهتر از نمک اول است مقداری از راه معدن فبروزه از میان
 جبال و قطعه سنگهای خشک میباشد و رنگ سپر سنگها شبیه برنگ سنگ سملون
 فمرز است و باید سنگ آهکی نیزه رنگ سختی بوده باشد در هیچ جای این حوالی ظاهر
 سنگ از جنس دیگر نباشد سنگهایی که در بلندی واقع است صورت فلزی دارد و ظاهراً
 از صایغ آنها باشد گویی که در علم ژئولوژی مهارت کامل داشته باشد میتواند تحقیق جنس
 این اراضی را بدین سنی نماید در میان این اراضی سیپ و بلند و فمریزه دیده میشود که یکی در فله
 کوه و دیگری در دره قشنگی است و هر دو فمریزه بواسطه سنگهای کنگره دار مستحکم شده و
 تقریباً صد و پنجاه خانوار در اینجا سکنی دارند سکنه از بدخشان کوچیده باینجا آمده اند و یکی از
 سلاطین آخری ایران ایشان را طرف توجه داشته است بدخشان در آسیای مرکزی واقع است
 و بدخشانها چون معادن لعل و سایر اجار کریمه دارند در آنها کار کرده و مهارتی بهمین
 لهذا آنها را در این معدن به کار و داشته و بر معدنچهای فرنگی ترجیح داده اند و نکته دیگر آنکه
 فرنگها در مشرق زمین همیشه طرف بی اعتمادی و شوشن بوده و خواهند بود بدخشانها را
 اینجا ظاهر از باز اصل خود را فراموش کرده باستانند و حالا بلغت فارسی عامیانه که در این مملکت
 معمول است حرف میزنند

(مصنف کتاب در اینجا تعرض کرده که بد اکثر اهالی بدخشان اصلاً ایرانی هستند و اوزبکها
 که بر آنها تسلط میباشد خیلی معدودند و در بدخشان زبان فارسی معمول است پس همین
 بدخشان که در معدن فبروزه بنشاند و سکنی دارند زبان اصلی خود را فراموش نکرده اند بلکه
 زبان اصلی آنها همان لغت فارسی است که حالا بدان تکلم میکنند و منراست که بطلب را برای همین
 و از روی بصیرت و بین اظهار میدارم)

اما معرفت این اشخاص در کار معادن فقط بخارج است که از ابا و اجداد خود شنیده و فر گرفته اند
و اعمال آنها مبتنی بر علم نیست اما عملیاتشان خوب است و از اینجا که جز اینکار و شغلی ندارند در
اکتشاف فبروزه و استخراج آن خالی از مهارت و حذاقت نیستند فبروزه ها را این اشخاص
بمنا سبت وضعی که استخراج میکنند دو جور می نامند آنهایی را که در سنگ منجم و باید با چکش
بیرون آورد فبروزه سنگی می نامند و آنهایی را که بواسطه شستن و بکهای استخراج شده از چاهها
فبروزه بدست می آورند فبروزه خاکی میگویند قطعات فبروزه خاکی بزرگتر است اما بخوبی
فبروزه های سنگی نیست یعنی رنگ آنها کم است و لکه های سفید دارد از فراز نظر بر معدنچیه ها
اینچنین در هیچ جای این ناحیه فبروزه یافت نمیشود مگر در سنگهای مذکور در فوق دولت
در این معادن کاش و شمع نمی نمایند و با جاره دادن آن اکتفا میکنند و سالی بیش از پانصد
نومان مایند دولت نمیشود و اغلب فبروزه های فشنکی که امروز استخراج می نمایند در چاهها
قدیم و در عنوان چاههایی که منقول داشته اند بدست می آید و مگر در انفاق می افتد که در قطعات
سنگهایی که سابقا در وادانداخته اند و اعتنائی بآنها ننموده فبروزه های خوب یافت میشود
سنگ معدن تا چند طبعه حفر شده اما همیشه تقریباً بشکل عمودی کنده اند و آثار دهلبرها
و نقبها و چاهها که در گاهی است خراب شده نمودار است و غارهایی که هنوز معروف است
موسوم بقبر عبدالرزاقی و شاه پر دار و خارجی و که خارجی و کور سفید میباشد

من خود بمعدنچیه های اینجا از پیش پولی دادم که چند کلبه بطالع من در خار عبدالرزاقی بزنند
و بدینوسیله توانستم در اینجا حاضر شوم و بنمایا شاپردانم طرفه شکستن سنگ فبروزه مثل
شکستن سنگ است که پیش اشاره نمودیم الا اینکه بجای کلوله خاکی که برای ملائم کردن ضربت
در شکستن سنگ بکار می برند در اینجا کلوله را از حلف خشک و ترینب داوانند و بدینکه شکستن باز

شد کمال احتیاط را بنمایند که مبادا چکن بغیر زده هائی که در اینجا هست بخورد

فبروزه مثل امینیت نیست که خود جدا گانه بدست آید بلکه وصل بیک قطعه سنگی است که بان منجر شده است (امینیت نوعی است از جواهر که معروف بسکانتی میباشد) بپست و پنج الی قطعه فبروزه در یک جا مجتمع میباشد و بدین وضع بدست میآید یک طیفه اهل کخلی نازک روی هر یک از این فبروزه ها را پوشیده و طرف داخله این طیفه که متصل بغیر زده میباشد سفید است و طرف بیرون از گندمی رنگ است جای نفکر است که چگونه ماده صفا ناهمان خارج سنگ آمده و متوقف شده و چگونه بصافی فبروزه صدمه وارد نیاورده اند و باب سنگ فبروزه هم بنقد و اظهار می نمایم که در پهلوی کوه بنا الو اثار مس کار بوئ دار سبز و کبود دیده میشود که شباهت نابی با الو از فتنک سنگ ملخبت دارد اگر چه کاوش درستی نتوانستیم بنمایم اما انکار او میکنم که بهترین فبروزه ها از همان معدنی است که ما در آن بنماشاپر داخلیم معدن خارجی بعد از این معدن بهترین معادن است و بهترین فبروزه ها چنانکه بدان اشاره نمودیم دو معادن قدیمه یافت میشود برای استخراج فبروزه هائی که بواسطه شستن رنگ و سنگ بدست میآید رفتیم بسخت شپه که در جنوب فزیه و در ده واقع است در آن محل سنگ دیده نمیشود و اراضی عبارتست از رنگ و سنگ گزده هائی که اب انها را آورده و دلیل امینیت که در قدیم الا بام اب از اینجا جاری بوده است در اینجا هم از پیش پولی دادیم که بخت آزمائی کم از چاهی که نازه باز کرده بودند چند غریال رنگ و سنگ بیرون آورده بردند لب جوئی که در پائین تپه جاری بود و بعد از آنکه چند بار انها را شستند خاک را از رنگ جدا کردند فبروزه در میان این رنگهاست و رنگهائی که فبروزه دارد کبود رنگ میباشد عده کثیری فبروزه در آن رنگها یافت میشود که قطعات آن چندان هم کوچک

نبیست اما رنگ آنها مثل اینست که پریده باشد لهذا چندان ارزشی ندارد و علمه جانیست
 این فیروزه ها از معدن ناز فاست و بر عکس فیروزه های کرنگ بسیار شمع با صفا بی
 دارد از معدن قدیمه میباشد گویند فیروزه شباهت به کلاس دارد هر قدر بیشتر
 میرسد رنگش بهتر میشود نیز گویند رسیدن کلاس بطور کمال بسنه بنایش و اشعه
 افتابست و در عرض و امتداد یک فضل بهار بخوبی میرسد اما برای رسیدن فیروزه و
 خوش رنگ شدن آن البتہ بکثر ارسال مدت لازم است

صاحبان دقت و تجربه دانسته و معلوم کرده اند که کار کردن دو معدن هم برای مزاج مضر
 هم اخلاق را فاسد مینماید و از اتفاق این مطلب دو معدن فیروزه بنشایور نیز ثابت و مدلل
 میگردد چه معروفست سکنه فریز معدن فریدینه های هستند که در دینا نظیر ندارند و
 نادانان قاف میافند که گویی با آنها معامله کند و مغبون نشود شک نیست که در هر جای دنیا
 برای حیل و کذب عذری جعل کرده و تراشیده اند و عدد و سکنه معدن و اینها را اسکی
 میگویند رؤسای ما طاع میباشدند از حیلها که در فروش فیروزه بکار میبرند یکی اینست
 که فیروزه ها را در کهنه های نمک میگذارند و از آنجا که اغلب فروش فیروزه در خفا و
 پنهانی میشود که مأمورین و کارکنان دیوان خبر نشوند و اگر خبردار گردند بدولت اطلاع
 میدهند و دولت از این معامله مالیاتی میگیرد بدین واسطه خریدار محض بدین سنگ را
 مخدوم و مجال و فرصت نیست که فیروزه را بگنارد خشک شود و رنگ طبیعی آن معلوم گردد و
 این داد و ستد فوری اسباب مغبوز شدن مشتری است

در هنگام شستن سنگ در بزه و رنگ اغلب اوقات قطعات فیروزه بسیار بزرگ بدست
 میآید هر کس میداند که خاوان مغفور (فتحعلی شاه) طاب ثراه بقطعه فیروزه داشتند

چندان بزرگ که از ازیب آله ساخته بودند نیز مخفی و مسنون نیست که در خزانه شهر
و نیز فیروزه بود که چند گروانکه وزن داشت بالجمله هر وقت اهلالی خراسان قطعاً
فیروزه بزرگ بدست میاورند از ابکار پراوا سب میبرند اما این نیز چند است
غلی ندارد و بیهای عمد صورت نمیکرد چه این قسم فیروزه ها عاده و اغلب کم رنگ
بایرنگ میباشد

مسیوخا بنکوف ستاح معروف دانشمند روس نیز معدن فیروزه نبشایور و اسباح
کرده و چنین مینویسد که چون بگوتهائی که معدن در آن واقع است نزدیک شدیم
گوتهائی چند دیدیم که چندان عمقی ندارند و گدالها را معدن حقیقی مینامند فیروزه عموماً
در میان سنگهای آهکی آهن دار وجود مییابد و آن سنگها گاهی سفید رنگ و بعضی
اوقات فمرز است ندره نزدیک سطح زمین و فیروزه خوش رنگ پیدا میشود هر جا که
سنگ زرد رنگی است دلیل است که در نزدیکی آن یک طبقه معدن فیروزه است که پررنگ
و سبب میباشد و کندن آنجا فایده دارد معادن قدیمه را چون زیاد حفر کرده اند کار کردن
در آنها سخت شده و فایده و روشی از آن عاید نمیشود نصف بیشتر از چاهها را آب گرفته
و معدنچیان نمیتوانند آب را بیرون آورند بعضی جاهای معدن غالباً فرو میرود و
خراب میشود و این عیب از نبودن چوب است که باید حایل قرار دهند

دولت ایران حسب التسم این معادن را بجهت امان خراسان بمقتضای طبع میدهد و وجه المقتضا
سالی هشتصد تومان الی هزار و دویست تومان میباشد سکنه فیروزه معدن هر چاه
باهر معدنی را از کاشندگان حکومت و فرمانفرمائی خراسان در سال بمبلغی مقتضای
نموده در آن کار میکنند

تمت

باروی شهرنیشابور را پنجاه و شش برج است و فاصله هر برجی با برج دیگر پنجاه ذرعست
 خندقی بر دور شهر میباشد بجز هشت ذرع آن شهر که حالا خراب است و دور آن
 بلده در طرف شمال شرقی واقع هشت برج دارد و ارتفاع هر برج هجده ذرع و دور
 آن نیز هجده پند است چهار آب در خراسان بکوارانی مشهور است اول آب رودخانه
 دیبیرنیشابور دوم آب دیزباد ستم آب و باط کلبه که از سمت مغرب و باط میا بد
 چهارم آب عنبر اللطف و دو وصف آب دیبیر و خاک نیشابور گفته اند

حبذا خاک نیشابور و خوش آب دیبیر که نه آب است و نه خاک است گلاب است عجب
 سکنه نیشابور غالباً از ابل بیات میباشند و این ابل دوازده هزار خانه اند و همیشه از
 خود رئیس داشته و عباس قلیخان مختاری بیات که احمد شاه دوانی او را بکابل برد
 رئیس همین ابل بوده و بعد از مراجعت از کابل از پولی که در چاه یافت سو ربلد را که
 احمد شاه خراب کرده بود دوباره بساخت و سو ر حاله نیشابور همان سو ر قلیخان
 بیات است

از این بی حاله نیشابور که بوصف قدمت نیز موصوفت مسجد جامع است که خیلی
 خوش نمایا و خوش طرح است اصل شکل آن مربع مستطیل و استطاله آن از شمال بجنوب
 و دوایوان بزرگ یکی در جنوب و دیگری در شمال است و بر بالای هر کدام ماذنه
 ساخته شده و دور آن دو صحن ایوانهای کوچک آری دارد و نیز در صحن چند صفت
 برای نماز جماعت بنا کرده اند و در وسط هم صفت دارد که دور آن را چوب قرار داده اند
 بطوریکه وسط مسجد کوهر شاد از سنگ میباشد و در میان صحن سنگ مقبله

برای تبیین اوقات فضیلتی و اجزائی صلوات خسر نصب شده که در کمال صحت است
عرض صحن مسجد چهل و سه ذرع و طول آن پنجاه و سه ذرع میباشد بدین بزرگ جامع
رویشمال واقع شده ارتفاع ابوابهای شمالی دوازده ذرع و نیم و جنوبی هجده ذرع است
این مسجد مقصوده ندارد و فنانی مخصوص بر آن وقف شده که ده هزار قنات از میان
خندق نمايان میشود و فعلاً در مسجد جاری و آب قلیل دارد در سمت غربی صحن
چند درخت است یکی چنار و بانی ثوب و یک کاج خشک شده نه هست در ابواب
و فتح عقب مسجد در بالای سر محراب بخط ثلث بر سنگ جاری شده است

(قوله تعالى ان اصحاب الجنة اليوم في شغل قال الله تعالى يا ايها النفس المطمئنة ارجعي
الى ربك راضية مرضية فادخلي في عبادي وادخلي جنتي) و در برابر کتب اشعار و ذیل را

بر سنگی نوشته اند

سرکشان را نقش پا برد و گمش نقش جبین	امان مگرمک عباس قلخان! نکه بود
سایه گسترده پرو و رفیع بخش عالمین	انجهان معرفت از معدن چو ز افق تاب
انکه در قصر عدالت حکم او کرسی نشین	انکه در عرش جلال ذات ان عالمی
فتح و نصرت در دکانش از کسب و از بهین	ولبت دولت هر جانب که بر افراشته
ساخت چو خلد پیر از فضل و العالمین	فتی و ابوان این مسجد ز بهر یاد کار
مینزد از رفعتش صد طعنه بر چرخ برین	لوفلوه تمت سقف او مرفوع شد
بعد زویر این نشانی و اینچنین	نه همین نمک مسجد کرد و معموس شد
هنده جنات عدن فادخلوها خالدين	خدا را کس با صفا و اچو بدین انجمن
بیت محمود نازل گشته در این سرزمین	هر کس این بیت المقدس دید گفتا از سما

فوج فوج قدس بان فخر عبادت زانما
بر زمین ایند ناسا پند بر خاکش جبین
صاحب اینخانه او را در جزای اینعمل
خلد بخشد خشر سازد با امیر المؤمنین
بود از فرمان او حاجی محمد ساعیش
مشهر جراح محبوب قلوب مؤمنین
گفت معارف ضاهنگام تعمیر این شهر
مسجد شهر نشا بور از چهره و دارد چنین
گفتش ای بے بصیر زیب و زیور بافترا
از قدم و ابر این قبله گاه هفتمین
غرب از تعمیر و انجام این عالی بنا
سز جابر داشت بر او ان ولوح ان شوش
مسجد بیت الحرام و قبله گاه مسلمین

نیز در وسط سنوز شبستانی که بهلوی ایوان مزبور میباشد این چند شعر بخط میانه
نسخ و ثلث بر سنگ جاری شده است

از پهلوان علی ولد خاص نامدار
ماند این بنا شهر نشا بور باد کار
نک مسجدی که کعبه اهل یقین بود
گرده تمام از کرم و فضل کرد کار
اندک زمان خسرو غازی و امعه
سلطان حسین حامی بن شا کا مکار
در شاهت قصد نمود و نه تمام شد
جائی که هست مسجد که خلق روزگار
نارنج این بخوان و دعائی زر و صد
برخوان بحق ساعی و خیر بر شمار

در سنگی که در طرف راست بالای سردر مسجد نصب است شرح ذیل بخط نستعلیق
جاری و رسم شده است

شریف محمدت بیغایت و لطیف اثبیر بنیه است که نقاط بدایع و رفوم صنایع را با مر
کن از حیرت عدم بقضای وجود آورد و حضرات ملوک ذوالاقتدار را از مهانه کافر برابا

بهشت جلالت و اختیار موصوف کرده است و بشهوه عدل و احسان مأمور نموده
و صلاوات بی انتها بر حضرت افضل رسل و هادی سبیل خیر المرسلین و وجهه للعالمین
و شفیع المذنبین محمد الاخی المدنی و آل اطهار او علیهم من الصلاوة افضلها
اما بعد بنام پنج شهر رمضان المبارک سیچقان پیل سنه هزار و بیست و یک کربلا بابت
خراسان مضرب سادات جاه و جلال نواب اشرف اقدس ارفع ساهان مکان ظل سبحا
منبوع اعظم خوافین دودان و قبله اقام اساطین جهان فائد عسکر المهدی صاحب الزما
علیه صلاوات الله الملك المنان ابوالمظفر شاه عباس الصفوی الحسینی بهادر خان خلدا
ملک و سلطان گشته امالی و دعا با و عجزه و لا یت نبش ابوردا مشمول عواطف بیکران
گردانیده کفایت احوال اهل ان دیار و از سبادت و نقابت پناه نجابت و هتد دستگاه
ناصر السیاده و النقایه و الدین امیر ابو المعالی نبش ابوری که در بنوقت در رکاب پیروز
انتساب و در نلطفات حضرت ظل الهی بود اسنفسار نمودند و نقابت پنا مشارالیه
صورت پریشانی احوال اهل ان دیار و معروف داشتند و باب رفاه حال ایشان احکام
مطاعه لازم الالباعه نافذ گشت

حکمها اعطاع شد انکه در بنوقت بنابر عایت بیغایت شاهانه و لطف بلایه نمایه
پادشاهانه در باره محقره بلده نبش ابوردا بابت اچهار ماهه سیچقان پیل مال اصناف محقر
بلده مذکور و اسوا جهات فسطی تخفیف و تصدق مقرر فرمودیم بنابر این حکام و داروغه
و کلانتران عمال بلده مذکوره اصناف مزبوره و مرفوع القلم السنه یکدینار و یکن بار بعلت
مال اصناف مذکور و اخراجات خلاف حکم بهیچ وجه من الوجوه توجیه نموده طلب
نمایند و مال و جهات فسطی را موافق حساب باز یافت نمایند که تخفیف مقرر نشده مستوفی

عظام کرام دیوان علی رقم این عطیه داد و دفاثر خلود ثبت نموده بختیغ و نصف
 عمل نمایند و از تاریخ مذکور مسوده انزام و کد بلعنت نامه نمایند و در عهده دهند
 تحریقی تاریخ سنه احد و عشرین بعد الالف
 فرستنده سنک مزبور در طرف چپ سرد و سنگ است و شرح ذیل بران رسم
 شده است

الحمد لله والصلوة علی نبی و آلہ و عشرته اجمعین اما بعد اینست
 صورت احکام مطاعه که از باب رفاه حال رعایا و عجزه نیشابور غرض و در یافتن
 اولاً حکم جهان مطاع شد آنکه در بنوقت شمه از عواطف بی نهایت شاهانه و شرف
 از الطاف بیغایت خسروانه شامل حال و کافل امانی و امان جمع رعایا و موطنین و
 سکنه بلده نیشابور فرموده از ابتدا چهل و ماه سپیچان پهل دروازه بانی بلده
 مذکوره را بختیغ و نصف مقرر فرمودیم که مزید احدی باین علت طلب ننماید
 مستوفیان عظام کرام دیوان علی این عارفه داد و باره کافه موطنین بلده مذکور و خلد
 برد و ام دانسته در دفاثر خلود و کد بلعنت نامه ثبت نموده از قبول قبول داران وضع نمایند
 و مزید قبول عمل نمایند خلاف کنند انزام و در سپاست و غضب پادشاهی دانسته
 و در این ابواب غدغن کرده تخلف نورزند و بر عهده دانند تحریقی تاریخ شهر رمضان
 المبارک سنه هزار و بیست و یک (نیز بلافاصله نوشته است)

حکم جهان مطاع شد آنکه در بنوقت شمه از عواطف بی نهایت شاهانه شامل حال
 جمهور رعایا و موطنین و سکنه نیشابور شده مقرر فرمودیم که هیچ افزیده از فورچیان
 عظام و غازبان کرام و ملازمان و غلامان و غیر ذلک در خانه رعایا و سکنه بلده مذکور

نزل نموده بهیچوجه من الوجوه مزاحمت بحال ایشان نرسانند و اگر احدی ناغایت در
خانه ایشان نزول کرده باشد بیرون رفته اصلا و مطلقا نزول ننمایند حکام و دارو غلگه
و بنول داران و عمال بلد مذکوره حسب المصور مقرر دانسته بحال نمرت یا چکند دهند
در این باب خلدغن دانسته مؤکد بلغت نامه شناسند مستوفیان عظام کرام دیوان
اعلی از غرار مسوده در عهد شناسند تخریفات شهر رمضان سنه هزار و بیست و یک
غیر از جامع مذکور بعضی مساجد دیگر نیز در نیشابور هست ولی از بدین
عهد نیست ده باب حمام نیز در این شهر در ابراست در درب دروازه ارك اطاقی است
مربع سه ذرع و نیم دوسه ذرع و نیم فبری در وسط اطاق میباشد که از چپ ساخته اند
بطول دو ذرع و عرض یک ذرع و بروی آن سنگی کهنه نصب است که اطراف آن
شکسته و بمخاطب که چند از امتیازی ندارد این اشعار را بر آن رسم کرده اند

مدار و مرکز اسلام عز دین طاهر	ضیاء ملت اسلام و محبی سنت
جمادی الاخره ششم صیاح سر شنبه	سپرد جان معزز مجتهد عزت
چو شد بکوش و فردوس گشت نارنجش	کار حوض و لب جو مبان نه جنت

کتیبه نیز در این محل هست بخط ثلث که چپ بری کرده و لاجورد زده اند و سوره
مبارکه جمع را تا اذانودی للصلوة من یوم الجمعة نوشته و در زیر آن اشعار ذیل را
نکاشته اند لیکر پیداست که در وقت تعمیر این کار^{شده}

آسمان دور زمین جولان باخترها نمود	فخر برستم سمند خسرو والا نمود
شاه عالم ناصر الدین پادشاه کرد و عدل	حلقه در کوش انوشروان و هم مارا نمود
بلد گرویش درهاها ختم و اگر هم شکست	اب بنفش در غزاهادشت را دریا نمود

هر کجا آتش و زان آتش دوان کشور فنا هر کجا لطفش روان خاکش عیسای نمود
 دست جودش هر کجا محتاج کرد از ذره غنی صیبت عدلش ظلم را محبوس در هر جا نمود
 در اینجا دو شعر و یک مصرع خوانده نمیشود ^{شبه} این مظهر بقدر را بانی شد و بر پا نمود
 گفت و جد حنا اینم زد اند و عهد خویش از کرامت کور ماد زاد را بپنا نمود
 آنکه مدفن باشد اندر این ضریح مشکوے طاهر است و کاین مکان پاک را ما و نمود
 بود مخفی جسم پاکش همچو گنج آند و تراب گنج مخفی اشکارا چون بد بیضا نمود

.....

زنده دل پیری بنجام اینکلا القاء

نذر خارج دروازه اطباق است مرتب مستطیل تقریباً پنج ذرع در سه ذرع و نیم در عصب
 آن صفا است و در آن صفا محراب مانند ی بجهت تشخیر منبسط ساخته اند و در وسط
 آن دو پا و چهار سنک ششم متصل بهم که طول آن دو ذرع و چهار گره و عرض آن نیم ذرع است
 بر روی قبری نصب کرده تمام روی سنک منبت و موشح بآیه الکرسی و بعضی آيات
 مبارکات دیگر است سنک دیگر بر دیوار نصب و در طرف همین محراب صفا واقع و
 بر آن نوشته اند

له الحكم والبر ترجعون كل من علمها فان و بغي و جودتك ذوالجلال والاكرام
 بنا بر حديث المؤمن حتى في الذارين وان المؤمن لا يموت بل ينقل من دار الفرو الى دار
 البر والنخيل العالم العامل الكامل الفاضل التامل السائر الى الله القديم العادل
 قدوة الحكماء المتألمين وزبدة العلماء الزاهدين واسوة العرفاء المسعدين السالك
 مسالك التحقيق . . . الصافي والنديق والزهد والورع والتصدق الغني عما سوى

ربما الغنى والواصل الى جوار رب الغفور الزوف العلى على بن على الشهير بنوروز
الذي النجاشي يروي في ضحوة يوم الاربعاء سادس شهر جادى الثانى المنظم في شهر سنة
اربع وتسعين بعد الالف من الهجرة

دوا طراف اين سنك اين اشعار نوشته

واحد عشر وعابد بگنا بجز علم و حکم بهيما
ممثل مسجود مؤمن پس اسمش اميد بمصفا اخفا
گشت دلاير وضع اينغا لم گزاهنك نشاعقى
مخضوب در عرشه د روح او كرد مسكن و مأوا
چون رواش مفهم جنت شد در زمان هائى باين املا

گفت نارنج فوت او باشد

روح ياكش بچنت ا على

در طواف مقابل اين سنك بر سنكى نوشته اند هو الحى الذى لا يموت هذا مرقد
مرحوم و غفر الله له و رضا و انجا كه علي بن ادا مگاه شيخ بها الدين ولد مرحوم
المعروف بالمير و شيخ و حى سنة هزار و دويست و دوازده بر دو اين سنك اين
دو شعر رسم است

چون نامه جرم ما هم بچيدند بردند و بميزان عمل سنجيدند
بپش از همه كس نگاه ما بود و لے ما را بچيت على بختيدند

دو بالاى اب انباري كه محاذى دروازه عراف مشهور بميزان است اشعار ذيل

در صفت كتيب شده است

شکر کرد و عهد شد شاه دین
 شاه فلک رنبر در با عطا
 خسر و جم مرتب طهمااسب شاه
 انکه بود مظهر لطف خدا
 سال و مهر و هفت روز شام و صباح
 هست بر او واجب عینی دعا
 بست کمر از اثر لطف حق
 بهر نجاسا خن این بنا
 حاجی مؤمن لقب پاک دین
 ساخت بیوفی و حق این حوض آب
 اب زلالش بنظر کرها بود
 خضر گریخت آب خود ترک کند
 دمدم آینه صفت اب ان
 ساعی این خیر علی اکبر است
 بارب از الطاف عیبت بگو
 ساقی کوثر بدهد جام اب
 خواست غرنری که بداند خلق
 خاطر ناجی بی نارنج ان
 بود مشوش که بحکم فضا

هائنی از غیب ندا کرد و گفت

باد کنایه تشنگی از کربلا

اما بفرماید محمد محروق علیه السلام که پیش ذکر نمودیم در میان باغی و در دور باغ
 دیوار دروازه و سردوی دارد دو دختری میوه که نازه بار میدهند در باغ بسیار
 دو اصله کاج خشک شده نیز در ایجاد دیده میشود و حوض بی در وسط است و در وسط

اما منزاده مربع و تفهیر یا چهل کام عرض و طول دارد با زاویه کاشی یا اعلیٰ مرتبه نجش
کاشی مربع که در وسط غالب انها اسماء الله و در زیر اسم با بنطور (۱۰۴۱) تارنج و ا
نکاشته که هزار و چهل و یک است دو در صد و نوا اما منزاده نوشته است (بسم الله
الرحمن الرحیم هذا مشهد من شهد بوفور جلاله کل فصیح و اعجم و اشهر منفاخره فی
افاصی ديار العرب و العجم فلذة کبد الرسول و قره عين البتول جامع منافع الحسین
محبی ثائر رسول الثقلین مرکز دائرة الفتوة افضل من صحبه النبوة منجمل
البحر الخضم با تاره معین ضائفة الصبح المستطیر بانواره مهبط وفود الملائكة الکرام
المؤید بالاطلاع علی دقايق الکشف و الالهام صاحب النفس القدسية المخصوص علی
الکمالات الانسية و المقامات العلیة العلویة و انجب ذریه من نزل فیها انما و لیکم الله
و رسوله الذین امنوا الذین یتیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم و اکون و قد نطق
بمفاخر حبه الاعلیٰ یوفون بالنذر و یخافون یوما کان شره مستطیرا و یطعمون الطعام
عل حب مسکینا و یتیمیا و اسیرا و هو محمد بن محمد بن زید بن سجاد و هو علی بن حسین بن
علی بن ابیطالب خضر الله و ابائهم الظاهرین بالخیرة و الصلوة و روح و رحم بالصلوات
المتصلات ما خلف المساء و الصباح و ط الالاسنة و
الصفاح و الحمد لله الذی تم نعمته علی عبادہ و قد امرت بترتیب هذه
و هذه السطور و الامیر المعظم قدوة العرب و العجم و لی الانعام
اسمعیل بن الامیر المعظم ملک ملوک الامراء معبد الفجر اشمس الدولة و الذین من مفاخر ایران
محمد بن علی بغدادی شکر الله مساعیه

بر دو بقعه بر بالای مصراع بسری حین الذخول نوشته اند

بر روی اهل دل در دولت گشاده باد این در بر روی اهل سعادت گشاده باد

و بر پائین همان مصراع

دیده روشن خالک این در شد شکر کاین دولت میسر شد
 بالای مصراع یعنی مستورا

گشاده باد بخت همیشگی این نگاه بحق رحمت قدر علی ولی الله

و بر پائین آن نگاشته شد

هذه روضه مبارکه لیس فی الکائنات ثانیها فی شهر ۱۲۸۸
 در ایوان حرم امامزاده که بازاره کاشی بود مثنی من ریاست و محجرجوبی دارد این الکریه
 وهو العلی کتیب نموده بعد از آن نوشته اند

فی ایام دولت السلطان الاعظم تراب سناء خبر البشر ابو المظفر شاه طهماسب الصفوی
 الحسینی بهادر خان خدا الله ملکه و سلطان و قاض علی کافه البر ابا عدله و احسانه

خدا بانوان شاه در پیش دوست که اسایش خلق و وظل اوست

بسی بر سر خلق پائنده دارد بیوفی و طاعت دلش زنده دارد

البانی هذه العماره سبادت و نقابت پناهی کمال الدین شاه مجید علی محمد پسر

روی کتیبه مذکوره ایوان سوره مبارکه لم یکن الذین کفروا ناخر برنگ زود نوشته

شده در سنگی که دو سمت راست ایوان دو بالانصب نموده اند این ابیات و رسم است

در زمان دولت شاهنشاهی سنان شاه دین سلطان حسین عادل صاحبقران

انکه در باغ جهان عدلش کند کار بها انکه در عالم بود چون ابر رحمت ساپان

شمع ایوان عدالت خا خا که هست چارده معصوم باشد حافظ او در جهان

ساخت مسجد بامصلی در نسا بود و نمود اب ثالا کرد و از صافی طیبیت روان
یافت توفیق از خداوند جهان آن خیرخواه کرد تعمیر زیارت را برای مؤمنان
روح پاک حضرت موسی کاظم شاد شد گشت آباد از سر نو روضه خلد اشپان
از هزار و صد گز شش نوزده بود که کرد ثلث از اب روان و او فاین عالی مکان

فیه شرح اداء الثانی ۱۱۹

دو قرن پیش از سنک که در طرف چپ در بالا نصب کرده اند عبارت ذیل جاری شده
در زمان دولت شاهنشاه جمجاه اسلام پناه السلطان بن السلطان والخان بن الخاقان
ناصر الدین شاه فاجار خدا را که در عهد اباک نواب مستطاب مالک الزقاب
عم اکرم شاهنشاه حسام السلطنه سلطان مراد میرزا دام الله شوکر و تصدیق نواب
مستطاب شاهزاده پرویز میرزا دام اجلاله از فرادهم فدی و توأم مالیات و سهم کر یکی از
مباه و دودخانه بوژ مهران و یکی از مپاه و دودخانه فرخک که وقف ما فراده لازم العظیم
اما فراده محمد محروق و اما فراده ابراهیم میباشد بخجیف ابیدی مقروض بودند که همه
ساله منافع از اصراف و خرج بفیاض منوره ایشان نمایند و لعنت نامر نمودند که هر کس از
حکام و مباشرین مالیات دیوانی مطالبه نمایند بلعنت خدا و نفرین رسول گرفتار شوند
سنه هزار و دویست و هفتاد و نهم

دو مغرب روضه اما فراده محمد محروق روضه اما فراده ابراهیم بن موسی بن جعفر
علیها السلام ساخته شده و در روضه بهم وصل است چنانکه از روضه اما فراده محمد
بروضه اما فراده ابراهیم میروند از آره روضه اما فراده ابراهیم از کاشی ابی مشتم که با کاشی
ایوان اما فراده محمد یکدفعه و یک وضع اب و نیک ساخته شده و نیک با فیه روضه مشتم

وعرض و طول آن بیست و پنج قدم است گنبد آجری و ارتفاع آن تقریباً دوازده درع
 طول صورت قبر دوازده و جب و عرض شش و جب و ارتفاع هفت و جب بالای در
 روضه نوشته اند قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم انا مدینه العالم و علی بابها
 و در پائین مسطور است که هده باب من ابواب الجنان و روضه من رباح الرحمن و
 الرضوان

در سمت قبلی مواجهه امامزاده جائی است که از ادا الحقاظ میگویند و در پین آن در
 محلی چاهی است بزعم مردم دخیری در اینچل غیبت کرده و بروایت خدام زن امامزاده محمد
 محروق در اینجا غایب شده است

در ایوان امامزاده در زبیطانی در سمت شرقی بقعه قبر حکیم عمر خیام است و آن
 صورت فبری بحدیص پیش نیست نه سنگی دارد و نه زینت و علامت دیگر امامزاده
 شیخ فرید الدین عطار و رحمه الله علیه که در غرب اینچل واقع است بقعه ایست قدس
 تقریباً ارتفاع هشت ذرع و چهار و در آن چهار سمت دارد بالای مدخل و بجنب
 نوشته است بسم الله الرحمن الرحیم یا زکی الطاهر من کل افة بقدر العاصی عبد
 در بالای قبر شیخ سنگی بیکارچه و سماق میل مانند نصب کرده اند که انچه از آن از
 خاک آزدوی زمین ناسر میل سه ذرع پاک چارک کم است و قدوی از آن در خاک و برغم
 بعضی معادل انچه بر و ز است و در پرمید باشد بالای سنگ را میل مانند تراشیده
 و هشت نرک کرده و در و ده بالا نوشته اند اللهم صل علی النبی و الوصی و البیول و
 السبطین و ذری العباد و البافر و الصادق و الکاظم و الرضا و التقی و المنفی و العسکری
 و المهدی صلوات الله علیهم و یا نبی هشت نرک در طرف جلوسنگ را صاف و لو

مانند ساخته اند و خطوطی که بر آن رسم شده از قرار ذیل است

الله الباقي بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين
 هذه جنات عدن في الدنيا عطر العطار مخرج من دنة
 مكرنا في مكانك اينكه بود خاك دامش ديد چرخ كبود
 شيخ عالم شيخ عطار فرید انكه هستند اوليا او دامر بد
 طرفه عطاری كه از انفا س او فاف تا قاف جهان شد مشكبو
 در دكانش كاشان كبر د ملك شيشه پر فرص لهو شد فلک
 خاك نيشابور تا يوم القيامة ابرو دار دازا بن عالمي م
 شد درش را ب نيشابور كان مولدش زدوند و كركانش مكان
 بود درش ابور هشتاد و دوسا سحر دود و رشاد باخ اسوده حال
 سال هجري پانصد هشتاد و شش شد ببيع ان مرفر خورشيد و ش
 گشت در وقت هلاكو خان هلا در شهادت شد شهيدش جان پاك
 عارفان كرد ان در دل اگه نكند خرم همتي همشني كرده نكند
 روح الله تعالى روحه وب اكثربره و فو حه
 شد تمام اين لوح اين عالي ملك در زمان دولت شاه جهان
 حضرت سلطان ابوالغازي حسين ظل حوشت و پناه خافعين
 ان قدر قدر و فضا صوت كره كره دشمنش را ميدهد از نوش زهر
 ناسيده عدل او نوشيروان گشته از انصاف او نوشين روان
 از نهيب عدل ان شاه دلير شان كرده ديش بزا ز پيچر شهر

خدا الله تعالى ملكه في مجاوالعدل اجري فلكه

شد موقوف حضرت مير کبر ان ملاذ و مکالمه و فقه

ميرزا بادل عليش پرا نکه هست

چرخ پيش همتش چون خاک پست

نگارنده گوید عجب سهوی کرده است ناظم این اشعار که سال او نحال شیخ فريد الدين
عطار را پانصد و هشتاد و شش فرار داده و در زمان هلاکو خان و دوسه و عظيم
دوانست یکی آنکه شیخ رحمة الله علیه در قتل عام نپش بود بدست تولى خان بن
چنگیز خان شهید شده و آن سال ششصد و هجده میباشد و بعضی وفات شیخ را
دو ششصد و بیست و هفت فرار داده اند دیگر آنکه نه سال پانصد و هشتاد و
شش و نه ششصد و بیست و هفت دخیل بزمان هلاکو خان ندارد چه این پادشا
مقارن ششصد و پنجاه بطرف ایران حرکت کرده و در ششصد و پنجاه و چهار از فتح
فلاع اسمعیلیه فارغ شده و در ششصد و پنجاه و شش بغداد را مسخر نموده است
عجب نراز سهوهای ناظم ابیات آنکه بانی سنک سرفیره شیخ علیه الرحمة و ذر عالم
فاضل و امیر مخیر بادل امیر علیشیر معروف و ذر سلطان محسن میرزای بابقر میباشد
و بحکم او پر داخن شده با چهره شده است آن مرثیه که ملثفت اخلاط مزبوره نشد خدا
دانا است

دو پست سنک محازی سطح صودت فبر این شهر نوشتن و حجاری شده است

و مشرف نام غرب گرامام است علی وال او مارا تمام است

دو دیران بعد دهند بی رسم شده است ششصد و نود و یک تمام خطوط ملک

اما مقبره فضل بن شاذان طاب ثراه که در طرف شرقی بقعه امامزاده محرو و علیه
 السلام واقع است عبارت است از بقعه و صحنی که دیوار کوناهی دارد بنای
 بقعه مشتمل بر منبتیل و اسطوانه ان از مشرق و مغرب است عرض بقعه هفت قدم
 و طول هشت قدم میباشد و گنبدی اجری دارد که تقریباً دوازده ذرع و نیم
 ارتفاع است دوره گنبد را کاشی کرده بوده اند ولی در پنجه است و کمی ازان باقی
 مانده صورت قبر یک ذرع بلند است و دوزع و کسری طول دارد و دورش کاشی
 ملوان است سنگی بر روی قبر نصب شده و عبارت ذیل را بر آن رسم کرده اند
 هَذَا صَرْحُ النَّجَّارِ الْمُتَعَالِ وَالْبَيْتِ الْمَقْصُودِ الْغَزْوِ الْأَجَلِ لَشَمْسِ ذَوِي الْبَسَاطَةِ وَالْإِقْضَا
 الْمَوْسِسِ الْمُتَّهَدِ لِعِلْمِ الْكَلَامِ الْقَائِمِ بِالْقِسْطِ لَا فَا مَنَ الْبِرَاهِمِينَ لَا هُنْدًا إِلَّا نَامُ الزَّوَالِ
 مِنَ الْأَمَامِينَ إِلَى الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَابْنِ جَعْفَرٍ الثَّانِي عَلَيْهِمَا السَّلَامُ زَيْدَةُ الزَّوَالِ وَ
 نَحْبُهُ الْمَهْدَاةُ وَفَدْوَةُ الْأَجَلَاءِ الْمُشْكَلِينَ وَاسْوَةٌ فَفَهَا الْمُتَقَدِّمِينَ الشَّيْخِ الْعَلِيمِ الْجَلِيلِ
 الْفَضْلِ بْنِ الشَّاذَانَ بْنِ الْخَلِيلِ طَابَ اللَّهُ ثَرَاهُ فَدَوْصِلْ بِلِقَائِهِ وَتَبْرِ فِي سَنَةِ ٢٦٠ (دو
 و شصت)

در دور همین صفحه سنک حاشیه دارد و بر آن نوشته است
 فَدَوْصِلْ عَلَيَّ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحِمَ اللَّهُ الْفَضْلَ ثَلَاثَةً وَ لَا وَ قَالَ ابْنُ
 ابْنِ طَاهِلٍ الْخَرَّاسَانِ بِمَكَانِ الْفَضْلِ وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْوَرَّاقُ خَرَجْتُ إِلَى الْحَجِّ فَدَخَلْتُ
 إِلَى مَوْلَايَ إِلَى مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ وَأَرَبَيْتُ كِتَابَ الْفَضْلِ بْنِ شَّاذَانَ فَنَظَرْتُ فِيهِ وَصَفِيهِ وَرَقَةً
 وَرَقَةً وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَذَا صَبِيحٌ يَذْنِي أَنْ يَجْعَلَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ الْفَضْلَ كَثِيرَ فَيْتٍ ٢٦٠ (هَذَا
 وَدَوْصِلْ وَ شَصْتِ ثَوْبَتِ) وَ مِنْ جَمْعِهِمْ وَ هُوَ وَ اسْتَخْوَضَ ابْنُ بَنَارِي دَوْصِلْتَ غَرِيحِي

نازه ساخته اند کتبۀ دود و دواخله گنبد خواسته اند و رسم نمایند نافص و نامۀ ما
مانده است

مقبرۀ فضل بن شاذان در زمین نیشابور قدیم واقع و بقعۀ شیخ عطار حلب الرحمة
چنانکه ذکر شد در شهر شاد باخ بوده و دودۀ این شهر من جمیع الجهات پنجهزار و یکصد و
پنجاه ذرع است و بشکل مدور و مارپیچی از ساخته بوده اند بطوری که استطاله دارد و
این بلده ارکی داشته است که در سمت قبلۀ آن واقع بوده و دیواری مستقیم بطول هشتصد
پنجاه ذرع ساخته و دو طرف آنرا ملحق بیدنه کرده و دواخل من حیث المجموع با آن دیوار که
در وسط کشیده شده یک هزار و صد و پنجاه ذرع است و قبر شیخ فریدالدین عطار در محطه
او که میباشد شهر شاد باخ مبدی پنجاه خروار بند است و شهر نیشابور قدیم که فضل بن
شاذان در آن مدفون است جای هشتاد خروار بند است و در خزائن شهر موسوم بشهر
البلکۀ مصنوعی دیده میشود و معروفست که عمارت البارسلان بوده و آثار دی که در شهر
سپار قدیم است موسوم بر هونی میباشد و شاید که هونی مخرب ها بونی باشد و از
بناهای های دخت بجمین این شهر در طرف جنوب شهر حالیه و در پنج فرسخی است و مبدی
شصت خروار بند و آثار دیوار خرابه در طرف شمال بلده حالیه در دامنۀ کوه دیده میشود
که یک فرسخ و ربع امتداد است و دوانتهای آن دیوار بدو و دو خانۀ منجھی میگردد و دانهای
طرف شرقی برود خانۀ بوژان و دانهای سمت غربی برود خانۀ دبیر یا غات نیشابور غالباً در
طرف شمال و شمال شرقی شهر واقع و در هر باغی کوشکی است بعضی بزرگ و برخی کوچک
بتناسب ثروت صاحب باغ خاک مشهد برای زراعت بهتر از نیشابور است اما چون در
خاک مشهد زینتی و طلق وجود ندارد مردم اینجا بنا خوشی شفا فلو سینه نمیشوند بر خلاء مدام

کتاب و خطی که در دهمگاه نشأ بود است منحصر میباشد بچند شعر که اول از اشعار

این است

قال لی قل علی مدحه مدحی نجدنا ووصد

و در خارج بنا این عبارت مکتوب است (قال الله بنا وک و تعالی فی کتابه الکریم بسم الله الرحمن الرحیم)
 ارم ذات العباد التي لم یخلو مثلها فی البالد صدق الله العلم العظیم و صدق رسولہ النبی الکریم
 و نحن علی ذلک من الشاهدین کاروانسرائی که برای اقامت فوافل و زوارد دم در و از ه
 شهد سلخته اند مربع مستطیل است و از خارج عرض و طول آن مساوی و از هر طرفی پنجاه
 پنجدرع است اینکار و انرا چهار صنف و ابوان و بیست و چهار حجره دارد که جلوه هر حجره
 صنف است و در چهار زاویه آن چهار طویل و بزرگست و در درب اینکار و انرا در خارج شتر
 صنف دارد و در چهار گوش چهار برج واقع است و جلوه کار و انرا اب انباری سلخته اند که
 پله میخورد و پائین میرود و د و بادگیر در عقب آن بنا شده است

نشأ بود که یکی از چهار شهر معظم خراسان است دارای هرگونه مرتبت و برتری بوده
 و عده ای جغرافی و شعران نظائر آنرا ستوده و مدح نموده چنانکه قطعه بابهم است
 باور دانستند انودی در وصف این شهر مشهور است و همین است

چاد شهر است خراسان را بر چادر طرف که وسط شان عیسا فک کم صد د و صد نیست
 گرچه معمور و خرابش گهم مردم دارند نه چنان است که البتین دیوود د نیست
 بلج شهر است داکنه با و باش و رونود دهم شهر و نوا پیش یکی بخرد نیست
 مصر جامع را چاره نبود از بد و بینک معدن نذ و گهری سرب و بسد نیست
 دگر شهر است بترتیب هم چند را و جد و هنر کثرت مساوی و هری هم بد نیست

حیدر شاه نیشابور که در روی زمین گرهش است همان است و گرنه خود
 برخی را عقیده این است که یکی از دشمنان انوری این قطعه را با سم او گفت و او را بنگال
 انداخت و مادر جلد اول مرثیة البلدان بدان اشاره نموده ایم و در هر حال محاسن
 نیشابور معروف و مشهور است که جلگه این شهر در زمان آبادی دوازده هزار قنات
 داشته که هر دو قبله جاری بوده و همی صحبت در جمع علمای نیشابور بمیان آمد یکی
 از باخبران آن مجمع تصدیق این خبر نموده می گفت دو این زمان هزار و سیصد و شصت و
 قنات مزبوره جاری است

از مسائل مسلمة قدس شهر نیشابور است و اقوالی که در بنای شهر نیشابور گفته و
 نوشته اند پیش ذکر شد لکن مطلب واجب با این مسئله خیال نگارنده و مشغول ساخته
 و از اینست که از پنجاه شصت سال قبل الی الان بعضی از صاحب منصبان انگلیس مسکوکات
 چند در نواحی بلخ و حدود افغانستان پیدا کرده اند و از خطوط منقوشه بر روی
 مسکوکات مزبوره معلوم شده که طایفه از اهالی یونان در باختر یا سلطنت کرده که از
 پیشاور تا بلخ را در تحت حکمرانی داشته و در طایفه دیگر نیز بعد از آنها بجای آنها پادشاهان
 نموده نقش سکه های طایفه اول که بخط یونانی است در کمال سانی خوانده میشود و به
 نقش مسکوکات سلسله بعد بخط بد فدی میهند است و خواندن آنها نهایت دشوار و
 اسامی این سلاطین که از نقوش مسکوکات معلوم گردیده در هیچ ناوی ثبت و ضبط نیست
 و در نظر از آنها ملقب بر بنیکه فور میباشد بنا بر این احتمال قوی می دهد که شهر نیشابور
 منسوب بیکی از این دو پادشاه باشد یعنی دایره حکمرانی سلاطین مزبوره در تمام خراسان
 و سعت یافته و بنیکه فور این شهر را بنا نموده و اسم خود را بان داده و بعد بنیکه فور بنجره

تصنیف نموده فور و نیا فور و نیا فور شده باشد و اینچنان خالی از قوت نیست
 خلاصه مسکوکاتی که از سلاطین بلخ و باختریان از پنجاه شصت سال قبل تا حال
 پیدا شده در موزه خانه لندن گذاشته اند و مطلب تازه در عالم علم تاریخ بدست
 آمده و حسب المناسبت اسامی پادشاهان مزبوره را همانطور بکه از نقش سکه معلوم
 شده در پنجل دوج می نمایم

فهرست اسامی سلاطین بلخ و باختریان

دود و نوس

اگانوکلیس که از دویست و چهل و هفت سال قبل از میلاد حضرت عیسی تا دویست
 و بیست و سال سلطنت کرده

پائشال کونوس

اوبند موس

هلوکلیس ملقب بربکاوس یعنی عادل

انٹی ماگوس ملقب بربنیکه فور (بنیکه فورس) یعنی مظفر

اوکرانیس ملقب بربکاوس یعنی بزرگ

فلوکسین

اپلودونوس ملقب بربفلویانوروس یعنی پدر دوست

لبیاس

انٹی السید ملقب بربنیکه فور (بنیکه فورس)

ماندروس

هرواوس

هرواوس وکالوپ

ماهراس ملقب به کالوس

کادفیس

کادافر

کودس

اونوین که نیز ملقب به کالوس بوده

اسپالورپوس ملقب به دیگاپوس یعنی عادل

اسپالریس که نیز ملقب به دیگاپوس بوده

ازیس ملقب بیزک

ازپلیس

سوزمیکاس

گوندوفارس

ابداکادوس که تقریباً بیست و شش سال قبل از میلاد حضرت علی سلطنت کرد

اوسائیس

پاکوردوس

کادفینین

کانزکیس

کورانو

اوورکی

باراورو

اردو کرو

اما از کادفیس نادر و کرو معلوم نیست این سلاطین کے و در کجا سلطنت کرده اند.
 حنرہ اصفہانی گوید اسم شهر ساپور واقع در نزدیکی کازرون پشاور بوده بمرو زمان
 تصحیف شده از اشاپور گفته و آخر الامر ساپور گردیده این تحقیق حنرہ اصفہانی اسباب
 قیاس بعضی گشته و گفت اند ممکن است فرض نمائیم پشاور هم در اصل نسا بوده و بجز
 نسا و وندشاپور شده باشد و نسا و وچو یعنی سابه را واسطه شاید در ایجاد وخت زیاد
 غرس نموده بوده اند و بمناسبت سابه نسا و اشجار از نسا و خوانده باشند
 در ترجمه فرانسه کتاب وند باد ساده از کتب زردشت در جلد اول از کتاب دوم صفحه
 دولبت و ششت و شش منوبید (موقع پنجم و شهر پنجم شبیه بهشت که من که هر مرد هم
 ایجاد کردم نسا با بود که ما بین موره (مرو) و باخدی (بلخ) واقع شده و بعد این پتارده امین
 که مبشوم است عفا بد را فاسد کرده از فادر بر طبیعت و گردان ساخت (نسا با بود پشاور)
 استرابون که پنجاه سال قبل از میلاد حضرت مسیح کتاب جغرافیائی در چند مجلد تألیف
 نموده و مسپوکوری از انجیکم ناپایون اول بفرانسه ترجمه کرده در ترجمه ان دو جلد چهارم از
 کتاب بازدهم در صفحه دولبت و چهل و هشت مسطور است که ناحیه نسا او در پالت
 هر گانی واقع شده و بعضی از اجزای هر گانی ندانند و مترجم مشاور الپ در حاشیه منوبید
 اسبهای مشهور که موزخین فدیلم گفته اند در ایران وجود داشته با اسم نسا پائی معروف بود
 و بعقبه مسپوسندگرو آنها را بد منسوب بنشاپور و حالیه باشد نیز استرابون در صفحه

سبب دوسه زده از همان کتاب گوید بهتر بناسبهای ایران نسیانی هستند که عظیم
الحشر و خوش جنب و مخصوص سواوی پادشاه میباشند و شرح در حاشیه نگاشته است
که نسا پاد خود هر گانی با مجاودان بوده در هر حال ذکر نیشابور در کتب نواریج عرب و
عجم و نظم و نثر و زخین و شعرا و ادب بسیار شده از جمله حکیم بارع بزرگوار فردوسی طوسی
علیه الرحمه در جلد دوم شاهنامه و داستان بازگشتن کبک خسرو از بغاب افراسیاب
بطرف ایران و رسیدن او بخدمت کیکاوس دوطی شرح منازل آن پادشاه فرماید

ز چگون گز و کرد بر سوی بلخ چشیده ز کین بیس شور و تلخ
سوی طالقان آمد و مرورد جهان پر شد از ناله نائی رود
از انبویه راه نیشابور شاه بیاورد پیلان و کج و سپاه

پس بزعم حکیم امجد در عهد پکان شهر نیشابور موجود و معمور بوده است نیز در جلد
سهم شاهنامه در حکایت رزم شاپور بار و میان و کفرناشدن بزانش سرفراز لشکر
روم فرماید چون شاپور از جنک فارغ و اسوده گشت ببنای این شهر و بلاد پرداخت و کهن در

در نیشابور ساخت و شعری که لفظ نیشابور در آنست این است

کهن در نیشابور کرد که گویند باداد شاپور کرد

نیز در سرگذشت همین که های دختر خود را بزنی گرفت و او را وایعهد خود کرد و
سلطنت را خاص اولادی نمود که از او بوجود آید و ساسان پیرش بعد از شنیدن این خبر

رنجیده از پدر دوری کرد فرماید

بهر روز و شب بساز نلک از ایران بمرزد گشت زنک

دمان سوی مرز نیشابور شد پرازار بود از پدر دور شد

و در شرح حال ساسان گوید در نیشابور زنی خواست و فرزندی آورد و نام آنرا
 ساسان نهاد و خود را نیشهر دو گذشت و پسرش بعد از آنکه چند شبانه

کرَد

ز شاه نیشابور بسند کله که بودی بکوه و بیابان پله

و در جلد چهارم شاهنامه در داستان هرام چوبینه و نامه فرستادن او بمجاقان و اظهار
 صلح کردن و سکه بنام خسرو پرویز دادن و تعیین نمودن سرداری بمحکم خراسان
 و بازگشتن از مرو بری فرماید

و لشکر یکی پهلوان برگزید که سالار بوم خراسان سزید

خراسان بدو داد بالشکر نیشابور بایلی و مرو و مره

پرانندیش از مرو شد سوز بخیر داد فرخنده از ماه دے

باز در جلد چهارم شاهنامه در حکایت رفتن نزد جرد بطوس و تقاب کردن سعد و فاصر
 او را و پذیرفتن ماهوی سوری نزد جرد او نامه نوشتن نزد جرد بماهوی سوری از

نیشابور بطوس فرماید

من اند و نیشابور بگفته پیش نباشم که رنج دراز است پیش

و بعد از چند شعر گوید

و زانجا که برکشیدند کوس ز شهر نیشابور شد سوطوس

نکات ده گوید اگر چه در باب وضع قدیم و جدید نیشابور استقصای کامل بعجل آمده و شاید
 مطالعه کنندگان را طول کلام ملائت آرد اما چون قصد ما این است که این کتاب جامع هر گونه
 اطلاع باشد و مخصوصاً در باب نیشابور آنچه نگاشته شده ترك نشود و طالبان تحقیق را از

رجوع بکتاب عدیده مستغنی دارد گوئیم حکیم بگانه و شاعر فرزانه ناصر خسر و علوی که در روز
 شنبه یازدهم شهر شوال سال چهارصد و سی و هفت هجری وارد نیشابور شده این شهر را
 نهایت معنی و با اهمیت میداند چه در چند موضع از کتاب خود بمنزله و مفاد بر هر محلا
 نسبت بمنزله و مفاد بر نیشابور میدهد و در جائی که بد جمعیت مصر پنج برابر سکنه نیشابور را
 و شهری که میتواند در وسعت و جمعیت و ثروت و صنعت برابری با پای تخت مصر نماید
 همان نیشابور میباشد و در جای دیگر گوید در فلج با فلج که از بلوکات بهما مر است و از آنجا تا
 مکه معظمه یکصد و هشتاد فرسخ راه میباشد معاملات تجارتی با مسکوک طلای نیشابور
 میشده است از وقایع مهمه متعلقه بنیشابور که ناصر خسر و نگاشته این است که گوید در
 آخر همان ماه که من وارد نیشابور شدم کسوف کلی واقع شد نیزه پیکار در که نیشابور پای تخت
 طغرل بیک برادر چغری بیک میباشد و بحکم او در حنب بازار سراجها مدو سه بنا کردند
 و آنوقت پادشاه بفتح اصفهان رفت و این مدرس را در سه هنگام اقامت ناصر خسر و بنیشابور
 نا تمام بوده و او با خواجه موقوف منشی سلطان از نیشابور سفر کرده و خواجه موقوف را نام هبته را
 و منشی رسایل فارسی سلطان بوده و معرفی او سلطان ابو نصر گندری را بریاست داد و
 الانشای عربی خود منصوب ساخته هبته را الله پد را بوسهل محمد است که مکتبی باین موقوف و
 و تیسر علای شافعی نیشابور بود و بعد از مردن سلطان بنده دختر الفایم با امر الله خلیفه را
 او ببغداد میبرد و در راه بغداد در سنه چهارصد و پنجاه و چهار بمعرض ابله در گذشت
 بالجملة بعضی از او باب سپر نوشته اند که ناصر خسر و پیر از مراجعت از مصر بنیشابور آمده
 مدنی دو شاد باخ اقامت کرد و مردم را بمنزله ناصر بالله فاطمی خلیفه مصر دعوت می نمود
 چون این خبر منتشر شد طایفه ای قصد قتل او کردند و در راه نیشابور کشتن و نیزه نوشتند

ابو نصر گندری
 عبداللک
 منشی

بعد از فراغ ناصر و از کلاز بنشاپور آمد و با برادرش در مسجدی منزل گزید شخصی که او را
در معرض دیده بود با او ملاقات نمود و ویرایشناخت و بمردم اظهار کرد اها لی قصد قتل او
نمودند وی بیعت بدخشان فرمود

جناب سید شریف مرچ باشی دولت جمهوری فرانسه و معلم السنه شرقیه سفرنامه ناصر
خسر و علوی را ترجمه کرده در ذیل آن شرحی از بنشاپور مینویسد که خلاصه آن از این قرار است
علمای خبری او آن متوسط که عبارت از پانصد سال قبل باشد آنچه در باب

بنشاپور نوشته اند من در این کلام جمع کرده و شرحی نیز از حافظ ابرو و فرید بران نموده گویم
بنشاپور که نیز معروف به ابر شهر و ابران شهر است یکی از مدائن تحت بقعه خراسان میباشد اگر
با احوال منقوله اعمامی باشد بنای این شهر را دوا و از سلطنت طهمورث دویند گفته اند
آردشیر بابکان بنجد بد عمارت آن پرداخته شاپور دوا الاکاف از پای تخت خراسان فرار داد
در سال سی هجری مطابق سنه ششصد و پنجاه میلادی ابن عامر سردار عرب بنشاپور را
مسخر کرد مرزبان این شهر و کرد و در هم برسم نعل بهابجا که اسلام داد طاهر بنه انجا و پامه
تخت خود فرار داده در تزیین آن کوشیدند عبد الله بن طاهر حمله بیرون داد که موسوم به
شاد باخ است بنا کرد و در انجا قصری بساخت و رؤسای فتن و ادرا طرف قصر سکنی داد
عمرو بن لبت بنشاپور را از طاهر بنه منزع ساخت که کسی بملک خود نمود و فخر میکرد که من
ناحیه را منصرف شده ام که نبات کوستانش ریاس و اراضی آن در هر گونه کل و گامسئو
و سنگش و پیروزه است مسافت بنشاپور از سرخس چهل فرسخ و از مرو شاهان هفتاد و پنج
و در دشتی واقع شده که رود سفاور از اسیراب میخیزد و بمد فوانی میشود که بیعت
بنشاپور جاری است تقسیم آب رود خانه سفاور با ما مور مخصوصی از جانب دولت بوده

و عاده آنرا قسمت مینموده و مخارج تنقیح مجرا و بستن سدها را بر رعیت تحمیل
میگردد و اندوخت شهر نیشابور تقریباً یکفرسخ مربع و در میان شهر را یکی بوده و در
خارج شهر محلات داشته یکی از دروازه های اول بطرف شهر باز می شد و در دیگرش
بسمت آبادی های خارج و شهر چهار دروازه داشته باب رأس الفطره باب در باب ^{قبل} المعنا
باب الفهند و در پیل کن خلاصه دو محلات دیگر هم دیواری بوده و دروازه ها
معدود داشته دوری که ازان بسمت عراق و کرکان می رفتند باب کباب ^{کنا} می نامیده اند
و دوری که ازان بطرف بلخ و چین می رفت معروف بدربند و دوری که بجانب کوهستان
و فارس می رفت مشهور بدربند و حوض آباد بوده و از در موسوم بسوخته بسمت طوس و نیشا
پور می رفتند ابوعلی علوی گوید نیشابور بزرگتر از فسطاط و پرجمعیت تر از بغداد و با
نزهت تر از بصره و مشرب تر از قهر و از مین باشد و چهل و چهار محله دارد که آبادی هر محله
معادل آبادی نصف شهر است و وسعت هر محله بقدر هرات و جور و منشک ^{کنا} پنجاه
کوچه نامی بزرگ در آن بشمار می آمد قصر حکومنی که عبد الله بن طاهر بنا کرده و عمر و لیث
بنجد بد عمارت آن پرداخته در میدان الحسنین واقع شده محبس نیز وصل با بن عمارت
بوده مسجد جامع ناقصر حکومنی یکفرسخ مسافت داشته قصر در جلومیدان لشکرگاه
و مسجد در خارج شهر نزدیک بازار و مقصوده مسجد که منبر را در آنجا نصب کرده بودند
طایف داشته بر روی ستونهای چوبی و بنای مسجد در عهد ابو مسلم شده است سایر
قیمتهای مسجد که ستونهای اجری داشته از بناهای عمر و لیث میباشد در سه طرف مسجد
دالانها و در وسط کلاه فرنگی مانند پی دو کمال فشنکی با ستونهای مرمری خط بخط و ط
سپاه و سفید بر پا کرده بودند و از بازده در باین کلاه فرنگی وارد میشدند سقف و جدا

این تجارت منقش و مذهب بود بازار عمومی در خارج شهر و بازار بزرگ موسوم بمربعه الکبیره
 یعنی چار سوق ایست مشرقی تا مسجد جامع امتداد داشت مربعه الصغیره یعنی چار سوق
 کوچک بازاری بود بطرف مغرب سمت و بازار دیگر بجانب شمال میرفت و منتهی بکوره سنان
 حسنین میشد و از سمت جنوب براس الغطره میرسید بعد از این بازارها خانان و نیچه ها
 برای سکناي تجارت و انبار آنها ساخته بودند و بیشتر مال التجاره که از نیشابور حمل بخارج میشد
 ابریشم و منسوجات و کلاه و کفش و اقسام چرمها بوده و منها صناعت و تجارت این شهر رواج نداشتند
 بلکه علم و دانش نزدان رونق و رواج کلی یافتن محمد بن عبد الله معروف بجاکم و ابن البیع کرد
 چهارصد و پنج وفات کرده ترجمه و شرح احوال رجال و علمای نیشابور نگاشته و تالیفی
 در یک جلد مبسوط پرداخته بعد از آن عبد الغافر فارسی که در سال پانصد و بیست و نه
 وفات نمود ذیل این کتاب را که موسوم بسپای میباشد تا عصر خود نوشته است
 نیشابور در سال پانصد و چهل بواسطه زلزله چنان منهدم شد که جای سکنی در آن نماند
 و اهالی بسیار بلاد ایران مهاجرت نمودند از جمله بعضی خانواده های نجیب معشر بقزوین رفته
 در اینجا ساکن شدند حافظ ابرو می نویسد خلفای عباسی هشت مدرسه در نیشابور ساخته
 بودند مؤلف گوید جناب مسیوشیر شرحی در اینجا از حافظ ابرو نقل کرده اند که ما پیش از این
 نگاشته ایم و حاجت بنکران نیست اما در باب اینکه صاحب معجم البلدان و سایر مؤلفین گفته اند
 نیشابور را ابر شهر هم میگفته اند حرفی صحیح است و از ملاحظه آثار عتیقه مستفاد میشود که
 در صدر اسلام بلکه در اوایل دولت عباسیه هنوز این مملکت را ابر شهر میگفته اند فعلاً
 دوزندگان را این کتاب سکنه از دوران هرون الرشید موجود است که در ابر شهر ضرب
 شده و بخط کوفی در یک سه شان در سه سطر نوشته است (لا اله الا الله وحده لا شریک له) و

در دایره حاشیه از سمت بقلم کافی و خط واضح مینویسد (بسم الله ضرب هذا الدرهم بدین
 ابر شهر ستمائین و تسعین و مائیه) در طرف دیگر دوسر سطر (محمد رسول الله) و در دایره
 حاشیه آن کریمه (محمد رسول الله ارسله بالهدی (نا) المشرکون) است و صورت همین که محل
 استشهاد است عیناً در اینجا نقل و حکایت میشود

نوار پنج منعلقه بنیشابور

دوازده سال پس از قیام برادرش با او مخالفت کرده بطرف ترکستان فرار و از بنشاپور
 عبور نمود و از اینجا که لباس میل در بر داشت در این شهر ده خانه دهقانی فرو داد و
 دختر و از درجه النکاح دوازده و شب و قاف چون بپرسید قیام دوازده ترکستان پیش
 گرفت بعد از چندی که با عساکر خاقان بقصد سلطنت ایران از چین گذشت بنیشاپور
 آمد دهقانان را احضار کرد و از دختر و سؤال نمود معلوم شد که آن دختر از قیام دوازده
 آورده و او را انوشیروان نام نهاده است و همان روز که بدیدار فرزند ناپل شد خبر فوت
 برادرش بلاش از مداین با و رسید وی در بنشاپور و تحت سلطنت ایران جلوس کرد
 و بیست پای تخت که مداین بود روانه شد

در سال سی و یکم هجرت عبد الله بن عامر از جانب عثمان بن عفان امیر خراسان یافت و
 بنشاپور رانده که سی پانزده نفر داد و بعد از قیامات بسیار که در خراسان و آنجا

حالم اینملکت و راضی بامد فیس بنهشتم و انبابت حکومت داده خود از نیشابور بقصد

حج محرم شده نزد عثمان رفت

در سال سی و دوم هجرت فاون نامی با جعتی از طبسین و اهل بادغیس و هرات روم
بنیشابور آورد قیس بنهشتم منوخر شده با عبدالله بن خازم در دفع انغالله مشورت کرد
ابن خازم او را قریب داده گفت باید نزد ابن عامر روی او بشیند و نیشابور را انتخاب کرده برفت
و فاون نیشابور را فتح نمود و چند روزی در اینجا اقامت داشت که عبدالله بن خازم حبلی بنگا
برده شبی از شهر بیرون آمد و لشکر خود را فرمود هر يك بنزه بدست گرفتند و بر سر هر بنزه
فیل از چوب نصب نمودند و در فرسنگ از شهر دور شدند بعد مراجعت کرده فیلها را
برافروختند و خود عبدالله در آنوقت فریاد کرد که عالم را عساکر اسلام فر اگر گفت بن شمعها که
تقریباً که از هزار نیست در جلوس را ها کشیده میشود و هر سر راوی افلا هزار نفر لشکر
در تحت فرمان دارد پس باید هزار هزار نفر از عساکر اسلام روی بنیشابور آورده باشند
فشون فاون این کلمات را استماع نموده دهشتانها را گرفته و بغیر از نهادند و لشکر
عبدالله بر آنها حمله کردند و جمعی را مقتول ساختند و خود فاون نیز مقتول رسید و از آنسو
قیس بنهشتم که بمیدین رفت عثمان او را ملامت کرد که چرا نیشابور را انتخاب نمودی در این
اوان فحشاء عبدالله بن خازم با سر فاون بمیدین رسید و از مدینه فرمان ابوالنیشابور
باسم عبدالله بن خازم فرستاده شد و او تا زمان خلافت حضرت امیر المؤمنین علی علیه
السلام در نیشابور حکومت میکرد چون زمان خلافت آنحضرت شد قیس بنهشتم را با مادر
نیشابور منصوب فرمودند و اگر چه اسم حکومت بصورت با عبدالله بن عامر بجاماد معنی
قیس بنهشتم حکمرانی می نمود

در سال صد و بیست و هجری هشام امارت خراسان را بنصر بن سواد مقوض داشت بنصر
 از جانب خود زیاده بن عبد الرحمن القشیری را بنشأ بود و فرستاد در سال بعد که ولید بن
 عبد الملك خلیفه شد یحیی بن زید بطرف خراسان آمد بنصر دو هزار دینار باو عطا
 کرد که عراق رود و در خراسان اسباب فتنه نشود یحیی چون به بیهق رسید از یوسف
 ثقفی که حاکم عراق بود خائف شده بنشأ بود باز گشت عمر بن زاده که حاکم بنشأ بود او را
 بشهر راه نداده باده هزار نفر دیبر و ن شهر را و حمله برد در صورتی که زیاده از صد نفر
 با یحیی همراه نبودند خلاصه جنگ سختی در گرفت و عمر کشته شد و یحیی فرار ابدست
 هرات رفت و از اینجا مجوز جانش یافت

در سال یکصد و سی هجری که ابو مسلم مروزی در خراسان مردم را به بنی عباس دعوت
 می نمود و بر بنصر بن سواد غلبه کرده بود فخطبه بر شیب و اباهشت هزار نفر بنشأ بود
 فرستاد فخطبه بنشأ بود و رسیده مال بسیاری از اهالی بمصادره گرفته بخران رفت
 در سال دو بیست و چهل و هفت هجری که منوکل خلیفه در آن مقول گردید در اغلب بلاد
 اسلام زلزله شد در بنشأ بود نیز انجاد شهر ظهور و رسید و بعضی بر و این زلزله را در دو بیست
 و چهل و ننه نوشته اند

در سال دو بیست و پنجاه و ننه یعقوب بن لیث محمد بن طاهر را که بر خراسان امارت داشت بکشت
 و خود بر تمام این مملکت استیلا یافت و عمال بکلیه خراسان فرستاد و خود از جانب بلخ ناکار
 ابامویر رفت و از اصفهان و اضبط نمود و مراجعت کرده از راه قهستان بسپستان آمد و در
 سال دو بیست و شصت قازم طبرستان شد و با حسن بن زید العلوی مجاور به پرداخت او را
 منهزم گردانید و سبایان بود که عبد الله سبیری واحد و فضل که دشمن یعقوب بودند

بنیسا بورامده و محمد بن طاهر پناه آورده چون یعقوب بنیسا بور رسید ایشان نزد حسن
 بن زید رفتند یعقوب از ایشان این نبود لهذا در سال مذکور لشکر بدان طرف کشید چون
 بانولایت نزدیک شد یکی را پیش حسن بن زید فرستاد که من برای جنگ بانولشکر با اینجا
 نیاورده ام عبدالله را میخواهم اگر او را نزد من فرستی مراجعت میکنم حسن قبول نکرد و در
 نزدیک ساری بایکدیگر جنگ کردند و حسن بن زید هزیمت یافت بجانب رستم دار برون رفت
 و یعقوب لیث مال یکساله از ساری دریافت نمود و بر عقب حسن بحال طبرستان شتافت
 راهها کوه و جنگل بود و یارندگی پیدا کرد چهل روز علی القالی بیابان و اکثر لشکران خراب
 شدند گویند از طبرستان که بیرون آمد ساز سپاه خود را دید چهل هزار نفر کشته بودند
 بخلفه العمد نوشت و لشکر خواست و استعداد خود را بنمود و نزد حسن بن زید
 فرستاد که عبدالله را بفرست و الا باز می آمم حسن بحسب الله سحری را بقتل آورد و بمالک فارس
 رفت و ثانیالشکر ابن واصل را بشکست و فارس را ضبط کرد و اینحال احمد بن عبدالله سجستان
 خروج نمود و او را از اصحاب محمد بن طاهر بود بنیسا بن ایمن قال آنکه وقتی یعقوب بن لیث در بنیسا بود
 بر محمد بن طاهر ظفر یافت و او را مقتصد گردانید لشکران محمد بن طاهر اکثر پیش یعقوب
 رفتند از جمله احمد بن عبدالله سجستانی ملازم علی بن لیث برادر یعقوب گردید و یعقوب
 بروی اعتمادی حاصل شد زمانی که یعقوب بسپستان میرفت علی بن لیث در بین راه از
 برادر خود یعقوب اجازه خواست که احمد سجستانی در خراسان باشد یعقوب او را
 مرخص نموده روانه خراسان شد ولی چون از پیش یعقوب بیرون آمد یعقوب گفت دل
 من گواهی میدهد که انقدر خدو کرده و دیگر اطاعت ننماید احمد بن عبدالله چون بخراسان
 رسید صد نفر سوار جمع کرده بدشت بنیسا بور رفت و عاملانجا را بکشت و مالی که انجا

جمع کرده بود منصرف شد و جماعت دیگر با او متفق گردیدند و او بدبسطام رفت و با حاکم بکطا
 محاربه نموده بر او غالب آمد و غنیمت بسیار گرفت و از انجام رجعت نموده بولایت بهمن
 درآمد و از هر طرف جمعی را بر خود گرد کرد و منوچهر بنشاپور شد غریز بن سری حاکم
 بنشاپور چون تاب مقاومت با او نداشت بگریخت احمد بن عبدالله بنشاپور و گرفت و بدعو
 طاهر بن پرداخت و هر کس از هواخواهان این طایفه در گوشه مخفی بود روید و نهاد حسین
 برادر محمد بن طاهر در اصفهان بود چون این خبر بدو رسید منوچهر خراسان شد و اینحال در او^{نک}
 سنه دویست و شصت و دو بود اما بعد از رسیدن بنشاپور اینچه از احمد بن عبدالله سجستان
 متوقع بود بعمل نیامد و احمد در اینوقت بمرات و فتره بود ملذذ حسین بن طاهر با ابو طلحه حسنا
 جیش متغوش شد و مخالف احمد بن عبدالله برخاست احمد باده هزار سوار منوچهر بنشاپور
 شد و چون بفرهاد جرد رسید برادر خود عباس با دهنه لشکری از پیش فرستاد ابو طلحه بیرون
 آمد و با عباس جنگ کرد و عباس را بکشت و لشکرا و بگریختند چون خبر انهزام ایشان با احمد
 رسید بمرات باز گشت و در اینجا بر اسعد داد خود افزوده باز راه بنشاپور پیش گرفت ابو طلحه
 چون با احمد بن عبدالله برابر شد تاب مقاومت او را در خود ندیده منوچهر باز نداشت
 و احمد بار دیگر بنشاپور را مسخر کرد و این در دویست و شصت و سه بود ابو طلحه چون بگریخت
 رسید حسن بن زید علوی او را لشکر داد و در سال دویست و شصت و چهار بنشاپور
 آمد و احمد بن عبدالله را محاصره کرد و چند روز در ظاهر بنشاپور اقامت نمود و چون کار
 از او بر نیامد راه بلخ پیش گرفت و احمد بن عبدالله برای آنکه حسن بن زید بکک با ابو طلحه کرده
 بود لشکر بیاورد از کشید و حسن را منهزم کرد و غنیمت بسیار بدست آورد و بطرف
 گرگان راند مردم گرگان امان خواستند و مبلغی قبول کردند و بدادند و احمد بنشاپور

مراجعت نمود و این دود و بیست و شصت و پنج بود در این ایام یعقوب بن لیث دلاهاوزد و شکست
 و العتمد علی الله عمرو بن لیث را بجای او برقرار کرده عهد و لوافرستاند و عمرو از سپستان
 لشکر بنی شایب و او را واحد سجستانی از بنی شایب و بیرون آمده و او را بیست و هفت نفر ساخت و عمرو
 بهرات رفت و جمعی از اکابر بنی شایب و طرف عمرو گرفتند و گفتند او از داد و الخلافه بجویمت خراسا
 مفر است واحد سجستانی بیغلب حکومت میکند و بیست و هفت نفر جمعی از فقها را
 برانگیخت و مقرب گردانید و آنها را مذهب اهل عراق فتوی میدادند و جاعنی که طرف عمرو بن
 لیث را داشتند بمذهب اهل مدینه کار میکردند و واحد بنی شایب را بقتل رسانید و
 خلاف از میان برداشت و لشکر بهرات کشید و عمرو بن لیث را شصت و هفت و در سال دویست و
 شصت و هفت چند گاهی دود و هرات بماند و کاری ساخته نشد لهذا راه سپستان
 پیش گرفت و در راه جنگ کرد اما فایده انجا را نتوانست مستغنی نماید بنی شایب و رفت و تمام سال
 دویست و شصت و هفت را در بنی شایب بود و عمرو لیث ابو طلحه را از بلخ طلبیده مال و لشکر داد
 و خراسان را بدو سپرد و خود بسپستان رفت پس احمد سجستانی از بنی شایب و لشکر بزرگ
 کشید و عمرو عاملی بدانجا فرستاده بود چون ابو طلحه شنید احمد لشکر بزرگ برده از هرات
 با سپاهی بزرگ حرامد و با احمد جنگ کرد احمد ابو طلحه را منهنز م کرد و در عقب او رفت و د
 باد غلبه کار ببرد بگری روی داد و احمد باز غالب آمد و از انجا بیست و پنج زانند و متوجه طخارستان
 گردید و اموال بسیار د و انجا حاصل کرد و ابو طلحه راه سپستان پیش گرفت و عمرو لیث لشکر
 فرستاد و در نیم راه با ابو طلحه پیوستند و بطرف بنی شایب و شتافتند و جانشین احمد بن عبد الله
 چون دو بنی شایب و با مردم بدر رفتاری کرده بود و اهل بنی شایب و از او رنجیده خاطر شده لشکر
 ابو طلحه را امداد نمودند و اصحاب احمد بن عبد الله را بدست دادند و بسیاری از آنها بقتل

رسیدند و مادر احمد بن عبد الله را گرفتند و او بچهره می زدند نمودند و احمد در طالقان
 بود و پنج بار و سیده بنجیل تمام منوچه بنشاپور شد و باز این شهر را منصرف شد و اهل
 بلد را در شکنجه و عذاب کشید و مال وافر طلب نمود ناشبی دو نفر از غلامان او را بچو
 نام و قتلغ که هر دو از او و بنجیده خاطر بودند و او را آنها و مست یافتند بقتل او پرداختند
 و این در شوال سال دو بیست و شصت و هشت بود خلاصه بعد از آنکه احمد کشته شد
 و بجو و انگشتری او را از انگشت او بیرون آورده با صطبل برد و گفت فلان اسب را زین
 کنند و شخصی را بنجیل بگرکان نزد ابوطحیر فرستاد و صورت حال را اعلام نمود گویند
 همان شبی که احمد کشته شد همه مردم از دست غدی دست بر آسمان داشتند و نفرین
 میکردند بنحیص ابو عثمان از اصحاب ابی جعفر زاهد و معروفست که چند نوبت ابو عثمان
 از حیره خود بیرون آمد و پرسید آنچه چیست با شر این ظالم از سریندگان خدا رفع شده
 یا هنوز باقی است و صبح خبر قتل احمد فاش و منتشر گردید و اصحاب احمد بن عبد الله رافع
 بن هرثمه را امیر خود گردانیدند و او را از اصحاب محمد بن طاهر بود چون یعقوب بن لیث طاهر را
 از خراسان برانند رافع بن محمد بن یعقوب پیوست و چون منظری مکره داشت یعقوب او را
 بملازم نداشت چون از آنجا رانده شد احمد بن عبد الله او را طلبید و امیر چش خود
 گردانید خلاصه رافع در حوالی هرات با مادر اصحاب احمد بن عبد الله بر فراز شده بطرف
 بنشاپور برانند و بظاهر این شهر نزول کرد و در آن سال دو بنشاپور غلا شدت داشت رافع
 و اهله را مسدود کرد اهل شهر تنگ آمدند و ابوطحیر بنشاپور را گذاشتند برفت و رافع
 بشهر درآمد و این در سال دو بیست و شصت و نوز بود
 در سال دو بیست و هفتاد و دو رافع لشکر بخوارزم کشید و مال بکساله از خوارزم گرفت

و بخراسان مراجعت نمود و در نیشابور ساکن شد

چون در اوایل سال دو بیست و هفتاد و نه المعتمد بالله بجلالت نشست بجهت کینه که
 از دافع بن هرثمه بدول داشت او را از ابالت خراسان معزول کرد و امامت خراسان را به یزید
 داد و عمر ولایت نیشابور را بگرفت و تمامی خراسان را منفاد نمود و دافع چند ی در طبرستان
 و جرجان بود و در اینجا از محمد بن زید استمداد کرده در دو بیست و هشتاد و سه منوجه
 خراسان گردید و در ربیع الاخر این سال در دم دروازه نیشابور را بعمرو ولایت بخار به پرداخت
 و شکست خورد و بجانب یزید رفت و خواست بفرات رود و عمرو را معلوم شد بسرخس
 آمد تا او را بکشد و دافع از راهی مجهول بنیشابور رسید و در اینجا متمکن گردید عمرو
 بدانست و بدینطرف شنافت و دافع را در نیشابور محاصره کرد و بالاخر الامر دافع از نیشابور بیرون
 آمده راه خوارزم پیش گرفت و در نزدیکی خوارزم در روز هفتم شوال سال مذکور بامر
 خوارزمشاه مقبول گردید و خوارزمشاه اسرا و دانه عمرو ولایت بنیشابور و فرستاد و همسر و
 انس را برای المعتمد فرستاد

در سال سیصد و هجده امیر نصر بن احمد سامانی عباس کو سبج داد و بخارا بجای خود
 نشاند و بخراسان آمد و وقتی که در نیشابور بود خبر رسید که برادران او ابو زکریا و یحیی و
 ابوصالح منصوب و ابواسحق و ابراهیم که امیر نصرانها و اباجند نصر را در وقتند و بخارا
 محبوس کرده بودند از حبس بیرون آمده و یحیی برادر امیر نصر برانها را بکشد و علم
 طغیان برافراشته اند امیر نصر از نیشابور بخارا مراجعت نمود و بر برادران غالب آمد یحیی
 فرار کرد و از راه دیگر از جیحون گذشت و بفرات و از هرات بنیشابور رسید ماکن بن کاکلی که
 بمحکومت نیشابور منصوب شده بود او را راه نداد و امیر نصر بیعاف برادر بنیشابور را بکشد

فراوانکاو جیحون و از انجا بنجارا و از بنجارا بمقدون رفت و امیر نصر در نیشابور متمکن شد و بعضی
 اینوافعه را بسال سیصد و هفده نسبت داده اند

در سال سیصد و بیست و هشت شیخ ابوعلی محمد بن عبد الوهاب الثقفی در بلاد نیشابور
 وفات نموده در انجا خاک گرفت

در سال سیصد و سی و سه وقتی که ابوعلی سبجو را از رکن الدوله در ری شکست یافت و پیش
 امیر نوح سامانی رفت امیر نوح لشکری با او همراه کرد و او بری بازگشت چون بدینجا رسید رکن
 الدوله فراز کرد و ابوعلی بر روی منویش شد و در سال بعد امیر نوح بن نیشابور آمده پنجاه روز
 در انجا اقامت کرد و مردم را در خفا تحریک نمود که از ابوعلی شکایت کنند تا او را از حکومت خراسان
 خلع کند و فقطری و بلاد جبال را با او واگذاور نماید ابوعلی از غدر امیر نوح مطلع شده با ابراهیم
 بن احمد بن اسمعیل عم امیر نوح بیعت کرد و فتونی مرثیه داشت و در خلافت المطیع منوجه
 نیشابور شد

در سال سیصد و سی و پنج اوفاتی که ابوعلی و ابراهیم در نیشابور بودند جمعی از امرای خراسان
 بخلاف امیر نوح برخاسته بانها ملحق شدند و در بیع الاول اینسال ابوعلی در حوالی مرو با
 امیر نوح مصاف داده امیر نوح منهزم شد و بی در سال بعد امیرای امیر نوح مجد دانیشا
 فتح کردند

در سال سیصد و سی و نه با سال بعد از ان ابوعلی و امیر نوح صلح کردند و در سال سیصد
 و چهل و یک امیر نوح مجد را حکومت خراسان را با ابوعلی داد و او را بک و شمشیر بجنک
 رکن الدوله فرستاد اما این ابوعلی و رکن الدوله کار بمصالحه گذشتند و شمشیر ابوعلی را
 نزد امیر نوح منهدم کرد ابوعلی هر چند عذر خواست امیر نوح سپهرش را بیدار داشت عسکرا

برافراشت و خطبه بنام خود خواند و بعد از این عمل توانست دو نیشابور را قاصت نماید ناچار بری
آمد و ملحق برکنالدوله شد و کنالدوله معزالدوله برادر خود نوشت که از خلیفه امارت
خراسان را برای ابوعلی بگردانم و فرمان پالت خراسان با اسم ابوعلی از بغداد رسید ابوعلی به
نیشابور آمد و خطبه بنام المطیع بالله خلیفه عباسی خواند و پیش از آن در خراسان بنام خلفا
عباسی خطبه نمیخواندند و این اثنا امیر نوح دوم اوراء التهر مرد و پسرش عبد الملك بجای
او بر سر پر حکمرانی نشست و در سال سیصد و چهل و چهار فثون بدفع ابوعلی فرستاد
ابوعلی فراد کرده بری آمد و برکنالدوله پیوست

در سنه سیصد و هفتاد و یک فخرالدوله دلی و قابوس و شمس که در جرجان از مؤیدالدوله
شکست خورده بودند بنیشابور آمدند و ناشر ملقب بحامالدوله که از جانب امیر نوح
والی خراسان بود ایشان را پذیرفت و بنا بر فرمان امیر نوح فثون خراسان را تجهیز کرده
بمعاونت دو مهمان غریز بنمت جرجان حرکت داد مؤیدالدوله و شهر اسرا را بدست
شد و بعد از دو ماه محاصره مؤیدالدوله یکی از سرداران بخارا را انطمع کرده رشونی بداد و
اسباب فریب لشکر حامالدوله شده بهمت نیشابور فرار نمودند

در سنه سیصد و هفتاد و نه که حکومت خراسان بابو الحسن سیجور مفوض و کرسی پالت
خراسان شهر نیشابور بود حاکم مشارالیه روزی پنجبال عیش و عشرت با یکی از جواری بی غیا
رفت در آنجا دو چن مواضع بمرض فحشاء در گذشت امیر نوح امارت نیشابور را بدیپرش
ابوعلی مفوض نمود

در سال سیصد و هشتاد و چهار وقتی که امرای خراسان با امیر نوح سامانی شورش کردند
و او از سبک کنین و محمود پسرش که در غزنین بودند استمداد بجهت با وجود فثون عرا

که فخرالدوله بکک خراسانیان فرستاده بود و قابوس و شمکیر که از جرجان بمطاهر
 خراسانیان آمده بودند آنها از سبککین شکست خورده ابوعلی که مهیج فتنه بود بنشانی
 که خجست و از انجیرجان فرار نمود امیرنوح سامانی سبککین را ناصرالدین و محمود پسرش را
 سبفالدوله لقب داده دو بی را والی خراسان کرد و خود بمطبخارا عازم شد سبف
 محمود بنشانی را مدعی بمسند حکومت خراسان جلوس نمود و این ابتدای موطول سلطنت
 سامانیان و صعود و اعتلای ال سبککین بود

دو سنه سبفد و هشتاد و هفت که ناصرالدین سبککین رحلت نمود سبفالدوله
 محمود که در بنشانی اقامت داشت شنید اسمعیل برادرش که از طرف مادر و پدر البتکین
 بود بجای پدر و بلخ بر سر سلطنت جلوس کرده است سبفالدوله محمود برادر که من
 کاغذی نوشت که پدرم بواسطه پیری و خرافتی که بر او عارض شده بود ترا ولعهد نمود من که
 سنا و لیاقتا شایسته سلطنت میباشم بنومینم که بمحکومت خراسان اکتفا کن و پند اید
 سلطنت را از سر بر و من اسمعیل القانی بکاغذ برادر تو کرد سلطان محمود که در بنشانی
 جلوس کرده بود از آنجا بقصد غزنین و تصرف پای تخت حرکت کرد

دو سال سبفد و نود و دو و ابو نصر اسمعیل بن خاندان الجوهری التیشابوری صاحب صاحب
 اللغة در بنشانی برای آخرت شاف و در همین خاک دفن شد

دو سنه چهارصد و بیست و یک که سلطان محمود در گذشت و حسب الوصیه پسرش
 سلطان محمد بجای او بر سر سلطنت نشست امیر معود از همدان بمطبخ خراسان فتور کشید
 سلطان محمد بنی مقابله او شاف نامادریکن آباد امر از او برگشته محبوبش ساختند و باستقبال
 معود شاف بعد از ورود معود بنشانی و حسنک میکان وزیر را که با او سائمه عنادی

داشت احوال و بیخت

دو سال چهارصد و بیست و پنج در خلافت القائم بامر الله جمعی از ائمه از آنکه سلجوقی که در حوالی
ایبورد بودند بخیرک اهل ایبورد و طوس متوجه نیشابور شدند و اشرار آن دو بلاد نیز با
انها همراهی نمودند که نیشابور را غارت نمایند و در این وقت والی نیشابور نزد سلطان مسعود
رفت و اسباب مدافعه در نیشهر نبود لهذا مردم نیشابور را خوف عظیم دست داده و در
وقتی که ترنمب و اسرو قتل داده بودند امیر کرمان که با سیصد سوار بچند مژ سلطان مسعود
میرفت نیشابور رسید اهالی باو ملجئ شدند و درخواست نمودند که در اینجا اقامت نماید و شر
ائزاک و اشرار ایبورد و طوس را از آنها رفع کند امیر کرمان قبول کرده بامردم نیشابور متفق
شد و بجنک پرداخت و غلبه نصیب او و اهل نیشابور گردید و طوس و سیهها و ایبورد و بها و همراهان
انها مهزم گشتند و بسیاری مقول و مصلوب و دستگیر شدند گویند بیست هزار نفر
از اهل طوس در این واقعه کشته شدند و امیر کرمان اولاد بزرگان طوس را بگرفت و حبس
کرد و گفت اگر احدی از اهل طوس معترض مردم نیشابور شود باز از من نکند و زندان شما که در
حبسند بقتل خواهند رسید باینوضع آن نواحی امن شد و فتنه خوابید و اهالی نیشابور
آسوده شدند

در سال چهارصد و بیست و نه ابوطالب طغرل بیک محمد بن میکائیل بن سلجوق نیشابور را
ازید بنصرف عامل سلطان مسعود منزع ساخت

در سن چهارصد و بی و دو که سلاجقه بر آل سبکتکین غلبه نمودند طغرل بیک سلجوقی
در نیشابور بخت سلطنت جلوس کرد و از اینجا فتنون بنصرف سایر بلاد غزنویها مأمور و
روانه ساخت

در سال چهارصد و شصت و چهار الفاتم بامر الله خلعی برای الب ارسلان و تشریفی بر
 ملک شاه بزالب ارسلان مصحوب عبد الذولین چهار سال داشت و جوزالب ارسلان
 از خلیفه اجازه خواست و بود که پسر خود ملک شاه را ولایت عهد دهد خلیفه او را نداد
 و عبد الذولیه را مامور کرد که دختر الب ارسلان را برای المقدی و لیعهد خلیفه خطبه نماید
 جوز عبد الذولیه نزد الب ارسلان آمد دختر او را برای المقدی خواستگاری کرد و او قبول
 نمود و عند نکاح بظاهر نیشابور بنه شد و عبد الذولیه و کل قبول نکاح و نظام الملك از
 جانب سلطان و کل عقد بود و در مجلس عقد جواهر نثار کردند

در سال چهارصد و شصت و پنج که ملک شاه بقصد ماوراء النهر عیور کرد و بدست پوست
 خوارزمی کوغال یکی از قزاق کشته شد ملک شاه بنیشابور بازگشته و اینجا بخت سلطنت
 جلوس کرد

در سال چهارصد و هفتاد و سه نکش بزالب ارسلان برادر خود ملک شاه باغی شد و بنا
 از خط بود از ملک شاه بنیشابور انمخال آنکه وقتی سلطان ملک شاه دوری بود ساز سپاه خود را
 دینده هفت هزار نفر از لشکر بان و اخراج نمود نظام الملك حاضر بود و عرض کرد این هفت
 هزار نفر تاجر و کاسب و حداد و خیاط نیستند که بعد از اخراج یکسب و صنعت خود دروند
 و از آن راه معاش کنند پیشتر آنها سپاهگیری است چون از سلطان مأیوس شوند بد دیگر
 پیوندند اتفاقا همانطور شد که نظام الملك گفته بود یعنی از جهت نکش برادر ملک شاه
 پیوستند و نکش مرو و بلخ و نیشابور را مسخر ساخت ملک شاه از وی متوجه نیشابور شد نکش
 از نیشابور فرار کرده و دقلعه نرمد متحصن شد بعد از چند بکه از قلعه درویند محاصره بود
 دو برادر صلح کردند

در سال چهارصد و هشتاد و هفت باز نکش باغی شد و نیشابور را محاصره کرد ابو الفتح
طوسی گاشته نظام الملك که در نیشابور بودند بپری اندیشیده کاغذی بمسعود نامه
حاکم سرخرس نوشت و چون خط را شبیه بخط نظام الملك مینوشت چنان وانمود کرد که
اینخط را نظام الملك بمسعود نوشته و مضمون کاغذ این بود که خبر عصیان نکش بمعملکشا
رسید اکنون از ظاهری حرکت میکنم و دفع فتنه او را بمنایم سر اینکاغذ را بسنه
بنامدی داد و بدو باو سپرد که خود را بطلائه اردوی نکش رسان چنانکه نرایی پسند
و بدانند کاغذی را حاملی و چون ترا گرفته و نزد نکش برند و تهدید بقتل کنند نامه را
بنکش ده و بگو که نظام الملك بمسعود نوشته فاصد چنان کرد و چون نکش ان نامه را بخواند
از دور نیشابور حرکت کرده عقب نشست و بدیو الفتح طوسی مؤثر و موافق تقدیر افتاد
و بعد از سه ماه دیگر ملک شاه بنیشابور رسید

دو ششتر چهارصد و هشتاد و پنج که سلطان ملک شاه در گذشت ارسلان او غون برادرش
از بغداد بخراسان آمد بر نیشابور مساط شد

دو سال چهارصد و هشتاد و هشت یکی از امرا خراسان جماعی داد و در خود جمع کرده بدو
نیشابور آمد و این شهر را محاصره کرد اهل نیشابور بعد افعه برخاسته مقاومت سختی نمودند
و چهل روز محاصره طول کشید چو زامی واری بفتح نمایند محاصرین دست از محاصره
کشید و در عمر سال چهارصد و هشتاد و نه رفتند پس از آن نمایان طایفه کرامیه که
میر ابو عبد الله محمد بن کرام بودند و سایر مردم نیشابور فتنه در گرفت پوشیده نباشد که
محمد بن کرام که دو سنه در بسط و پناه و پنج هجری وفات کرده صاحب مقاله معروف در تشبیه
و اصلا بچستان و بچشم فائل بود و از همانوقت جمعی بر عهدیده باطله او گردیده و در وقت

مردهای او در نیشابور بسیار بودند و با اهل سنت و جماعت جنگ سختی نمودند و جمعیت زیادی از طرفین کشته شد رئیس شافعیها در بنو قثم بنی النعمان بن امام الحرمین ابوالمعالی جوینی و رئیس حنفیه قاضی محمد بن احمد بن سعید بودند و این دو با هم متحد شده بر کثرت امپه غلبه نمودند و محشاد و رئیس آنها را بقتل رسانیدند و مدوستان آنها را خراب کردند و این اختلاف و نفاق که فیهما بین مردم نیشابور در کار بود سبب شد که بر کایق در پنجم جادی الاول سال چهارصد و نود و بیست نیشابور را فتح و منخر کرد

چون طایفه غر در پانصد و چهل و هشت بر سلطان سنجر غالب آمدند و اگر فتنه مجوس کردند و داخل بلاد خراسان خاصه نیشابور بقتل و نهب پرداختند و برایشهر اسبها بافتند گویند و قبی غرها بر شهر نیشابور مسلط شدند و بنای خونریزی را گذاشتند اغلب خلق از مرد و زن و اطفال بمسجد جامع پناه بردند غران شمشیر و دانهانها دادند و چندان از ایشان کشتند که اجساد مقتولان در دوزخ خون پنهان شدند نیز مسجدی در طرف بازار بود که از مسجد طریز میگفتند و چندان وسعت داشت که هزار نفر در آن نماز میکردند و محرابی عالی داشت و ستونهای بزرگ مدهون و منزه چو شب در آمدن مسجد را آتش زدند و شعله محراب مسجد که چوب پوش بود چنان بالا گرفت که همه شهر روشن شد خلاصه نامذنی غران در شهر مشغول چپاول بودند و نهانخانه ها و دیوارها را میشکافتند و سراها را خراب میکردند و اسیران را شکنجه میکردند و هر کس بحال دین و گمان میکرد و میگفت بالانشبه اسوده بود و اگر چیزی نشان نمیداد او را در دوزخ شکنجه هلاک میکردند و بعضی از علما بزرگ دین فتنه راه اخوت گرفتند چنانکه در شرح احوال رجال نیشابور بیاید بالجمله و سائر این شهر در تحت اقتدار و دوچار ظلم غران بودند تا المؤید ابی نعیم از امرای سلطان سنجر چنانکه پیشتر اشاره شد در سال پانصد

پناه نیشابور را سخر نمود و بعد از تسخیر این بلاد و چند شهر دیگر خراسان با محمود بن محمد خواهر زاد^د
 سلطان سنجر که در ایام اسیری سلطان حکومت خراسان می نمود مصاف داده لیکن بعد از اقامت
 مبلغی مصالح کرد چون سلطان سنجر در سال پانصد و پنجاه و دو در گذشت و حسب الوهنه
 سلطنت بنخواهر زاد هاشم محمود رسید و کرسی سلطنت خود را در کرکان قرار داد المؤمن که در
 نیشابور اقامت داشت با محمود سازش نموده در حکومت نیشابور مستفل شد

در سنه پانصد و پنجاه و چهار که طایفه غز جلال الدین محمد پسر سلطان محمود را بر پاست خود
 از کرکان طلبیدند و سلطان الجانی پسر رانزدانده از سنه اول در ربیع الثانی سنه مزبوره امرای غز که
 از مرو و نیشابور منتشر بودند رئیس نازده خود را استقبال نمودند و در ماه شعبان همین سال
 غزها که با سلطان محمود متحد شده بقصد جدال با مؤید منوجه نیشابور شدند مؤید فرار
 کرده بخواف رفت سلطان محمود و غزها وارد شهر نیشابور شدند و انهمرئیه از طرف غزها
 هیچک از اهالی شهر از او ادب و بی ادبی و بدینامد و بیش از پنج روز آنجا توقف نکردند و با سلطان بطر
 سرخس و مرو راندند اما از همین توقف موفقی آنها نتیجه بدی برای سکنه نیشابور حاصل شد
 تفصیل این اجمال آنکه در آنوقت شخصی در نیشابور بود مشهور بفضیله و مایه و معروف بمؤید
 بن حسین بن موفقی که ریاست طایفه شافعی را داشت و با غالب اعیان نیشابور وصلت نموده
 منسوب بود و شهرت و قدرتی در اینجا بهم رسانیده از اتفاق یک از مریدهای او شخصی از طایفه
 شعبه را بقتل رسانید شخص مقول نسبی باریس طایفه علویه که معروف بدخبر الدین
 ابوالقاسم بود داشت رئیس علویین نزد فقیه مذکور فرستاده قاتل را طلب نمود که بقصاص
 رسانند مؤید فقیه بآبوالقاسم پیغام داد که ترا حق حکم بسلسله شافعی نیست ریاست تو مخصوص
 طایفه علویه است ابوالقاسم که نیز مایه به نقیب بود از این پیغام برافت و با اتباع خود بطرف

شافعیان همه بر او که شافعیها خوب این نادگی کردند تا چون جمیع نقیب و جماعت شیعه زیاد بودند بر شافعیها خلب کردند و بسیاری از آنها را هلاک ساختند و بازار عطاران و کوی معد و کوی باغ ظاهر و خانه امام ابو العالی جوینی را که نسبتی با فقیه شافعی داشت سوزاندند فقیه سنی از خارج جمیع بمعاونت خود طلب نمود و از طوس و اسفراین و جوین بامداد آمدند و در بد و امر چندینی از شیعه ها کشته شدند اما در هجدهم شوال همان سال جنگ سختی مابین شیعه و شافعی در کفرته مدارس و اسواق و مساجد سوخته و ویران شد و جمعی کثیر از سنیها مقتول گردیدند فقیه سنی با جماعتی از اتباع خود بقلعه فرخک پناه برده از آنجا بطوس گریخت و شافعیها دو چار ذلت و نکبت گردیدند و مدارس آنها کالنه بسته شد و انصاریا اسبها بدست شیعه ها کشته میشدند و بنای طوس با فقیه شافعی بقصد انتقام بنشأ بور آمد نقیب شیعه در شاورستان متخضر شد بعد از چند روز مجادله بنشأ بور مغنوح گردید و تمام خانه های شهر ویران شد شافعیها علاوه بر اینکه بیوات شیعه را ویران ساختند مدرسه صنایع را که از طایفه حنفیه بود آتش زدند و قلعه کهنه را که شیعه ها با آنجا پناه برده بودند محاصره نمودند و چون سال پانصد و پنجاه و پنج شروع شد می نمود اینچه در بنشأ بور مسلط گردید

در ماه ربیع الثانی سال پانصد و پنجاه و شش مؤید تمام اعظم بنشأ بور را کفرته حبس نمود و از آنجمله نقیب علوی حسینی بود و ابرار و اوسادات علوی و حسینی اینک نسبت با هالی بنشأ بور دست تغذی کسوده و مغرض عرض مردم گردیده اند خلاصه اشخاص دیگر را نیز منهدم ساختند هلاک نمود و بنشأ بور را ویران کرد از جمله مسجد عقیل را که محل اجتماع علماء بود و کما بخانه معظمی است با هفده مدرسه از مدارس شافعیها و هشت مدرسه از مدارس حنفیه منهدم ساخت

و پنج کمانجه معبر طعمه آتش گردید و هفت کمانجه دیگر بغارت رفت و بعد از آن
شاد باخ آمده حصار شهر را که عبد الله بن طاهر که از جانب مأمون حاکم خراسان پود بنا
کرده و بعد از آن ابرسلان بمقت نموده مجدداً تعمیر کرد و مفر حکمرانی خود داد و شاد باخ
فرار داد و نیشابور و عاقلهاش و در جادی الثانی همان سال سلطان محمود
با ستمها و طایفه غر مؤید و در شاد باخ محصور نمود و آن محاصره تا ماه شعبان آن سال
طول کشید سلطان محمود از طول محاصره خسته و کسل شده و از بی ادبی و وفاحت طایفه غر
نیز مأول گردیده بیهانه حرام وارد شهر سنان شد و غرها مدتی انتظار او را کشیدند و چون
اثری از بازگشت او بظهور نرسید دست از محاصره برداشته دهات اطراف نیشابور را
غارت کرده بشهر طوس ناخستند و انجاد او بران ساختند و در مشهد مقدس نیز چوکی کثیر را
بقتل رسانیدند لیکن روضه متوره را محرم داشتند و آنجا دست درازی ننمودند و بعد
از هفت و فک بمساکن خود باز گشتند و از آن طرف سلطان محمود که وارد شاد باخ شد مؤید
کمال احترام و آبا و نموده اناد او را و ابل رمضان سال بعد سلطان را حبس نمود و چشمه های او را
میل کشید و نقایسی که با او بود و از ترس غر از مخفی پیداشت مؤید در حبطه ضبط در آورد و
نام سلطان را که بعد از اسم مستجد بالله خلیفه عباسی در خطب ذکر میشد از خطبه پنداشت
و چشم جلال الدین محمد پسر سلطان را نیز میل کشید و پدر و پسر از این صدمه در حبس میبردند
نیز شهر سنان واقع در نزدیکی نیشابور را که تا آن زمان مؤید نصر فی دوان نداشت محاصره کرد
و قهر و فتنه شایعی که با مؤید بود در این محاصره گسترش داد و تا شعبان سنه پانصد و پنجاه و
هفت که در محاصره بطول انجامید و محصورین الحاق تسلیم شدند و مؤید شهر سنان را قتل و

دو سنه پانصد و پنجاه و هشت فتح قلعه فهند بنشاپور که نا از زمان بنصرف مؤید در پناه
بود وی را نصب شد و بعد از تخریب این امر تمام قلاع و قریای بنشاپور را ویران کرد و بعد از
جام و جاجرم و جرجان و باخر و ضمینه بنشاپور رسید و شهر را بزم بنشاپور و یکباره خراب و ویران
و شاد باخ پای تخت مؤید گشت و فوس را نیز مؤید بنصرف نمود بعد از این فوجات را سلطان
بن طغرل سلجوقی برای مؤید خلع فاخره و الویبه معفوده قترناد و از او خواهش نمود که اسم او را
نیز در خطبه مذکور سازد و سایر بلاد خراسان را بجهة بنصرف در آورده خود را نائب السلطنه
خراسان بدانند مؤید در فوس اسم سلطان ارسال داد و خطبه آورد و اسم خود را بعد از اسم
سلطان سلجوقی قرار داد

در سال پانصد و شصت و هفت فیمابین سلطان شاه و برادرش نکش زبای در گرفت لهذا
سلطان شاه با مادر خود و ترکان خانوز بنشاپور آمده مؤید پناه برد مؤید با عساکر زیاد و همراه
سلطان شاه روانه خوارزم شد نکش نا کاره داشت و را استقبال کرده جنگ سختی کردند و
مؤید اسیر شد و نکش او را شقه کرده هر قسمتی از بدنش را بیک سمت چادر خود اوخت و
انوار در ماه ذیحجه سال پانصد و شصت و نه واقع گردید

ذهبی موزخ برخلاف عظاماک و شبیدالذین و بنا که کشیدند مؤید را از حوادث سنه
پانصد و شصت و هشت دانسته است بهر حال چون هزیمت یافتگان مؤید از خوارزم
بنشاپور آمدند ابو بکر طغان شاه پسر مؤید را بجای پدر بجا کرانی برداشتند و مجدداً سلطان
شاه و ترکان خانوز بنشاپور آمده پناه از طغان شاه جستند ولی او بامداد آنها اقدام نکرد چون
میاور شدند و بسلطین عوری نموده بانها ملجی گردیدند

در سال پانصد و هشتاد و شش طغان شاه بن مؤید در حوالی سرخس با سلطان شاه خوارزمی جنگ

کرده سلطان شاه او را شکست داد و بر اردوی وی دست یافت و از چهرهائی که در اردوی
طغانان شدست عساکر سلطان شاه افتاد سپید تخته نزد بود خلاصه سلطان شاه طوس و
پیش از بلاد طغانان را منصرف شد طغانان را برخلاف پدر خود مؤید مردی بیحال و بیکاره بود
خالد الملبس بیاس بنوازمشید آسپن پیراهنش ده ذرع طول داشت و نیکو له نجود بسته
مهر صید برای نیشابور و باو شوریدند و سلطان شاه را بنصره فایزولایت تحریک کردند طغانان
با اضطراب تمام در شب دوشنبه دوازدهم محرم سال پانصد و هشتاد و یک در گذشت
و پسرش سحر شاه جای او گرفت متغلی بیگ از غلامان طغانان چون نسل پسر سانسید و دامود
سلطنتی مداخله نمود این معنی بر امیر نیشابور گزارش داد سلطان شاه را بجزد ابضبط این پاک
دعوت نمودند و در سال پانصد و هشتاد و دو نکش خوارزی بخراسان آمد و در ماه ربیع الاول
نیشابور را محاصره کرد و بعد از سه ماه نعل بهائی گرفته بخوارزم بازگشت و در همان اوقات امام
برهان الدین ابوسعید بن امام فخر الدین کوفی قاضی و شیخ الاسلام خراسان نیشابور آمد سحر شاه
بوسیله متغلی بیگ و ابقیل رسانید بعد از ابوالفتح سلطان شاه نیشابور را محاصره کرد و تا
کاری از پیش او نرفته بعد از چند روزی نسل مقصود معاودت نمود و در سال پانصد و هشتاد
و سه نکش خوارزی باز طرف نیشابور رانده در جمعه چهاردهم محرم نیشابور را محاصره کرد و سحر
ساخت و در هفتم ربیع الاول وارد نیشابور شد و متغلی بیگ را گرفته با امام فخر الدین عبدالعزیز
کوفی پدر برهان الدین سپرد که بقصاص رسانند و حکومت نیشابور را بدین ارشد خود ملکشا
داد و سحر را با خود بخوارزم برد

و در سه پانصد و نود و هفت سلطان غیاث الدین غوری نیشابور را از علی شاه بن نکش خان
منزع ساخت و غیاث الدین علی نام را بحکومت نیشابور منصوب گردانید

دوماه صفر سال ششصد و هفده سلطان محمد خوارزمشاه که از لشکر مغول دو هزار نفر
بود بنشاپور آمد و همانا که پایان زندگانی خود را این اوقات بنظر داشت چهرشی در

اینریای دایزبان میاور

ایام گل است و بکنماند می خور کل خود چه که نماند می خور

از گردش ایام درین دگر خراب بس زود ندر بر کس نماند می خور

خلاصه سلطان محمد شنید که جبه نویان و سوندای بهادر از ابامو به گزشتند و از
نشاپور براه اسفراین به سمت ری حرکت کرد

در سال ششصد و هجده بعد از فوت سلطان محمد خوارزمشاه سلطان جلال الدین
مینگری بنشاپور آمد اما سه روز پیش از وقت نکرده عازم غزنیشد

نزد و هین سال لشکر مغول بنشاپور را قتل عام کردند و تفصیل این احوال آنکه در اما دین کج
نغا جار که برادر کوچک و از جانب تولخان مأمور فتح بنشاپور شد و آنجا را محاصره

نمود و در هین محاصره نیری باو خورده در حال برود تولخان که این خبر شنید بعد از قتل عام
مرو و سرخر بنشاپور آمد اما نیشاپور فاضی دکن الدین علی و البغاعت نزد تولخان

فرستادند تولخان گوشه بکف فاضی نداده و در چهارشنبه دوازدهم صفر بنشاپور را
محاصره کرد و در چهارم محاصره شهر مفتوح شد و مجیر الملک حاکم و مقبول ساختند

و مردم شهر را بجز ارانند و تمام آوار بقتل رسانیدند و در خرنج خان بقصاص شوهر این
شهر را بکلی ویران ساخت و هفت شبانه روز اب شهر بسوزانده و کاشتند صاحب

حبیب السیر می نویسد که سوای عورت و اطفال هزار هزار و هفتصد و چهل و هفت
هزار نفس را کشته بودند

مطالک
چون در تاریخ
جهان کشا می نویسد
به الدین بدردم در
ششصد و هفده با
سلطان جلال الدین
مینگری بنشاپور آمد
و در آنجا توقف نمود و با
سلطان در مبارزه
میرا نکرده و سال
ششصد و هجده
وقت نمود در این سال
چون از اسفراین
و غزنه و کابل
مأمور بنشاپور
شد از آنجا آمد

در سال شصدهشتاد و هشت امیر نوروز بار دوی غازان خان که در دکان بود حمله
آورده ان ارد و راهم زد غازان خان فرار کرده بنیشابور آمد و در اینجا بحد دافشونی را اسنر
بقصد دزم نوروز حرکت نمود و در سال بعد فثلاف خود را در نیشابور فرار داد و بعد ها
در هین شهر با امیر نوروز مصالحه کرده و پس از ان صلح کار غازان خان بالا گرفت

در سال شصده و نود و هفت سلطان محمد خدا بنده از جانب برادر خود غازان خان قصد
ندمیر ملک فخر الدین نموده راه خراسان پیش گرفت و بنیشابور رسید و اینجا بواسطه شیخ
شهاب الدین جامی بن الجانب مصالحه شد و سلطان محمد عطف عان نمود

در سال هفتصد و سی و نهم امیر وجیه الدین مسعود سربدار بنیشابور را محضر کرد و برادر خوانش
جان فرغانی که حاکم اینجا بود غلبه نمود

در سال هفتصد و هفتاد و سه ملک غیاث الدین کرت بخیرک علمای خنیه از هرات
بجهیز لشکر نموده عازم سبزوار و نیشابور شد چه خواجه علی مؤید مملکت خراسان را از
بطام نافر ها بدر د و تحت تصرف داشت و خطبه و سکه بنام خود کرده اظهار تشیع و دعو
محبث اهل بیت سلام الله علیه می نمود و در ان باب غلوئی داشت و مدنی مد بداییم
اواسن هر روز بیرون میکشیدند که امام عصر عجل الله فرجه ظهور خواهد کرد و این اسب
از برای ان بزرگوارین کرده ایم و مردم سبزوار اکثر از پیش شیعه بودند و مردم اصلی نیشابور
که پیشتر طریقه اهل سنت داشتند و انوقت چون حکمران انها شیعه بود نیز اظهار
تشیع می نمودند از این راه علمای خنیه ملک غیاث الدین را که خود سنی و خنیه مذنب بود
بجنگ با خواجه علی مؤید و تخیر سبزوار و نیشابور محترک میشدند و می گفتند بر ملک جلالت
که دفع اهل تشیع نماید و اینست که بهامبر برای ملک غیاث الدین شده میخواست بدینوسیله

مملکت سنائی نماید لهذا چند نوبت لشکر بطرف ولایت بنشاور و سبزوار کشید و ابتدا
 در اوایل سال مقصود و هفتاد و سه بالشکری عازم بنشاور شد و خبر خواجه و بدان صوب
 بخواجه علی مؤید رسید سپاهیان خود را از سبزوار و بنشاور فرستاد و در استحکام شهر
 مبالغه تمام نمود چون ملک غیاث الدین بظاهر بنشاور رسید و اوایل لشکر بان خواجه
 علی بنویسید و دروازه بیرون زد و در کوچه باغها جنک میکردند اما بعد از چند روز حمله
 شده دروازه ها را محکم فرو بستند و از پس دیوار بممانعت و مدافعت کوشیدند و این قضیه
 امندادی یافت و مقصود ملک غیاث الدین حاصل نشد ناچار بجانب هرات مراجعت کرد و
 سال دیگر باز بالشکری جرارد راه بنشاور و سبزوار پیش گرفت خواجه علی مؤید جمعیت و
 سپاه خود را غوث قلب داده باز برای دفاع مهیا کرد و از آنجا که در عهد حکمرانی او مملکت
 آباد بود و در عاها مرفه و شاد و طاهر بطرف او مایل و لشکر بان با طاعت و پیشرفت کار او راغب
 بودند و چنانچه شانی مینمودند بنابراین باز کاری از پیش عساکر ملک غیاث الدین نرفت و بعد
 از کشش و کوشش بسیار و اختلاف نفوس بین چهار و غارت و خرابی دهات بهرات برگشتند
 و سال دیگر باز آمدند و درین بار ضرر جانبین پیش از پیش شد و اکثر باغات و عمارات که در
 نواح بنشاور بود از بیخ برکنده شدند و درختهای صید ساله و دویست ساله را بیداختند و بعضی
 از کاربازها را انباشتند و خوی لامکان در خرابی تقصیر نکردند پس از آن هرات معاودت نمودند
 و در اوایل سنه مقصود و هفتاد و شش امیر اسکندر شیخی سپاه را سبب چلاوی پیش ملک
 غیاث الدین آمد و سبب آنکه پدرش افراسیاب و امیر فرخام الدین بقتل رسانیده بودند و ضعیف
 آنکه امیر فرخام الدین بن خوارزمشهری و امیر حزم عسکری علیه السلام میرسانیده بودند و به امید
 دو فرزند و مؤمنان و عسکری زهید که کوشش بی می کرد و امیر افراسیاب حاکم وادان در آن زمان مرده بود

گشود بدینجهت جمع کثیری باو دست ارادت دادند و کار او بالا گرفت و هوای تنه برانند
 در سر او جای که آمد و امیر افراسیاب گاه و بیگاه بزیارت سبید فوام الدین میامد و قتی سبید
 فوام الدین با فوای از خمرمان خود مواضع کرده چندین راد و کین افراسیاب نشانند و
 هماوقت که او بدیدن سبید فوام الدین میامد با همراهان بدستان اشخاص مقول گردید و
 این در سال هفتصد و شصت و یک بود پس از این مواضع مملکت مازندران از حد و در سبید
 بنصرف سبید فوام الدین برآمد و فرزندان و متعلقان امیر افراسیاب دو چلا و بودند و با
 اتباع سبید فوام الدین جنگهای سخت نمودند و آخر الامر از چلا و جلا کرده قلعه پیروز کوه
 بدست آنها بماند و امیر اسکندر پس از آن حالات خبر اساز افشاد و در ویش رکن الدین خلفه
 شیخ حسن با امیر اسکندر اتفاق نمود و خواجه علی مؤید از ایشان مؤهم شده خواست منوجه
 دفع آنها شود ایشان از فساد و واقف گردید و در ویش رکن الدین با سبید نفر از در ویش آن
 بهار س نزد شاه شجاع رفت و امیر اسکندر با هزار سوار پیش ملک غیاث الدین آمد ملک
 غیاث الدین او را عزت و حرمت تمام نمود و بجموع مردم او را انعام و مرسوم مقرر فرمود و مال
 غور بان و فوشج و چند موضع دیگر را خاص اخراجات او کرد و چون بهار در رسید ملک غیاث
 الدین با سپاهی بسیار بدورنشا بود آمد این شهر را فتح کرد و حکومت آنرا با امیر اسکندر و شیخی ولد
 افراسیاب چلاوی داد و این در سال هفتصد و هشتاد و هشت بود

در سال هفتصد و هشتاد و سه که امیر تیمور گورکانی بقصد فتح ایران از جهون گذشت و بطرف
 خراسان آمد بعد از فتح هرات و استزاع این مملکت از غیاث الدین بیعت بنشاپور و اندود و چو
 بنشاپور بر سر مرز ابو مسلم مروزی توقف نمود و خواجه علی مؤید از سبزوار بخدمت امیر تیمور
 شایسته در اینجا بار حضور یافت و چون معروف بنشایع بود امیر تیمور از من هب و سوال نمود

جواب داد الناس علی دین ملوکم امیر تیمور را بسیار خوش آمد نیک گفت چون حضرت رسول
صلی الله علیه و آله فرموده اند من برك سبئی لابن اشفاعنی و گفته اند الجماعة رحمة من
میخواهم باین مرد و موید نایل ایمند هب اهل سنت و جماعت دارم خلاصه امیر تیمور و بخواجیه علی
موند نلطافات کرده از نیشابور با سفر باین رفت

در سال هشتصد و دو که امیر تیمور مجدداً از اب جیحون عبور کرده بایران آمد و این شهر معروف
بپور شهنش ساله است خطراه امیر تیمور نیشابور و بسطام و خوار بود که از این راه بمیت از پایتخت
حرکت نمود

در سال هشتصد و چهار که امیر تیمور زاده محمد سلطان مجکم امیر تیمور از سرحدات مغولان از خراسان
بمشلاقی قرا باغ شاه بود با امیر حاجی سیف الدین از امرای بزرگوار نیشابور رسید و امیر حاجی
سیف الدین در اینجادر گذشت و بجای نیشابور سپرده شد

در سال هشتصد و هفت که امیر تیمور غریب ماوراء النهر نموده بود و روز چهارشنبه
غرة محرم که روز اول این سال است عبور نمود و در همین سال امیر تیمور در گذشت
در سال هشتصد و پنجاه که امیر شاهرخ کورکانی در روی و داع زندگانی نمود
در میان اولاد و احفاد و منازعه در گرفت و از فرامند کور و مشهور میرزا عبداللطیف
نواده او با کوه شاداغامهد علی از وجه میرزا شاهرخ نهایت بد رفتاری کرد و خود را
بجای جد امجد پادشاه دانسته بطرف خراسان حرکت نمود و در نیشابور از امرای راجعاً الد
والی هرات شکست خورده مجبوس گردید

در سال نهصد و سی و پنج بعد از آنکه حبیبخان شاموسر از شاطهماسب اول عبید خان
و کوچ خان و ازبک را در زو و باد شکست داد شاطهماسب بنیشابور آمد و قتل

مردود و بیست
 یازدهم ماهان سال
 محصله سالان و بعد
 عمر و در سنابور و در سفر
 سال و در سنابور و در سفر
 در سنابور و در سفر
 در سنابور و در سفر

در سال نهصد و نود و هفت و فاتی که شاه عباس اول در طهران مرخص بود عبدالمؤمن بخارا
 از بک نیشابور را تصرف نمود

در سال نهصد و نود و نوزده عبدالمؤمن خان بخارا آمد بر ایل بیات که در حدوده جوا
 شهر نیشابور سکنی داشتند تا آخر اغلب آنها را مقبول ساخت و در سال هشتاد و سه
 نیشابور را محاصره کرد و در برچی داخلی نموده بیار و طابا شدند و برج را خراب کرده

داخل شهر شدند

در ویش محمد خان حاکم نیشابور و میر فتح اصفهانی نفی که جمعیت کرده و در داو و بکان را
 که در به چهار ماه تمام عبدالمؤمن خان شهر نیشابور را در بند محاصره داشت بعد از چهار ماه
 کاغذی بخط شاه عباس بد ویش محمد خان رسید که آمدن شاه بخارا سال امیری محال است
 چون عبدالمؤمن خان هم مایل عساکر بود صلح کردند و در ویش محمد خان با هزار نفر از کسان خود
 سالم بفرزین رسیدند و در ازای اینچند من امیر الایمانی کلان یافت

در سال هزار و دویست و هشتاد و چهار که موکب فرخنده کوک اعلی حضرت ه ابو شاهنشاهی
 (ناصر الدین) خدا را که و سلطان غریب از اقدس و زیارت مشهد مقدس فرمود
 بود و در پنجشنبه سیم شهر صفر و در شهر نیشابور شده بعد از پنج شب توقف در این بلده
 عازم محل مقصود گردیدند

در سال هزار و سیصد که موکب منصور اعلی حضرت فو شوکت خسرو صاحب فرات
 (ناصر الدین) از خراسان و از سعادت اشران بجانب دار الخلافه طهران نهضت فرما بود
 روز شنبه پنجم ذی قعدة الحرام بظاهر نیشابور نزول احلال فرموده و روز شنبه هفتم همین

ماه اردوی معلی از این محل کوچ کرد اما رجال و علمای نیشابور بسیارند خاصه انهایی که در دوسرین

مقارن دولت عباس بن بوده اند ما شرح احوال مشاهیر اینهارا لفظ نموده درین محل درج مینمایم

ابو سهل صعلوکی

محمد بن سلیمان بن محمد بن سلیمان بن هرون بن موسی بن علی بن ابراهیم بن بشر الخنفه
الجبلی اصلاً صفهائی است ولی در نیشابور می نشست وی در میان فقهائ
شافعه از مشاهیر است محسوب میشود و در علم نفس پر و کلام و نحو و عروض و
ادبیات مهارت کامل داشته ابو الطیب فقه نیشابوری عم او ست صاحب بن عتی
میگفته ابو سهل الصعلوکی لازمی مثله و لایری مثل نفس نام ابو سهل صعلوکی در کتب
رجال و تواریخ و امثالهم جامطور و مشهور است فوتش در آخر سال سیصد و
شصت و نه در نیشابور اتفاق افتاد و انجاد در مسجدی که نماز میگذارد است مدفون
شد

ابن المنذر

نامش محمد است پسر ابراهیم و کنیتش ابو بکر از فقهائ نیشابور است شیخ ابواسحق او را
در طبقات ترجمه کرده میگوید ابن منذر نیشابوری در اختلاف علماء کاتبها تصنیف
کرده است که از هیچ دانشوری نظیر انها ظهور نرسیده و موافق و مخالف را بکتابهای
او احتیاج است از مشاهیر کتب وی در این باب کتاب الاشراف میباشد و دیگر کتاب
المبسوط فوت ابن منذر در سیصد و نه پاده بمکه واقع شده است

ابن ورقاء اودنی

محمد بن عبد الله بن محمد بن نصر بن ورقاء از فقهائ شافعه است حاکم علیہ الرحمه برای

حکایت نیشابور

او در نارنج بنشاور ترجمه منعقد کرده میگوید این در فایمکه رفت و چون مراجعت نمود
در بنشاور نزد ما اقامت گرفت و او از همدفها بود و همی بر تفصیل خود میگریست و در
سال سیصد و هشتاد و پنج از اینسرای سپنج وخت بهر و زکشد و در کلاباد مدفو
کشت و او در نه دهی است از بخارا

ابن شاهویه فارسی

ابوبکر محمد بن احمد بن علی بن شاهویه فارسی فقیه شافعی ابن بیج میفرماید وی چندی در
بنشاور مقیم شد و از آنجا بخارا رفت و دیگر باره بنشاور آمد و از بنشاور بفارس گریه
اصل او است بر فساد و فاس قاضی شد انگاه بنشاور مراجعت نموده همی بیشتر حدیث
اشغال داشت تا در سیصد و شصت و دو در گذشت

ابونضر اربانی

محمد بن عبد الله بن احمد بن محمد بن عبد الله فقیه شافعی از شاگردان امام الحرمین ابوالعلا
جوینی است و علم حدیث را از ابوالحسن علی بن احمد واحدی صاحب التفاسیر فرا گرفته
قاضی شمس الدین احمد بن خلکان میگوید ابونضر در سال پانصد و بیست و هشت در
بنشاور در گذشت

محمد بن محیی

المفتی محیی الدین الفقیه الشافعی اسناد کافه فقهها متاخر بنشاور است فقیه را بر
دعیه الاسلام ابو حامد غزالی و ابوالظفر احمد بن محمد خواری قرأت کرد و باست علمائند
امام شافعی در بنشاور وی اخصاص گرفت مردم از همه جافضد محضرا و کردند وی کتابها
تسبی و مفید ساخت را از آنجمله است کتاب المحیط فی شرح الوسیط و الانصاف فی مسائل الخلاف

یکی از فضلا عصر در مدح محبی الدین مذکور و من الشارعی گفته است

وفا للدين والاسلام محبا محبی الدین مولا نابی محبی

كان الله رب العرش یلقی علی حبیبی یلفی الدوس وحببا

در سال پانصد و چهل و هشت که تراک غریز نیسابور مسئول شد قتل عام کردند این

فقیه بزرگوار را گرفتند و دهانش از خاک بینباشند تا هلاک شد مردم در مرثیه او

شعرها سرودند از جمله ابو الحسن علی بن ابی القاسم به معنی گفته است

باسا فکادم عالم منجر قد طار فی اقصى الممالک صیبه

یا لله قل لی یا ظلوم ولا تخف مکان محبی الدین کیف تمیته

و حکیم افضل الدین خافانی شیرازی گفته

ان نبل مکرمت که نودیدی سراب شد وان مصر معدلت که شتید خراب شد

گردون سر محمد محبی بیاد داد حرمان نصیب بنجر مالک و فاب شد

ای مشرعی رو بنیاز سر که طیلسان در گردن محمد محبی طناب شد

حفه نیشابوری

ابو منصور محمد بن سعد بن محمد بن الحسن بن القاسم الطاری الفقیه الشافعی الملقب بعمدة

الدین فقیهی فاضل و واعظی کامل بود و در علم اصول مهدی طولی داشت فن شریف

فقه را در مرو بر شیخ ابوبکر محمد بن منصور سمعانی پدر حافظ سمعانی مشهور فرائض کرد

و از انجام مرو و دانتقال نمود و در آن باره بر فاضل حسین بن مسعود فراهی معروف ببغوی

صاحب شرح السنو تهذیب نلتد کرد و در مرو و در بخارا رفت و از بخارا دیگر بار

بمرو شاهجواز آمد و مجلس ندکیه و مو عظمت منفذ ساخت و بعد از یکسال برای فتنه

غریب ارق رفت و از آنجا باز در باطن و جزیره و موصل عبور فرمود مردم بنفیب و عظیم و
 سخت کروی بدند از جمله شعرها که وی در یکی از مجالس تذکیر بر فراز کرسی انشاد نموده
 ضبط کرده اند این دو شعر است

تحت صوب المزن یقرؤها الرعد علی نزل کانت تحل بهند

ثات فاعراها القلوب صبا به و عاربه العشا افس لها رد

فوت او در پانصد و هفتاد و یک هجری در شیر پراشاده است

معین الدین جاجری

محمد بن ابراهیم بن ابی الفضل السهلی الفقیه الشافعی در نیشابور می نشست و آنجا
 تدریس میکرد و تصنیف می نمود از مصنفات او یکی کتاب الکفایه است و کتاب
 ایضاح الوجیز و کتاب الفوائد وی در ششصد و سی و نه شهر نیشابور وفات یافت
 ابن فورك اصفهانی

ابوبکر محمد بن حسن اسناد متکلمین بود و در اصول و ادب نیز مهارت عجیب داشت
 و بایانی طلق و ذلق و عظمه میکرد مدتی در عراق بود و تدریس می نمود آنجا بر
 رفت و از آنجا بالتماس اهل نیشابور بدان مجتمع علماء و مردم محدثین و فقهائ و حلقه گزیده
 مدرسه بنا کرد و فریب یکصد کتاب ساخت تا آنکه وی را بغزیه درخواستند و آخر الامر
 از غزیه فصد نیشابور نموده در راه مسفوم شد و بنار پنج چهارصد و شش و شصت طوق
 سمر جد او را نیشابور آورد و در حجره مدفون ساختند از سخنان او ست که شغل
 العیال نتیجه مناعه الشهوة بالجلال فاطنک بفضیه شهوة الحرام

حا که نیشابوری

اورا حافظ ابن البیع نیز میگویند نام و نژادش چنین است ابو عبد الله محمد بن عبد الله بن محمد بن حمد و به بن نعم بن الحكم الضبی الظهمانی در عصر خود امام علمای حدیث و استناد اعظم روایات آثار بود در این فن شریف کتابها ساخته است که هیچیک را تا از زمان ظاهر دیده نشده بود مشایخ و اساتید حاکم نزدیک دو هزار کس میشود و فریب دو هزار و پانصد جزو قسایبند دارد از عبیدون مؤلفات ابن حافظ جلیل و عالم بنیل نارنج بنشاند و راست که علامه الشافعی کتاب چاپی در وصف آن از این سبک صاحب طبقات نقل نموده که نوشته است و هو التاریخ الذی لم یزعمنی نارنج اجل منه و هو عندی سید الکتاب الموضوعة للبلاد و عبد الغافر فارسی بر آن ذیل نوشته و ذهبی از مختصر کرده است و حاکم در عهد ملوک سامانی که ابوالنضر محمد بن عبد الجبار غسانی وزارت داشت قاضی نیشابور و فرار دادند و همانا از این روی وی را حاکم گفتندی و سپس بفضیلا جرجان مکلف ساختندی و بی قبول نکرد و او را در کارهای عمده بفرار و دو گاه بنی بو به میفرستادند نوشتش در نیشابور واقع شد بنارنج سه شنبه سوم صفر سال چهارصد و پنج و حمر الله تعالی علیه

کمال الدین فراوی

ابو عبد الله محمد بن الفضل بن احمد بن محمد بن احمد بن ابی العباس الضیاعی النیشابوری هم فقیه است و هم محدث و هم صوفی و هم مفتی و هم مناظر و هم واعظ و همه این هنرها اسناد بوده و تحصیل علوم در خدمت ابوالعالی جوینی جد صاحبان دیوان و وزراء مغول و در عصر عبد الغافر فارسی صاحب ذیل نارنج بنشابور و سعد بن سعید و شیخ ابواسحق شیرازی و حافظ ابوبکر احمد بن الحسن البیهقی و ابوالقاسم عبد الکریم بن یحیی قشیری و غیرهم نموده و در نیشابور و ندریس فاضل و امامت مسجد المطهر داشتند است در حق و

یکی از رجال طریقت است و در میان مشاهیر کابر مسلمین از اجله مشایخ معدود میشود
 از وی ببلخ رفت و مدتی مقیم ببلخ شد آنگاه بنیشابور آمد و آنجا در تاریخ اثنی از دین ببارفت
 کلمات حکمت یافت بسیار دارد از انجمله است که من خان الله فی السز هنک سزه فی العلانیه
 از مناجات اوست که اللهم کیف انساک و ابرس لے رب سواک اللهم لا اقول الا اعود لا فی اخر
 من یقضی العهود و لا کفی اقول الا اعود اعلی اموت قبل ان اعود بر لوج مزاران بزرگوار نوشته
 بوده اند که مات حکیم الزمان بحیث یفعل فی الزمان رحمة الله تعالی و یقضی وجهه و الحفر ینبینه
 محمد صلی الله علیه و سلم یوم الاثنین لیث عشره قبله خلعت من جمادی الاول سنه ثمان و
 خمین و مائتین

ابو عوانه

بغریب بن اسحق بن ابراهیم بن زید التمیمی بوری از حفاظ و اعصاب مسانید است در اطراف
 عالم برای تحصیل و تکمیل علم حدیث گردشها کرده در شام و مصر و بصره و کوفه و واسط و حجاز و
 جزیره و یمن و اصفهان و ری و فارس صحبت مشایخ عظام ادراک نموده است و در سیه صد و
 شانزده وفات یافت در اسفراین بخاک رفت نزد یک مقبره اسناد ابو اسحق اسفراینی ابو عوانه
 گفته است که برادر من محمد بن اسحق زمانی که در مصبصر بود من نامه من نوشت ایند و شعر را
 در آن نامه مندرج ساختند بود که

فان یخ النقیب قبل موت	شفینا النفس من مضض العذاب
وانسیقت بنا ابدی المنا با	فکم من غائب تحت الشراب

نگارنده گوید این مضمون را بفارس و سنجی زیاده اند که
 گمانند هم زنده بر دوزیم جامه کز فراق چاک شده

و کبردم عند ما پند پر ایوب از نو که خاک شده

اسحق بن اسمعیل بنشاپور

از اصحاب حضرت ابو محمد عسکری است نام او در کافه کتب رجال و مصنفات موضوعه از برای ضبط اسامی روات مسطور و مشهور میباشد و از حضرت امام ابو محمد علی السلام توفیقی مبسوط در خطاب او بصدد رسیدن و ان بزرگوار در طی آن نامه مقدس اهل بنشاپور را بر مواظبت احکام شرع و اقامت کافه فرائض و سنن تحریض و ارشاد فرموده است لکن آن توفیق مبارک بطولها در کتب مجالس فاخر سعید شهید نورالله النیری رضوان الله علیه ثبت افتاده

ابراهیم بن عبید بنشاپوری

از بکار اصحاب ما معاشر اثنی عشریه است علما امامیه احوال او را در تمام کتب رجال آورده و شرح داده اند و حضرت ابو محمد عسکری سلام الله علیه در توفیقی که بنام اسحق بن اسمعیل صادر فرموده از ابراهیم بن عبید یاد نموده وی را بشرف و کالت منصوب داشته است و در کتاب مختار توفیقی دیگر از آن بزرگوار در کتب ابراهیم مذکور منقول و مسطور میباشد و خطاب این توفیق بعبدالله بن حمد و نیز بهمنی است

سید اجل ابو جعفر علی بن جعفر بن حسین بن فداه موسوی

رئیس اهل خراسان معدود و همیشه مسکن و موطن او بنشاپور بوده است ضیاع و عقار و احشام و اموال بسیار در خراسان داشته و در شاه سمرقندی در زندان میگوید که ابو جعفر علی بن جعفر موسوی را از وی تعظیم رئیس خراسان نوشته اند و سلطان سنجار و ابرار در خوانده بود و ادیب صابر شاعر که از افاضل شعر خراسان است در سنایش وی مضامین غزل سروده سه فصد از مدایح ادیب صابر در حق شریف مذکور در مجالس فاخر سعید شهید نورالله مسطور است

حسین بن علی بن زید

حسین بن علی بن زید بن داود بن زید بنسبوری ابوعلی کنیت دارد و بلبغ صابغ مشهور است و از کار محمد بن عیسیٰ سلطنت سامانیان و از اجلة علماء مملکت خراسان بشمار میآید حاکم ابو عبد الله بن البیہق کہ در جہ اشہار و اعتبار او در میان اہل حدیث محتاج بیاز نیست از شاگردان اوست و همچنین ابو عبد الله بن منہ و شرح احوال او در تاریخ نسا بوردی مسطور گردید و شیخ شہاب الدین باقوت حموی در معجم البلدان ترجمہ او را برادر فرمودہ میگوید الحافظ الامام ابوعلی الحسن بن علی النسا بوری الصابغ وی در طلب علم حدیث از رجالین و طوافین محسوب میگردد و در فن شریف خبر کتاب ساخت و تصنیف نموده ولادت وی در دیلمست و هفتاد و هفت روی دادہ حدیث بسیار از ابو بکر بن خرمیہ و عبدان جوالبقی و ابوعلی موصلی و احمد بن نصر حافظ و حسن بن سفیان و ابراہیم بن یوسف ہنجانی و ابو حنیفہ و زکریای ساجی و غیرہم شنودہ و با سماع ثلثی نمودہ و جمیع دیگر کہ ہم از مشایخ او محسوب میگرددند خود از وی احادیث اخذ کردہ و مکتوب و مدون داشتہ اند مثل ابو الحسن بن جوصا و ابو العباس بن عقیقہ و ابو محمد صاعد و ابراہیم بن محمد بن حمزہ و ابو محمد غسال و ابوطالب احمد بن نصر حافظ این جماعت ہم از مشایخ ابوعلی حسین بن علی میباشدند و ہم از وی حدیث نوشتہ اند و اما کسانی کہ از این بزرگوار اخذ حدیث کردہ و روایت گرفتہ اند از ایشان است ابو عبد الله حاکم نسا بوری مشہور بان البیہق و ابو عبد الرحمن سلمی و ابو عبد الله بن منہ و ابو بکر احمد بن اسحق بن ابوب ضبیعی ہم از افرادین وی معدود میگشت ابو عبد الرحمن سلمی گفتہ است کہ دار فطمی را از حال حافظ ابوعلی حسین بن علی سؤال کردم گفت مہذب امام یعنی حدیث او مقبول و خود

از نوهم کذب و غلط و وضع پیراسته و شخصی است پشوا اهل حدیث و شیخ ابو عبد الله
 بن منده میگوید در مقام اختلاف احادیث با ثقات و استحکام و حفظ ابو علی حسن
 نیشابوری کسی را ندیدم و حاکم در تاریخ نیشابور میفرماید حسن بن علی بن زید ابو علی
 نیشابوری حافظ در ضبط اسناد و منون اخبار و درجه و رتبه و وثاقت و کثرت احوال
 در طلب این فن شریف بگانه عصر میباشد اشهر او بمشرفی مثل انتشار ذکر و شایع حدیث
 او بمغرب است در مذاکره علماء و مباحثه ائمه و کثرت مضامین بر جمله مقدم میباشد و
 با وصف تقدم در این خلال کریم و منرا پای شریفه در نیشابور یکی از عدول مقبول
 الشهاده مسلم العداله معدود بود خود در بلد نیشابور و در هرات و سوا و جرجان و
 مرو و رودری و بغداد و کوفه و واسط و اهواز و اصفهان در طلب علم حوالان کرده
 و در همه این بلاد اسماع حدیث نموده است و هم بشام رفته و آنجا حدیث نوشته و در
 مملکت مصر نیز اسماع فرموده و در مکه معظمه از فضل بن محمد جندی کتاب اخبار
 کرده است هم ابو عبد الله حاکم در جای دیگر میگوید که شیخ ابو علی حسن بن علی بن زید
 نیشابوری از دیار مصر به بیت المقدس بازگشت و از آنجا ناره اخری بحج رفت و از مکه
 بشام مراجعت نموده و ارد بیت المقدس شد و از راه شام بدار السلام عود فرمود بر
 حال که در ضبط و حفظ عجوبه عصر بود و از ائمه علم حدیث احدی فوه مذکره او ندانست
 اندکاه از عراق بخراسان آمد و بموطن اصل که شهر نیشابور بود وارد کرد و در نیشابور هم
 از حافظان مملکت بخود هیچکس را قوت ذکر و قدرت حفظ بمقابله وی و فائز نبود پس در
 نیشابور اقامت جست و بمصنف کتب و جمع شاخ و ابواب و عناوین اشغال گرفت
 از شیخ ابو یکر محمد بن عمر جابی شنیدم که گفتی حسن بن علی بن زید نیشابوری در این علم

شریف و فن مبارک اسناد من است در سال سبصد و سی و هفت بشهر نیشابور مجلس املا
 حدیث برای او منعقد گردید و آن بزرگوار مفارن جلوس در صدر دست املا شصت
 سال داشت پس همه مجدث گفتن و املا اسانید فرمودن و مصنفات خود و احوال و تراجم
 و تراجم مشایخ شرح دادن مشغولی داشت نادر عشا هم چهارشنبه پانزدهم شهر جمادی
 الاولی از سال سبصد و چهل و نه وفات یافت بسز هفتاد و دو سال و مدفنش در مقبره
 باب معمرانفا و افناد رحمته الله علیه

مهر مخنوم

قاضی نور الله میگوید وی از سادات اطهار مدینه طیبه است جدش امیر بهاء الدین
 بفرزداد است مشهد شریف رضوی بخراسان آمده و نیشابور متاهل شد و مهر مخنوم
 دو انجام آورد کرد بد و صحبت امیر قاسم انوار رسید و بیضیه باطن کوشید اهل خراسان
 با وی اعتقاد تمام بود و اکثر امیرزاد های خراسان صحبتش می یافتند اشعار لطیف از آن
 سید شریف در منافع شاه اولیا علی الحقیقه و الثانی نظر رسیده و میر قاسم انوار دو
 وفات او مرثیه ساخته است بدین مطلع

مهر مخنوم سفر کرد و وداعی فرمود همه دلهای غمناک بغراقش فرسود

شیخ ابواسحق اسفراینی

ابراهیم بن محمد بن ابراهیم بن مهران از اجله فقهاء شافعی است دو کلام و اصول از اسانید
 معدود میشود کافه مشایخ نیشابور ایند و فن را از او آموختند حاکم در تاریخ نیشابور
 و عبد الغافر در سیاق و ابن خلکان در وفیات و غیر هم فی غیرها احوال او را بیان نموده اند
 کتاب جامع الحلی و الزد علی المحدثین از مصنفات او و در نهایت اعتبار و اشتهار است

همیشه از وی کرده که در نیشابور بمیرد تا همه اهل نیشابور بروی نماز گذارند از فضل
در سال چهار صد و هجده روز عاشورا در نیشابور وفات یافت کالبدش با سفر این
نقل شد

ابوبکر بهمنی خسر و جردی

احمد بن حسن بن علی بن عبدالله بن موسی از فقهائ اعظام شافعی و از حفاظ خراسان
و در حدیث از اجلاء اصحاب حاکم ابو عبدالله ابن البیج بشمار میرود و در فون دیگر بر این است
و از فونی دارد در طب حدیث جغرافی و جبال و حجاز و اطراف خراسان و غیرها و فقه است
تصنیفاتش بهزار جزو میرسد او اول کسی است که بنصوص امام شافعی راجع کرده از مشهور
تصنیف وی سزکبر است و سزکبر در لآل السنوه و شعب الایمان و در چهار صد و پنجا
و هشت بشهر نیشابور در گذشت و کالبدش به بهمنی نقل شد

شایخ مفتی نیشابوری

ابو اسحق احمد بن محمد بن ابراهیم دو قرن نفسیر بگانه روزگار خویش بود نفسیر کبری وی از متاکتب
این فن شریف بر همه مقدم است و کتاب العرائس در فصوص اینهاست اشهار و دارد در سال
چهار صد و بیست و هفت بقول سی و هفت از دنیا رفت

مسلم بن الحجاج بن مسلم الفشیری صاحب الصحیح

از ائمه علم حدیث است اهل سنت و جماعت بعد از کلام الله مجید کتاب صحیح بخاری و مسند او
مسند بخاری نمیدانند حافظ ابو علی نیشابوری میگفته است ما تحت ایدیم السماء اصغر من کتاب
مسلم فی علم الحدیث مسلم و بخاری هر دو از شاکر از احمد بن حنبل میباشدند باری شهرت
مسلم در میان اهل اسلام و اعتبار از صحیح در میان اهل سنت مسلم است و از غایت ظهور و ضرورت

لبط و شرح در ترجمه او نیست فوتش در فهرست برادر خارج بنشأ بود بنارنج دو بیت شد
و یک درس پنجاه و پنج اتفاق افتاده

محمد بن محمد الذمیلی النشأوری

از اعیان حفاظ اسرار است بخاری و مسلم و ابود و دو زمندی و نسائی و ابن ماجه کرامته و
استبداد صاحب صحاح و مساند میباشد همه از محمد بن محمد اخذ حدیث کرده اند ما بین او و مسلم
بن حجاج در باب بخاری صاحب صحیح از جهه مسئله خلق و حش عظیم روی داد فوت وی در
دو ست و پنجاه و هشت و بقول هفت و بقول دو علی الاختلاف اتفاق افتاد

میدانی صاحب کتاب الامثال

ابوالفضل احمد بن محمد بن احمد بن ابراهیم در عالم لغت و فون ادب با زائمه مشهور بن معدود
میشود در محضر ابوالحسن واحدی صاحب تفسیر اختصاصی خطیر داشت کتاب امثال و کتاب
سای الا سابی از آثار معتبره اوست فوتش در پانصد و هجده بنشأ بود روی داده و در باب
میدان زیاد که نسبت وی بدانجا است مدفون گردید

ابن راهویه مروزی

ابو یوسف اسحق بن ابی الحسن ابراهیم بن محمد از معتبرین روایان و نقل اخبار و حفاظ حدیث
و ضبط مساند است او را یکی از ائمه اسلام می شمارند با امام شافعی در مسئله بیع خانهای مکه
مناظره کرده شیخ فخر الدین رازی صورت از میا حشر و ادب کتاب مناقب امام شافعی نقل نموده است
ابن راهویه در آخر عمر ساکن نیشأ بود و در سال دو بیست و سی و هفت و بقول هشت و شصت

زینب شعری

دختر ابوالقاسم عبدالرحمن بن الحسن بن احمد بن سهل اسلاف وی اصلا جرجانی میباشد و

مدنشاوورسکی گرفته و بنب از او بات اخبار و حفاظات انا و است خدمت اعیان مشایخ
عظام و محدثین کرام و سپیده و اخذ حدیث نموده است فاضلی بن خلکان از او اجازه داشته است
فوت او در ششصد و پانزده در دینش او را فناده

ابوالفتح ارفغانی

سهل بن احمد بن علی فقیه شافعی خدمت جمعی کثیر از بزرگان علما و عرفا و رؤسا و مشایخ عراق
و حجاز و جبال صحبت داشته و تصنیفات نموده فتاوی ارفغانی که مشهور است با و انساب دارد
فضائل ارفغان را بوی تفویض کردند فاضل با اشاره شیخ الوقت عارف کامل حسن بیانی
بر آن مناظره و جدل کرد و از فضا و حکومت نگاره گرفت و در چهارصد و نود و نه از دنیا رفت و
اربابان بلوکی است از نواحی نیشابور

ابوالطیب صعلوکی

سهل بن محمد بن ساهمان نیشابوری فقیه شافعی پسر ابوسهل صعلوکی است مفتی نیشابور بود
و در مجلس املا و افتاد و وی فزون از پانصد مجله نهاده میشد فقها نیشابور هم از او اخذ فقه
و حدیث کردند چون پدرش دو گذشت ابوالنصر بن عبد الجبار با وی ایندو شعر بتسلیم برنگا
شیخ

که

من مبلغ شیخ اهل العلم فاطبة عنی رساله محزون و آواه

اولی البرابیحصر ممحنا من کافیهام و فیهما عن الله

فوتش در محرم سپیده و هشتاد و هفت و بقول ابویعلی خلیفه صاحب کتاب ارشاد اول سال
چهارصد و دویست داد

شیخ ابو محمد جوینی

عبدالله بن یوسف بن عبد الله بن یوسف بن محمد جویند و امام الحرمین است در تفسیر و
 فقه و اصول و عربی و ادب از ائمه عصر شمار سبقت ادبیات و در جوین خدمت پدرش
 ابو یعقوب یوسف بن عبد الله خواند آنگاه بنیسا بور آمد و بر ابو الطیب معلوکی نامد که
 و از آنجا مرورفته در حضور ابو بکر فثال مروزی تکمیل قون شرعی نمود و در چهار صد و
 هفت بنیسا بور بازگشت و بتدریس و فوای مقصد شد پسر امام الحرمین از جاعنی است
 که در محضر وی فراراه افتاده اند تفسیر کبیرا و که بر انواع علوم اشمال دارد و بنصره و نذکره
 و مختصر المختصر و کتاب الفرق و الجمع و غیرها از کتب مصنفه اوست در شرعیات و در
 چهار صد و سی و هشت از سرای فانی بحال جاودانی در گذشت

ابو سعید منولی

عبد الرحمن بن ابی محمد مامون بن علی از فقهائ شافعی بنیسا بور است در اصول و خلاف و فقه
 فوی داشت بعد از فوت شیخ ابواسحق شیرازی تدریس مدرسه نظامیه بغداد بکند بو
 فرار گرفت و از پس عزل او ابو نصر بن صباغ صاحب شامل را حادث دادند و لادش در بنیسا
 روی داده است و فوتش تاریخ چهار صد و هشتاد و هشت در بغداد افتاده

امام الحرمین

ابو المعالی عبد الملك بن الشیخ ابی محمد عبد الله بن ابی یعقوب یوسف الجونی الفقیه الشافعی
 در عصر خود عالم فقه شافعی بود و لا مطلقا و در اصول و فروع و ادب و غیر ذلک بنز
 نفعن داشت در طلاق لسان و توسع دایره عبارت بتی عجیب بود که گویند چندین درس
 منوالی همگی گفتی که هر کدام در چند ورق کجیدی و از آغاز تا انجام اصلا توقف و نانی در کلام
 او بنفاد ی از حافظ ابو جعفر و ابی است که گفته از فقیه اعظم شیخ ابواسحق شیرازی مد

نظامه شنیدم که ابوالعالی جوینی فرمودی بامفید اهل المشرق والمغرب است ایوم امام
 الاثمه بن ابوالعالی جد خواجه شمس الدین صاحب دیوان و خواجه عظاملك صاحب تاریخ
 و از حافظ ابونعیم صنفها بزم صاحب حلیه الاولیا اجازه داشتند از بطنها تا و یکی شامل است
 در اصول دین و برهان در اصول فقه و تلخیص التفریب و العقیقه النظامیه و مدارك العقول و
 معنی الخلق فی اخبار الاحق و غنیة السیر شدین چون در نیشابور بمرض بود و بخوردند او را
 بغیرت باشند از اعمال نیشابور که با عدل هوا و خفت مأموصوف و معروف بوده حمل دادند
 و انجاد و گذشت پیر جنازه او را شبانه شهر آوردند و بامداد در خانه خویش دفن کردند
 انگاه بعد از چند سال بمقبره الحسن علیه السلام مثل نموده انجاد و قریب مقبره پدرش
 بخاک سپردند در روز وفات وی مردم نیشابور و از راهداران رسیدند و منبر او را در جامع
 بشکستند و مانند ایام بغزی ان بزرگ اسلام بنشستند گویند در روز انفعال وی بچو
 خوشا اگر دانش فرب چهار صد بشمار آمدند و انجماعت جمله محارب و افلام خود شکسته تا
 بکمال برهنه منوال بسوگواری و غزا داری میگذرانیدند

ابو منصور شاعری

عبد الملك بن محمد بن اسمعيل نیشابوری از احاطه اسانده ائمه ادب و مشیدین قواعد و فنون
 لغت عرب است کتاب یتیمه الدهر فی محاسن اهل العصر که بکبر و احسن و اجمع مضامین و
 میباشد بر مراتب مهارت و خبرت وی در این فنون کافی است نصر الله بن فلاس شاعر
 اسکندری در وصفش از گفته

ایات اشعار الیه
 ابکا و افکار قدیه
 ما تو او عاشت بعد هم
 فلذا سمیت الیه

ودیکرا آثار کلاک اعجاز سلاک و کتاب فقه اللغة است و سحر البلاغه و ستر البراعه و من غایبه
المطرب و مونس الوجد اشعار و سحر کردارش بسیار است و فوئش در چهار صد و بیست و نه
واقع شد

شیخ ابوالفاسم قشیری

صاحب الزیاده عبدالکریم بن هوان بن عبد الملك در فقه و تفسیر و حدیث و اصول
و ادب و شعر و کاتب و علم بنصوف علامه عصر خویش بود ما بین شریعت و طریقت راجع نمود
صورت و معنی ظاهر و باطن هر دو را استوار داشت در او اتل حال صحبت شیخ ابوعلی دقاق را ادراک
کرد و سرسپرد و ارادت و وزید و در سلوک بدرجه عالی رسید کتاب تیسر در علم تفسیر
و رساله در رجال طریقت بیاد کار گذاشت در کار فروسخت و استعمال سلاح بد بیضاد داشت
با خزنی در دمه الفیضه بالفقه عظیم در سنایش وی نموده میگوید لو رفع الفیضه صوب
تحدیر هلاک و لو ربطا بلهیر فی مجلس کتاب فوئش در چهار صد و شصت و پنج بهتر نیشا بور
اتفاق افتاده

شیخ ابونصر قشیری

عبدالرحیم پیر شیخ ابوالفاسم عبدالکریم است در علوم فال و حال و مجالس تحدیر و نذیر کماله
پدر بزرگوار خود بود چون بعد از تکمیل مراتب در حضرت امام الحرمین بقصد حج بیت الله از
نیشا بور حرکت کرده وارد دوات السلام شد و مجلس و عظمی در مدرسه تئامپور و باطشیخ
الشيوخ برای او منعقد کردند که عالم فاضل و علما و ارکان وقت حقی شیخ ابوالحسن شیرازی
حاضران مجمع حافل میشدند و ابونصر در حق اشاعره سخت تعصب پیور زید و بلخا بلهیر خاصه
فوی میکرد لاجرم در بغداد فتنه شد بدید بدامد حتی از طرفین جاعفی بقتل و سپیدند

تکین غوغا را یکی از اولاد خواجه نظام الملک برنشت و فتنه را فرو نشاند خواجه خود
مقارن انحلال دراصفهان سپید چون از ماجری مستحضر شد شیخ ابو نصر را باصفهان
طلبید و اکرام تمام کرد و با هرگونه اغراض بنشاپورش بازگردانید و او در سال پانصد و
چهارده وفات یافت

حافظه عبدالغافر قادیانی

ابو الحسن پسر اسماعیل بن عبدالغافر صاحب سیاق که ذیل تاریخ بنشاپور است از ائمّه جدّه
و عربیت و فقه معدود و همیشه بر امام الحرمین شاکردی کرده و او در خرفاده شیخ ابوالقاسم
فهری است از جدش ابوالقاسم و جدّه اش فاطمه بنت شیخ ابو علی دقاق و مادرش آمنه بنت
بنت شیخ ابوالقاسم و همرد و خال مفضلش ابو سعد و ابو سعید پسران شیخ ابوالقاسم فهری
دو حدیث نقل نموده از بنشاپور بخوارزم و فتنه و از بخوارزم بغزنه و از غزنه به هند و در هر جا
بافاضات و افادات میگذرانید حافظیت در پانصد و بیست و نه بنشاپور و بخوارزم
در گذشت

قاضی ابوالحسن جرجانی

علی بن علی دانه ز فقیه و ادیب و شاعر است او را شیخ ابواسحق در طبقات و ابومصطفیٰ
در بقیع ترجمه کرده اند این شعر از وی است
يقولون لي فيك انقباض وانما رؤا وجلاهن ووفى الذل احجما
اي الناس من دناهم ومان عندهم ومن اكرمهم غزه النفس اكبر ما
حاكم ابن ابي نعيم كفا است كروى در سال سبصد و شصت و شش بنشاپور وفات یافت
واحدی مفسر

ابو الحسن علی بن احمد بن محمد بن علی بن مؤید اسناد ثقات و مفسرین عصر خود بود و در قبول
نصایف و اشتهار و اعتبار کتب و آثار بیخیز داشت بسیط و وسبط و وجیز و کتاب
اسباب النزول و کتاب التجریه فی شرح اسماء الله الحسنى و شرح دیوان ابی الطیب که جمله از عین
مصنفات امام اسلام است و آثار کرمه و بی بی باشد غزالی اسمی کتب ثلاثه خود را که بسیط
و وسبط و وجیز است از وی فرا گرفته فوتش در سال چهار صد و شصت و هشتاد و شش
نیشابور اتفاق افتاده

شیخ ابو حفص

عمر بن مسلم حداد نیشابوری و فاش در دین و بیست و شصت و شش واقع شد بعد خلافت
المعتد علی الله از کلمات او است که (جو عمری انصاف داد از است و انصاف نفوسان و از
معصیت که از این چنانکه از نبی مراد

شیخ ابو صالح

حدود بن احمد فصاح نیشابوری فوتش در دین و بیست و هشتاد و بیست و یک روی داده در زمان
معتد خلیفه از سخنان او است که (هر که دو سپهرت سلف نکرد و بینه صبر خود معترف شود و
عمل از این دو جهت مردان باید

شیخ ابو حمزه خراسانی

اصلاً و اهلاً نیشابوری است در دین و بیست و نود و زمان مکفی خلیفه فوت شده از کلمات
وی است که (هر که دوستی مراد و خدا و کبر و حق تعالی دوستی دنیا از دلش بیرون برد

ابو سعید خراسانی

پیر ابو عثمان است در علم و ورع و حسن طریقت از مشاهیر علمای خراسان و معانیست رجال آن

سامان بوده در علوم شرعیه کتبهای بسیار ساخته و در آخر عمر پرورش فضا و در باب حال

و هنر و تحصیل معاش از عمل فلان و کتب بدخویش میکرده است

شیخ ابو محمد مرعش عید الله بن محمد

از بکار صوفیه است و بسیار عظیم الشان صحبت چند بغدادی را در و بافته با وی گفتند فلان

بیشتر علی الماء گفت عندهی مخالفه الهوا اعظم من الشیء علی الماء گفتند فلان بر هوا سیر میکند
گفت اگر ادبی هوای او و دیگران که در هوا رود

شیخ معین الدین قاضی الفضائل

محمد بن محمود بن ابی الحسن نیشابوری صاحب غریب الفرائد است

شیخ ابو جعفر نیشابوری

از مشایخ قطب راوندی و صاحب کتاب بحال است که این شهر آشوب در منافع کثیر از آن نفع

میکند و از علما شیعیه است

شیخ ابو محمد

عبد الرحمن احد بن الشیخ ابی الفؤح رازی خواجه پدر و پسر هر دو از علما شیعیه میباشند

نفسر شیخ ابو الفؤح مشهور است و فرزند دانشمند او صاحب باض العلماء از رجال نیشابوری

امامزاده محمد مشهور و محروق

دو خارج شهر نیشابور صاحب فقه و بارگاه و سخن و سایر ملحقانست جناب مستطاب

شریع بنما فخر الافاضل و دخیل الماثل میرزا عبدالرحمن الفارسی مولد او محمد و الشهد

محضر او شهدا مدرسی اول استثنائیه مقدسه و ضوئیه زاده الله کرامت و فرزند کر خضر تشریح

تاریخ تألیف این نامه شریف مختلف کافر از باب استفاده است و مندرج جمیع صاحب

استفاضه چنین استظهار نموده که همانا این بزرگوار از احفاد حضرت سید سجاد صلوات
الله و سلامه علیه و پس زاده زید شهید است

میفرماید سید احمد زیدی اردکانی که از معبرین کتابین بشمار میآید در کتاب شجره
الاولیاء که بطور تشجیر تألیف و تحریر شده دو میان فرزندان بلافاصله حضرت سید سجاد سلام
الله علیه زید شهید را نوشته که معروفست و از برای زید چهار فرزند ذکر کرده اول
محمد دوم یحیی سیم نهر یحیی (واحد همام لقب بابی علی) چهارم حسین الملقب بذی
الدمعه و در بیان احوال حسین نوشته است کنیتش ابو عبد الله و لقبش ذوالدمعه است
بجهت آنکه بسیار بگریست گویند و از عمر او اکثر بگنا اینا شد سید جلیل عظیم شیخ
اهل خود و کریم بود و در لسان و بیان و فهم و علم و فضل او را از رجال بنی هاشم میشمردند
و از حضرت امام جعفر صادق (ع) روایت بسیار روایت نموده است در سال یکصد و سی و
چهار هجری وفات نمود و فرزندان حسین ذوالدمعه را سه نفر نوشته علی و حسین و یحیی
و از آن هر کدام مختصری بیان نموده و بعد از آن نوشته است که (در یکی از مشجرات معتبره
بنظر رسید که ذوالدمعه را پسری دیگر محمد نام بود مادرش ام ولد و ستماء بماند که و در
نیشابور شهید شد و قبرش در اینجا است و اعلم عند الله تعالی) از این فرزندان اما فراده
واجب العظیم محمد الملقب بالحرف بن الحسین الملقب بذی الذمه ابن زید الشهید بن علی
بن الحسین بن علی بن ابی طالب صواب الله و سلامه علیهم اجمعین خواهد بود و بطوریکه
از کتاب معلوم میشود باجمعی از فرزندان و فرزندان زادگان زید همان معامله زید از
شهادت و احراق جد مجری شده است همانا با اما فراده محمد هم پاد همین و فشارش را میباید
فلذا لقب بالحرف و الله اعلم انتمی کلام الفاضل الحق المحدث الفاضل الشیخ کتفلا عن خطه العزیز

رضی الذین نشأ بوری

پیشوای علمای عهد و اسناد اسانده عصر خویش بود اصل او از نیشابور است و خود در بخارا
سکنی داشت و بر مذهب ابوحنیفه مہر فت و چهار صد فقہ فاضل در مجلس در تشریف
ذکر باین محمد فریونی صاحب آثار البلاد و سگوید انہ سلك طريقہ لم یسلکھا من کان قبلہ
علم مناظرہ پیش از رضی الذین مذکور رضی نداشتند است او برای این علم ضبط و ترتیب گشت
و باینجهت شاگردان او بر جمیع علمای فوق یافتہ و تقدیم جستند

شیخ ابو عثمان

سعد بن اسماعیل حیري وفاتش در نیشابور سال دویست و نود و هشت در خلافت مقتدر
افساده از سخنان او است کہ (هر کہ سنت را بر خود میگرد حکمت گوید و هر کہ هوا را بر خود میگرد
کند بدعت گوید)

ابو علی حسن

بن مظفر نیشابوری خضر پراغوی از مشایخ علامہ و مخیر است مؤلفات مفید دارد از انجمله است
تہذیب دیوان الادب و تہذیب اصالح المنطق و ذیل تہذیب التہذیر و دیوان شعر در ادب
او بحث عنصر و جزالت و منظوم است و سنان است

علی بن احمد بن محمد بن الغزال النیسابوری النحوی المفسر شیخ عبد الغافر در سیاق میگوید
وی در خدمت ابو نصر ریاشی فراواند و طریق تصوف گرفت و در نحو و فرائد کاتبها است
ساخت و در آخر عمر اختلالی بهم رسانید و در شعبان سال پانصد و شانزده وفات یافت

میزان محمد اخباری مشایخ نیشابوری مقبول

در فطر اطلاع و سبب تتبع و کثرت فضایل اعجوبه عصر خود بود و بعلماء عهد خافان مغفور
 فتحعلی شاه تاجار و نه بنام می آورد لایها با فقه اجل شیخ جعفر نجفی صاحب کشف الغطاء
 رضی الله عنه مکاتبات ناسزا و ادعای کتاب و رجال وی بنظر سبیده از سایر کتب علماء این فن
 بجهات چند ممتاز است در اینجا خویشین ترجمه را نموده میگوید محمد بن عبد الله بن عبد الصلح
 ابوالحسن المعروف بالحدث الاخباری الأسر بادی جد النسابوری والد الهندی مولدا
 الشامدی تلامذته هذ الکتاب له بد طول فی الکلام والألفاظ والمحدث والفقه و
 الأصول وعلم التطبيق والمعارف واللطائف له ثمانون مصنفاتی فون عقابیه ونفلیه وشهودیه
 انکاه تصنیفات خود را شمار میدهد و معلوم میشود که فاضل سیاحت فرزان و مستبحری حقیقت
 بکار نبوده است

و سپس مینویسد که عاصرا بالمظفر جلال الدین عالی کمر المعروف بشاه عالم الشهودی الهندی و
 ابنه محمد اکبر شاه الثاني والسلطان مصطفی والسلطان محمود العثماني وقدم البلاد العجمیه فی
 دولة السلطان محمد خان الفاجاری. وله السلطان فتحعلی شاه الفاجاری وقد مضی من عمره الى
 الآن اربعون سنه وهما نانا یا نرذه سال دیگر زند بوده است و در سن پنجاه و پنج سال بحکم
 سید مجاهد محمد بن علی اعلی الله مقامهما در کاظمین بدست مردم غوغائی قتل گردید
 نظام الدین مفسر نیشابوری

حسن بن محمد بن الحسن وی را نظام اعرج میگویند نفسیر او مشهور است و بطبع رسیده
 و همچنین شرحی که بر شافیه ابن حاجب نوشته است مکر و طبع شده و در این عهد داخل
 کتب در سینه محسوب میشود و کاتبی دیگر مستحق بیباک تاویل نوشته و رساله در علم حساب و
 کاتبی در اوقاف قرآن و شرحی بر مدکره خواجهرضوان الله علیه دارد اصل عشرت وی از بلاد

قام است و بدو خود در نیشابور وطن گزیده برده و معاصر کورکانها است و در حد و هشتصد
پنجاه از هجرت نفسیر کبر خود را با انجام رسانیده

شیخ ابو محمد

عبدالله بن مبارک در سبحد و سی بعهد متنفی در نیشابور فوت شد از سخنان او است
که در بنیاد دین است و کاره او آخرت و کشتی او تقوی هر که درین کشتی نشیند غرق شود

شیخ ابو عمرو

محمد بن ابراهیم زجاجی نیشابوری در سبحد و چهل و هشت بعهد مطیع خلیفه در گذشت
میگفته است هر که سخن گوید از جانی که انجام زبیده است سخن او فتنه مستمع باشد

فضل بن شاذان

بن الخلیل ابو محمد الازدی النیشابوری نجاشی علیه الرحمه میگوید پدرش از اصحاب بوس بود و از
حضرت ابو جعفر ثانی و قبل حضرت ابو الحسن رضا سلام الله علیهما روایت کرده و فضل شهر
از آن است که ما وی را معرفی کنیم کشتی رحمة الله علیه گفته که فضل یکصد و هشتاد کتاب
تصنیف نمود و نگاه نجاشی از کتب فضل آنچه را که بدست افتاده است شمار داد ابو الحسن
بن ندی گفته که عبدالله بن طاهر بن شاذان را از نیشابور نفی نمود و تبعید کرد و عقبت
او را در حق شیخ بن صد و سلف تقایش نمودند گفت ابو بکر را دوست میدارم و از عمر
بیزارم گفتند چرا گفت از این که عباس را از شوری خارج ساخت چون عهد بنی عباس بود
این شخص باعث خلاص وی شد بعضی بفضل بن شاذان نسبت داده اند که میگفته است
وصی ابراهیم خرمین وصی محمد و هم بوی اسناد نموده اند که پنجم فایل بود و از این دعوتیده
فاسد امام وقت بروی خشم داشت ولی محبة من از اهل رجال این سخنان را در حق فضل داخل

فضول دانسته و او را از جمله ثقات فحول نگاشته احادیث و روایات قرن قبول گرفته اند
بدلا بچند از جمله قول معصوم که فرمود رحم الله الفضل باری فضل مفارن فوت خود در
روسنای بهیق توقف داشت چون خبر خواجه رسید از بیم نکات ایشان حرکت کرده و چینه
شد بد از خثوث سفر و وجودش پدید آمد و در وقت که سال دویست و شصت بود
دینار ابد رود نمود

جوهری

صاحب صحاح اللغة از ائمه لغت و مشاهیر علمای اسلام است در کتاب الاشارة الموقفة
فی ذکر علمای الدولة البویه و او را چنین ترجمه کرده است که هو ابو نصر اسمعيل بن حماد
الجوهري الفارابي وی خواهرزاده شیخ ابواسحق فارابی صاحب دیوان الادب است و
جوهری در ذکا و فطانت از اعاجیب روزگار بود اصلاً از فاراب ترکستان است و در
علم لغت و ادب تمام عصر خویش بود و در حسن خط نیز از اساتید خطاطین پیش او بیامد
میان خط او و خط ابو عبد الله محمد بن علی بن مفصله فرقی بین نمیکداشتند و در اصول
نیز از فرسان میدان کلام بود در تصحیح لغت عرب دیار ربیع و مصر را گردش کرد و بحجاز
رفت و با عرب عاربه حجازی بالمشافه لغت نازی را بوزید و در عراق خدمت ابو علی
فارسی و ابوسعید سمرانی تحصیل نمود و بعد از سافرات بسیار بدامغان وارد شد
و ابو علی حسین ^{علیه السلام} که از اعیان کتاب العهد بود وی را اکرام کرد و احترام گذاشت و برون
شاکردی نمود و نگاه او را بنیشا بور و انر ساخت و جوهری در نیشا بور بنصفین و ندر
و تعلیم خط همی مشغول بود تا در سال سیصد و هشتاد و شش وفات یافت و بقوله
در سیصد و نود و دو و از آثار او گذشته از صحاح اللغة کتابی است در عروض موسوم بمرصع

الورفر و کتاب المفدمه و درخواز مجاشعی منقول است که گفته جوهری و از فرج باب
 بنصیف صحاح و سواس و اختلال و در شاعر و احوال بهم رسیده و میگفت و در دنیا
 کاری کردم که پیش از من احدی نکرده بود و در آخرت هم کاری خواهم کرد که احدی نکر
 باشد و یک روز و مصرع در بهمن و بسیار خویش بر بند همی گفت که اینها دو بال
 من است و با اینها طیران خواهم کرد پس بدینحال بفرز بام خانه شد و از آنجا با هنک پیروز
 خویشین را بر زمین افکند و در گذشت و شعر اقصی میگفت و بطرفی پیک میبست
 و صحاح و انا باب صاد پیشتر از سواد بیاض نبرده بود بعد از رحلت او ابواسحق ابراهیم
 و ذاق از باب صاد نیز پیش کرده و در چند بن مقام بخط او نقل است

اسناد ابو علی دقاق

امشرح است پیر محمد در نیشابور میبود و در فن خویش که نذکریم و طریقه تصوف است
 زبان فصیح داشت اگر چه خدمت مشایخ بسیار رسیده و با نیتش در اوداد بنصر آبادی
 حالات او در کافه کتب رجال صوفیه شرح داده اند و فوتش در نیشابور بنابر آنچه ذی بعد
 پانصد و چهل و پنج اتفاق افتاده

فاطمه نیشابوری

الحاق وی بر رجال نیشابور از قبیل الحاق حضرت مریم است بقائنین اسم این زن در تفک
 الانس مذکور است عرفا او را دارای مقام ولایت دانستند و از قدمای اهل ایقان که در قمر
 خراسان سکنی داشته شمرده اند با فاطمه العارفین ابو یزید بسطامی و ذوالنون مصری
 معاصر بوده است چندی در مکه معظمه زاده الله شرفا و درت داشتنه و از آنجا به بیت
 المقدس رفت و باز بمکه معاودت نموده است بآزید بسطامی فرموده است من یک مرد

دیدم و باب زن و مقصود از زن فاطمه بنتش ابورنیه بوده ذوالنون مصری هم در خوشاوارها
مبغض بود هر دینیه از مراتب کماله اهل ابغان و عرفان و ابرو بیان نمودم او را ازان باخبر
فلاکاه باقم

و دیگر از مشاهیر رجال منسوب بنیشابور و ابوالقاسم صهر بنیشابوری است و ابو سهل قصنا
نیشابوری که هر دو از مشایخ و اهل سلوک بوده اند و از اشراف عظام و سادات فحام و نفی اکرام
جمعی کثیر با نسب ملک نیشابور معروف و مشهورند از انجمله است سید جل ذخر الدین
ابوالقاسم زین بن ناج از اولاد امیر حسن بن زید بن الحسن السبط

و دیگر علی بن حسن بن ابی ابراهیم بن ابی العقیب و دیگر ابوهاشم محمد بن عبدالله بن الحسن الاعور
بن محمد الکابلی از اولاد عبدالله المحض بن الحسن المثنی و ابن ابوهاشم محمد در نیشابور در گذشت
از اولاد او در نیشابور و استرآباد و اصفهان بوده اند و دیگر مظفر بن محسن علی بن ابیطالب الجعفر
بن محمد بن الحسن از نافلة طبرستان و دیگر احمد بن علی از اولاد اسمعیل جالب الحجاره از نافلة
و دیگر عباس بن جعفر از اولاد ابوالثلاث خرق بن علی صاحب المعسر بن محمد بن علی الرضایی موسی الکاظم

عرفا و شعرا و نیشابور

شیخ عطار فی الدین نیشابور

صاحب نصاب بنف بهار اسم و رسم وی در نهایت شها و است مولا نانو و الدین عبد الله
در ترجمه او چنین میگوید که عطار مرید حضرت محمد الدین بغدادی است و در بیاض نکاح
تذکره الاولیاء که بوی منسوب است میگوید که یک روز پیش امام محمد الدین بغدادی در آمد
و می زاد دیدم که میگوید گفت خبر است گفت زهی سپهسالاران که در این است بوده اند
بمثابه انبیاء علیهم السلام که علماء انی کان نبیانی اسرائیل یکتان میگویم که در و شگفته

بودم خداوند کار تو بعلت نبوت مرا از این قوم گردان باز نظر بجان این قوم گردان که منم
 دیگر و اطاعت ندارم مگریم بود که مستجاب شود و بعضی گفتند که وی اولی بوده است
 و در سخن مولانا جلال الدین رومی قدس الله روحه مذکور است که نور منصور بعد از
 صد و پنجاه سال بر روح فرید الدین عطار تجلی کرد و مرئی او شد که پسند سبب توئی
 وی آن بود که روزی در دکان عطاری مشغول و مشغوف معامله بود درویشی با نجا
 رسید و چند بار شبانه گفت وی بدرویش نیز دخت درویش گفت اینجا چه تو چو نه خوا
 مرد عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچو من میتوانی مرد عطار گفت بپله
 درویش کاسی چوبین داشت بر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار و احوال متغیر شد
 دکان را بر هم زد و با بنظر بی دادم و گفته اند که مولانا جلال الدین قدس سره در وقت فتن
 از بلخ و رسیدن بنیسا بور و صحبت وی دیگر سن رسیده است و کتا با سر او نامه بوی
 داده و وی دایما از ابا خود میبداش نمود و حفاظتی و معارف اقتدا بوی دارد چنانکه گفته اند
 کرد عطار گشت مولانا شریک از دست شمس بودش تو

و در موضع دیگر گفته است

عطار روح بود و سنائی دو چشم او ما از پی سنائی و عطار آمدیم
 و انقدر اسرار و توحید و حفاظتی از او و مواجید که در مشنوبات و غزلیات وی اندراج
 یافته در سخنان هیچیک ازین طایفه یافت نمیشود جز آنکه الله سبحانه عن الطالبین المشائین
 الجزاء و من انفس الشریف

ای روی در کشیده بیازار آمد خلی با نطلسم گرفتار آمده
 و اینقصیده بیت بیت زیاد است و بعضی از اهالی از شرح بن کونوشته و شرح این بیت

چنین فرموده اند که یعنی آنکه روی خود را که نور ظاهر وجود است بروی پوشش ثقیل
و صورت در کشیده و پوشیده بیاورد و ظاهر آمده خلفی بدین طلسم صورت که بر روی این گنج مخفی
کشیده بواسطه کثرت ثبوتات مختلفه و آثار و بیانیته گرفتار بعد و هجران و غفلت و پند
غیرت گشته با خود بواسطه سرائی پر تو جال آن روی در روی پوشش مظاهر صورت و جبهه
گرفتار بلای صورت عشق و محبت گشته بعضی عاشق معنی و بعضی عاشق صورت
نونی معنی و بیرون تو اسم است نونی گنج و همه عالم طلسم است
و عشاق صورت بوجه خود از معشوق دور افتاده اند و نمی دانند که عاشق کیسند و در کجا

ایشان چیست

میل خلق جلد عالم تا ابد گریخته اند و گریز روی است

و برین دستور تمام ائمه تصبیحه را شرح کرده است و از جهت اختصاص این اقتصار افناد حضرت
شیخ در فار پنج سنه سبع و عشرين و ستمائیه بردست کفایت و شهادت یافت و ستمائیه
وی در آنوقت میگفتند که صد و چهارده سال بود و قبر وی در نیشابور است و رحمه الله

حکیم عمر خیتام

پیشوای حکما خراسان است و او را در حکمت ثانی ابو جلال میدانند و در علم نهایت بخل و خند
داشته و از هر جهت در تصنیف چندین اثری از وی نمائند و در ساله از او مشهور است
یکی مسقطی همپزان الحکم در بیان یافتن آتش با موضع بدون فلع جواهر از آن و دیگر رساله مشهور
بلو از ملامت که در بیان اختلاف فصول اربعه است و علل اختلاف احویه در اقالیم سبعه
حکیم عمر خیتام باخواجه نظام الملك و ذریه حسن بن صباح حمیری پیشوای اسمعیلیه
ایران از عهد شیاب ثلث الحجاب بوده اند و هر سه در خدمت امام موقوف نیشابور

تحصل میکرده اند چنانچه نظام الملک خود در رساله معروفه اش تصریح کرده است و در جملة
خواجهد و در خستام بعهد وزارت در کتب نوار پنج اشتهار نام دارد و باعجابات خمریه و
کلمات کفریه از حکم بسیار نقل شده است و مولانا احمد تنوی در نوار پنج الفی میگوید باز
اکثر کتب چنین معلوم میشود که وی من هب شایخ داشت و فولش داد و چهار صد و

نود و هشت از رحلت خیر البشر نوشتند از او است

یارِ بدل اسیر من و جنت کن برِ خاطر غم پذیر من و جنت کن
بر پای خرابات روم بخشای بر دست پیاله گهر من و جنت کن

اِنْشَاءً

بک نمان بد و روزگشت حاصل تر و ز کوزه شکسته بدم آبی سر د
مخکوم که از خودی چرا یاد بود با خد مست پیون خودی چرا یاد کرد

اِنْشَاءً

ادم چو عیسی بود در روح پیوسته غالب چو نبی بود صدائی در کس
ذاتی چه بود ادم خاکی خستام فانوس خیالی و چراغی در و کس

اِنْشَاءً

چون عمر بنی و سد چو بنده او ^{المنصور} پیمان چو پیر شود چو شیرین و چو تلخ
خوش باش که بعد از روضه مانی از سلج بنه را بد از غره بسکخ

اشهری نیک ابو دے

از اولاد حکم عمر خستام است باظهر الدین فارابی مصاحب و انش داشت و خدمت سلطان محمد
نکش میکرده در علم حساب و سابق اسنادی بزرگ بوده و در علم اسبفار رساله شاهنویز

از اوست چه خود او را حکیم شاهمفوری گفتندی از منظومات اوست در صفت مکرر

در بادلی که پیش گهر یارد ستاو هر دم ز خجالتش شود همچو ابر کان

انجا که اطفال اوست عنان فناسیک وانجا که خشم اوست و کاباجل کران

خون عدو حسام تو را بروخ گهر جان خود در معن و ابر لب سنان

کاتبی نیشابوری

دولتشاد و نند کرده او را مولد او منشأ اثر شهری نوشتن ولی خود در خطبه کتاب مجمع البحرین

از خویشین محمد بن عبد الله نیشابوری تعبیر کرده و نیز در قصیده ردیف گل که بسیار مشهور است

و میرزا شیخ ابراهیم شیرازی ده هزار درهم بیک کرایج شیراز دو صله انفصیده بدل فرمود

خود را نیشابوری میخواند و میگوید

همچو عطار از گلستان نیشابورم و بی خار صحرای نیشابورم من و عطار گل

مدینه اودهرات و اصفه آن و شیراز و کابل و طبرستان نگذرا نیده است و عارفان در مدینه

هشتصد و هشتاد و نوزدهای جام شهر استرا با در وفات یافت

لطف الله نیشابوری

دولتشامی گوید مولانا فاضل و دانسته اند بوده و در فون سخنی نظیر نداشته

از اشعار اوست در وصف طالع

طالع باشد که از پی آب گرم سوی بحر بر گردد

و در بنوخ و دم پی آتش آتش از پنج فسرده نر گردد

و روز کوه القمار سنگ کرم سنگ ناباب چون گم گردد

بهم حال شکر باید کرد که میباید اذان بتر کرد

انہم حادثات پیش آمد ہرگز راز کا ویر گردد

ظہور فاضل مذکور بعد امیر شہور ہوئے است و میرزا میر انشا و امیر اچ غرا سنا پش گشت نوشت
بر سبیل فحاشی در ہشتصد و دہ ہجری قمریہ مگاہ افتادہ

اسٹغنا نیشابوری

ابوالمظفر نصر بن محمد شاعری ماہر و معاصر سامانیہ وال بوہرہ بودہ است در غزل گفتہ
بہاماندی اگر بودیش دو زلف سہا بزہرہ ماندی اگر باشدیش شکن خال
ختازی نیشابوری

از شعر او عہد سامانیہ است معاصر اسناد عمارہ مروزی و ابوالمؤید بلخی و رودکی و کسائی
و دقیقی و ابی طحاری و سایر اہل انطباف بودہ ایند و بیت از او است
می بینند اند و زلف کہ باد شہمیر برد گوئی کہ عاشقی است کہ ہمیش فراہ نیست
نکستہ کہ دست حاجب سالار شکست کرد و می نماید کامروز بار نیست
فوت وی در سال سیصد و چہل و دو اتفاق افتادہ
وفوعی نیشابوری

امیر میر محمد شریف از سادات اسحق آباد نیشابور است و فاتشہ در سنہ ثانی از ماہ ہرمازدا
شہر لاهور اتفاق افتاد و این رباعی از او است

ای بزم ترا در دی ساغر خورشید وی عیش شب کشیدہ در بر خورشید
کہ فضلہ خالد اسنان نشدہ چو ظلمت شب شد مکدر خورشید

بیرنگ

میرزا محمد امین نیشابوری است کہ ملازم عبدالقصد خان صوبہ دار کابل داشتند از

شاکر دانش در نارنج وفات و این مصرع موزون نموده باقی بالله شد بزرگ دوزم بقا

این بیت از اوست

الفت موخنی دل مارا سوخنی سوخنی دل مارا

بیکانه

میرزا ابوالحسن نیشابوری است معانی شریفه و مضامین لطیفه و باطبعش بیکانگی معنوی
و صورتی است و ایندو شعر از او میباشد

هر شبش دل خورد ز نیرنگ تو سبکی هر ناپه از شیشه صدا کرد برنگی
تو با این دل نشینی که توانی رفت از یاد غباری که تو بر خاطر نشیند در بر خیزد
ضعیف نیکشاک

از حال او چیزی ننوشتند و اینقدر معلوم است که طبع خوشی داشته این بیت از او
چون سر جمله زلف بیان در آورد سریعی ادبوانگی میرا وردم
فنائے

اسمش مجرب می غریب و فغانگرش بدقت و ذهنش تحقیق و اشعارش وفاتش
سال هشتصد و پنجاه و سه بود این شعر از اوست
او بیخ زند بر دلالتش زده و من در گریه که شمشیر و کازاب بنفند
نظیری

از شاه شعر نیشابوری است طبعش لطیف و اشعارش روان غزل سروده و شعر را
باسنادی سروده افراد منتجب در دیوان او بسیار است و بعضی از آنها را در جبراشتها
چندگاهی در هند اقامت کرده وفاتش در هزار و بیست و سه اتفاق افتاده از این

او باین سه بیت مقصود است

نظیری را بحاجت بردم امروز غلط کرد که رسوای جهانم کرد چشم گزینا لود کش

دل دوامیدم هم وان اهو از مکت ریزند بر جراحت ما مشک سوده را

این که در عویا طرف قابل بودست

حون تراجه در بطری خوش باش

فوجی

نامش مقملاً خلف مذاقیدی و برادر زاده نظیری نیشابوری است و این شعر از او است

حرف تلخ از لب اعلک نشنید است که دود با آتش با هویت ندید است کی

بحشری نیشابوری

در عالم نکت سخنان علم بگفتی بر افراخته و مثل ما نظیری نیشابوری از نلامده او بود

این شعر از او است

باری چون بکشد فرصتش از خدا طلب عضو بعضی و خورشید از خیم جدا جدا طلب

مذاقی

نامش نظام از شعرای خوش مذاق و نیشابور است و این رباعی مستزاد بنام او مسطور

چون ماه نواز محنت مژده مضان دور فلکم نداد هرگز لب نان

هر روز برای قصر خورشید فلک ^{کنم لاغر} ان نیز وقت شام ^{دارم روزه} گردد دینهمان ^{بی خون جگر}

این شعر نظر

نگاهی نیشابوری

از او باشد نیشابور بود و برندی بس میرد این شعر بنام او مسطور است

شی که پیش نظر شمع رو پاوند دارم بس از شعله آتش دمی قرارند دارم

نوری نیشابوری

در نظم مهارتی داشت این شعر از او است

بر دور رخ خط بود از مال کشیده یاد و دل ماست بخورشید و سپیده

واثق نیشابوری

چهل سال مجاورت نجف اشرف نموده پس بر تبریز وطن گزیده وفاتش در سال نهصد و چهل

اتفاق افتاد و این شعر از اوست

خوبان غم عشق و دل بیداد چه دانند بیدادگران قاعده داد چه دانند

یحیی نیشابوری

از فصلا شاعر بوده لیکن شعر را بطور متوسط سروده ایندی و بیت از اوست

توئی سرخیل مهر و بان نا به ملک یا حور با وضوان کداهی

چو در بستان خرابی سروانان همی هرگز که بر بالای با به

احمد نیشابوری

شاعری خوش گفتار و در عهد شاه اسماعیل صفوی بود این شعر از اوست

جدا ز شست تو چون نبر بفرار توام بهر زمین که نشینی در انتظار توام

ادهم نیشابوری

سندی عالمی نسب بود این بیت از اوست

غمزه را گو که بناراج دل مانرو کس با قلم خراب از پی یمنان رود

نک کلزار سرگرمی توام ممکن نیست عهد کردم که اگر سیر برود پانزود

محض گفتار است شگانه توام احکام و شک دردی است که از دل ^{نزد} برود

امین

میر محمد امین خان موسوی نیشابوری مخاطب بنواب برهان الملک سعادت خان بهادر که

نیش با امام موسی کاظم علیه السلام پیوند و فاش در هزار و صد و پنجاه و یک بود

این شعر از اوست

ز کدام ره بیایم که بچشم نود و ایم که بدو چشم مست هر نبره سپاست

بسم

میرزا محمد شفیع خان نیشابوری عم ابوالنصو خان صفدر جنگ بوده و این شعر را

اوسطور است

کردهستی را با بی مینوان بر باد دم اینقدر بمل غبار خاطر قائل مباش

نقی نیشابوری

از افریاد ملا نظری نیشابوری است که در هند موطن بود این شعر از اوست

ننگ ابدش که باز نشیند بشاخ گل مرغی که در هوای نواز اشبار گذشت

جلال

جلال الدین حبیب نیشابوری در دور جهانگیری عمالک دکن رسیده و اقامت گرفته

این شعر از اوست

دل چه ناله واه سحر تمام کند مسافر بیت که زاد سفر تمام کند

دیوانه نیشابوری

شوریده مزاجی بود و بحالت درستی هوش و حواس اشعار لطیف میگفت این شعر از اوست

ز هجرت هر شی چندان بگرید چشم غمنا که سبک لایب سرشک از خاک بردارد چو خاکها

دفع نیشابوری

شیرینمقال و صاحب وجد و حال بوده این شعر از اوست

مشکل که هفت جوشن گردون سپر شود دگر پیش تیغ دست دعای برهمنه

سپینیشا

از نلامه فربد کاتب بود و ایندو شعر از اوست

ای نگار سنگدل وی لبست سیمین خدا مهر تواند در دم چو سیم در سنگ اسوار
من چه سنگ افتاده در پیکر تو سیمین که هچ سیم از سنگ ناکاهم برفی از کار

سپی

از فضیلت نیشابور است و نمک داری اوقات میکند و شش قلم از خطوط را خوب
مبنوش این شعر از اوست

سیمین تن تو چون قفس روح هچوم رخ روزی قفس شکسته و مرغش پرید بگر

شاهدی نیشابور

این شعر شاهد خوش فکری اوست

و عده وصل بفردا دهی و مبدای هر که امروز نواد بد بفردا نرسد

شعوری نیشابور

کلامش محلی بحاسن معنوی و صوری است و این شعر بنامش مسطور است

بیک کرشمه کران چشم نیم باز کنی هزار هچوم را نیم کشت ناز کنی

شهباز قلندر

نیشابوری بوده ایندو بیت از اوست

ترا که زلف برنج چو کند عبادی آ بره کنار دل و دیده دام طرازی است

تو پوسنی و بگرش صد هزار عزیز گرفتار نقد دل و جان بی خریداری آ

بعضی
از موزن و جملات
نند که بی بی را بخت نام و
طبع شود و این شعر را حق
اوست و خواند

بک روز مدح شایان و سرش
سپی و هزار بیت گفت و بشو
امادریک موزن و جملات
شعر نظم گرد و نوشتن
این شعر حال نظر باید

صادق

سید جعفر علیخان نیشابوری فرزند میر محمد ثامن خان نعمت الهی است و ایندو شعر
از اوست

ما را ضعف ساختن حسن بود و شبها گل کرده است فصل خزان در بهار ما
پیرهن چاک و شیرینده ز ناصح شده ام که همین لحظه که بریان مراد و خنجر بود
صدر

صدالدین نیشابوری خوارزمشاه مستوفی نیشابور و شکرده بود این رباعی از اوست
ای همگی که عشق بود رکنه ما است اما که نیر غنث سپینه ما است
حال دل مستمند بچاره میرس از هجرانست که یار و پرینه ما است
صنعی نیشابوری

دو شعر عراقی است که در مفسد سر لختیار نمود از اینجهت بعضی واداشده اند و نوشته اند این شعر
از اوست

دلی که دم زند از صبر صد هزار ایوب ز نیم محضه ناز تو بر نمی آید
زوییغ ناز و وفست منتظر بر فغان کرد هرگز کسی بکشتن خود این جفا نکرد
ضیاء

میرحاج امام الدین نیشابوری از کماکان نیشابور بود این شعر از اوست
بحون عاشق شب نشینم لعل سیرایش مده میساقبائترشم که از سنی برد خوایش
فروغ نیشابوری

حانه باقی بود و ناو بود سخن را به نگوئی درست می نمود این شعر از اوست

دور از رخ نود بد ز اغیار مشکل نادی و وصل گل ستم خار مشکل است

قبر نیشابور

شاعری شیرین مقال و در عهد بابر شاه بود مدتی در هرات اقامت نموده پس بمشهد

مقدس منزوی گردید و این شعر را

ناخن غم بسینه زد نیشابور است فرهاد کوه عشقم و این نیشابور است

مهربان

میر عبد القادر فخری ورنه بادی اصلش از سادات نقویه نیشابور است و سلسله کشش

بحضرت امام علی الفقیه میرسد و فاش در سینه نهصد واقع شد این اشعار از او است

صبا الحسنه پانه گر گذرد روی و افند که هست از چشم ما نازک در جان فرس راه اینجا

بخود اندیش می کردم قیامت کی شود بر پا فغان از دل بروز آمد که فریاد از جدا بیها

ندائے

از شعراء عصر شاه عباس ثانی است مسقط الرأس او نیشابور بوده و تکمیل فنون در نزد نموده

از آنجهت است که بعضی او را زدی نوشته اند این شعر را

دندان و لب تو هر دو با هم دارند مدام عیش پنهان

محموی

معروف بمیر مغیث الدین اگر چه همداستان است اما چندی در نیشابور اقامت داشته بهند

سفر کرده این رباعی از او است

هر فصل دی از عقب نموزی دارد هر جاشری از عشق سوزی دارد

صبری صبری دلا که این شام فرا هر چند شب مزایای روزی داد

نظمی نیشابوری

داماد ملا فیدی است بسیار خوش نطق و عالی طبع بود این بیت از اوست
خارم ولی گلاب زمزمی باز کشید از بس که بوی همدی کل گرفتند ام

رضی

رضی الدین نیشابوری است و این شعر از اوست
چو روی بطور سبنا رنی مگوئی بگذر که نیز داین ثنا بجواب لن ترا بے

لطفی نیشابوری

ظاهر اغیر لطف الله است این شعر را از او دانسته اند
چه لازم است نوبد نام قتل ما باشد سزاره و سپهری و روزگاری هست

ندائی

از موزون طبعان نیشابور است و این دو بیت از اوست
بکوی او چو روی پامنه بخاک انجا که خاک ره شده بسیار جان پالانجا
من شمع جانگدازم تو صبح جانفرز ای سوزم گرت بنینم مهرم چو رخ نما ای

واثو نیشابوری

بولايت هندامده و روزگاری مهتا داشته در او بل جلوس عالمگیری ترك منصب كرد و

بدر خود مراجعت نمود این شعر از اوست

ایحوان بر قامت خم گشته پیران نگر دفتر رفتن زندگی بارگرا نی میشود

نوبدی نیشابوری

فی الجملة تحصیل علوم نموده و در شعر صاحب رتبه بوده و فائز در سنه نهصد و شصت و

درواه حج ببلده اجبن از ملك مالوده واقع شد این شعر را از او است
 اکرم زاشک بگلوزش لاله کون زمینها نوان شدن پریشان گل عاشق^{انها} است

رافعی نیشابوری

حکیمی ماهر و شاعری قادر بوده است و بنوول اصح سلطانه خود را در پافنه و در حق سلطان
 حممندی وزیر سناشها کرده نظامی عروضی او را در تذکره خود ستوده است سنا
 المتأخر بر الشعر ارضاً قلخان هدایت اشعار بسیار از رافعی در مجموع طبع خوشتر ثبت نموده
 در اینجا بد پر چند شعر اقتضا می نماید

در چشم کشیده سبزه سرمه بردست نهاده لاله حنی
 شد آب کون بباده ممزوج شد خال کون بلاله جلی
 مزی که نظم همچو سحران بابل که نثر همچو اعشی
 بالای زمین سیر هر قل بهنای جهان بساط کسری
 ابعاد غمزه نوا شوب وی پیشه طره نوا نهی
 نره دو خط دلیل عصا روشن دورخت بیان نای

پوشیده نباشد که در بعضی تذکره ها امیر معزی را نیشابوری نوشته اند ولی صواب
 است که او سمرقندی و پسر امیر برهان است ملك الشعری سلطان سنجرجی بوده و
 در پیش از پادشاه خطونی بکال داشته در عهد ملک شاه امارت پافنه دیوان او با آنکه
 تا کون بطبع نرسیده چون نهایت غمزه و مطلوب اسانید بزرگوار است بسیار است
 شده و بدست میاید نادر شعری دارد که غیر منتخب باشد هیچ دیوانی از دوا و بر منقذ
 شعر ادیده نشده که بحد دیوان امیر معزی شعر بسیار خوب داشته باشد پس امیر

چند سمرقندی باشد و چه نیشابوری از دیوان او انتخاب شعار کاری خلط است همنقد
 باید دانست که از اسناد بی نظیره دانشمند نخب بر در سمرقند و خراسان تحصیل علم و
 فضل نموده وفاتش در پانصد و چهل و دو و انشأافاده عک فوئش نبری بود که سهوا
 از شصت سلطان منجرها شد و باو خورد و تقریباً دو سال بمعالجه برداخت و بهبودی
 حاصل نمود چنانکه فصد در همدام بهبودی گفته که مطلع ان این است
 من خدا پر که پیش خدا بگان من به بر کن نکند شتم برانگان
 اما چیزی نگذشت که باز همان علت در گذشت

ان نیشابور که بطرف سبز و حرکت بمیانند غالباً منظر نگاه فوافل نجف آباد است و راه
 جلگه است هموار و صاف که ابتدا از مشرق بمغرب میروند بعد جاده بجانب جنوب می
 میگردند صحرای طرف مغرب نیشابور بآبادی صحراهای طرف مشرق نیست و کمی که از شهر
 دور میشوند بوضع بیابان است و فرا و مزارع بندرت دیده میشود بعد از آبادیها
 حوالی شهر طرف دست راست و صل مجاده مزرعه ده داروغه است که سر خانوار
 رعیت دار و سمت دست چپ مقابل ده داروغه فدوی دور از راه مظفر آباد است
 سکنا در دوازده خانوار بعد از ده داروغه در پهن راه روح آباد است با هفت خانوار
 رعیت و فدوی بالا نزد و راز جاده رستم آباد است و بعد ده سنک پس از آن در طرف
 دست چپ کار پزی و رحیم آباد و زندگان و آبی و حسین آباد میباشد آخر الامر چون چها
 فرسخ طی مسافت نمودند بنجف آباد میسریند و از قلعۀ کوچکی است مشتمل بر بیست خانوار
 رعیت آب غلبا بنهر و مزارع از قنات است از قنات پنجاب نیشابور فرقی ندارد از نجف آباد

چون تقریباً دو فرسخ و نیم راه پیودند بشور باب که معروف بشور باب است میرسند و در
 راه ابتدا از طرف شمال بجنوب است بعد ها بجانب مغرب مایل میگردد و همه حاد و حاکه
 صاف مسطحی است ناچشمه کوچکی که در نزدیکی شور باب میباشد و اینجا در میان
 پستی و بلندی است دهکده شور باب تقریباً چهل خانوار سکنه و چند قطعه باغ دارد
 ابش از قنات و از بقاعش از مشهد مقدس دو لیست و پنجاه ذرع است در شور باب
 جناب حاجی میرزا رضای مؤمن السلطنه که سابقاً ملقب بمستشار الملک بوده و در آن
 خوب خوش وضعی بنا نموده که مشتمل و مستطیل است و در سمت شرقی و غربی و شمال
 سه ایوان دو مرتبه دارد و در پهلوهای هر ایوان دو غریزه و در هر یک از طرفین ایوانهای هر غریزه
 و غریبه شش حجره ساخته اند سه در بین و سه در دیگر و در طرفین ایوان شمالی چهار حجره
 بزرگ واقع شده و از میان آنها باب الاخانها و غریزهای بالای ایوان میرود عرض تقریباً
 سی ذرع طول چهل ذرع و در چهار گوشه راهرو اصطبلهای بزرگ است که مشتمل بر
 دیشمنهای زمستانی باشد و در دالان کاروانسرا نیز شش حجره است و دو تختانی و
 چهار فوقانی و دو در دالان و صحنه است در باب کاروانسرا محاذی سمت جنوب
 سنگی بالای سردر کاروانسرا منصوب است و عبارت ذیل بخط نستعلیق در آن حکاکی
 شده

پوشیده نماید که در این مرحله بکاروان و فافله بسی سخت میگذاشت و ندارد خروید دارد
 هوای گرم و سرد میرا و سریناهی نبود از بزرگان و زمانیمش تو امان پادشاه ملائک سپاه
 شهریار کین پیاه سلطان العصر ناصر الدین شاه افغان و آید الله بنصره الغیرین این کثیر بنیده
 از بندگان الهی حاجی میرزا محمد رضای مستشار الملک که در دولت اعلی حضرت شاهنشاهی

بمنصب استیفای اول دربار هاپونی و سالهاست در خراسان بشغل وزارت و پیشگاه
 سرافراز است محض اسایش و آبروی این مبارک بنیان براقراشت و از خویشین بادکار به
 بنک و گذاشت و در سال هزار و دویست و نود و دو هجری بیابان آمد
 مدین سرای دود و چون بنیاد بنیاد متکرم اندا بهی دین سر از من
 چو بار بستم و رفتم مگر بیاد دارند ز کرد فافله و ناله درای از من
 در کتب ز پر این سنگ بنیاد و نوشته شده

در زمان دولت دادای اسکندر غلام ناصر الدین شاه غازی خسرو خرناس
 از بی اسایش و آسایش بوزناب زاده موسی رضا شاهنشاه عرش است
 چون نبودند زمین شور باب شرفا مأمی که حادثات چرخ باید کس است
 کرد بنیاد این رباط نگر کردن و ارتباط خواجه باذل رضا غایت زمین غور و ما
 متشاکلک خوشید خراک انکه فک از میان دست و شخص وزارت فروشان
 از برای کاروان فرمود بنیاد این سرک اینچنان که روی شا گوید درای کاروان
 اندرین صحرائی بی پایان که دران فافله چون سار و میشد گذر از بیابان و اسما
 خواجه الحوض بنیادی فوی بنیانها کاسما جوید پناه از آنکه ره باید دران
 جاودان آثار خیر از او می ماند بهر هر آثار خود یارب بماند جاودان
 الغرض از همت دست و نامور گشت این بنای اسمان بنیان که هو از اقران
 از بی تاریخ سال ان صوری ز در قم این بنای از مستملک باید باجهان
 از شور باب که بطرف سبز و حرکت نمایند راه نادر و فرسخ در پستی و بلندی است بعد
 در جلگه هو از مشرق بمغرب می رود بعد از طی مسافتی در طرف بسا و راه کلانته جای

میرزا ابراهیم است ملکی جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتمدار بجهد معروف سبزه
 بعد از آن در دو فرسخی شورپاب دهنه و قریه سنکلید است که اللهبار خان اصف
 الدوله بنجد بد بنای آن پرداخته و کاروانسرا خرابه و وایجا بوده که مرحوم حمزه میرزای
 حشمه الدوله از امرش نموده حالا اینکاروانسرا شستن و مسقف و موسوم بکاروانسرا
 دهنه کلید است قریه سنکلید را پانزده خانوار رعیت و ثنات است و قبله
 و دهنه سنکلید رحد و فاصل خاک بنشاور و سبزوار است و اینجمل و افعه ناریج
 دارد که پیش ذکر شده است بکفریخ بعد از سنکلید و قلعه خرابه ایست موسوم بقلعه
 غلامان آب بناری و بروی اینقلعه هست که بالای آن بادگیری ساخته اند گویند
 مرحوم حمزه میرزای حشمه الدوله آب بنار و آبنا نموده است در حال آنکه آب بنار
 قلعه غلامان گویند دو فرسخ از قلعه غلامان گذشته کاروانسرای زعفرانیه معروف
 بزعفرانیه است کاروانسرای قدیم زعفرانیه منهدم شده و کاروانسرای حالیه از ابنیه
 خرابه است که تقریباً بیست و سه سال قبل بامر قدردره ایوان شاهنشاهی (ناصرالدین شاه)
 خلد الله ملکه و دوله در کمال استحکام ساخته اند آب بناری فاصله پنجاه قدم در محاذ
 درب کاروانسراست که دو بادگیر دارد و بانی آن از فرزندان کور مرحوم محمد ناصر خان
 ظاهر الدوله بوده است ده که زعفرانیه سی خانوار سکنه و حتمای و پنجالی دارد و پیش
 از رودخانه است کاروانسرای زعفرانیه مربع مستطیل است و از طرف طول شش حجره
 دارد و در وسط ایوان مانندی واقع است در عرض آن چهار حجره در دو طرف ایوان
 وسیعی باد و غلام گردش مقرنس و در چهار زاویه آن چهار طوبه بزرگ است در مدخل
 کاروانسرا هشت بزرگی است که چهار گوشه او فوقانی و در زیر و طوبه دارد و زعفرانیه

چاپادخانه نیز میباشد پیش از یکفرسخ دیگر که راه پیوند طرف دست راست متصل
 برآه اب انبار است که مرحوم حسین خان نظام الدوله ساخته است بعد از آن دست چپ
 دور از راه فرای اب باریک و صالح آباد و حاجی شمس میباشد بالجملة هفت فرسخ که از
 شور باب طی مسافت نمودند بر براط سر پوشیده میسرند و این براط فی الحقیقه دو کاوشگاه
 که اول برای دوی بمنزله جلو خاز است اطراف این جلو خاز هیچ حصه دارد و در آن
 رو بمغرب باز میشود و در بکار و انشای دویم که سر پوشیده است رو بمقابل میباشد
 در وسط این کار و انشراختگاه است که یک ذرع و ربع از زمین ارتفاع دارد و سقف
 بالای آن تختگاه فیه مانند و اطراف آن هشت سقف دیگر ساخته شده و هشت صفر
 دارد و عرض و طول آن چهار ده ذرع در چهار ده ذرع است کار و انشای جلو و اجناب
 حاجی میرزا رضای مؤتمن السلطنه ساخته و کار و انشای سر پوشیده از این فیه است
 آبادی و دهکده که در اینجا واقع شده منسوب بر براط سر پوشیده است آبد هکذا اوقات
 و هفتاد خانوار رعیت و قلع و سبی دارد مشتمل بر هفت برج اب انباری نیز در اینجا بنا
 کرده اند بر براط سر پوشیده پنجاه ذرع از مشهد مقدس است از اینجا بسزوار قدی
 از سه فرسخ بیشتر است و راه از مشرق بمغرب و در جلگه همواری میباشد و چون قدری
 راه پیوندند دست چپ دور از جاده فیه نیز جلین است که شصت خانوار سکنه دارد و آبش
 از قنات میباشد قدری از آن گذشته در همین طرف زبدا باد است سکنه از بیست خانوار
 و آبش از قنات ولی شورا است چنانکه اشامیدن آن خالی از صعوبت نیست بعد از آن
 در طرف دست راست فیه نیز خیر آباد است آبش از قنات و سکنه اش پنجاه خانوار میباشد
 س از آن فیه نیز زول آباد است که از آنزل باد میگویند و پنجاه خانوار رعیت دارد و آبش از قنات

و گنبد عظیمی با ارتفاع پانزده ذراع در اینفریه است که از زمین تا زیر طاق است و پنجاه
 بعد از آن با الجراست و دو ذراع و نیم طاق است پس از آن گنبد میشود و طاقهای کوچک در
 چهار طرف و چهار گوشه است که هر یک از پائین تا بالا یک طاق نمای بلندی با ارتفاع هشت
 ذراع میباشد اصل بنا مربع متساوی الاضلاع و از هر طرف هفت ذراع است صورت
 محراب خرابه هم دارد از یک دو موضع گنبد شکاف خورده است پنجاه پنجاه که این بنا
 از ابتدا تا تمام مانده است گنبد اینجا مسجد و پیش از این در وسط آبادی بوده است و پیر
 گنبد در طرف مغرب متصل بینای گنبد یا پیر ایوان عالی موجود میباشد که در کمال
 تانق با الجرا ساخته شده و آثار خط کوفی هم در این ایوان هست از این آثار و پنجاه زاهدی مسووع
 شدن زول آباد یکی از فضیلت معتبره بیوقوف بوده و فضلا روح و صفائی دارد بقعه امامزاده
 سلطان سید حسن از اولاد حضرت رضا علیه السلام در این فریه است و یک سنگ
 مربع اجرمانندی در اینجا است که بر روی آن عبارت حجاری شده که اشعار باین فریه میباشد
 بقعه امامزاده عبارتست از طاقی مثنی که تقریباً دوازده ذراع ارتفاع دارد با هشت ایوان
 مانند و در وسط محراب است چوبی که دو ذراع طول و یک ذراع و ربع عرض است و ضرب
 بیست خند بل در بقعه او پنجاه اند مدخل بقعه و قبله و در ایوان صغیر و ایوان بزرگ
 آیند هکده خام نیز دارد و آب انباری نیز در سر راه عبور و زوار ساخته شده است بقلیل
 مسافتی از نزول آباد طرف دست چپ فریه ازاد منجیر است که جزو بقعه نزول آباد بوده و
 متوید این استظهار آنکه در مقابل ازاد منجیر آثار ضرای است بسیار که این که بعینه از جنس نیل
 مسجد نزول آباد میباشد یعنی زیر آغشتهای خام بزرگ ساخته شده و گنبد با الجر زده
 شده و مشام معصومه مسجد اول چهار دیوار مربعی را بالا آورده اند و روی آن در چهار طرف

و چهار زاویه هشت طاق زده و روی طافات گنبدی با جریب آورده و از بقع کشتند
 میشود که تقریباً پادمازده ذرع و نیم ارتفاع داشته و در وسط فضای زیر آن گنبد
 فبری است بعرض یک ذرع و نیم و سه ذرع یک چارک کم طول با ارتفاع یک ذرع و در حوالی آن قبر
 دلاویح سنگ سخت کبود موجود است در یکی نوشته (هنا مرقم سادات و رفعت
 پناغرت و معالی دستگاه امیر سید علی علوی سنه ۱۰۳۱ هجری قمری و هشت) و در دیگری
 که بدواری نصب است مسطور شده (هنا مرقم مرحوم سادات پناه میر محمد بن میر محمد
 صالح سبزواری ۱۱۵۱ هجری و صد و پنجاه و یک) خلاصه اب این تقریب از قنات و سکنه
 یکصد خانوار میباشد بدان در همان طرف قریب باغان است که یکصد خانوار و عین
 دارد پس از آن دهکده دلان و از آن گذشته قریب آنری است و طرف دست چپ مزرعه
 ملک آباد و در نیم فرسخی شهر سبزواری نزدیک ملک آباد ابا انبار حاجی فرامرز خان از
 معارف سبزواری است در هر اقد می شهر سبزواری باغ کوچکی است و مصلای شهر سبزواری
 در این باغ است و از عمارت از بنای مرتفعی است مرتفع و عالی و محکم و گنبدی بالای آن
 ساخته اند تقریباً با ارتفاع پانزده ذرع پایه های گنبد و ذرع پهن دارد و توضع آنکه از
 چهار طرف چهار طاق ساخته اند با ارتفاع شش ذرع و در چهار ضلع چهار روی زده اند
 و گنبد بر بالای رومهاست و سابقاً مجصص بوده ساخت این گنبد و گنبد مسجد نزول با
 برخلاف پوشش این زمان است یعنی آجرها را بطور چپ و راست هم مانند چیده و نصب
 کرده اند

اما شهر سبزواری اگر چه بقدمت نبشایور نیست ولی با از بلاد قدیمه محسوب میشود و ما
 شرحی از این شهر در ضمن لغت بهی در جلد اول کتاب مرآت البلدان ناصری نگاشته ایم اما

چون در سال هزار و سیصد هجری باز برای العین این محل یادیده و بدقت دفایغ جزایا^ی و سایر اوضاع آنرا رسیدگی کرده آنچه را که در جلد اول مرآت البلدان در باب سبزوار از ما فوت شده در این محل مینگاریم و البته مطالعه کندگان ملتفت خواهند بود که آنچه در اینجا برای سبزوار نوشته میشود ذیل شرح بهیچ است که در جلد اول مرآت البلدان^{زاست} قلعه شهر سبزوار از فراز یک ظاهر الدین در تاریخ ماوندان بنویسد بناهای امیر و جبه الدین مسعود سریداری است که بعد از فوت سلطان ابوسعید مغول شهر سبزوار را تصرف شد و حصاری اینجا بنا کرد پایه برجهای قلعه را بر و باقی باخشت است همچون خانه های سبزوار غاما باخشت خام مسقف شده است آنچه ها اغلب سنگ فرش است باستانی که وارد شهر میشود همه از فئات میباشد و سرشته فئات دایره شهر معروف باب عبدالرحمن و آب فصبه و آب عبد آباد در سبزوار چاه از دو ذرع ناشش ذرع باب میرسد کاروانسراهای سبزوار عبارت از کاروانسرای حاجی ملا محمد معروف برای پای منار و کاروانسرای جناب حاج میرزا ابراهیم شریعتمدار و کاروانسرای دو در و سرای حاجی محمد زمان و کاروانسرای جناب شریعتمدار از همه معتبر است دم دروازه بنشانی و حاجی فرامرز خان سابق الذکر در دو سه سال قبل کاروانسرائی عالی برای عابرین و زوار ساخته است و دروازه عراق نیز باطابق بسیار خوب است که سی سال قبل جناب حاج میرزا ابراهیم شریعتمدار بنا کرده اند و در سبزوار دو حمام معتبر است که دایم امر وانه است و یکی از آن دو و احمام حکیم گویند و چند حمام دیگر هست که صیحه امر وانه میباشد بعد زانه میشود نیز دو مدرسه و دو مسجد در این شهر است که شرح وضع آنها بیاید باز از

سبز و از هزار باب دکان دارد و این شهر را چهار دروازه است دروازه پندشاور
 دروازه ارك که رویشمال است دروازه سبز دروازه عراق دوره شهر بارك
 سه هزار و هشتصد و هشتاد و پنج دروازه ارك سیصد و هشتاد و پنج دروازه بروج كرك
 و بزرگ حصار شهر صد و چهل و چهار عدد و بروج ارك ده عدد که چهار برج در
 طرف مشرق و چهار در سمت مغرب و در وسط دیوار جنوبی و شمالی نیز دو برج است
 در ارك و در جنوب است و ارك در شمال شهر در روی تپه مصنوعی بنا شده آثار عمارت
 غالب در ارك دیده میشود بحرای ابارك طرف شمال بوده و ابان از قنات سعدا با
 و چاهی هم داشته خندق دو دیواروی شهر با اختلاف از دوازده الی پانزده ذرع
 عرض دارد آبادی شهر سبز و از پیش از پندشاور است و اینجا از لوازم شهر است از اینجه
 و غیره در اینجا بیشتر وجود دارد مال التاجره مغیر سبز و از پنبه ویشم و ابریشم حاصل
 غله و پنبه و كرك و خربزه و هندوانه در اینجا خوب میشود سایر فواید که نیز وافر است
 اراضی اینولا است حاصلخیز و آب و هوایش خوب و معتدل میباشد
 و بزرگترین مرتب و برتری این شهر آنکه تقریباً در نیمه آخری از مائت و سیزدهم هجری این بلده
 بوجود حکیمی عارف و مردی کامل و فیلسوفی مراض و پیری فیاض رونق یافته و انوار
 معارف از اینجمله شریف بهر جانب نافذ بود و آن فارس مضمار معرفت و ایقان و پیشرو
 سالکان طریق هدایت و عرفان مرحوم حاج ملاهادی سبزواری رحمه الله برضوانه
 بود که از اشعه و انوار حکمت عالم علم و دایره حوزة شریعت و طریقت و حقیقت را برین
 و متورم نمود و در حقایق معنیست و در حقیض ناسوت از ملکوت و لاهوت سخن
 میگفت در کسوت ثبوت بر میبرد و وزنك علایق از دلها میسوزد و نظر با حرام این حکیم

ماجد و فرد واحد ما از بنه نمحه و منارات منبر که سبز و ارا بنده اشرا و سراج و بنه
و مضجع ان بزرگوار قدس سره سپردانیم بعد سا برامکنه و امشروح مپسازیم و
درین ضمن وضع زندگانی ان مرحوم روح الله روحه نیر اشکارا و معلوم میگردد

شرح وضع خانه و زندگانی مرحوم حاج ملاهادی سبزواری

خانه که مرحوم حاجی چهل بلکه چهل و پنج سال در آن ساکن بوده اند در طرف دروازه
نیشابور و شمال برد و حیات است بیرونی و اندرونی و مدخل بیرونی از سمت مغرب
خانه و در و بمشرق است حیات بیرونی عبارت از محوطه ایست شش ذرع درش در
و در وسط با نچه نمبر میثی دارد که چهار درخت کوچک ثوت در آن غرس شده و باید
این اشجار و ابعاد از احوال مرحوم حاجی نشانه باشند در مجازی در مدخل چاه آب
بوده که حالا خالت انطماس یافته فقط طرف مشرق عمارتی از خشت و گل دارد که از هنر
حتی از اندود کاه کل هم عاقل است اطاق وسط که نشیمن است قلمدان می باشد و پنجه
و نیم طول و سه ذرع و نیم عرض دارد سقفش از بن و دوی تبرهیم نه چوب تراشیده
انداخته و دوی از نی و پنجه اند طرف جنوب این اطاق دالانی است بعرض یک ذرع
و طول تمام اطاق و طاق خشتی روی آن دالان زده اند و بواسطه پنج پله ای واری وارد این
دالان که کشکول اطاق است میشده و در سال هزار و دویست و هشتاد و چهار که مو
سعوده ما یوز علی حضرت شاهنشاهی (ناصرالدین شاه) خدا الله ملکه و دولت عزت
زبارت ارض اقدس و مشهد مقدس فرموده بود در روز سه شنبه غره شهر صفر
مرحوم حاجی قدس الله سره علی حضرت شاهنشاهی غرضه را در همین اطاق پذیرائی
کردند و آنوقت اطاق فرش بود با داشت اما در سال هزار و سیصد و هجری که موک

معلی از ارض اقدس مراجعت میکرد و نگارنده در التزام رکاب اعلی بود و بنیاد این
 بیت شریف و کلبه منیف مستعد آمد جز خاک پاک در آن چیزی نیافت اگر چه
 هنوز بیفتنه انوار معرفت بر در و دیوار از میثافت بالجملة و بر این طاق و دالان خاله
 و بواسطه آن در پیچ که در و دیوار طاق نشین باز میشود باین انبار که هنگام مشاهده
 نگارنده پراز کاه بود و ورود می نموده اند در سمت شمال این طاق دالانی است بطول
 طاق و یکتف از میان خط مسقف با نیرونی که راه پیرونی باندرون بوده است ازین دالان
 چون گذشتند بچو طر کوی چکی میرسند که طویل و بهار بند است یک زوج عامل از
 مرحوم حاجی دوین طویل بسنه می باشد بعد از دالان شک و در پستی که رویشمال باز
 میشود وارد بجای طاندرونی میگرددند طول این خط تقریباً بیست و پنج ذرع و عرض
 دوازده ذرع و دیرونی و اندرونی فقط اینجا که در زمستان لابد محل عبور و مرور
 زیاد است سنگ فرش شده باقی خالی است در جای طاندرونی نیز و بشرق عمارت
 ساخته اند و از سی مس دهته بنا کرده که یک ذرع و نیم کرسی دارد و در جنبین از سی دو
 راه راست که پنج پله از سطح زمین بالا میروند و بر اوها میزنند در و طرف دالانها
 دو اطاق است که یکی یک در و دو پنجره دارد و دیگری باط باز میشود اطاق دیگر فقط دارا
 یک در است در و برار سی سرداب مانند جائی است که مرحوم حاجی زمستان و تابستان
 غالباً در آن بسر میبرد و اند در جلوار سی محوطه است دو مرتبه بر این معنی که حوض اول
 تقریباً بیست و سه چارک ساخته شده بعد طاقی از اجرو املک روی آن زده اند و دو پنجره
 کوچکی از طرف شمال حوض باز است و از آن دو پنجره از مرتبه تختانی که پراز آبست آب بالا
 میکشند اینچه معلوم میشود برای اینکه در زمستان آب میخ نکند مرتبه فوقانی را خالی از

اب میگذاشند و آب مرثیه بخانی که بمنزل ابابناور میباشد باقی بوده است بآن
فضای حیاط باغچه است که چهار پنج دخت و پوت کهنه در آن دیده میشود و بعضی
حجرات لازم از قبیل مطبخ و غیره در طرف جنوب حیاط واقع شده و تمام این اطافها از
خشت و گل است منها کاکل دارد

پس از مشاهده وضع منزل مرحوم حاجی از خلف بزرگوار ایشان جناب آقا محمد اسمعیل که
مردی جامع و فاضل و نمونه از اخلاق و فضایل پدر و ملوکوتی گوهر خود میباشد از وضع
زندگانی آن عارف ربانی طیب الله تربیه پرسید ایشان بشرح ذیل پرداختند و عیال
آن مرحوم خلد و غم از پشت دریاچه را آقا محمد اسمعیل بدستی در نظر داشتند اظهار
میکردند خلاصه گفتند مرحوم حاجی هر شب در زمستان و تابستان و بهار و پاییز
ثلث شنب را بیدار بودند و در تاریکی عبادت می نمودند تا اول طلوع افشام
انوقت دو پیاله چای بسیار غلیظ بسیار نیک که در هر پیاله مخصوصاً دو ازده مثقال قند
می ریختند میل می نمودند و می فرمودند این چای غلیظ شیرین را برای قوت مخورم زیرا که
و حب نشاط و اقسام دنیا که و تو تون و انقب هرگز میل و رغبت ننمودند و وساعت از
روز گذشتند بعد از سه شربت می بردند و چهار ساعت تمام در مدرسه بودند
بعد بخانه مراجعت کرده نهار می خوردند و نهار ایشان غالباً یکپول نان بود که زیاد از
یک سیر از آن می خوردند یک کاسه دوغ کم مایه که خودشان در وصفشان می فرمودند ^ع
اسمانی کون یعنی دوغی که از کمی ماست برنگ کبود آسمانی باشد نان خورش یک سیر
نان نهار آن مرحوم بود بعد از نهار در تابستان لغی می خوابیدند عصر چای میل
نمی فرمودند شب بعد از سه ساعت عبادت در تاریکی غالباً چهار ساعت و نیم از

شب گذشتن شام صرف میکردند و شامشان در اواخر عمر بواسطه کبر سن و نشستن
 دندانیک بشقاب چلو و خورشت بی گوشت و روغن یعنی اسفناجی با آبگوشت
 بود پیش از شام نیم ساعت دور حیات اندرونی راه میفرستاد و بعد از شام در اطاق
 مخصوص خود که بر زمین سابق الذکر باشد بعد از کمی راه رفتن در یک بستر ناراحت
 که غالباً نوشک نداشت میخوابیدند و متکای غیر نرخی از پنبه یا پشم و پر سر می گذاشتند
 لباس مرحوم حاجی مدت چند سال یک عبا یا سیاه مازندانی بود و یک قلم
 فلک سبز رنگی که بقدری از اشنه بودن که از نخهای قیایاره شده و چندین صله
 برداشته و در زمستان قبا یا برک شکر رنگ و شلوار برک شکر رنگ و عمامه که
 دو تابستان بر روی شب کلاه کرباس سفید پنبه دار که سبز و اریه اری میگویند
 بسته شده و در زمستان بجای شب کلاه کرباسی شب کلاه پوستی طاسی دور بود
 تاجخانه نداشتند و کتاب ایشان منحصر بچند جلد بود فلمدانی که باز چندین هزار
 بیت تصنیف فرموده و حل معضلات و مبهمات حکمت و عرفان نموده موجود بود و
 نگارنده بپارتان فایز شد این فلمدان که از اصفهان و منش زرد رنگ و زینت
 رویش کل و بونه و مدت چهل و پنج سال این فلمدان را در کار داشتند از نقش فلمدان
 فقط در دو طرف آن چیزی باقی بود نصف بالای علاف فلمدان شکسته و روی خزانه
 که جای دوات است چیزی نبود دوات فلمدان برنجی و هنوز مرکب که مزجوم حاجی با آن
 بنوشتند در آن دوات بحالت خشکی باقی است عینک مزجوم را نیز بپارت نمودم
 بموضعی که بدماغ سپیدارند و بسرد و شاخ آن که پیش گوشت قرار میگیرد پاچه بود که با
 بدست خود بسته بودند که در سردی زمستان از پیش گوشت و روی دماغ از پنبه

نکند مگر این عینک شش است و پانزده سال آن بزرگوار بامداد آن خوانده و نوشندند
 با عجز و درخواست و خواهش زیاد از دو پسر عالی کوهلتر حرم جنابان اقا محمد اسمعیل و
 اقا عبد القیوم از عینک را گرفتیم که اسباب شرافت و افتخار و منزلت دیده بصیرت و
 چشم عبرت بین این بنده ضعیف البصر باشد و از آن دو خلف با شرف جنابا قاعبد القیوم
 شرح ذیل را نگاشته و مهر کرده و جنابا قاعبد اسمعیل هم بخاتم شریف بنمود مخوم دشمن
 و امضا کرده اند که این همان عینک مبارک است و اینک از عینک در نزد نگارنده موجود
 و گمانی نماند که از جعبه کالی منضو و است

صورت شرحی که جنابا قاعبد القیوم نوشندند

یوم جمعہ یازدهم ذی القعدة سنه ۱۲۳۰ (هزار و سیصد) که موکب مسعود ناصر الدین شاهی
 از مشهد مقدس مراجعت بمشهوره نند محمد حسن خان صنیع الدوله بخانه ما آمدند و
 عینک مرحوم خدایا شبان رضوان مکان حاجی ابوی اعظم الله مقامه را که مدت پانزده
 سال از حرم استعمال بمشهوره نند محمد حسن خان صنیع الدوله بپسندیدم انھی
 اقامعاش مرحوم حاجی از اینقرار

بیک روز از قنات عبدا باد داشتند و یک شبانه روز از قنات قضیه و باغی کرد
 بهر زیست ادای واقع است سالی چهل تومان فایده و حاصل باغ بود و از دو قنات
 مذکور در تهرسی غر و غله و ده بار پنبه عاید میگردد قسمتی از این دخل را با کمال
 قناعت صرف معاش خود بمشهوره نند و مابقی بفقرا و نیاز و انفاق میشود هر سال در عشر
 اخر صفر سه شب روضه خوانی میکردند و یک نفر روضه خوان کریم الصوفی که در سبزوار
 بود دعوت مینمودند و شبی پنج نفر آن بر روضه خوان میباده و نان و آبگوشت بفقرا

شل و کور و عاجز بودند و میخواستند و نفی بکفران نیز پناه میبرد و میباشند و
 خمس و زکوة مال خود را هر سال بدست خود بسات و از باب استحقاق میسر میآید
 و در بنوع جنس را خود وزن میکردند و نقد را خود میشمردند تحصیل آن بزرگوار در
 اصفهان در حوزه درس مرحوم فردوس مکان ملا علی نوری که اشهر حکمای عصر خود
 بود درجه تکمیل یافته و پس از فراغ از تحصیل از اصفهان بمنکه معظمه اهل الله تعالی
 مشرف شده و از آنجا بیز و از مراجع فرمودند از زمان ناهل هرگز زیاده از یک زن در
 خانه نداشتند اما سه عیال گفتند اولی چون در گذشت ثانیاً مآهل شدند عیال
 ثانی نیز وفات نمود و از آنجا که در آن زمان مدت ده ماه در کرمان بسر بردند در آن بلد
 عیالی که مانده گرفتند و غالباً اولاد ایشان از همان عیال کرمانیه است که در سال هزار
 و سیصد حیات داشت ناسز شصت و الکی و پسران بزرگوار سپاه بود یعنی خضاب
 میگردند بعد از شصت سال دیگر کمال خود و سفید گذاشتند چون گاهی غریب و غایب
 حکمت و عرفان را برشته نظم میکشیدند اسرار متخلص میبودند نارنج تولد ایشان غریب
 یعنی در هزار و دویست و دوازده متولد شدند و مدت عمر ایشان بحروف ابجد
 مطابق با حکم میباشد یعنی تفسیر پناه هفتاد و هشت سال سرای فانی را با شصت و هشت
 تولد داشتند و در دویست و هشتم ذیحجه هزار و دویست و هشتاد و نرس عشا
 بغروب مانده مرغ و خوش از قفس تن ایشان قدس پرید و بر باض فریب خرامید و ملا
 محمد کاظم ابن آقا خوند ملا محمد رضای سیر واری متخلص بستر که از شاگردان آن بزرگوار
 بود در نارنج رحلت آن مرحوم سرود

اسرار چو از جهان بدو شد از فرشته بعدش ناله بر شد

تاریخ و فاش او بپرسند گویم که نمرد زنده نرشد

پس از آنحال جسد پاك از جناب داد بیرون دروازه سبز وارد معروف بدروازه نشستا
 که بر سر راه قرار است بحال سپردند و پس از چندی مرحوم میرزا یوسف بن میرزا حسن
 مستوفی الممالک که در این واخر در دولت علیه منصب جلیل صدارت عظمی یافت تکبر
 و بفعه برای ان مرحوم بنا نمود طول تکبر صد و ده قدم و عرض پنجاه و پنج قدم و از در تکبر
 که داخل میشود تقریباً بعد از هفت قدم شروع بفعه میشود و از عبارت است از بنا
 مربع متساوی الاضلاعی که از هر طرف بیست و سه قدم میباشد و از طرف مدخل
 سه قسمت شد ایوانی بالنسبه بزرگتر که مدخل است و دو طاق باد ایوان جنبین مدخل
 داخله بفعه متمم است و در چهار سمت چهار طاق دارد که در همة هر طاق پنج قدم است
 و دو طاق مشرقی و مغربی شش قدم فرش انداز دارد در چهار ضلع چهار نمای کوچک است
 گنبدی وسیع تقریباً با ارتفاع دوازده ذرع ساخته اند صورت قبل از گچ و در وسط است
 و صندوق چوبی سبز بطول دو ذرع و نیم و عرض یک ذرع و چارک و ارتفاع دو ذرع و
 چارک روی آن قبر قرار داده اند داخله گنبد مخصوص و از پای طاق تا بالا را برنگ لاجورد
 مخطط و منقش کرده اند در قبلی قبر مرحوم حاجی در همین بفعه ولی در خارج از صندوق قبر
 مرحوم 'اقاملا محمد پسر مرحوم حاجی است در قسمت جنوبی بفعه نزدیک ایوان بزرگ قبر
 ایوان مدخل در وسط و دو حجره قرینه دو حجره جنبین مدخل در دو طرف ایوان بنا شده
 طرف مدخل تکبر دو سه طاق طرح شده و مقابل آن نیز طاقهای نا تمام بود که البته بعد
 با تمام رسیده در پهلوی در تکبر ابانباری مرحوم حاجی ملا محمد صفی آبادی و متمم این
 سبز و لو ساخته که از بیرون شهر وارد و از ابانبار داخل تکبر است و قبر بانی که در

سال هزار و سیصد فوت شده پهلوی حوض البست نارنج بنای تکمیل یافته و رحلت و
 تولد مرحوم حاجی داماد زاهد حسین ادیب ملقب بفروغی رئیس دارالطباعه دولتی و
 مدیر دارالترجمه خاصه هماهنگی که سالهای دراز در صحبت نگارنده بوده و هست در
 قطعه بنظم آورده که صورت آن از قرار ذیل است

مرغ لاهوت شبان ناسوت را بدو دگفت پیر کامل کرد نماوی بر فراز چرخ پیر
 دوسری قریب حق باری تعالی باو یافت عارفان با انصاح بدل روشن ضمیر
 مخزن الاسرار حکمت حاج ملاهادی انک در سپهر علم و عرفان بود چون همسر شیر
 فیض مطلق نور فایض انکه از وی گشته اند از بجز در نامفروق مستفیض و مستنیر
 سال میلادش غریب و مدت عمرش حکیم شد و غریب سوی قریبان حکیم گوشگیر
 بفعله بایست آن شیخ اجل را تا بو کرد سالکان را بحق راهم مطاف و هم مصیر
 را داماد شخص اول آسمان مکرمت افتخار ملک و دولت تا ابد فرد کبر
 میرزا یوسف وزیر اعظم ایران که هست در جلال البیسمال و در بزرگی بنظر
 که فاضل علم و دانش خوانده و پیش دوست دستگیر و شمعندان کارگاه بصیر
 باخبر از قدر حاجی رحمة الله علیه نیز در کاری که باید کرد و ناخواسته
 بر فراز تربت و طبیب الله بر فراش است بفعله چون روضه جنت فرج شمع نصیر
 بفعله چو زینت و الای خود عالم اساس حکم آن ترهت فراز سلحت آن دلپذیر

در هزار و سیصد آن فرخ بنا شد ساخته

تا که زابر را بود جای و مجاور و مجیر

از صفات مرحوم حاجی انچه طبع شده کتاب حاشیه بر مشنوی است معروف بشرح مشکو

وشرح منظومه در حکمت و آلام المنظمه در منطق با شرح و شرح جوشن کبیر و شرح
دعای صباح و اسرار الحکم و حواشی بر اسفار و حواشی شواهد الزبویه و حواشی مفتاح
الغیب و دیوان شعر فارسی

اینچنین طبع نشده منظومه نیراس با شرح در فقه اسرار العباد در فقه و جوی در علم بدیع
و آج افراح در علم بدیع حاشیه بر مبدا و معاد مقیاس در مسائل فقه منظومه جواب
سؤال مسائل مشکله (نگاهی است در حکمت پانزده هزار بیت) حاشیه بر بیوطی و نحو
محاکات درود بر شیخه

ذکر جامع و عزادان سبزوار

مسجد جامع سبزوار که ظاهر از اینست سر بردارنده است بنائی عالی و محکم و از هر جهت
امتیاز دارد طول صحن مسجد پنجاه قدم و عرض چهل قدم میباشد دهنة مفصوره
نه من و یکپارک و فرش اندازان نوزده من و سه چارک است طول مفصوره با طاقهای
جنبین شصت و دو قدم و در هر طرف مفصوره دو طاق است ارتفاع مفصوره هفده
ذرع است و ارتفاع طاق ایوان مفصوره با گنبد تفهیم است ذرع طاق مفصوره
خراب شده و دوباره ساخته اند محراب مفصوره که ابتدا ساخته شده قبله را بطور
اهل تشن تشخص داده بعد محراب کوچکی در میان محراب بزرگ اصلی ساخته و قبله
اهل تشیع را معین کرده بنام داده اند در بالای محراب مفصوره نوشته اند (سبحان
الذی اسرى عبده لبلال من المسجد الحرام الى المسجد الأقصى الذی بارکنا حوله لیسر به من ابائنا
انیه هو السميع البصیر) ۲۹۲ اللهم اغفر لنا ولوالدینا تجری فی شهر رجب کثیر محمد حسین
بن محمد باقر) در طرف مشرق مسجد شبستانی زیر زمین است و بالای آن نیز شبستان

بهاری ساخته و در وسط نازه مدرسی بنا کرده اند طرف مغرب شبستان زمستانی است
و در وسط ایوان کوچکی و مقابل مقصوره نیز ایوانی است بار ارتفاع ایوان مقصوره در وسط
صفحه ایست و در بالای محراب صفا سنگی برپاست و دراز سنگ شرحی نوشته
شعر از اینکه شخصی آن مکان را سنگ فرش کرده چون اسم آن شخص را تراشیده اند مطلب
دوستی از آن بدست نمیايد ولی تاریخ این سنگ هزار و دو پست و هفتاد و شتر است
آثار خیر جناب حاجی میرزا ابراهیم شریعتی مدد از زبلو و تعمیرات و ملحقات در این مسجد
بسیار است بالای در مسجد لوحی سنگی نصب است و فرمانی بخط نستعلیق از شاه طهماسب
اول بران رسم کرده اند اما خواندن آن نهایت دشوار است و صورت فرمان از فرار زبیل
میباشد

سواد پیر و ایچۀ اشرف علی هموز شاهی خلد الله تعالی ملکه و سلطان و افاض علی العالمین
بره و احسانه تغیر دهند اینچک جهان مطاع بلغت خدا و دولت گرفتار باد
فرمان ها پوزش دانکه چون غسل و دفن اموات واجب کفائی است و اخذ اجرت غسالی و
گور کفی نامشروع است لهذا در اینو لاشتم از مرآح بی نهایت شامل حال شیعیان و لایث
سبز و ارگش مال غسالی و گور کفی که از جمله وجوه رعیت خانۀ ابواب مجمع و لایث مذکور است
از ابتدا همین سال تصدق فرمودیم و ثواب از اینحضرات عالیات عرش مرثیات چهارده
معصوم هدیه نمودیم که موافق شرع شریف عمل نموده طلب اجرت از احدی ننمایند و از
جاده شریعت غرامت دول و انحراف نورزند سادات و ادبای و کدخدایان و لایث
منزور حسب المسطور و فقر دانسته رقم این عطیه و ابرسک نقش کرده در محل مرتفع که عبور
خلافی انجاما باشد مؤکد بلغت نامه نصب نمایند و خلاف کنند و تغیر دهند امر مذکور را

از مردودان درگاه الهی شناسند و غمال و منصد بان مهنات مالی و غتالی و لایب
مذکور بر این موجب فقر دانند و از اینداهین سال مطلقا مال غتالی و گروگنی را
نخفیف و نصدق فقر دانسته بکدینا و بدان علت بجواله ندهند و طلبی و توفقه
از مولانا محمد علی سبزواری و سایر غالان و گورکان ولایت مذکور ندارند در این
غدغن لازم شناسند و از جوانبیر اینجمله روند و هر ساله حکم مجدد طلب ندارند بخیرا
فی خیشنبه ذیقعد ۹۷۹ ش (نهصد و هفتاد و نه)

درد یوار طرف دست راست در ب مجد جامع بر سنگ این عبارت خجاری شده
الحمد لله على التوفيق وهو خير رفيق والصلوة على محمد النبي وآله الهادين إلى الطريق و
بعد در عهد جاودان مهدها یون و روزگار مسعود میمون علی حضرت قدر قدرت
شاهنشاه جلال الله اسلام پناه جهان بنان شهریار گردون و فارنا صر الدین شاه قاجار ادا
الله دولت الی یوم الفرار توفیق الهی شامل حال فرخنده مثال جناب شوکت و عظمت قاب
امارت و ابالت نصاب قوام الدولت العلیه و نظاما للشوکه السنیه حاجی حسین خان
شهاب الملك امیر نوچانه مبارکه و الی مملکت خراسان دام اقباله گردیده از اینداهنده السنیه
تخافوی بیل و ما بعد ها قیمت کاه اربابی ولایت تربت حیدر قیر و بام و صفی آباد و خاف
و سبزوادی که هر ساله ولایه و حکام و مباشرین سابق خرواری بکومان بابیشتر زین یافت
می نمودند خرواری پنجهزار دینار رایج فرار دادند و از نقای که منفعت حکومت بود محض
رضای الهی و رفاه و جا بگذشت فرمودند و برای ایضای این خبر و کف نفس ولایه و مباشرین
بعد مبنی بر لغت نامه مضمون حکم خود شان را نقش حجر نمودند که هر کس مزید در
مقام نعیب بر اینقرار براید بلغت خداوند جبار و نفیرین رسول بخدا گرفتار اید و بشهر

و در سنک سپاهی که نزدیک از اسب خرمان ذیل رسم شده
 بسم الله الرحمن الرحيم بنده شاولایت طماسب ثانی حکمها غلطاع شدانکه چون
 از بخادیل افغان و بلوچ و ترکمان صدمات بسک و موطنین و رعایای دارالمؤمنین
 سبزوار واقع گردیده و بعلت وقوع سوانح مزبور و برایشان مراعات سکند و راه با و عجزه
 و موطنین دارالمؤمنین سبزوار و از لوازم است بنا بر این مقرر فرمودیم که حکام الکام
 مزبور بعلت پیشکش ورود و ثلاثی مزید یکدینار و یکمن یا و از ایشان مطالبه و
 دریافت و توقع ننموده و حواله ننمایند و مراعات و ایشان را از پیشکش
 ورود و ثلاثی معاف دارند و مراعات احوال ایشان را در مراتب مسطور و بدارند و از فرموده
 تخلف نورزند و بجهت سرداران و بیگلر بیگان خراسان و مشهد مقدس معلی که حسب
 المسطور معمول و مرثب داشته بگذارند که حکام دارالمؤمنین مزبور بدان علت چیزی
 مطالبه و باز یافت ننمایند و متعرض احوال ایشان نگردند و امداد و اعانتی که در هر باب
 لازم باشد بعمل آورند و هر ساله رقم مجدد طلب ندارند بنابر پنج شکر کثیر الحروف
 بنار الفراق حاجی میر محمد علی سزواری

و در سنک سپاد بگر که در زیر از اسب اعتبارات منقور شده

بسم الله علی بن ابیطالب و نعمت عالم چون پیوسته منظور نظر شده در گلخانه
 و نکه تحصیل دعای خیر بجهت ذات اقدس خدای زمین و زمان که جان ما غلامان فدایش
 باد و ترغیب حال رعایا و برابا و عجزه و ساکنین میباشد بنا علیه پیشکش معمولی ورود
 ابالت سزوار بتخفیف مصدق فرقی فردان اگر جانها بقربانش باد غوده بخشیدیم که

رعایا و برابر فاه حال و فراغ بال بدعا گوئی ذات اقدس و وجود مقدس مشغول باشند
 ناصوفی و نملک مجرام او جانی گوان روا و حضرت امیر المؤمنین باشد هر جا کی که بعد
 طمع و توقع پیشکش نموده بصیغه مذکور بسیاری بر رعایای دار المؤمنین مزبور حواله
 نماید بجزیرا شهر ذی قعدة ۱۲۵۰

در مسندك طرف مقابل نیز بنیباران بخطایق ترقیم یافته
 مقروشد آنکه چون پریشانی و اختلال اوضاع رعایا و سکنه مؤمنین بلاد و بلوکات دار
 المؤمنین سبب و از سبب ناخوش و ناراج اوز بکبر و قاعنه و غیره . . . ظاهر و
 ساطع است لهذا بنابر تحصیل دعای خیر جهت ذات اقدس و وجود مقدس که جان
 ما غلامان فدای نواب پای مبارکش باد و جوه پیشکش که حکام سابق از رعایا توقع مینمودند
 بر رعایای الکامزور میجشدند که رعایا بمقره الحال بفراغ بال بدعا گوئی دوام دولت ابد مدت
 و پیجاری و در ولت خود قیام و اقدام نمایند و بعد اگر احدی از عجز و اینک و اینک و اینک
 توقع نماید ناصوفی او جانی گوان روا خواهد بود که خدا بان و رعایای ال کما مذکور
 من جمیع الجهات شمال و امیدوار باشند و بدین علت دیناری با حدی نخواهند داد
 و در عهد شناسند مقرراتی که من بعد این بنیباران و گائو قعی باخذ و جوه نمایم ناصوفی او جانی
 گوان مدار باشد بجزیرا شهر ذی قعدة ۱۲۵۰ حرره العبد محمد امین

ذکر مسجد جامع قدیم سبز واد

این مسجد معروف بمسجد پانار و در محله سرده نزدیک بمدرسه مرحوم حاجی ملاهادی
 علیه الرحمه و خانه ان مرحوم و فرب بدروازه نیشابور است در سمت شمال این مسجد
 و در طرف یمین مدخل مناروی از قدیم برپاست که بطرف مغرب مایل شده و اختیاینبی دارد که

از دور بیشتر محسوس است و قدی از سر منار خراب شده بنای منار را از اجروا و ارتفاع
 یازده ذراع و بالای منار کتبۀ نخط کوفی دارد و کلبۀ خالی از ناخن نیست ابوانی وصل
 با منار بوده که آثار از این پیداست از فراز منار فاد میگردد که این مسجد از ابتدا بوضع
 حالته نباشد یعنی صحن مخصوص نداشته فقط ابوانی برای انساخنه بودند که
 مدخل شبستان باشد و فضائی بوضع این پدها در جلو ابوان بوده و هست که
 اگر چه شباهت بچرخ مسجد ندارد و دیوارهای دو جزو عمارات خارج و بوضع هم
 مختلف میباشد بجای صحن محسوب میشود و از وضع منار ظاهر است که قدمای این مسجد
 خیلی معنی بوده و اثر دیوار قدیمی وصل منار دیده میشود که کتبۀ دوران گچ بری کرده
 بوده اند پی های طاق شبستان حالته همان اساسه قدیم است که در طاق و سه نیم طاق
 تشکیل میدهد و این دوازده طاق بزرگ و کوچک بروی چهار پایه بزرگ در وسط و
 چهار پایه وصل بدیوار طرف مشرق و مغرب قرار دارد عرض و طول هر یک از این پایه ها
 وسط یک ربع و نیم است طول شبستان بیست و پنج قدم و عرض از بیست و یک قدم است
 در طرف جنوب شبستان نازده صحن جدید کوچک ساخته اند این مسجد دو در دارد که
 هر دو بیازار باز میشود

ذکر مدرسه فصیحیه

بانی این مدرسه حاج عبد الصانع سبز واری است و در سال هزار و صد و بیست و
 شش از ابا تمام رسانیده شکلا مربع مستطیل و طول آن از مشرق و مغرب و سی و
 دو حجه تختانی و فوقانی دارد که طلبه نشین است با دو بالاخانه مدرس و یک مدرسه
 تختانی و دو ابوان بزرگ در مشرق و مغرب و حجرات هم ابوان دارد چهار باغچه متواز

در فضا و حوض ای در وسط و در مدرستختانی بر سنگ مربع کوچکی از مرمر که در وسط
 سنگی دیگر نصب است نوشته اند هو الحی الذی لا یموت هَذَا مِنْ شَرَفِ حَمِيتِ
 وَ غَفَرِ زِينَةِ رِضْوَانِ جَانِبِ کَاهِ حَاجِی الْحَرَمِیْنِ الشَّرِیفِیْنِ حَاجِی عَبْدِ الصَّانِعِ بْنِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدٍ
 سَبْزِ وَارِیِّ وَاقِفِ وَبَانِیِ اِنْ تَقَعُ شَرِیفُهُ تَوَفَّیْ فِی شَهْرِ جَادِی الْاَوَّلِ مِنْ شَهْرِ ۱۴۳۲
 (هزار و صد و چهل و سه) و در دو نوشته شده با کافیه المصنات با قاضی الحاجات
 اندر لحدم نکبر و منکر د بدن اعضا و جوارح مرا بپوشان
 چون مهر محبت علی داشت دلم از آمدن خویش خجل گرد بدین
 بالای سر در مدرسه در روی لوحی از سنگ مجاری کرده اند

لَقَدْ اسْتَرْسِیْنَا نَهْ عَلٰی تَقْوٰی مِنَ اللّٰهِ

این مدرسه که نزهت آمد چوبهشت از عنبر و زرد شده مراد کل و خشت
 کوئی نوکه کاتب قضا و زازل این ابر برای سال ناریج نوشت
 مرحوم حاجی ملاهادی قدس سره در مدت اقامت سبز وارد و بنده سره در بنده
 و در زمان ان مرحوم این مدرسه مرمت شده است و بنای آن از اجرو گچ میباشد
 ذکر مدرسه کهنه سبز

بنای این مدرسه نیز از اجرو گچ است و طول آن نسبت و پنج ذرع و عرض نوزده ذرع و شش
 بر حرات تختانی و فوقانی عدد حجرات طول مدرسه شش و عدد حجرات عرض چهار و دوازده
 چهار صنف است که در بالای آنها ابواب میباشد راه حجرات بالا از چهار ذره است و
 اطافهای بالاهم راه دارد آثار مرمت در مدرسه نمودار است و فعلاً هیچ کاشیکاری در
 داخله آن نیست و خارج یعنی در سردان کاشی بکار برده ولی اکثر آن در پنجه کپشه در آن

کاشی بوده آنچه از آن باقی است پز است (اتمام عمارت هذه البقعة الممونة الموسومة
 بالمدرسة الفخرية لآلک واستخر البنیاز شاخه الارکان فی ایام معدله الخاقان الاعظم
 مالک رقاب الامم معز الدوله) سردر مدرسه طاقی است و سبع و سقفان مفرق
 از کچ و دیوارهای آن با کاشی و آجر ساخته شده و تفریاد و ازده ذرع ارتفاع از است
 و شش ذرع و نیم دهنه طاق در وسط مدرسه چاهی است که بنج ذرع عمق است و آب
 روان از زیر آن میگذرد و در جلو او آن رویشمال حوض کوچکی است خالی از آب که چاه
 آب در آن حفر شده در مدرسه رو به غرب باز میشود

ذکر منارات منبر که سبزوار

در وسط بازار سبزوار دو بقعه متعلق با سمد و امامزاده برپاست و معروف تر و مسلم
 از آن دو محبی بن موسی بن جعفر علیهم السلام میباشد که گنبدی است نر و صند
 چوبی متوسط الحالی دارد در جلو و پیش روی صند و امامزاده دیوار بازار است
 یعنی بنجره آهنین بجای دیوار قرار داده اند و دریای بنجره لوحی از سنگ مرمر
 میباشد و رباعی و عبارت ذیل بر آن منقوش است

این روضه که روشن است از آن شمع امید افروختن از فیض چراغ جاوید
 فانوس چراغ مرقدش مشعل ماه قند بل سر منار شمع خوشید
 بنارنج ۱۰۱۲ (هزار و دوازده) اینجا نبی سباح عراف مؤخر بود بزبارت و سپید
 فائله رافیه محمد معصوم البکری البزوری انتهى

طول صند و امامزاده محبی دو ذرع و عرض یک ذرع و ارتفاع از یک ذرع و یک
 گره است روی صند و پوشیده و در صند و رویشمال است بنای بقعه مربع

متساوی الاضلاع است و از هر طرف هفت قدم ارتفاع کند و تفریباً ده ذرع و مشهود
حسن نام تاجر تبریزی در سال هزار و دویست و نود و دو مرمت و سفید کرده ظاهر
این بقعه مانند بقعه پهلوی آن کج بری و کتب از قدیم داشته بهر حال از این بقعه داخل
بقعه دیگر میگردد بعضی از اهالی و اعیان این است که شاهزاده حسن از اولاد و نوادگان
حضرت امام محمد باقر علیه السلام در اینجا مدفن است بنای بقعه مربع متساوی الاضلاع
و از هر طرف نه قدم و قدمت آن ظاهر و کتب پر تکلفی در آن کج بری شده و آنچه از آن باقی
مانده و خوانده میشود سوره مبارکه انا فتحنا می باشد این بنای مربع عبارتست از چهار
بدنه دیوار که تفریباً هفت ذرع بیک نشی بالارفته و در آنجا هشت طاق کوچک زد شده
چهار طاق در چهار طرف و چهار دیگر در اضلاع و بر روی این هشت طاق کعبه است
و مقعر گنبد نیز کج بری داشته در وسط بقعه صورت قبری است از کج بطول دو ذرع و
عرض یک ذرع و چارون و از قدمت بنا و آثار کج بری این بنای بر اعتبار این جمیع است
نموده و در هشت طاق مزبور کتب است بخط کوفی و در بالای در در همان زنجیره که
خط کوفی است بخط نسخ نوشته اند (اعتمد عبد الله بن محمد بن حسن) بقعه خوانده
نمیشود مگر سنه ثمان و یکم دیگر احتمال سبعمائه می رود کلیه بنظر می آید که این بنا از
عهد خاندان خانی است ارتفاع گنبد چهارده ذرع میباشد بالای در بقعه مکتوب است
ناکه این بقعه خراب آباد گشت معور از دم پیرش
گفت تاریخ سال او نهر ده و چهار جاده تعمیرش

یکی دیگر از منارات سبز و از مقبره امامزاده فضل بن زید علیه السلام است و آن در
دم دروازه اول داخل شهر و بالای تخنگاهی است مربع که شش ذرع ارتفاع دارد و

و طول آن تختگاه شانزده ذرع در شانزده ذرع است طاقی روی این تختگاه ساخته اند
و قبله دارد با ارتفاع پنج ذرع و عرض و طول طاقی نیز پنج ذرع در پنج ذرع میباشد
داخل طاق سفید کاری و خارج آن کامکلاست در وسط طاق صورت قبر و در
چوبی است با دو ذرع طول و یک ذرع و چارک عرض و یک ذرع و نیم ارتفاع و زینتی ندارد
مداخل آن رو قبله و در جلو از صفه و سقفی است و در عقب چهار صفه یک ذرع
در چهار طرف دارد نیز از منارات سبز و از بقع است در ضلع جنوب شرقی در داخل
شهر معروف بمنار سبز و کند سبز و مدفون در اینجا معروف بشاحب الله است
بنای بقع مربع مستطیل و طول آن شش قدم و عرض پنج قدم و ارتفاع بناده ذرع
صورت قبر یک ذرع و دو کمره ارتفاع دارد و طول آن یک ذرع و چارک و عرض یک متر
میباشد داخل بقع سفید کاری است و از زینت چند قندیل دارد

یکی دیگر از منارات ما مراده شعب بن موسی علیهما السلام است در جنوب شهر
در بیرون در پشت باره بفاصله عرض یک خندق این ما مراده بقع دارد از خشت و
گل شامل بر چهار در ارتفاع بقع ده و از ده ذرع و عرض و طول آن مساوی و هر یک
نه قدم است در وسط صورت قبر است که با کج سفید کرده و صندویی بر روی آن قرار
داده که بنیاده از دو ذرع طول دارد و بیش از یک ذرع عرض و ارتفاع آن نیز از دو ذرع
بیشتر است چوبی سبز مشبک بالای آنست و باقی تخت میباشد داخل بقع ششم
و سیم گلس از زینت چیزی در اینجا نیست و در حوالی آن بعضی قبور است از جمله
سنگ قبر میباشد که دو زبان اشعار در آن است

الهی نوئی اگر از حال من عیان است پیش تو احوال من

نوئی از کرم دلخواه همه بیچارگی چاره ساز همه

بود هر کس دامی بکس ابد من از دشت نیستش

اگر طاعتم رد کنی و رد قبول من و دست دامن آل رسول

درد و کله سنگ نوشتند (هكذا وفات جناب سادات مآب عالی انصاف مرحوم
مغفور علی میر محمد حسین بن میر سید احمد التبر واری نعمه الله بغفرانه توفی فی شهر
سنه ثلث و ستین و تسعمائه)

مزار دیگر در داخل شهر در سمت جنوب واقع است و معروف به پیر حاجات میباشد
بقعه از خشت و گل دارد مشتمل بر چهار شانشین از چهار سمت و در بقعه از طرف
شمال است در این محل هیچ دیده نمیشود حتی حصیر و چراغ از چیزهایی که در سبز وارد بد
شد لوحه سنگی است که فرمانی بر روی آن حجاری شده این سنگ را در مسافرت
اول اعلی حضرت همايون شاهنشاهی (ناصر الدین شاه) دام ملک چند نفر از دعا بای
فریئر لنگر از توابع فوجان بسز و او آورده که از روی آن تخطی در یافت نمایند و بآید
دانست که مزار بابا حاجی نوکل در فریئر لنگر است و این سنگ بقوای مضمون منقود در
بقعه بابای مذکور منصوب بوده و فعلاً در کاروانسرای دودرس بر وارد جنب
غریب مسجد جامع گذارده شده است و شرح مسطور در آن از قریب قبل است

فرمان همايون شد آنکه چون پیوسته مکنون خاطر خیر آثار ثواب همايون ما اند
که در زمان دولت ابد پیوند و عهد خلافت از چند آثار خیر احسان در میان طوائف
انسان منتشر گردد و کافراً بر ابا و عموم رعایا از مراحم بیدریغ خیر و انور بهر مند بوده در
کمال رفاهیت و اسودگی خدمت دامن و امان غنوده بدعای دولت و روزافزون و استدا

سلطنت ابد مفروز فنام نمایند بنابر ترفیه حال رعایا در معامله شیچقان بیل
 مالوجهات و خدمات و حقوق دیوانی جماعت مذکوره ضمن رعایا فوج ممالک
 محروسه را سواى کاولیان ولولیان و هندویان مشهور و بخطر بان و حسن ابدالو
 و بغداد و لو و نواح که مقرر است از عهده حقوق دیوانی خود بپردازند بقیه هر
 ساله تخفیف و نصف مقرر فرمودیم بدیول دارالکای جهان ارغیان و کلیدرو
 مستاجر و همه ساله داران وجوه رعیت خانه الکای مذکور حسب المسطور مقرر
 دانسته از نارنج مزبور یکدینار بهیچوجه من الوجوه بعلت مال و حقوق دیوانی عشا
 مذکوره ضمن رعایای رعیت خانه طلب ننموده مزاحمت نرسانند و جان خود جمع
 رعایای الکای مزبوره را مخبر سازند که مطلع گردند که مالیه ایشان تخفیف و نصف
 مقرر شده صورت حکم هماون را بر سنک نقش نموده بر در مسجد و بقیع الخیر الکاء
 مزبور نصب نمایند و تغییر کنند و امور دستخط و غضب شاهانه شناسند که ثواب
 آن بروز کار فرخنده آثار اشرف عابد گردد همه ساله داران و مستاجران و جو مذکوره
 بشرح فوق عمل نموده از نارنج ورود پر و انچه اشرف یکدینار بعلت مال و حقوق
 دیوانی جماعت ضمن متعلق بر رعیت خانه که با جاره ایشان مقرر است باز یافت ننموده
 طلبی نمایند و از اجاره و همه ساله خود بر طرف دانند و اگر از جمله جماعت کاولیان
 و غیره که مالیه ایشان تخفیف مقرر نشده احدی بامر دشمنانی و غیر آن که تخفیف
 مقرر است اشتغال نمایند بعلت مال و حقوق دیوانی آن امور که تخفیف مقرر است
 طلبی نکرده انچه بعلت کاولیگری و غیره که تخفیف مقرر نشده متوجه ایشان باشند
 موافق حق و حساب باز یافت نمایند و ثواب و رفعت پناغرت و معالی دستگاره

جلا الاواجه بیکاوز برخراسان مالیه جماعت ذیل و عابای و عبت خانه تخفیف مقرر
 نشده مشخص نمایند که از جمله و عبت خانه الکای مذکور چه مبلغ رسد جماعت مختص
 که تخفیف مقرر شده وجه مبلغ رسد جماعت فوق است که مبادا از عهد مالیه خود
 بیرون آیند و نفع منفعت رسد جمعی که تخفیف مقرر شده درست داشته بد فخر خانه
 هابون فرسند که مسووفان عظام بعد از عرض از انظار عمل نمایند و اگر تا و رد حکم
 اشرف مساجران و همه ساله داران بعلت رسد جمعی که تخفیف مقرر شده در سنه
 سیچقان بیل چیزی گرفته باشند اخترا از بد فخر خانه هابون فرسند که از انظار جمع شده
 بهمه ساله حساب شود و آنچه که نمایند بعد از عرض عوض دهند همه ساله داران
 مساجران و جوه و عبت خانه الکای مزبور از نارنج صد و پیر و آنچه اشرف بشرح فوق ان
 عمل نموده بعلت رسد جمعی که تخفیف مقرر شده طلبی و رسد جمعی که تخفیف مقرر
 نشده بد آنچه و برخراسان مشخص سازند و تصدیق دفتر دیاب استمرارد درست داشته
 باشند و از انظار طلب نمایند و اگر چیزی که نمایند تصدیق وزیر گرفته بد بوان
 او رند مسووفان عظام رقم این عطیه را در دفتر خلوت ثبت نموده در سابقه تغییر و تبدل
 مصور شناسند در آنچه بعلت مالیه رسد جماعت ظهر باشد از دفتر خارج نمایند و
 رسد جمعی که تخفیف مقرر شده از انظار آنچه و برخراسان مشخص سازند و نفع بد بوان
 فرسند بعد از عرض در دفتر عمل نمایند و این باب غدغن در عهد دانند و چون
 پروانچه عمر اشرف رسد اعتماد نمایند تحریر افشهر محرر الحرام سنه هزار و چهل و
 شش اسامی جماعتی که تخفیف مقرر است جماعت کهنه فروشان و کهنه چپنا
 جماعت اسنه داران و و نك بندان جماعت کاو کله بابان و چوپانان و جماعت ماما چکا

مشاطه کان و نوحه گران و نون نابان و جماعت مقننابان و اسپانابان و جزا خان و لیز کشا
شهادان و شودمالان و دشنابان و جماعت ربك طبابان و سواي جماعت كولبان و
لولبان و مسندوبان و حسن ابدال و بغداد و لو و نواب ^{انتهی}

تذییل

شهر سبزوار را اللهیار خان قاجاری مرثت کرده است و در بنویلاست درخت شبر پری
وجود ندارد

اما بلوکات سبزوار چون شماره و اسمای آن در جلد اول مرثت البلدان نگاشته شده
در اینجا فقط بدکرها و مزارع آن پرداخته گوئیم ^{تاج آباد} ^{فصل آباد} ^{نامن}
^{کلاته شهرائین} ^{کلاته شامرخ آباد} ^{کلاته حسین آباد} ^{غیاث آباد}

^{مهرآباد} ^{مقبه} ^{بروغن} ^{چشم} ^{خرو آباد} ^{چونین} ^{معروف} ^{شقوقن}
^{تروج} ^{صدخرو} ^{کلاته حاجی قاضی} ^{کبر} ^{کوشک} ^{باغ} ^{طرز} ^{هنظر} ^{آباد}
^{نقره} ^{مهر} ^{کلاته} ^{اروض} ^{شهرآباد} ^{کلاته} ^{سارق} ^{قشق} ^{رپید} ^{رپود}

قر و مزارع بلوک باشند نیز است و درین بلوک فیر نیز بهمین اسم میباشد
^{داوودن} ^{کلاته} ^{عبانبون} ^(غبانابان) ^{اسمعل} ^{آباد} ^{بهمین} ^{آباد} ^{قلعه} ^{کهنه}
^{سوپر} ^{عدرا} ^{آباد} ^{عباس} ^{آباد} ^{نهاردان} ^{کلاته} ^{مور} ^{کلاته} ^{برود} ^{بیره} ^{که}
دارای چهار کلاته آباد و دو کلاته خرابست و کلاته های آبادان کلاته کلاته برزو و کلاته
محمدآباد و کلاته خرم آباد است کلاته ده نو قر و مزارع بلوک مینان است و شرح مینان
بیابند

^{کلاته} ^{حاجی} ^{آباد} ^{کلاته} ^{حسن} ^{آباد} ^{نارسانه} ^{باغی} ^{قرقله} ^{عوض} ^{نخیم} ^{آباد}

علی کرد نورآباد و فک ساطله (طلبی) حارث آباد فسفر سرزو
 حسن آباد حیدرقلی که از احبار فایان فایانند قدیم آباد سآباش
 دآزقند سنک سفید میرحسن سدید کسکن کوداسپا جنت آباد
 سیدر مسکن جمع خسروچرد آبادی قلعه کلانه صفل
 افضل آباد دولت آباد علی آباد آب باریک هاشم آباد رباط سرپوشیده
 جلین کوچک جلین بزرگ حاجی شهری زید آباد نزل آباد آزاد منچیر
 باغان دلند صالح آباد ملک آباد دیری زوی قوچی چشمه اوش
 نوبهار کلانه علی آباد سنک پدر شامکان بجی آباد صالح آباد
 زعفران فرطیس قازوی حسن آباد هند آباد شه آباد (شهاباد)
 شهرخان چاهه آمردستان غنابستان کلانه حاجی عبدالطلب نوده
 اپنک کلانه جنت آباد وزمک دیوانه در نودمان داشخانه برغبان
 کاشک سرچهره مزروعی خسرو مزروعی علی آباد علیک قزاقی رودسراب
 بازقند مزروعی و قزاقی نین بلاش آباد کراب دلبر شاره
 نوده سرسره دامین جلدان شاهواج یوسف آباد بیدخو خزند
 زمند زوقان ارک شاقلی ابوچناری فرمانیه خطیر ارک عسکر
 ارک امام و پردی بید بجی آباد منچ شیرین برغند میان آباد
 جمال آباد کوه میش طراف (طرزوف) کبدر هلاک آباد باشپان
 بیخ باغ خیرات دیوانه خوی کلانه بیات کاج بک براد
 شمد زکدو حسن آباد علی آباد ابراهیم آباد حسن آباد نقاچاه

انجد بجدت جنبد غنیزباد سرود حج پادر کیدان قاسمی
 شدک طرسک کلانه دیز بوش ریش کلانه برکه کرمک
 کرک نهمدان پوج بنفن کند علیا و سفلی بایک کلانه محمد اباد عریان
 عریان لندوان مظفر اباد سلطان اباد نارسنان اجوزد هسانه
 جراحی کلانه مال کلانه میر علی لطف اباد دامود فلیشور نشبند
 موند قلعه نو شمس اباد برآباد و اش و این در قدم اسناج
 کلاوش سفید (سفید) جری دریاچه فراوان عرخی اباد و کراب و سایر
 بلوکات سبز و اراست این فراوان عرخی از چشمه و قنات و رودخانه و بعضی بیلاف
 و برخی قنات و در برخی اماکن غریب گز وجود دارد

اما از علمای حائز سبزه و شخصی که امروز مرجع و مدار امور شرعی و مروج دین
 مبین و مؤید اهل فلاح و پیشوای ارباب هدایت و صلاح است و حضرتش محظ
 افاضل و جامع انواع مکارم و فواضل میباشد جناب مجتهد الزمانی حاجی میرزا
 ابراهیم شریعتی مد ارسله الله تعالی است که در این کتاب از مآثر و آثار خیرین
 بزرگوار اشارت نموده ایم جناب مشارالیه دام افضاله و لدمرحوم رضوان جایگاه
 حاجی میرزا اسمعیل و از نوادگهای مرحوم میرزا مهدی شهید ثالث و مجدداً علامه
 ایشان مرحوم میرزا سید ولی علوی اعلی الله مقامهم بوده (مظهر و نقیث ایشانهم)
 و هر یک از مرحومین میروین در عالم علم و فضل مقامی معلوم و مرتبتی بلند داشته
 و وقت خود را بتدسک و تقوی و طلب مرضات باری تعالی جل ذکره گذاشته
 تا در گذشته اند و از زمانه میرزا اسمعیل علاوه بر این که فقهی با رع

بود در حکمت الهی و حقایق و معارف و مقامات سلوک همواره خوض و مراقب می نمود
 نرهد و تهجد معروف و باوصاف جسمه و موصوفات اجناس شرعیته را و معظم حاجی
 میرزا ابراهیم در آغاز جوانی و از تحصیل بارض اقدس و مشهد مقدس مشرف شده
 در حوزه علمای بزرگ از قبیل مرحوم حاجی میرزا حسن عجمی و مرحوم آقاخوند ملا محمد تقی
 و مرحوم آقاخوند ملا علی بروجرودی داماد مرحوم میرزا ابوالقاسم قی علی الله مقامه
 حاضر و از محضر هر یک حظ و بهره یافتند پس از آن بدو السلطنه اصفهان شناختند
 و فیض حضور مرحوم حاجی محمد ابراهیم که باسی طیب الله تربت دادند و تکمیل فواید
 طالب و فهم احکام الهی را چندی در آن ساحت بسر بردند بعد از اعراف عرب سپردند و
 در نجف اشرف از خدمت مرحوم شیخ حسن و مرحوم شیخ محمد صاحب جواهر الکلام
 و مرحوم شیخ مرتضی انصاری نور الله مرقد هم مستفیض شدند و از بركات انفس بویست
 اساس مرحوم ملازمین العابدین کلیای بگانی تقی الله برضوانه نیز محظوظ گردید بطریق
 اجتهاد و ابرو رسانیدند و عنان بجانب سبزوار گردانیدند اینک زیاده از سی سالست
 که در آن دیار بافاضت و افادت و تدریس و حل مشاکل و نشر مسائل و دادن فتاوی و
 اجرای احکام اشتغال دارند و در قیام از دقایق تکالیف و فرائض خدمت خود را از ترویج شرع
 شریف و احکام دعا بهم در پی حقیقت و رعایت طلاب و توفیق اهل علم و ملاطف بازار که
 غالباً از بلاد سبزوار عبور می نمایند فرو نمی گذارند و این و اعمال خیر نیز انجمن اب
 بسیار است ادام الله تعالی توفیقه

یکی دیگر از علمای حائز سبزه و از جناب شرعیته حاجی میرزا محمد حسین سلمی است
 میباشد که جناب علم العلماء و سبند الفقهاء است و احکام و کلمات ختم الاسلام

لغای حاجی میرزا محمد حسن شیرازی متعنا الله بطول حياته براخه‌ها و مقامات فضل و
علم ایشان تصدیق فرموده و بدادن فتوی مجاز نموده‌اند

نیاز معارف سبزوار که در عداد مشاهیر افطار و از فطر اشتهار مغبوط فضلالی این
روزگار است شرف الحاج والعمار حاجی ملا اسمعیل واعظم میباشد که در طلاق
لسان و فصاحت بیان و ادای معانی و حسن بیان از نوادرا عصاره بشمار می‌آید و آلد
خبر الحاج مشارالیه حاجی علی اصغر دولت آبادی است که از انقیرنه نا شهر سبزوار پیش از
یکهتر سنخ نبیست حرفه انمروم بخارت و زراعت بود و لد پاکیزه مولدش در سبزوار
مولد شد پس رشد و رسید و در خدمت فخر الحکما و التالمین حاجی ملاهادیه
سبزواری فصول حکمت الهی بدید بیست سال در اصفهان بتبع اخبار و نشر فضائل
و منافع ائمه اطهار و ذکر مرانی و مصائب جناب خامس ال عبا علیهم السلام و
الشاکذ را بد سال بیست فارس و فتوی یک سال در انجا توقف کرد از انجا باز یارفت
کعبه معظمه و بیت الله مشرف گردید و پس از ادای مناسک حج از راه نجد بعثت
حالات مدینه بغیر تقبیل ان اماکن خلد بواسطه تعدد کشت و سه سال در کربلا
علی در خدمت مرحوم آقا سید ابراهیم فروغی که از اعلام علمای عاملین بود تحصیل
فنون و اصول نمود از ان پس عازم اصفهان شد و مرحوم محبت علی خان ماکوئی یک سال او را
در کمرانتهان نگذاشت و در انجا قدم در دایره نااهل گذاشت سفری که موکب منصور
خروانی (اعلی حضرت شاهنشاهی آقا ناصر الدین شاه) دام ملکه تشریف فرمای اصفهان
گردید مرحوم میرزا تقی خان امیر نظام مشارالیه را با آمدن طهران دعوت کرد بعضی حرفها
در باره این مرد گفتند جاعلی از روی غرض دانسته قبول ننمودند بلکه رد کردند و مره

متردد شدند و زبان مال حاج مشاواله از قول ابن سینا این رباعی نکر و میگرد

کفر چون منی گزاف و آسان نبود محکم تر از ایمان من ایمان نبود
در دهر یکی چون من و افهم کافر پس در همه دهر یک مسکن نبود

الکون که سال هزار و سیصد و سه هجری می باشد قریب هشتاد سال عمر دارد و در
نیریز در ظل عنایت حضرت مستطاب معظم شاهنشاه زده اعظم و لیعهد دولت
علیه ابرار ادام الله اقباله العالی بتالیف کتاب جمیع التواریخ و وقت میگذارد تا لایف
جلاله دیگر نیز نموده معزز و محترم است و در موعظه و تقریر عظیم النظر و چنانچه نماید
قرنها مثل و مانند او نباید

بسنک گوید و آنرا چو موم نرم کند ببارک الله از لطف منطقی گفتار

بعضی علما و فضلا در سبزوار بوده اند از قبیل مرحوم ملا محمد باقر معروف بفاضل سبزوار
که نماز جمعه را در غیبت حضرت امام عصر عجل الله تعالی فرجه واجب میدانست و اوقات
سید محمد از علما و زهاد سبزوار و از شیوخ عرب جبل عامل مرحوم شیخ حسین بزرگ
و غیره در سبزوار سکونت داشته و رفع الله درجاتهم

از سبزوار چون بطرف شاهرود حرکت نمایند و بکفر شیخ راه طاعت کنند با ثواب خیراته
خسرو گردد میسرند اما قبل از رسیدن باین محل در بسیار جاده فرقه افضل آباد است
جاده خانوار و عینت و البش از قنات میباشد نبرد و همین طرف راه کلانتر سبزه میباشد که
صد خانوار سکنه دارد و از قنات سرباب میگردند در دست چپ جاده فرقه
آباد است باشد صفت خانوار و عا با و آب کار نیز در ابتدای اطلال خسرو گردد بفرقه
مثنی و کنبدی مفرش دارد و هر شمن بفرقه عبا و نس از یک طاقهای بلند مفرش

فلقه خرابه مد و چهار برجی دیده میشود که خاکریز و مردرو و خندق داشته است
 دیوار فلقه را باخشت خام برآورده اند و عرض و طول هر خشت یک و جب و چهار
 انگشت منفرج است و این پشته دروز فلقه نیز هم از خشت و آثاری از آنها باقی است
 و اصلاً مسکون نیست و اینجا خانه های معتبر را سیم کل و شمشه میگردانده اند و این فلقه
 مطلقاً الجریکار نیز نمگردانده اند در دیوار فلقه و قطر فلقه یعنی طول فضای آن
 صد قدم در صد قدم است محققاً این فلقه را که شهر خسر و گرد و سه طبقه بوده است
 این فلقه در شمال منار بود و قریب خسر و گرد در شمال فلقه میباشد و در طرف
 شمال قریب تپه بزرگی است که خرده اجر و سفال روی آن ریخته گویند اینجا نثار خانه بوده است
 در حوالی فلقه خرابه مذکور و چند خانوار سکنی دارند اما اهل خسر و گرد حالت اثار
 مسجد و حمام شهر خسر و گرد را که وصل بمنار و در حد و دان بوده ادعای رؤیت میکنند
 و زمین مسجد را تصرف نمیکند و باینما لحظه فعلاً بایر است برخلاف سایر اراضی که
 دوانها کشت و زرع میشود

بکفریخ از خسر و گرد گذشته قریب سید بر است که در طرف دست راست قدری دو
 از جاده واقع شده و اهالی آنرا این پشته را فلقه میگویند سید بر فلقه دارد که بعضی از دعا با
 در فلقه و اکثر در خارج سکنی دارند و اشجار و قوت بسیار در اینجا برای عمل آوردن
 ابریشم غرض شده است که سید بر صد و پنجاه خانوار وایش از قنات است و بناد و پهلوی
 این دهکده میباشد که شا بان نگارش و قابل ذکر است بکفچه معروف به پیر است
 و عبارت از بنائی مرغ و عالی که بعد از تمام شدن چهار بد زبچه هشت طاق
 کوچک دو چهار بد و چهار ضلع زده اند و بر روی آنها کعبه است و ارتفاع این کعبه و

تقریباً پانزده ذرع است و در اصل چهار بدن چهار طاق نما میباشد عرض و طول
فضای بقعه شش متر و ربع و سه صندوق چوبی کهنه متوازی هم در وسط نهاده اند
و در زیر آنها صورت قبور است از قمارتقریباً هالی شش نفر از علمای اولاد کنبل بن
زباد رحمه الله در اینجا مدفونند و در زیر هر صندوقی قبر و نفر است باین اساس
دو زیر صندوق اول شیخ علی و شیخ حسن و دو زیر صندوق وسط شیخ محمد رضا
و شیخ کمال و دو زیر صندوق سیم شیخ محمد مؤمن معروف بمغری که در زندکروجات
عرفا احبابنا اسم او مذکور میشود و حاجی مؤمن و جعی از اولاد از مشایخ درسدهر
سکنی دارند این بنا پنجه محسوس است از حد طاقهای زیر اجراست و ظاهر انرا
کچکاری کرده اند ولی بیش تر آن پنجه است از بقعه و محبوب و مقابل آن در دیگر
رویشمال بوده که حال آمد و است در زیر و بقعه سنک قبری بدو وار نصب شد
و صاحب قبر سلطان حسن بن خواجہ جالی بیگ کوسبائی بوده که در دما صفر هزار و
شصت و هشت دو گذشت است در جنب این بقعه بنائی است غریب بدین تفصیل که
اولاً عمارتی ساخته اند مربع متساوی الاضلاع که عرض و طول آن هر یک پنجن ذرع و سیم
بعد از تمام شدن چهار بدن این بنا چهار طاق کوچک در چهار طرف و چهار دیوگر
چهار ضلع برآورده و بروی این هشت طاوگندی است تقریباً با ارتفاع نه ذرع
در شش دیوار سمت جنوب صورت محرابی است محقر مربع بعویک و جب که بدو اگر پنجه
بوده است بعد از آمد و دو محراب ساخته اند و در زیر طاقها دو در کتیبه با فلم
روی که بخط نسخ ممزوج بثلث نوشته اند که چندان امثال قدمی ندارد و مضمون
کتب اساسی چهارده معصوم صلوات الله علیهم و بعضی صورت فلانی و احادیث فصا

چند میباشد که بر چپ یعنی حجرات کوچک در بدنه شمالی و دو که بر چپ در بدنه جنوبی
و دو طاقچه در بدنه غربی و دو طاقچه در بدنه مشرقی و چهار مرتبه از بنقعه سفید شده
در این بنا و بمشرق است و اهالی از مسجد میدانند از اینجا بروی بنای مربع
مستطیلی بطول شانزده ذرع و عرض سه ذرع و چارک سقف این بنا را باخشت خام
ضربی زده اند در دوه جای کتب هست ولی چیزی ننوشته اند در سمت شمالی
و جنوبی شانزده که بر چپ ساخته اند که در تمام آنها از میان این دو بناست و بخارج درو ندارد
و هر دوها شبیه بدو چپ و مربع و ارتفاع آنها یک منور عرض مدخل نیم منور هر که بر چپ
نار یک و بی روز است و که بر چپ وسطی دیوار جنوبی این بنا را تئیر داده بصورت محراب
در آورده اند مع ذلک فضا فضای که بر چپ و در چپ آن موجود است اما فضای که بر چپها
با اختلاف است و در محاذی محراب منور بصورت بنجای دیده میشود که سه چارک از کف
بنا بالا ترو در تخن دیوار ساخته شده تمام این دو بنا از خشت خام و که بر چپها هم درو
کلون داشته است چند جای چراغ هم در دیوار هست و هر کس از وضع و باضات و
و باضخانه های عیسویان بلخبر باشد یقین می نماید که اینجا واکششهای عیسوی کرد و
از منته سالن در این نواحی بوده اند برای و باضت منراضین عیسوی مذهب خشت
و که بر چپهای منور و همان حجرات شک و نار یکی است که فرنگها سلول میگویند و
مخصوص و باضت و جای اقامت و مجاهدت منراضین است و اطلاعات خارجی مؤید
این خیال میگردد بعلاوه لفظ سد پر که محققان در اصل سد پر میباشد و از این بر میآید
که راهبان نصرانی در اینجا سد پر ساخته بوده اند و یکی از آنها همان است که حالا
معروف بمقبره اولاد کبیل است بعد از آن مسلمانان آنها چله خانه و جای اربعین بنا

فرار داده چنانکه بعضی کلباها مبذل بمسجد گردیده و بالعکس و حالا که چله خانه
چندان معروف و مند اول نیست اهالی فرض مسجد می نمایند و ملتفت وضع
و کبریا نمی شوند

بالجمله چون چهار فرسخ از سبز و آرد راه پیویند بفریث و بید می رسند و راه از مشرق
بمغرب بود و جلگه هموار است آنفریث از آبادیهای قدیم خراسان و معروف میباشد
و در کتب مصنفین ذکر آن شده چنانکه حکیم ابوالقاسم فردوسی ملوسو علی الخ
از بید و از کوه گابد که در ضمن شرح نیشابور از آن نام برده و در شاهنامه اسم میبرد

دو پیغام فرستادن پیران برای افراستیا و یاری خواستن از او فرماید

کشدیم بکوه گابد سپاه	برایرانیان بریدیم را
و زانو بیامد سپاه گران	سپه دار گوید زو با او سران
کز ایران زگاه منوچهر شاه	بنوان نیامد فزون ز نیشا
بریدید یکی جا بکه ساختند	سپه داران کوه بنشاختند

دو جای دیگر فرماید

دو سال از هر روز کینه بدو	هی روی برکاشتند از نبرد
یکی سوی کوه گابد برفت	یکی سوی رید خرامید نقش

رید در این زمان صد و پنجاه خانوار و عیث و حمام و مسجد و آب انبار و باغات و باغچه
انگورستان دارد و صیفی کاری نیز در اینجا می نمایند آب رید از سر فرسخی از جایی که
مزار سلطان پند فرش در اینجاست چشمه میگردم آب و در خانه و هم آب کار و بزم
انجمه دارد از شهر سبزوار تا شهر و در هر جا و صحرای افغان سفید می رود و رید

تقریباً سی ذرع از مشهد پست تراست در نیم فرسخی رسیدد و شاهرام و باطنی برای
فوافل و زوار ساخته اند

از پید که بطرف شاه رود حرکت می نمایند غالباً منظر گاه صد خر و میباشد که مرد
سوی خر تلفظ می نمایند و آه از شرق و بیخرب رود و جلگه هموار و چهار فرسخ میباشد
صد خر و چند ذرعی از پید پست تراست در یک فرسخی صد خر و غرض از مهرانست
و آن ده که است آباد دارای هشتاد و نه انوار سکنه و آبش از رودخانه و از کوه طرف
شمال میباشد آب انباری تقریباً دو مقابل کاروانسرا هفتاد و هشتاد سال قبل
ساخته اند و بانی آن معلوم نیست کاروانسرائی از بناهای عهد شاه عباس ثانی در
مهر بوده که منهدم شده و جناب حاجی میرزا ابراهیم شرحیه در او مجتهد سبزوار
سلمه الله تعالی کاروانسرائی جدید در نزدیکی کاروانسرای قدیم بنا نموده اند این بنا
اجری و با وسعت و از طرف طول مشتمل بر نوزده باب حجره است که هر یک در می میباشد
و در جلوه حجره ایوانی است اما حجره وسطی است و آن نیز ایوانی دارد که
بالنسبه بزرگتر است از طرف عرض کاروانسرا هفتاد و هشتاد ساخته اند و کاروانسرای
قبلیه است بیرون کاروانسرا چهارده طاقما برای بارانند از مسافرین میباشد کلیه
طاقها و ایوانها و طاقماها بخاری دارد چهار گوشه کاروانسرا چهار طویل دارد کاروانسرا
قدیم مهر و قطعه سنگ داشته که تاریخ بنا و اسم بانی را با شرحی در آنجا حجاری نموده
بوده اند یکی از سنگها مفقود است و سنگ دیگر که موجود میباشد بواسطه فساد
قطعه سنگ فرسیده عبادات غیر مرتبط بهم در سطرها و صورتان از
فرار ذیل است

(سطر اول) حبه والله بضاعف لمزثا والله واسع علم الذین ینفقون اموالهم
باللیل والنهار ستر او علانیه

(سطر دوم) وکامرانی علی حضرت پادشاه حجه ظل الله السلطان بن السلطان بن
السلطان والخاقان بن الخاقان مروج مذهبائمه

(سطر سیم) توفیق اتمام این بنیاد کثیر الخیر یافت حاج الحرمین الشریفین حاجی محمد
سید ولد مرحمت پناه جنت ارامگاه حاجی معین الدین محمد اصفهانی سنه
خمس و سبعین بعد الالف

(سطر چهارم) که چون مهر باشد بروی زمین شد از بهر زوار شاه رضا
امام بخوبی بجزه هفتمین بی مسکن زائران امام علی بن موسی شهناشادین
(سطر پنجم) بنظاره برخاست روح الامین مسافرینا هی که در چار فصل
هواش بود خرم و دلنشین الهی حل صاحب بانیش منور نمائی بنور یقین
(سطر ششم) برآمد ز کرویایان افرین بی سال ناریچ جسم نشان
یکشام مقام سعادت فرین در نادینج سنه هزار و هفتاد و پنج بعد از هجرت نبوی
با تمام رسیده

در پانصد قدح صد خرو بقیه مرغ متساوی الاضلاعی دیده میشود و بقیه
املا السلطان بنده علی از اولاد حضرت امام موسی کاظم علیه السلام در بقیه
مدغوز است در دیر کبیده شش طاق کوچک ساخته اند و کبیدی بالای شش
طاق فده اند که از زمین تا اخر کبیده شش ذراع در بدنه طرف شمالی در دو
طرف درگاه وسط و لوح است یک یک پارچه کاشی قدیم است باریج سنگی که منتهما

است باز دارد روی این صحنه کاشی منقوش منقوشون که مانند چینهای بسیار عالی است
 و از جنس کاشیهای ازاده حرم مطهر رضوی^{ویران} نوشته شده (ذکره الاعالی بالتقدم اولی)
 معین است که این کاشی مخصوص این محل نبوده از جائی باینجا آورده اند لوح دیگر سنگ
 سبزی است بشکل محراب کوچک که روی آن این عبارت منقوش است (باهو نارنج عمار
 باه تمام مسماة خوانون معظمه صالحه . . . بنت سپادت و مغفرت دستگا
 امیر حسین^{۹۸۱} نهصد و هشتاد و یک) عرض و طول بقعه هفت قدم است
 صد و ده که این آباد شیب بر بقصیر و دارای چهار صد خانوار سکنه ایشان از
 یک رشتن قنات و از رودخانه که از چشمه سار که طرف شمال تشکیل مییابد مسجدی
 قدیمی در صد و هشت که عمده بنای آن که بجای مقصوره است ایوانی است مقرنس
 نمینیا با ارتفاع دوازده ذرع که ده قدم فرش انداز دارد و دهنت از هفت قدم میباشد
 این ایوان از پائین تا بر طاق بلخشت خام است و بمحصر و مشرف بانهدام و ضلالت و سمت
 شرقی قمت قبل مسجد است ظاهر ایوانی در وسط بوده صحن مسجد که سیم کل و دارای پنج
 ایوان کوچک است طوکانوزده قدم و عرض چهارده قدم و از این پائین تا فوق محسوب نمیشود
 یکجای خام و دو آب انبار در صد و هشت حاصل اینجا غله و انار و هندوانه و خربزه
 خوب میشود در صد و چوچا پا و خانه نیز هست از صد و چون بطرف شاهر و دایند
 اول آبادی منینیا است و راه چهار فرسخ و از مشرق مغرب و در جلگه هموار و در راه
 چیزی دیده نمیشود جز آب انباری و بس اما منینیا ن فلعه حالبه و از چهارده سال قبل که
 سبل منینیا کهنه و خراب و منهدم ساخت اهالی ساخته و در آن سکنی گرفتند
 این فلعه بیست برج دارد اما فلعه منینیا کهنه هشت برج داشته که چهار ازان برقرار

و چهار دیگر معدوم شده است قلعه جدید منیران همان است که الهیارخان
 قلیبی در عهد خاقان خلداشپاز فتح علی شاه طاب ثراه ساخته و بنی قلعه بناید
 در آن متحضر شده دم از خود سری میزد و عساکر خاقانی او را مقهور و قلعه او را
 منراب کردند و مردم قلعه را کوچانیده بنیشابور بردند و فقط آثاری از آن باقی
 بود تا منیران بنها بعد از خرابی سبیل مزبور و بنجد بد عمارت آن پرداختند و کافصه
 بلوک منیران و جای آبادی است و عمام خانه های حالیه تازه ساز و دو کاکرن و
 کاروانسرا و مدرسه و حمام دارد و مدرسه منیران از ابنیه جناب حاجی میرزا
 ابراهیم شریعتمدار مجتهد سبز و اراست در خارج قلعه منیران کاروانسرای اجریه
 از ابنیه عهد شاه عباس ثانی برای فوافل و فوافه است و سنگی بالای سردر
 کاروانسرا نصب است و بخط ثلث در بالای سنگ کتیبه کرده اند (قال الله تبارک
 و تعالی مثل الذین یفقدون فی سبیل الله کشل جنة الی اخره) بخط نستعلیق
 نوشته اند

باعث بر تخریب این اوقاف و خیراتجام آنکه در ایام دولت کامکاری اعلیحضرت پادشاه مجتهد
 ظل الله السلطان بن السلطان بن السلطان مرفیع مذهب ائمه اثنا عشر غلام با اخلاص
 امیر المؤمنین حیدر شاه عباس الشان الحسینی الموسوی الصفوی بهادری و خان خلدا الله
 ملکه عالم جناب عزت و وضعت پناه مستغنی الالقباب طایف بیت الله الحرام زاهر
 الزکری و المقام حاجی الحرمین الشریفین حاجی محمد طالب ولد مرحمت و مغفرت پناه
 جنت ارامگاه المستغرق فی بحار حمز و زبیر الغنی حاجی معین الدین محمد اصفهان
 مؤید بنای این و باط مبارک کثیر الفضل یافت و ثواب بناء این و باط عظیم النفع و ا

روح پر قوت و والد خود هدیه نمود قرینه الی الله تعالی فبسنه اربع و سبعین بعد

الالف کتب محمد رضا الامامی

لوحی جدید در پائین آن لوح نصب است و در آن نوشته اند (بسم الله تعالی
بانی بر تعمیر و تجدید این بنیاد که خیرات ابدی میباشد برید و فوق آثار جناب اشرف
الحاج و النجار حاج علی بنی تاجر کاشانی احیا و جاری گردید ۱۲۸۳ طول این کار و انرا
از طرف بهر و هفتاد و دو قدم و عرض شصت و شش قدم است و در او ایوان دارد که
یکی از آن در بالای مدخل و دیگری در طرف مقابل و در زیر ایوان طرف مقابل
اطراف تخته ای میباشد و در دو طرف ایوانها از طرف طول شش حجره و از سمت عرض
هم شش حجره متصل یکدیگر دارد بدون ایوان و در چهار زاویه آن چهار طویل
ساخته شده و در طرف وحشی آن دوازده صفا است بانضمام یک غلام گردش
و دو طاق فوقانی که در دو طرف ایوان واقع است مدخل کار و انرا در ویشمال
میباشد

رو بروی این کار و انرا آثار خرابه دیده میشود معروف بکار و انرای مأمونی از فرار
مذکور در عهد خلفای بنی عباس باد و زمان مأمون ساخته شده این بنا بسیار
وسیع و باجرهای بسیار بزرگ ساخته شده و وضعاً ابتدا شبیه محکم میباشد
لکن بعد از وقت معلوم میشود که کار و انراست در صفحات خراسان خشت خام
بزرگ و اجر ضخیم مثل خشت های قهقهه و طوس و خسرو و غیره بسیار دیده
میشود اما نه مثل اجرهای کار و انرای مأمونی که عرض آنها بیست و هفت سانتیمتر
و طول سی سانتیمتر و عنقوشست سانتیمتر و این اجرها روی کار بکار رفته و در

وسط و مغزینا خشت خام است مدخل کار و انشای مامونی رو بجنب و دو

پشته از قنات مزینان در میان این کار و انشای باشد

اب مزینان از دو قنات یک قنات مزینان که اب و آفری دارد و یک قنات پیک

قلعه که بقدر ثلث قنات اولی اب دارد سکنه قلعه مزینان بمالیه سپید

خانواد است و فرا و مزایع از ادراپنا از فرا صورت ذیل قلمداد نمودند

بهمن آباد سیزه گاهه کلانه مزینان غیاپون داووزن

تهاردان آب رود مور سیزه کوه طرف شمال مزینان را کوه سیزه

گویتد و پشتان جوین و اسفراین است حاصل مزینان غله و جو و قهوه باشد

مسجد معشری در مزینان کهنه است که شبستان و دیوار دارد و محسن و

مقصوره عماما از اجر میباشد مقصوره در میان دوشبستان بوده که یکی آباد

و موجود است و دیگری خراب شده شبستان موجود مشتمل بر شش سقف و

طاق است طول از هفت قدم و عرض دو و از ده قدم و منبری از اجر و گچ در ضلع

شرقی شبستان ساخته اند تمام این بنا ایند کشیده و نواست و حد سائچهل سال

قبل ساخته شده دهنة طاق مقصوره شش قدم طول آن که فرش انداز است سیزه

قدم تمام طول محسن سه و هفت قدم عرض محسن سه و سه قدم دیوار و بمشرف

و جنوب نام تمام مانده است آب انباری هم در میان مسجد واقع است مسجد دیگر هم در

مزینان کهنه است و در سمت قبله شبستانی دارد مشتمل بر هشت طاق که هم

شبستان و هم بجای مقصوره است محسن مسجد نسبت بشبستان در شمال واقع

شده عرض فضای محسن هجده قدم و طول بیست و یک قدم بنای از کلبه از خشت و

کل است و اگر کسی هم در آن دیده میشود اطراف صحن ایوان و تماسات اما فی المثل ایوان
دو سمت غربی و شرقی از کهنه واقع و سبیل چارده سال قبل غالب عمارت این شهر و راه
خراب کرده و پیش از این خرابی خرابی دیگر بان راه پافتن بوده همانا در یکی از فتنه ها
ولشگرهای سابق به من ایوان خراب شده و ثانیاً ایوان گردیده بهر حال آثار این
معتبر در اینجا دیده میشود مخصوصاً جایی از خشت و گل در کمال استحکام داشته و
از آثار آن الان پایه های ضخیم که از چینه گیری بالا آورده اند موجود است و در او
مسجد و وسط صحن میباشد بعضی شان زده قدم و طول هجده قدم ایوانی در طرف
قبله و ایوان دیگر دو سمت شمال و در دو طرف هر یک از این دو ایوان جناحین مربع
ساخته بوده اند اما مرادۀ در اینجا است معروف بسلطان سپید فرشت که چهار بدنه بقعه
از خشت و بر روی آن از چهار طرف هشت طاق کوچک از اجزای ساخته اند و روی
طاقها آئیند عالی از اجزای گردۀ هر چه و راست و ارتفاع آن تقریباً چهارده درع است
و وضع بقعه مربع متساوی الاضلاع و از هر طرف نه قدم است اما مرادۀ دیگر معروف
بسلطان سپید است معین است که بنا و بقعه عالی با عظمتی دارد عرض و طول داخل
بقعه چهارده قدم در چهارده قدم و گنبدی و سبع روی این فضا زده اند تمام این
بنا از خشت خام است و داخله بقعه را سفید کرده اند و بر روی صورت قبر که در
وسط است صندوقی گذاشته و در حوالی این بقعه و بارگاه ملحقات و ضمایم
معتبر دیده میشود این اما مرادۀ صحن و ایوانی دارد و اطراف و ملحقات آن فعلاً خراب
میباشد و مابین این دو اما مرادۀ و ثانی دیده میشود که هر چند از خشت و گل است
ماز بقعه و خود تکلف دارد و چندین بنای دیگر و چند خانه بوده و از کلبه آثار مستثنا

میکرد که بهمن آباد از آبادیهای معتبر بوده است

دوسوی پل نیز امامزاده ابیست معروف بسطان پد حسین کیم از اولاد حضرت امام موسی کاظم علیه السلام است بقعه امامزاده مربع متساوی الاضلاع و از هر طرف نه قدم است ارتفاع بقعه و گنبد دوازده قدم و ایوانی در جلو بقعه میباشد شبیه ایوان مسجد و چار دیواری کلی دارد و نیز از تقریباً سصد ذرع از مشهد مقدس پست تر است و چایارخانه و تلکرافخانه دارد

چون از منیر از سمت شاهد و حرکت نمایند بعد از طی سه فرسخ و نیم راه بقعه صدر آباد که از بناهای مرحوم میرزا آقاخان صدر اعظم نوری است میرسد بنا فی مثنای الب و بروی قلعه کاروانسرای خوبی برای بارانداز و منزلگاه قوافل و زوایا ساخته است و آن کاروانسرا هفت حجره در طرف طول دارد و چهار در طرف عرض مدخل کاروانسرا رویشمال و مقابل مدخل ایوانی است نسبت با ایوانهای جنبین بر یکتر و حجره سردی دارد در دالان کاروانسرا نیز دو حجره است و اب انباری در نزدیکی کاروانسرا هست که اب سردی دارد و لی خرابیست چهار دشت فئات در صدر آباد هست که دو دشت و اشریف خان قزوینی احداث کرده و دو دشت دیگر را عباسقلیخان پسران اما هر چهار دشت محتاج بتنقیب میباشد و دو دشت را عبور از صدر آبادی که در ایجاد بدیده شد از استرید خرید بودند و در اب انبار و اصغر انداخته قلعه صدر آباد پانزده خانوار سکنه دارد با حمام و پنجالی که هر دو مرمت میخواهد و نیم فرسخ صدر آباد مانده اب انباری حاجی محمد و ضای بهمن آباد ساخته اما الاقفان خراب و بدایست برج مربع کلی دو نزدیکی اب انبار هست

پنجم فرسخ از صد را باد کند شش پل ابریشم است که سیم چشمه دارد و دهنه دوج چشمه
 طرفین چهار متر میباشد و چشمه وسط پنجم عرض دارد در طرفین طاقها چهار
 پل است و ارتفاع هر پل يك متر از ابتدای پل نهم اول بیست و هشت و
 میباشد این پل از این شهر محرم محمد ناصر خان ظهیر الدوله است و تمام اجری و دو
 از سنگ فرش و بنا بر اینچ این او از اعتبار نموده اند خاک خراسان پل ابریشم منتهی
 میشود در جنوب پل نیز و در فاصله چند ذرع آثار پل خرابه است که مردم آنرا از بناها
 شاه عباس میدانند از اینجا دو فرسخ راه که پیوندند عباس آباد میرسند در یک فرسخی
 عباس آباد و چشمه کوچک است معروف بچشمه خونی و قلعه چهار برجی کوچکی در
 اینجا بمهت حفظ کله ساخته اند موسوم بقلعه کزی و چند سال قبل اصطخری در اینجا
 بنا کرده اند از غیرتاز عباس آباد راه در جلگه هموار و از مشرق بمغرب و اغلب از اضم
 بکور شبیه است قلعه عباس آباد را شاه عباس اول ساخته و چهل خانوار از مسلمانان
 که جمه تاز را اینجا آورده و سکنی داده و صد تومان نفد و صد خر و اجنس برای آنها
 مستقری مقرر کرده و قناتی برای عباس آباد احداث نموده که در قلعه افتابی میشود
 آثار و قلعه خرابه و طرف شمال عباس آباد در بالای تله دیده میشود و معروف
 بقلعه بالا میباشد چند چشمه از بذر قلعه بالا واقع شده که اهالی عباس آباد
 بشمار آب آنها را بمصرف زراعت میرسانند از وقت اهالی عباس آباد و زواران از
 سبزوار میاورند سکنه عباس آباد حالا بهشتاد خانوار رسیده است زمستان
 عباس آباد سخت میباشد و در جلگه آن اهوی زیاد و کورخ و در کوهها فوج و میش
 دارد و مار و عقرب و حشرات موزی در اینجا بسیار است و در فرسخی عباس آباد

در کویر طرف جنوب در دامن کوه دو شاخ بود و پشت این کوو جنگل هیزم بناغ
 فراوانست کاروانسرای عباس آباد معتبر و بزرگ و مربع متساوی الاضلاع
 و عرض و طول از شصت قدم و چهار ایوان در چهار سمت دارد و ایوان سمت
 شرقی مدخل کاروانسرا میباشد در هر سمتی ده طاق نما و در هر طاق نما جره
 با سنگهای پنج طاق نما در سمت شرقی و جنوبی و پشت حجرات طویل و نشیمن ساخته
 شده آب عباس آباد که تفریبات و اواخر تابستان بچارک است از میان ایوان و در شرق
 وارد کاروانسرا میشود و در همین ایوان حوض مربع کوچکی ساخته شده آب از
 حوض جاری شده بعضی کاروانسرا میباشد و از زیر سکوئی که تفریبات در وسط ساخته
 اند گذر بجزئی میریزد و از زیر قنات شرقی خارج میشود این کاروانسرا نیز از ابنیه
 شاه عباس بزرگ است و با کمال اهتمام و استحکام باجر و کج بنا شده و حاجی علی بنی
 کاشی و مرحوم حفظان نظام الدوله شاهسون از امر بنای نموده اند و سنگ سفید
 بر در کاروانسرا نصب کرده و این عبارت در آن منقود است (بسم الله تعالی

بانی بعمارت و بنیاد این بنیاد که خیرات ابدی است بپا شد بر بدو فوئاد و اشرف الحاج
 حاج علی بنی (اجر کاشانی) نیز بر سنگ دیگر نوشته اند (حاجی شعبان جاروفرو
 ولد افاضلیم پنه و ذاصفهای بزرگ شده طهران ساکن مشهد مقدس نوکرج
 میبهدی چاوش هرگز اعانتی و اعانتی باهل عباس آباد نماید خداوند پاک در
 دنیا و هنر و دواخت باو بدهد ۱۲۳۷) این بنیاد شاه عباسی نیز در نزدیکی
 کاروانسرا هست اهالی عباس آباد باغستان ثواب برای ابرائیم دارند و در عباس آباد
 چارخانه هست و اینجا صد و پنجاه ذرع از مشهد مقدس است

از عباس آباد که بطرف شام رود حرکت نمایند منظر لکاه میان دشت است و راه از مشرق
 مغرب و این دادر جلگه هموار است و بعد از یک فرسخ و نیم طی یافت جاده بنمایند و دو
 رشته کوه واضح و فاصله بین جبلین از دو پست دوزخ الهی فاصله هشتصد فرسخ است
 بنمفرسخ از عباس آباد گذشت قلعہ خرابه است معروف بقلعه سفید باغی دارد
 و آب قناتی که آن باغ و امشروب می نماید در دو فرسخ عباس آباد الهاک است و آن
 قلعہ است از چینه کبری وصل بکاروانسرای اجری گویند کاروانسرای الهاک را
 شاه اسماعیل مقوق ساخته بهر حال حالا خرابه و از بیرون مربع و دارای هشت برج است
 دو دروازه داخل طویل و وسیع بود و طاق است و یک طاق بزرگتر هم داخل میباشد
 از دالان که داخل حصن میشوند کاروانسرا مشتمل است بر چهار باب چهار ایوان دارد
 و در چهار ضلع حجره ساخته اند که هر ضلعی سه حجره دارد و فضلا آن حجره این حصن
 ساکن بعضی از اهالی الهاک است سکنه الهاک تقریباً سی خانوار میباشد و بیست و پنج تن
 از طایفه عرب و عجم آب الهاک از قناتی است که آب کمی دارد آب انباری هم در بروی
 کاروانسراست که آب دارد یک چشمه هم در اینجا برای آب خوردن اهالی است از
 اشجار هفت هشت درخت سجد و توت و در الهاک دیده میشود سه فرسخ از الهاک
 گذشت میان دشت است که قلعہ از امرجوم حاجی میرزا آقا و صدراعظم بامر شهریار
 میبود ماضی محمد شاه غازی طاب ثراه بنا نموده و تقریباً پنجاه خانوار سکنه در این قلعہ
 میباشد از عرب کلانهای مرینی و صد خانوار اهل عرب بتعمیری در کلانهای
 مرینی در طرف شمال میان دشت و چهار فرسخ ساکنند قلعہ خرابه میان دشت
 باغ شامینا منسوب اهل و احشام در اینجا ساکن بوده گویند و بعضی اسباب نمودن

قنات
 الهاک را در دشت
 سلطنت شاه اسماعیل
 میر عبد الکرم که از خط
 پادشاه صفوی تیراگت
 اقامت کرده است تا زنده
 است

در این مقام نگامداری میکرد مانند بکباب کاروانسرای اجری از این جهت قدم و عرض
 بشا عجبایی در میان دشت است که حاجی علی پنی کاشانی در ۱۲۹۱ هجری قمری مرمت کرده
 و شرح مطابق لوح عباس آباد بر در کاروانسرا برای تاریخ مرمت نگاشته این کاروانسرا
 مشتمل بر سه طبل است مشتمل بر دالانی که دو طبقه میباشد و هر دو طبقه از اجاره
 اقامت دارد و بروی دالان ایوانی است که زیر آن جزو طویل است و پشت ایوان حجره
 در جنبین ایوان که رو مشرق و مقابل در است دو حجره تختانی دارد در طرفین دالان
 نیز دو حجره تختانی است در شمال و جنوب دو طاق است که از اینجا طویل و جای نشیمن
 زمستانی میروند و در چهار ضلع حجره است یعنی در هر ضلعی سه حجره ساخته اند طول
 کاروانسرای قدم و عرض پانزده قدم میباشد

دو باب کاروانسرای دیگر که بسیار ممتاز و با وسعت و اجری و متصل بکاروانسرای قدیم
 حاکم خان نظام الدوله ساخته و قریب صد هزار تومان خرج کرده یکی که بنسبت در طرف
 مشرق است هفتاد قدم طول و پنجاه قدم عرض دارد در طرف طول ده حجره و در طرف
 عرض هشت حجره و در چهار سمت در وسط چهار ایوان که دو ایوان شمالی و جنوبی
 مدخل دو خلوت کوچک است و ایوان رو مشرق مدخل است یعنی دالانی است
 مشتمل بر کنبه عالی که از کاروانسرای وسطی با آنجا داخل میشوند مقابل آن ایوانی است
 که پشت آن حجره است در وسط سکوی بزرگی است و یکی از خلوتهاش حجره دارد و
 دیگری هفت حجره و خلوت طرف شمال را طویل است موضوع چهار گوشه کاروانسرا
 قریب چهار طویل ساخته و سکوها برای نشیمن مسافران و آنها فراداده چهار دایره
 در طرفین ایوان شرقی و غربی است در این کاروانسرا وقت کرده لوازم را از پنج و

غیره با اہتمام قرار داده اند

اما کاروانسرای وسطی سه بدنہ است و بدنہ رو بمشرق قدوی کاروانسرای
شاعبا پی است و قدوی از قلعہ مرحوم حاجی میرزا آقا پی بدنہ رو بقبلہ ہشت
ایوان متعارف و بلک ایوان بزرگ فرینہ درود و ایوانچہ و اہر و مانند در جنبین ایوان
بزرگ دارد و در پشت این بدنہ تلکرافخانہ است بدنہ رو بمغرب کہ مدخل کاروانسرا
مشرقی دوازست ہفدہ ایوان و ایوانچہ و اہر و مانند دارد و جنب تلکرافخانہ خلوت
مستراح است بدنہ رو بشمال کہ در کاروانسرا دوازست دوازده حجرہ دارد یاد و
حجرہ محقر در جنبین در طول اینکاروانسرا صد و ہفت قدم و عرض شصت و ہفت
قدم و تارنج این بنا را صوری از شعرای خراسانچہ بنظم آورده و در کاروانسرا
نگاشتنہ اند

مستان ذات مقدس را کہ از صنعت چہا	جاودان برپا ہفت ا و نیک چارادکان بود
کاندین فیروز عہد شہر یار کامکار	ناصر الدینش کہ فخر دودہ خانان بود
چاکر سلطان نظام الدولہ شہر مملکت	مہر یوانان کہ فردولت سلطان بود
قبض بردانی حسنتان کز سحاب جود	سلط ملک خراسان روضہ رضوان بود
خواست ہمزایین روضہ سلطان کو	ملجای سازد کہ چون حرمش فوی بنیان بود
ہست والا ی او بنیاد فرمود این رباط	در میان دشتی کہ در دو محفل سرگردان بود
بارک اللہ زان بنا ای کاسمانا ر دکان	کاینچنین محکم بنیاد سلطنت مکان بود
اندرین خدمت سروا شہر یار دین	ہیچ عمر شہر و لہنج شد کہ بی پایان بود
الغرض چو نشد تمام از ہست والا	این سرائی کاسمانا از انیکہ ایوان بود

و در فم کلات صبور و از پی تاریخی سال از نظام الدوله این بنیاد جاویدان بود

واقعہ عبدالوہاب ۱۲۹۰

در سر کار و انرا ای میان دشت و بیرون آنها بیست هزار فواقد می توانند منبر نمایند و سه آب انبار دارد و اینچاه است و در کار و انرا نظام الدوله و یکی در سرون کار و انرا و یکی از دو آب انبار کار و انرا پله می خورد و می رود تا سرقانات و شش ذرع و نیم عمق دارد تا کف قنات آب انبار بیرون کار و انرا بیست و چهار پله دارد تا بلب خود آب انبار برسد سه رشت قنات در میان دشت بوده یکی از آنها حالا آباد است که نظام الدوله تنقیه نموده و آب از اجاری ساخته و در شش دیگر بار و بیست جلگه میان دشت و سبع و صاف و هموار و شن سپاه رنگ دارد کوه طرف قبله میان دشت موسوم به بیار میباشد و از بیار چند است کوه طرف شمال مشرقی فرمود نام دارد و پشت آن جو نیز است کوه طرف شمال شرقی معروف بقلندر و سر و پشت آن نزد بیار است کوه شمالی و جو زبان میگویند و در نزدیکی میاندشت چشمه سرخ و چشمه شاملی (شمالی) و چشمه جوزبان و چشمه انجیر و چشمه پیدا و بعضی چشمه های دیگر است از ارتفاع میاندشت از مشهد مقدس دویست ذراع است.

نعمان دشت که بطرف شام رود حرکت نمایند منظر لکاه میباید باشد راه از مشرق مغرب و هفت فرسنگ است بکفر سرخ از میاندشت گذشتن خط راه در میان کوه های پست و باده مامور افتاده و به منظور و پیشی و بلند است تا از دهانه ندر خارج شود و در بعضی جا فاصله پنج جلیین که راه از میان آنها میگذرد بقدر

کم است که بکوچه شباهت بهم میرساند از دهنه زبد و که خارج شدند و یکفرسند
 و نبی میامی در طرف دست راست نزدیک براه قلعه زبد راست که مرحوم حاج
 میرزا آقایی با سرشهریار میرورماضی محمد شاه غازی طاب ثراه بنا کرده و قناتی در
 اینجا هست و قنات دیگر در میان کوه میامی که در او آخر تابستان هر دو یک سنگ
 آب دارد اما قنات زبد را اگر تنقب و آباد شود بتهائی سه چهار سنگ آب بهم میرساند
 تفریبات است خانواد و قلعه زبد و سکنی دارند و در همان نزدیکی مسجلی است که
 در بعضی سالها در بهار و سبل از کوه میامی جاری شده و از این سبل بطرف شمال
 میرود و بالای کوه طرف بسار که در زبر کوه میامی است برجی بجهت دیده بانه
 ساخته اند و در دست راست راه وصل بجاده نهر برج دیگر است دهنه زبد و
 سابقا جانی مخوف و مخافت عابرین در آنجمل بواسطه راهزنی ترا که معروف بود و از
 نوارنج و سرچین بر میآید که سابقا زبد و شهری بوده در این ناحیه و فتنه مغول
 با حادث دیگر از آنجا بود نموده و در یکفرسخ میامی در طرف یمین قریب است مؤسسه
 بابر اہم آباد که پنجاه خانوار و عین و باغات مشجر و معتب زیاد دارد و بعضی اشجار کهن
 چنار و غیره در حوالی قنات این دهکده است که میتوان فرض کرد شهر زبد و در همین
 محل بوده و این اشجار بخت آثار آن بلد است و پس از خرابی ابراهیم نامی اینجا و قابل دیده
 دهکده آباد نموده و باسم او موسوم شد بهر حال زبد و که مورخین نوشته اند
 شهری است از خراسان در همین دشت و سرزمین بوده و فاضل زبدی منسوب
 بهمین بلد است و او خواجه نورالدین محمد منشی میباشد که منشی ارباب و منشی
 لیب و کاتب الحضرة و از مقربان سلطان جلال الدین خوارزمشاه بوده و در نظم و نثر

بدی طولی و طبعی قادر و فضلی وافر و دانشی بکمال داشته و در فتنه مغول
نواب و مصایب دیده و رنجی زیاده از حد و صف کشیده و نقشه المص و در پی
ازان کروب و الام و شداید و اسقام بد و سنان خود نگاشته و او را قی چند بدلای
حکم و عبر و غر و ادب و در و انباشته که میتوان گفت تاریخی است سراسر پند و درسا
نهایت دلپسند که بدان سیاق نکارش نادر بدست میآید و کمزیده میشود و دلها
سخت را میبکدازد و طباع غلیظ را متاثر میآورد و از اشعار فاضل زیدری مطلع
مستور در ذیل است که در مدح سلطان جلال الدین گفته

بیاساقی که شد عالم دگر یاره خوش و رنگین بفخر خسر و اعظم الخ سلطان جلال الدین
و از همین یک شعر حاوی طبع و درجه اسنادی و معلوم میشود و از اینجمله نیز بر میآید که شهر
نبرد و اوایل ماه هفتم از تاریخ هجری آباد بوده است

اما بمای قریب است آباد شبیه بقصبه و دیواری با شانزده برج دارد بنای میای بطرح
غیر معنادار است اغلب کوچه ها را بنحیث سرپوشانده اند خاصه شوارع خاصه را و در
خانه ها و معبر از میان آن کوچه های سرپوشیده اخراج کرده اند و خانه ها را باخشت
تاسه طیفه بر روی هم ساخته اند و در پیچه ها بمثل شوارع کار گذاشته و درها بیشتر
کوتاه و پست ساخته شده و از همه این اوضاع معلوم میشود که اهل میای در مدافعه
نرکان ناانجامدار کدیده که در میان شوارع و کوچه ها جدال و دفاع نمائند غیر از
ابابارها و حیاض عامه تمام بناهای میای را باخشت و کل ساخته اند نکه و مسجد
در اینجا پهلوی هم بنا کرده اند و مسجد مربع مستطیل است بطول بیست قدم و عرض
پانزده قدم و ارتفاع پنجدفع و سقف مسجد بتیر و تخنه پوشیده شده و نرسون از

تبرهای محکم در میان مسجد افراخته و منبری دارد که خالی از امتیاز نیست و در بالا
در مسجد که ابوان فوقانی جنوب تکب است بخط خوش بر سنگی مکتوب و منفور است

هو الواف والنبات

بمهد محمد شرفازی انکو	که محکوم حکمش زمین و زمان شد
خدای که هر پا و فوج او را	بجای پادشاهش رستم دستان شد
محمد تقی خان که فوج عجم را	بسر تپتی از حکم شاه حکمران شد
دلیری که از خنجر خون چکانش	ز خون عدو جوی هر سو روان شد
دل او بوقت نگاهمچو دریا	کف او بگاه عطا همچو کاز شد
دوامرزش باب خودان امیر	که از دار دنیا بقصر جنان شد
علی اصغر خان که شمشیر نیش	عدو و سوزمانند بر رویان شد
یکی مسجدی ساخت اندر مبله	که چون کعبه حاجتگزاران شد
پی طاعت و سجده محراب او را	ملک بر زمین هر شب آسمان شد
بهشتی شد از ترهت صحن روی	عبان حوض کوثر چو جوی روان شد
چو آمد با تمام ان پاک مسجد	بنار نجان هر طرف نگران شد

محمد تقی خان بنار بخش آمد

چو بشمرد هر حرفی از نام آن شد

دو حاشیه همین سنگ مسطور است و وقف شرعی فرمودند عالیه و فیجای بگاه عزت
و سعادت هرام مغرب الخاقان محمد تقی خان زید عزه ابن مرحمت و غفر ازین شاه جنت و
رضوان ارامگاه علی اصغر خان پاك ببيت و هفت و نیم که روز اب محمد حاجی اسمیت

جهت مسجد میایی که آنچه عاید شود صرف روشنائی مسجد نمایند مگر خلاف
کند ببلعت خدا گرفتار شود ۱۲۵۳

خط و جاری این سنگ ممتاز و پند و صنعت و اخوب از عهد برآمده اند اما در
شعر نقضهاست و بجای هو الواقف علی الشیات هو الواقف و الشیات نوشته و
اینها برونق محاسن خط و جاری را برده است اما تکبیر (حسینیه) اگر چه با
خشت و گل ساخته شده نهایت مستحکم است و دو مرتبه دارد مرتبه ثانیه سراسر
ایوان است یعنی چهار ایوان فوقانی در چهار سمت ساخته شده و ستونهای تیر
در دو واد و در چهار ایوان بالا نصب شده مرتبه تحتانی تکبیر چند باب دکان و یک
ایوان است عرض تکبیر پانزده قدم و طول هیجده قدم و ارتفاع هفت ذراع است در
سمت شرقی داخل تکبیر حوض آب انباری است و این تکبیر و آب انبار همچنان آب انبار
خارج میایی نیز از بناهای محمد بنی خان سرتیپ فوج عرب و عجم بطام میباشد که از
معارف میایی بوده و طایفه او با عجم سرگردگی داشته اند

مسجد دیگر در میاهی هست که با خشت و گل ساخته و روی آن از آجر پوش کرده اند طول
آن سه و سه قدم و عرض بیست و شش قدم و هیجده ستون در میان مسجد است
مختصر مختصری دارد مشتمل بر حوض کوچک و چند اصله درخت ثوت و در سنگ
سباهی که در دیوار جنب در مسجد نصب است نوشته اند

بنو فوق معبود حقند هم	ز بهر ندا خان در این مقام
بنا کرد سلطان محمد ز صدف	چنین مسجد جامع و السلام
و گفت تاریخ سالی که خشتا	هزار و صد و نر نباشد تمام

رباطی دو مپای هست شکلا مربع مستطیل و از داخل در چهار بدن چهار اویان
 دارد که یکی از آنها جزو دالان است و خود دالان بطرح سرای عباسی میان داشت
 دو مرتبه ساخته شده در چهار ضلع رباط مدخل چهار طولی است و باعتبار
 چهار طاقی که برای این چهار مدخل در چهار ضلع ساخته شده میتوان شکل رباط را
 متحن دانست ولی در بادی نظر همان مربع است بنای این سر از مسامتت بنا
 اربعه اصلیه منحرف و در آن از سمت شمال شرقی است کلبه هجده حجره در این رباط
 هست و در اویان مقابل اویان دالان حجره سردی فوقانی و در جنبین در بنزد و
 اطاق فوقانی ساخته اند مستراح در خارج و از بیرون و زینا هفت برج ساخته شده
 چهار در چهار ضلع و در دیوارهای طول و یکی در مقابل و فریخته در و از خارج و
 سمت و خشی بیست طاقما دارد اباب انبار معبری در جنب رباط بفاصله کمی ساخته
 شده و ظاهر آنرا نیز بار رباط بنا کرده اند در محاذی ضلعی که سمت جنوب است در
 بیرون چار عظیم کهنی است و چند اصله ثوب در سرد کاروانسرا بر سنگ
 بخط برجسته نوشته اند

در زمان دولت و زافرون ابد مقرون پادشاه حجاج ملائک سپا ظل الله خاقان
 الاعظم والسلطان المعظم مالک رقاب العرب والعجم السلطان بن السلطان بن السلطان
 شاعبا بن الثانی الصفوی الموسوی الحسینی بهادر خان خلد الله ملکه و سلطان
 واقاض علی العالمین بره و عدله و احسانه بنده درگاه اغور لوی امیر اویان اعلی
 بانی این بنای خیر بنیاد شد فی سنه اربع و ستین بعد الالف کتب الفقیر

اسمعیل

در وسط دهکده مهابی نیز اب انباری حسن خان ولد اسد الله بیک مهابی در
عهد خاقان مغفور فتح علی شاه طاب ثراه بنا نموده است و تارنج بنا هزار و دویست
و بیست و دو میباشد و اشعاری در تارنج بنای اب انبار و مدح بانو کفنه و
نوشتند که قابل نگارش نیست

دره موسوم بکلاچون مابین دو کوه مهابی است و اب مهابی از میان این دره میپایا
و از این دره ببلوک بیار چند میروند اما راه پیاده رو میباشد و سواره باشکال
می رود و آغتشاش ترا که از این راه آمد و شد می کرده اند بالای کوه مهابی در سه
موضع پنجال طبیعی دارد که او را سلطان بنان پنج آنها تمام میشود آثار و طره
جنوب مهابی حالبه میباشد و بعضی راه غریبه اند که آبادی بسیار این آباد را بنخل
بوده از این آثار چنین بر می آید که سه چهار هزار خانوار در اینجا سکنی داشته اند و کلا
گویند این آبادی در فتنه مغول خراب شده و بچشم از اب و سبل دره کلاچون
خراب شده باشد

قلعه اوکی چهار برجی در بالای کوه مهابی است که دروازه آنرا از اجر ساخته اند و بیک
اب انبار بسیار خوبی در میان است و جلوا این قلعه اوکی که نزدیک بیک بیکی از قلل است
نقریا آثار دویست خانه دیده میشود در دو وصف شبیه پنجابان و است و کشته
شده است تا نزدیک قلعه دیگر و بیک اب انبار هم در طرف مغرب این آثار است که
مقابل اب انبار طرف شرقی بیتی اب انبار داخل آن است و آهنائی که در این کوه
باین محکم هست همه را با سنگ و آهک بسازند که کسی نتواند خود را با نخل رساند
قبرستانی در اینجا هست و در آن پیکان از اسلحه قدیم یافت میشود و در این آبادی

چشمه ای هم وجود دارد در کوه میامی کبک و فوج و مبشر بسیار است
 از میامی که بطرف شاه رود حرکت کنند منزلگاه ارمیا میباشد راه زیاده از چشما
 فرسخ و از مشرق بمغرب است و در ابتدا در طرف دست راست دور از راه قلعه
 بند مرجان است کوه میامی در دست چپ امتداد دارد و پست میشود و بمفرسخ
 از میامی گذشته در حوالی راه در طرف یمن منزله چاله بنه گرا از منابع میامی است
 طرف یسار پیشتر از چاله بنه کرا کلاته مقلان است که آن نیز از کلاته های میامی است
 این کلاته ها درخت و بیشه دارد قد ری پیشتر کلاته اسد است و آن در طرف دست
 راست و وصل بجاده میباشد و بیست خانوار سکنه و آب قنات دارد بعد از آن
 در یمن طرف وصل براه محمد آباد است با پنجاه خانوار سکنه و آب قنات نیز در یمن
 سمت قهریه جو دانه است با چهل خانوار و عیث و آب کار پر و آبادیهای منزوی و خوشنما
 دارد پس از آن در دیار راه دهکده اسرا بلی است که شصت خانوار سکنه دارد و
 بیش از قنات نزدیک ارمیا راه در نلال و وها است قهریه ارمیا آباد و هفت
 خانوار جمعیت دارد و در دهته دره واقع است آب ارمیا از رودخانه و از چشمه
 که از کوه طرف قبلی قهریه جاری میشود قهریه ارمیا حمام دارد ولی مسجد ندارد قلعه
 و برجی سابقاً بجهت دفع ترکمن در اینجا ساخته اند و در حمام پیش از این به بیرون
 قلعه باز بوده ارمیا باغات زیاد دارد و الو و بوف و بادام و انگور آن خوب میشود از
 کلاته و استر آباد و کوه سار غله با پنجاه میابد و با انگور و معاوضه میکنند و میخرند
 در خود ارمیا غله کم بعمل میابد بعضی حشیمه های کوچک در باغات هست که
 مبد و منتهای آن در خود باغ میباشد اما الی ارمیا و چند قهریه سابق الذکر اصلاً

ابن عرب میباشند گویند سکنه سابقا بمبا افغان بوده اند کوه ارمباد و طر

قبة اباد است

در حوالی آبادی ارمباد روی تختگاه می درخت چنار کهن با عظمتی است که بطول
زمان و مزاج عصاره جوفان سوخته و مجوف گردیده است این چنار معروف و
بعقبه اهالی سه نفر از انبیا که یکی از آنها ارمبای پیغمبر باشد در وسط از مدینه
انما این قول ضعیف میباشد و اهل خبر دانند که حضرت ارمبای پیغمبر و انبیا
دیگر مناسبتی ندارد که در اینجا وفات کرده و دفن شده باشند همانا این ارمبای که
از اهل میان عسوی بوده که در این نواحی سکنی داشتند چنانکه در قدیم در این صفت
نرسا باز بسیار بوده اند و پیش نیز با این طلب اشاره نموده ایم بهر حال مردم این چنار
مستزک دانند و گزشتن شاخ از آن نبرند و از جاهای دور نذر هابند بجا آورند و بفرز
در مکان دهند و صدوقی که فعلا در پنجل دیده میشود مرحوم میرزا فضل الله
و در نظام هنگام و غنم به پیشکاری خراسان مرمت نموده است دوره چنار
در روی زمین تقریباً پنجاه ذرع و هر شاخه از آن بمشابه درختی عظیم و از هر طرف
زاده از صد ذرع راه سایه افکنه دوارمبا چایار خانه هست و پشت کوه ارمبا
بلوک بسیار چند است

از امبا بشاه رود راه شش فرسخ و چهار فرسخ از در میان کوههای است و
«صله» نیز جیلان هزار قدم و بیشتر و کمتر میباشد تقریباً دو فرسخ بشاه و همانند
راه در جلگه میباشد و قدوی که در جلگه طی مسافت نمودند در طرف دست راست
دور از راه خرابه خیر آباد است بعد از آن وصل براه قلعه خرابه است از مرحوم

اللهم يا ذا الصفة الذوله معروف باصفه در بکفر سخی شامرو د دهکده بدشت
 که صد و پنجاه خانوار سکنه دارد و آبش از چشمه ایست واقع در بکفر سخی دهکده قمی^{بین}
 شمال و مغرب اینچشمه معروف به منفر میباشد و از پایتپه بیرون پاید که نزدیک
 بد دهکده گرجی است باغات بدشت انگور و هلو و زردالو و نوت و غیره دارد و حاصل
 کندم و جو و صیفی کاری یعنی خربزه و هندوانه بسیار بعمل میاید کار و انسرای
 اجری معشیری در بدشت هست اما مشرف بانهدام میباشد اینکار و انسرا از
 هر طرف شش ایوان بسیار خوب دارد و پشت ایوانها طویل و منازل زمستانی است
 بالای سردر کار و انسرا لوحی است از سنک مرمر که این اشعار بران مکتوب است
 هو الاعلی

شکر الله که بهر راحت خلق از تقاضای قیمت ازلی
 بنده عاجزی بنای نمود اینسر از فیض لم یزلی
 و ز قضا نیز سال تار بخش شد و باطو ز پر شپر علی
 ۱۰۵۵
 کاتبه و بانی محمد تقی الحسینی المرعشی

همین اشعار و ادولوح دیگر که سنک سپاهی است جاری کرده و در محاذی هان سنک
 دو میان دالان بالای در نصب کرده اند طول کار و انسرا از داخل سی و شش قدم و
 عرض سی و سه قدم مدخل آن رو بقبله و دو طاق در دو پار مدخل است و هر یک
 از آنها دو طاق زمستانی است بدشت سه قلعه دارد و قلعه آن متصل یکدیگر است
 و دوره آن تقریباً یک هزار و سیصد قدم و قلعه دیگر که در جنبان واقع و دوره آن
 شصت و پنجاه قدم است این فلاع کلبه نهرج دارد و اسباب و نزدیکی کار و انسرا

هست و حامی در قلعه و فکب محقر و مسجدی که یک ستون مربع از خشت و
کل در وسط رده و چهار سقف در اطراف آن است در مغرب قلعه بدست صلیب
یکدازن است اینست خاکی و مصنوعی که کمال قدمت را دارد و هیچ آثار دوران
شاهد نمیشود و در اینست سپید ذرع و ارتفاع آن از هشتالی ده ذرع
و پنج و مسریان و سعد آباد قرائن است که درین نواحی میباشد اما شاهرو و اگرچه
شرح آن در جلد اول مزارت البلدان نگاشته اما از آنجا که دو سال هزار و سیصد
بعد از اینجمل مشهود و بنظر وقت و استقصا دیده شد باز بنکار شرفا لک ذیل
میرداند

شهر شاهرو و چندان قدمی ندارد چنانکه دو کتب جغرافیای قدیم مطلقا اسبی
از آن برده نشده است لیکن حالا از حیث تجارت و حسن موقع دارای اهمیتی
میدباشد و تجارت معتبر از داخله و خارجه در آن سکنی و اقامت دارند و آب خالص
مشهور و بجای که تقریباً پنج شش سنگ است از میان شهر میگذرد و بدین واسطه
کوچه های روخت و نظیف است و در شهر هزار و ششصد ذرع و دورا لک
ششصد ذرع و ازین ششصد ذرع تقریباً هفتاد ذرع جزو شهر میشود و باقی
جزو محیط شهر است قلعه محمد زمان خان که غریب شهر است ده برج دارد که چهار
برج آن دو شهر و شش برج دو بیرون میباشد قلعه شهر هجده برج دارد و اغلب
بروج دو طرف جنوب است قلعه ارك که اول قلعه شهر دیده دارای دوازده برج است
نصف طرف شمال و تمام سمت غریب شهر وصل بکوه است و سه طرف دیگر نما
باغستان که اگر محیط باغستان را بخواهند بخند بد کنند بکفر سیخ و نیم بلکه دو سیخ

میشود قلعه که داخل در حصار شهر است و لو انام دارد و چندان قدیم نیست حصار
 شهر را در عهد خاقان خلدایشان فتح علی شاطاب ثراه محمد صالح خان عرب حاکم
 شاه رود و بطام بامر خاقانی ساخته و گویند شاه رود تا آنوقت در حکم بوده از
 آنوقت شهر شده است نیز مذکور شد که قلعه شاه رود را اول امیر علیخان کرد در
 عهد صفویه ساخته و قبر امیر علیخان الان در شاه رود است بمید در زمان شاه
 شهید آقا محمد شاطاب ثراه اسمعیل خان و فادو خان عرب عامری از امرت کرده و
 وسعت داده و بنیاد شهید و ضوان جایگاه باغی شده و قلعه که بامر خاقانی بنا شده
 بمنزل شهر حاجی و قلعه اولی بمنزل اول است و در خانه در شاه رود بوده بالتشبه
 با عظمت که حالا بجای سبیل باز نیست مشرف و مابین شهر شاه رود و باغ زندان است
 و آن رود خانه در وقت سبیل اب دارد بجای سابق آن رود خانه الماسکون و جزو
 بیرون شهر است که محل کار و انشای باغات و چارخانه و غیره میباشد و فابین و قوفا
 دو اینجا منحل میکنند و از اینجا که هر رود بزرگ را در این نواحی شاه رود میگویند چنانکه
 راه عمومی و شاه راه مینامند بمناسبت رود مذکور اینجا شاه رود گفته اند و
 سبیل اب آن رود در وقت بارندگی از کوهستان طاش و شاهکوه استر آباد و آن
 صفحات میباشد بیوات شاه رود هزار باب و عدد نفوس شش الی هفت هزار و
 دکاکن غیر از خانان سبیل اب و کار و انشای ناچر نشین از سبیل اب است
 کار و انشای حاجی اسمعیل و کار و انشای حاجی ابوطالب و کار و انشای یک در
 و سایر خانان این شهر و از ده باب است و حمام شرباب و مد و سر سرباب که
 مدرسه محمد زمان خان فاجار و مدرسه حاجی اسمعیل و مدرسه حاجی ابراهیم که

از مدرسه بیداباد هم میگویند مسجد جامع قدیم در خارج شهر است و جامع جدید
 مسجد حاجی ملا علی است و مسجد دیگر با اسم افشین علی اکبر معروفست و مسجد معروف
 بمسجد حضرت مجتبی و شرح اینجمله بیاید بحالات شهر شاهرود چهار است و
 اسمی آن از اینقرار قلعه و لوا بیداباد ده عمارت و این شهر پنج دروازه
 دارد دروازه خراسان دروازه حاجی ملا محمد علی دروازه حاجی میرزا قبا^{نعل}
 دروازه حاجی صادقی دروازه سمت مزار بازاری نوی در شاهرود ساخته اند که
 در طرف جنوب شرقی شهر و خارج از قلعه میباشد و غالب آبادی حالاً در این سمت است
 یعنی دو بیرون شهر اینست بسیار از خانان و خانه و چارباغ و غیره بنا نمودند
 در شاهرود در خانه های کهن و جاهائی که مرغ خانگیست مله یافت میشود قنات
 شاهرود از دایر و بابر از فردر ذیل است قنات ده دایر قنات فخری باغ زندان دایر
 قنات عبدالعزیز دایر قنات جلالی دایر قنات پل پوش دایر قنات محمد خانی دایر
 قنات حاجی صادقی دایر قنات ناصریه دایر قنات اسمعیل خانی دایر قنات سبیل^{دایر}
 قنات اردوبان و چارباغ دایر قنات بولش آباد دایر قنات امین آباد دایر
 قنات دینج دایر قنات روبان دایر قنات اقامه زائقی دایر قنات سعد آباد دایر
 قنات قادر دایر قنات دو برادر دایر قنات شیخ دایر قنات نظامی دایر
 قنات صاه قحانی دایر قنات دولت آباد دایر قنات کلان دایر
 اما مسجد جامع شاهرود که در خارج شهر است در میان باغات و لبانین که در سفح
 جبل شمالی است واقع شده و ازین جهت معتبر است و هر چند از خشت خام برآورده اند
 در اینست که از این جهت جاری نیست شکلا مرغ منطبل میباشد هشت اسطوانه پنجمه

دروست است که چهار ازانها محاذی چهار دیوار و روی آنها طاقهای محکم زده اند اما
چندان حدیث ندارد قیمت مقابل محراب را پوشش از تبر و تخت است و این اختلاف
سقف و طاق طاری وجد پیدا است سابقا همه طاق و خشی بوده در بکهار و در ویت
و چهل و دو اها الی شاهرو این مسجد را مرتب کرده اند و این یک منبت بطور مخالف
پوشانیده شده گفت قیمت مشرقی این مسجد بقدر یک ذراع بلند تر است و در آن
اب انبار میباشد و راه پله از خارج و میان شارع است و روی این منبت مشرقی هم
باتبر و تخت پوشیده شده و در وسط یک قطار ستونهای تبر است و روی تبرها
چند خال بزرگ بر هم جفت کرده اند انداخته اند و سر تیرهای سقف را روی آنها قرار
داده اند و تقریبا بطور تنیم پوشانیده و میتوان اینجا را مسجد جلجده محسوب داشت چه
محراب مخصوص و مدخل نماز و وضع جداگانه دارد قبله هر دو محراب این جامع راست
و درست است در سمت شمالی مسجد بزرگ از سهها کار گذاشته اند و پشت از سهها
صحن محقر خرابی میباشد طول مسجد بزرگ سی و پنج قدم و عرض بیست و پنج قدم
طول مسجد شرقی بیست و پنج قدم و عرض آن پانزده قدم است

مسجد حضرت مجتبی در میان بازار و پهلوئی چناری بزرگ و مربع مستطیل میباشد
طول آن بیست و هفت قدم عرض آن هفده قدم و هر چهار دیدن از خشت خام است و
سقف با تبر و تخت پوشیده شده چهارده ستون از تبر میان مسجد در دو قطار
کار گذاشته اند از جمله ستون عظیمی است از تبر بسیار بزرگ که بزرگ تر از شیده اند
و بالا ای از تخت منبت اینفی گذاشته و در فرین این ستون ستون دیگری هم
با اینصفت موجود است اما از تخت بالا ای آن که منبت بوده نبی شکسته است و از

اختلاف عظمت و زینت ستونهاست نهاد میشود که این مسجد مکرر مرتب شده
و تغییر پذیرفته بالجملة این مسجد شبیه است ببعضی بنا جدیده بلوک دماوند
و در قدمت آن شک نیست و محقق است که قتل از آنکه آبادانی جدید شهر شاهرو
با بنظر کشیده شود این مسجد و حمامی که در جنب آن است و در رجوع آباد به
پیش که افغان خراب کرده بوده است

انامدوسر محمد زمان خان قاجار در میان قلعه واقع و بنای آن از اجزاست مسجد
مونیطی دارد که قبله آنرا بناسری فاحش است مقصوره مسجد در وسط قسمت جنوب
غربی واقع شده و در دو جنب آن دو طاق کوچکتر ساخته اند ارتفاع مقصوره
یکصد اجزاست که شش ذرع و نیم میشود در پشت مقصوره مسجد دیگری است
و در جنب شرقی آن مسجد حجره ایست و مدرسه پانزده حجره تختانی و فوقانی دارد
طول حصن مدرسه بیست و هشت قدم عرض بیست و پنج قدم و زیر حصن تفریبا
ناتصف ابانبار است که راه آن از میان کوچه میباشد موقوفه قبله محمد زمان خان
بانی برای این بنا قرار داده است

مدرسۀ بید آباد از خشت خام بنا شده زمانی که شاهرو آبادانی دوسنی شد
و هنوز صورت شهری بهم نرسیده بوده است حاجی اسمعیل نام پسر حاجی ابن
شاهرو دی این مدرسه را ساخته است در قسمت جنوب مسجدی دارد بعرض
پانزده قدم و طول هجده قدم که روی آنرا با تیر و تخت پویند و چهار تیر بطور
استوانه در میان کار گذاشته اند انباری در جنب غربی مسجد داخل همین بنا
حاجی اسمعیل است که پیر و راه سپران از کوچه میباشد و طلاب از داخل مدرسه

از بالای پوشش اینار بادلواب میبکشند عرض صحن ایندور سه نوزده قدم است و
 طول از بنیست و هفت قدم موافق مختصری دارد که بقدر روشنائی طالب میشود
 سه سال قبل که از آنجا عبور شد منوی شیخ ابراهیم نواده حاجی اسمعیل بانی بود و
 مدرس ملافا کوچک میفانی و میفان فریة آبادی است و یکفرسنگی خرفان و دو
 فرسنگی بسطام و سه فرسنگی شاهرود

مدرس بازو و حاجی اسمعیل اعی از اهل باغ زندان دو سال هزار و دویست و شش
 ساخته و لفظ غوغ و ماده نارنج بناسا حاصل بنا از خشت خام میباشد و شکلا مربع
 مستطیل است بعرض بیست قدم و طول بیست و شش قدم در هر چهار قسمت حجرا
 ساخته شده که چهارده حجره طلب نشین دارد و یک مدرس که محاذی درب
 میباشد حوض سرپوشیده در وسط مدرس است مدرس مدرسه را خوانند
 ملا حسین از اهل شاهرود و منوی افامه را اسمعیل ابن حاجی ملا محمد باقر ابن حاجی
 ملا علی اکبر مجتهد مرحوم میباشد

در بیرون شهر شاهرود مصلائی است عبارت از چهار دیوار و محرابی و آن بنا با وجود
 سادگی ظریف و باروح میباشد کتب و تاریخی در آن دیده نمیشود که بانی معلوم گردد
 ولیست که از بنای آن بیش از چهل پنجاه سال نگذشته است

این بود این معبره شاهرود که به چپک قدیمی نداشت و باید دانست که شهر شاهرود
 در بلوک زبر سن و بسطام واقع است و ما شرح بلوکات بسطام را در ذیل خواهیم نگاشت
 و محض تنبیه مطلب گوئیم که مغربی شاهرود و اهالی فله مینامند و در پشت این
 فله کوهی است مشهور بجلالی منسوب بشیخ جلال الدین که از اکابر مشایخ و معاصر

شیخ عماد الدین بوده است و شیخ عماد الدین دو بکفر سنگ شاهرود بسمت جنوب
 قرار دارد و جلگه جلالی و قنات جلالی و کوه جلالی همه باسم او اشتهار یافته است
 قبر مشا و الب با بنو و بعضی از بزرگان در صحرای جلالی واقع است بالای جبل جلاله
 مغاوی موجود است که از آنجا بصومعه مانندی داخل میشود و در آن صومعه اشعنا
 مکتوبت بعقیده بعضی اینجار یا ضنگاه و چله خانه شیخ جلال الدین و مریدهای
 او بوده است در سفح جبل غربی شاهرود بعضی از قبور است که بگورستان جهودان
 معروف میباشد و از این فقره و اسامی اسرائیل و ارمیا و غیره معلوم میشود که حبس و
 و بهود ناخیلی وقت در کلبه اصطاع مملکت بوده اند

پوشیده نباشد که شاهرود و بسطام و سمنان و دامغان همه در خاک فوس و افشده
 و فوس مغرب کوه مر است چون در غالب کوهستان این ناحیه معدن مس بوده است
 و هست باین اسم معروف شده و علمای جغرافی گفتند فوس اسم ناحیه است که
 هشتاد فرسخ طول و شصت فرسخ عرض دارد و کسی این ابالت در قدیم الا بام دامغان
 بوده امتداد خاک فوس از آنهای خواست از سمت ری تا آخر خاک بسطام از طرف
 خراسان و در همین زمان است آبادیهها و طبرستانها اهالی این ناحیه را کویشی
 مینامند

یکی از اهل خبر و معرین شاهرود میگفت در نیم فرسخی این شهر در مسافت یک فرسخ
 عرض و طول آثار خرابه شهری نمودار است که از سمت جنوب بهوش آباد و از مشرق
 برویان و در پنج و از شمال به بدشت و سعد آباد و از مغرب بشاهرود محدود میشود
 و عقیده او این بود که شهر معبر فوس همان یوده است نیز میگفت سابقا فوافل که از

امغان شاهزاده میامند بجای اینکه دوده ملا منزل کنند و رباط سلطان که
 در بکفر سخی ده ملا و در مشرق انست منزل میکردند و از رباط سلطان به شدت
 میامندند چون سیلابهایی که از طرف قراء مغرب و شمال جاری میشود و بخاک
 دامغان میرود و در سر راه رباط سلطان کالهای بزرگ عموماً احداث کرده و راه
 صعب شده همچنین شاهزاده و اباد کرده و از آبادی بدشت کاسن این تغییر منزل
 و راه حاصل آمده نیز میگفت و در حوالی خوار که یکی از بلوکات شاهزاده و بطام است
 اقا و آبادی و شهر بسیار بزرگی دیده میشود و اجر شکسته بسیار و سفال زیاد و اینجا
 چکمر و نیم چکمر و کفش اریبی را در شاهزاده و بسیار خوب میدوزند

صورت بلوک و قرا و آبادیهای ولایت بطام

ولایت بطام عبارتست از نوزده بلوک و هر بلوکی مشتمل بر قرا و آبادیهاست که اسم
 انها ذیلانگاشته میشود

بلوک کوپسایه شهر بطام درین بلوک واقع شده و اسمی سایر آبادیها ازین قریه
 کچی قادور قاسم آباد میرهاشم کلانتر شمسینا کرکان حسین آباد
 علی آباد ده خیر الکاهی اوریج (اوریج) میغان قنج کلامو
 نمدسال قلعه اقا عبدالله قاسم آباد خاندان کرمن قلعه نو ابر
 مجن نیکارمن تاجر نصیر آباد قلعه محمدافا چهار طاق پرو
 زرگر فتح آباد سفیدان کله کبک مسجد و خرقان قلعه حاجی حسن
 بلوک زهرستان شهر شاهزاده درین بلوک واقع است و این بلوک در طرف جنوب
 بطام میباشد و اسمی سایر آبادیها و قرا ازین قریه است

باغ زندان قلع آباد قلع حاجی محمد باقر قلع نوروزخان مغان
 ارویان قلع ذوالفقارخان قل روپان دِزج حسن آباد
 بیدآباد جعفرآباد بدشت سعدآباد ده ملا خورپان وآنجان
 قلع نوخالصه کلانخان فرح آباد

بلوك بيارجند این بلوك در طرف جنوب شرقی شهر سِطام واقع شده و مسافت
 آن تا شهر تفریبا ده فرسخ است نینا کوی خوب دارد و پیازی شیرین که هر دانه
 آن تقریبا پانزده سیر میشود و قصبه این بلوك موسوم به بیاواست و سایر فراواها
 از این قلع است

خانجودی طاهرآباد قلع بالا دِزبان. نزد دسجد قران
 جابر بعضی قبایل اعراب درین بلوك با سامی مختلفه سکنی دارند

بلوك خوار و نوران این بلوك در طرف جنوب شرقی شهر سِطام و در بیست و سی
 واقع است و سامی فرای آن از این قلع است

خوار درونه که در نزدیکی شهر رُشیر و نا شاهرود تقریبا پنجاه فرسخ است اما که
 نوران پنج طایفه اند عجم نوران عرب عامر و عرب شکار و عرب جی
 عرب کرد و سی

بلوك نورود این بلوك در جنوب شهر سِطام و در بیست و پنج فرسخی واقع است
 و سامی فرای آن از این قلع میباشد

سلمان و شم حبان سطوه بستان کوه زر و نورود نیز
 اسم قصبه این بلوك است

بلوک فرومد (فهرمد) فیروزآباد این بلوک در طرف مشرق شهر سیطام و در به

فرسخی واقع است و اسم قبضه آن فرومد و اسمی قری آن از اینقرار است

فیروزآباد استرآبد کلانتر ملا عباس آباد قلعه صد و آباد که میرزا آقاخان

صد و اعظم نوری آباد کرده است کلانتر سادات

بلوک کلانترها این بلوک در طرف مشرق مابل شمال شهر سیطام و در دوازده فرسخی

شهر واقع است و اسمی قری آن از اینقرار است

هوینسان دیگران شریف آباد و آباد کرد آباد کلان مرج

بلوک اوپا این بلوک در طرف مشرق مابل بجنوب شهر سیطام و در شش فرسخی واقع

و عرب خانه است یعنی مسکن ابلانث اعراب میباشد و اسمی قری آن از اینقرار است

آرمبا اسرائیل کلانتر اسد جودانه محمدآباد میامی ابراهیم آباد

زید و میان دشت

بلوک کلانتر خج این بلوک در طرف مشرق مابل شمال شهر سیطام و در شش فرسخی

شهر واقع است و آبادی از عیار مت از دو قریه است

خج کلانتر خج

از شاه رود که بطرف دامغان حرکت کند غالباً منظر گاه ده ملام میباشد و راه در

جلکه صاف و از شمال بجنوب و چهار فرسخ است در یک فرسخی شاه رود در طرف

دست چپ راه فدوی دور از جاده بفعه خرابی است معروف بفعه شیخ عماد

الدین و آن مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف دوازده قدم است بعد از آنکه

چهار دیدن را باخشت تقریباً پنجدرع بالا برده اند هشت طاق زده که چهار طاق

چهار سمت نیز از خشت خام و چهار طاق اضلاع از آجر است ارتفاع کند که خشت
 با طاقها و چهار بدنه پانزده ذرع است بالای کند فدری و پنجه است داخل
 کند و اسفند و روی از انقش نموده بوده اند بیرون بقعه را آب باران شد
 شستن و مندرس نموده است در حوالی بقعه آثار و عباراتی است که منعا و بقیع
 بوده در طرف مشرق از بقعه آثار و کتب و کویک و دره میشود که فدری از بدنه
 و طاقها باقی است اما از خود کتبها چیزی نمانده است در طرف دست چپ
 راه در همین حوالی بفاصله یک پدان از جاده نپه مصنوعی است که آثار قلعه و برج
 بر روی آن مشاهده میشود این نپه دوز پر آبادی مغان و در جنوب آن و در مشرق
 راه واقع است نیز یک نفر سخ از شاهرو میگذرند دست چپ دوازده راه قلعه
 علی اکبر خان است که سی خانوار و رعیت دارد بعد از آن خوربان است که در همین
 طرف راه میباشد و شصت خانوار سکنه است بعد از آن که از خان باش خانوار
 رعیت بعد ابراهیم آباد نواب جهاننوز میرزا است بای خانوار و این قریه هر در
 بهار راه است و از آب قنات سیراب میشود و در طرف راه از دور و در شتر
 گوه کشیده است

اماده ملامعروفست که اینجا از بنا طی ملک که بجای داشته بانیول او بوده ملدا
 باین اسم مشهور شده در هر حال حال او نیست خانوار سکنه دارد و آبش از د و
 پنجمه است تلی مصنوعی در اینجا هست که اصل آبادی بالای آن واقع بوده و کج
 زند پانزده روز اینجا محاصره کرد و قلعه روی تل را نتوانست فتح کند تا آخر بصلح
 مفتوح شد در زمان صفویه این قریه بخیل آباد بوده در عهد نادر شاه از تقد

عساکر او بران شدند و در دولت ابد مدت عاجزان با صورت آبادانی گرفت در دلا
 فربس بدست فتم آنکو و هست که از جمله فخری میباشد و نظیر آن در هیچ ولایتی بم
 نمیرسد اما چند سال است که در وچا و افست میباشد نیز از نارستان در این فترت بعمل میاید
 بآدام و مو نیز خوب دارد در مزارع حداده که قریب است متصل به ملا و صاحب فاموس
 نام ازاد و کتاب خود برده ملات بسطام و دامغان از هم جدا میشود از آفاضل قریه ملا
 افخوند ملا محمد باقر بوده که از زهاد و عباد بشمار میامد است افخوند ملا حسین
 خلف ایشان اکنون زنده و در سن هفتاد و یک ساله اهل حدیث و رجال و تاریخ میباشد
 دیگر از آفاضل معاصر پنجاب افخوند ملا عباسقلی معروف بمولوی که در خدمت
 حضرت مستطاب اسعد اعظم خال السلطان دام افباله العالمی میباشد اهل ده ملا
 ارتفاع ده ملا از مشهد مقدس تقریباً صد و پنجاه ذرع است و باطواف در جنب
 ده ملا اصلاً شاعری بوده و در فترت افشاریه و بعد ها خراب شد مرحوم حاج
 محمد ناصر خان ظهیرالدوله مرست کرده است در طغیان سبیل اب از شاه رود جاری
 میشود و بکال سپاه و در پنجه از نیم فرسنگی ده ملا میگذرد و میرود بنات زارهای
 دامغان و آب خود سپاه و خلی شور است

از ده ملا بمنزل مهمان دوست میایند و راه از مشرق بمغرب و چهار فرسخ و جلکه
 هواریست چند ده که وصل به ملاست و از آنجمله حداده است که تقریباً پنجاه خانوار
 سکنه دارد و قریه واهنجان نیز با پنجاه خانوار و حبث و عباس آباد اما فلعه پائین و مراد
 و کلان ملا و مؤمن آباد و فادرا باد و نعیم آباد و دولا ب و فذین آباد و حسین آباد در
 امتداد راه در طرف پارس واقع است و هم از آب قنات سیراب میشود مقابل مؤمن آباد

تپه مصنوعی نزدیک مجاده دیده میشود و در پته از پائین تفرسها از قدم وار
بالا چهار صد قدم میباشد این تپه موسوم به ساقور است و گویند قلعه رو
این تپه بوده است

مهمان دوست فیه آبادی است که هشتاد خانوار سکنه ناحبك دارد قلعه
داشته که از باره و بروج ان قلیلی باقی است باغات بسیار در اینجا هست و بادام و
پسته و مویزان خوب میشود پسته و کرچک خوب به بل میباشد غالب زراعت
اینجاها مثل گندم و جو و صیفی کاری است در نیم فرسنگی مهمان دوست
ابراهیم آباد میباشد با سه خانوار رعیت و ابان از قنات و اب مهمان دوست
از چشمه میباشد در کنار آبادی خارج مهمان دوست فیه است موسوم به
امام آباد که گویند با نام امامزاده معروف است سکنه اینجا پنجاه خانوار و ابان از قنات است
برج بسیار معتبر از قدیم مثل برج طغرل بیک دی و میل و ادکان در جنوب
مهمان دوست و مغرب مایل بشمال امام آباد دیده میشود که دور دایره ان از خارج
سی و چهار ذرع و فطران از داخل هفت متر الی بیست سانه متر است این برج
دوازده ترك دارد که یکی از تركها مدخل است و عرض هر تركی يك متر و بیست و
سه سانه متر و بعد از ده ذرع و نیم ارتفاع سه فتره مفرش از اجر بوضعهای بسیار
خوب این تپه ساخته شده و پس از آن کتیبه ایست بعرض سه چهارم يك بنخط کوفی و بالا
ان کتیبه دیگر است بنخط بنائی و از آن بعد گنبد مخروطی شروع میشود اما فعلاً
گنبدان خراب و این باقی است بارقاع چهارده ذرع میباشد در برج و بجهت
و يك قبر ارجی در وسط و دو قبر دیگر سنگ چپ در داخل برج دیده میشود

گویند این برج هزار اما فراده قاسم است از اولاد حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و
 اطراف آن قبور قزاقی حوالی است در جلوه برج تل منوعی محقری است و در مقابل آن
 بطرف دامغان تل مصنوعی دیگر که بزرگتر میباشد بالای مهمان دوست نعیم آباد
 که زیاده از یکصد خانوار مسکنه تاجیک دارند باب قنات و باغات بسیار و زراعت
 صیفی و شبنوی بعد از آن قادر آباد است که قریب پنجاه خانوار مسکن دارد و ارتفاع هشتاد
 او ششصد مفدس و بلند نوع است همانند دوست را واقع است تا پنج کیلومتر
 تمام اوضاع در بلوک خوار واقع شده انچه را از غنیمت را در بختل مینگارد و مرحوم میرزا محمد
 در او پنج جهانگشای نادری شرحی می نویسد که خلاصه آنرا اینست

بعد از آنکه مشهد مفدس میرزا شاه کردید و از آنجا غریب هرات نمود شایع
 شد که اشرف خاچانی از اصفهان غریب تنخیر خراسان دارد و در روز سه شنبه
 سیزدهم محرم سال هزار و صد و چهل و چهار هجری مطابق ثانی ثانی با جمعیت موقر
 حرکت کرده چون پنجبروسه رسید و شاه کرده بد فرمان با جمعیت لشکر صادر نمود و توپها
 از راه سر ولایت مشهد بساطا نمیدان روانه ساخت و خود با اتفاق حضرت شاه اصفهان
 در هجدهم ماه فروردین راه نیشابور و سبزوار حرکت نمود اشرف نیز از آنطرف تاسمتا
 آمد و او را بر سر قلعه سپید علی قاضی سمنان که در آن نزدیکی بود رفت و قلعه را و تفتیش
 و قاضی را بدست آورد و از آنجا محاصره سمنان پرداخت و شاه با حیناط اینکه
 مبادا اهالی سمنان از باب گرفتاری قاضی بداد قلعه واضی شوند بر ساطا چند
 نفر از فشار و فاجار اسرا و خبر نزد آنها فرستاد که موکب نادری منوچه اینست است
 پایدار کنید و قلعه را صیانت نماید ناد و رسد اشرف نیز از آمدن توپخانه ناد و شاه

آگاه شده سیدالافغان را که سردار و مقدمه از الجیش او بود بر سر توپخانه فرستاد
 در جانی که توپخانه وارد قلعه مهر دشتی من اعمال بطام شده بود و موکب نادر به
 نبرد و فرسخی این قلعه رسیده سیدال از بطام بلاد گرفت و یک فرسخی قلعه رسید
 در اینجا از آمدن موکب نادر خبردار شد و بلادها را کشته روی برافشاند و در هنگام
 که شهرسند بطام مقرر موکب با احتشام نادر بود و بپایان تمام سپاه توپخانه در خارج
 شهر قرار گرفته بودند سیدال با افغانه شیخون بر سر توپخانه آورده کار به
 ساخت و بطرف اشرف لوای هرات فرستاد و روز دیگر موکب نادر را منوجه مؤمن
 دامغان گشت سیدال از مؤمن باد و روانه مهمان دوست شد و اشرف نیز از
 سمنان پیش آمده در مهمان دوست فریقین تلافی کردند و از جانب بقیه اقبال کوشیدند
 توپخانه نادر شاه یاری از دلبران افغان را براه عدم روان نمود و علمدار اشرف
 با کلوله نوپا ز یاد آمد اشرف چون لوای اقبال را سرنگون دید توپخانه و خیم و اسباب
 خود را گذاشته و دیگر پرنهاد و جمعی از عظمای افغان دستگیر گشتند پس از آن نادر
 بدامغان آمد و راه اهوان پیش گرفت و غریب سمنان نمود و در راه شاه طهماسب
 از نادر شاه رنجیده جدا شد و در سمنان باز کار با صلاح کشید و مفارقت اینحال
 افغانه طهران که خبر شکست اشرف را شنیده بودند بموجب اعلام او معتبرین بلاد را
 در میان ارکی که در کار شهر احداث کرده بودند جمع و از بر شمشیر گذراندند و قلعه را
 خالی نموده بجانب صفهان شتافتند و عوام شهر بعد از فرار افغانه بارک و پنجه بشارت
 پرداختند اما اشرف بعد از واقعه مهمان دوست وارد و دامغان شد و در اینجا اسلا^{خان}
 افغان حاکم طهران را و او طلب کشته با توپخانه مستعد و پنجه از افغان جنگجوی آمده

سپرد ز خوار را که در میان دو کوه واقع است و معبرش در کمال سختی بوجود دلبران
افغان شد نمود گذرگاه تنگ را با نوپ و فراز کوه را با ننگی گرفته خود با سواران در
کهن نشست فراوان اینجبر را بناد و شاه دادند و او از اسب پیاده شده پنج شش هزار
نفر ننگی را فوج فوج مفردانه الجیش کرده به سمت شرق و غرب کوه تبین و نوچانه
وز تبور کخانه را از وسط راه واهی نموده به پوشش پرداختند و با غنایاب مقاومت نیاورده
ننگیهای آنها از بالای کوه سرزیر شده و سواران ایشان نیز از میان دره نوچانه و اسبها
و دراکذاشته در کمال خذلان و خواری بطرف اشراف که در ورامین بود فراری گشتند
و جمعی در بیخوله عدم منواری و اشراف بعد از ملاحظه احوال نوپ قلعه کو بی را کنار آنها
همراه آورده بودند و ورامین گذاشته از آنجا با صفهان گریخت

از مهمان دوست نا شهر دامن راه پنجفرسخ است و در جلگه هموار صاف و از مشرق
بمغرب میباشد چون قدوی راه پیروند در طرف دست چپ دور از جاده ابراهیم آباد
که سی و پنج خانوار سکنه دارد و آبش از قنات است نیز در هفت طرف عسرت آباد است با آباد
قلیل و آب قنات و در طرف دست راست تپه کهنه مؤمن و دور از جاده فریه نو مشای
و وصل براه بقعه است محقر معروف به پیرنیا و عقیده اهالی این است که پیرنیا سفره
گستر حضرت رضا سلام الله علیه بوده است در بقعه لوح قبری است و بران نوشته اند
هَذَا الْقَبْرُ الْمَرْحُومِ الْمَبْرُورِ قَاسِمٍ أَفَّا بْنِ غَلَامِ عَلِيِّ بْنِ سِنْدٍ أَرْبَعٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ أَلْفٍ دَرَزِيرٍ
این عبارت صلوات بر حضرت رسول و ائمه اطهار سلام الله علیهم اجمعین است بآلای
در بقعه عبارت ذیل را نکاشته اند

استدای عمارت سلطان پیرنیا در تاریخ سنه خمس و ستمین کمال الذین بن قمران طاقه خیز

کرده و کنبد را برآورده

چون رسیدم بدین نخست مقام گفتم ای ذوالجلال والاکرام
رحمت از دی برافکس باد کاین عمارت نهاد و کرد عمام
العبد خداداد

نبرد و اینجاست معروف به تپه بوف

اما دامغان از بلاد است که نظیر آن بعد از ایران بلکه در تمام معوره جهان
که ترافت میشود حالات مختلفه برایشه ظاری و عارض گردیده بمنتهای وجه
آبادی رسیده و خرابیها دیده و قتی که اسکندر و کبر از مقدونیه و این است کشور
گشائی برافراشت و قدم در این فواجی گذاشت دامغان نهایت معوره بود و
یونانیان این بلد را هیکاتم پیلئس میگفتند یعنی شهر صدد و دوازده وعادت
او الی یونان این بوده که هر شهری در آبادی با وج کمال و عظمت میرسیده است
هیکاتم پیلئس میدانند چنانکه شهر نیازمدا این فدی مصر و اگر خیلی وقت
قبل از هفتمین کرسی آن مملکت بوده نیز به همین اسم موسوم داشتند (شهر نیبا
کامبیس پادشاه ایران فتح و غارت کرد و اسکندر و کبر نیز برانجا غلبه نمود و سلاطین
مصر که از سردارهای اسکندر بودند انجا پایتخت خود نمودند و گالوین هر دم
اگر است قهر و و مپه الکبری بدست و هشت سال قبل از میلاد مسیح ان شهر را
منهدم و معدوم ساخت) و از شهرهایی که باسم هیکاتم پیلئس نامیده شده الا بو
میدباشد که هنوز باقی است و اما و عین فخر است و انجا هست خلاصه مادر دهل
دامغان مختصری از اقامت اسکندر و کبر در این بلد و سابق و لاحق آن ذکر خواهیم کرد

و در عظمت دامغان همین بس که وقتی پادشاه مخصوص داشته و کرسی اقبالش فوس بوده

شیخ سعدی علیه الرحمه در بوستان افرابید

یکی را بچو کازش دامغان بزد تا چو طبلش برآمد فغان

اما شهری که دارای از عظمت و آبادی بوده حالا آهستی ندارد و همه عمره و زبدت بادهای سخت است که اکثر اوقات در کار میباشد و مردم را از اقامت درین ناحیه متاثر میسازد و در شهر دامغان حالا هشت هزار و هفتصد ذرع است و باره آن صد و شصت و شش برج دارد و پنج دروازه که یکی را دروازه عراف و دیگری را دروازه خراسان میگویند و سه دیگر دروازه شامان و دروازه زچوب و دروازه سرور است و آن شهر دامغان در طرف شمال مغرب شهر است و دور آن هفتصد ذرع و عرض آن صد و پنجاه ذرع و طول دولست و هفتاد و پنج برج دارد که پنج برج یک سمت طول جزو بروج شهر است و مشرک و سه سمت دیگر که داخل شهر است و دوازده برج مخفی دارد آب شهر دامغان از چشمه علی باید چنانکه در دولست قدیمی رباط شهر دامغان و در ویرانه امامزاده جعفر که شرح هر دو باید پیاپی است بگری که پنج چشمه کوچک و بزرگ دارد و هنگام عبور نگارنده ازین بلد آب چشمه علی از زیر دو چمن آن پل بطرف جنوب شرق روان بود شهر دامغان شش محله دارد محله جوزیا محله شاه بالا محله محله باغچه محله قلعه محله سادات که در بیرون دروازه است چهار حمام معتبر در دامغان است حمام خان حمام جگری که کلستان مینویسند حمام آقا حمام موفقه مدرسه مطلب خان و کاروانسرای تجارنی دامغان منحصر است بسرائی که مرحوم حاجی علی اکبر امین معادن ساخته و حاجی علی بنی تاجر معروف کاشانی فروخته تیر سه مدرسه

دو این شهر است یک مدرسه حاجی فتحعلی بیگ که از فاجارته استرا اباد بوده و اولاد
 او ساکن زرگر اباد از قرای دامغان میباشد اینمدرس سی و سه حجره و دو مدرس
 و تقریباً پنجاه نفر طلبه دارد که در آن از مقدمات تا شرح کبیر تحصیل میکنند
 بنای مدرسه اجری و مؤنسط و یک طبعه میباشد بانی بعضی موقوفات فرار داده
 و فایده از آن بطلاب میرسد نواب با اولاد واقف و عمل بدست فامیرزا صادق
 مدرس دامغانی است بالائی دو مدرس و دو رابو از کتیب بخط ثالث کچ بری شده
 و یک طفران و پنج در و دو طرف دیگر این الکریبی است باقدوی از ناد علی در بالا و
 پائین کتیب بخط نستعلیق عبارت ذیل نوشته شده است

قد وقف و بنا و شند هذه العماره الشریفه و المدرسه الطریفه صاحب المجد و
 المعالی و الرفقه و العوالی زبدة السالکین نخبه الحاج و المعتمرین حاجی فتحعلی بیگ ^{رحله}
 فی تاریخ المنفآل بمعناه و هو (ساکن اهل فضل) تقبل الله تعالی بلطفه و مننه

مدرس دیگر را حاجی موسی فا که آن نیز از فاجارته استرا اباد است سی و دو سه سال
 قبل ساخته و معروف بمدرس موسویه است و یاست اینمدرس هم با اقامیرزا صادق
 مدرس است مدرس دیگر از مطلب خان سرکرده و حاکم دامغان میباشد و
 با اختیار اقامه مصطفی دامغانی میباشد مسجد جامع جدید دامغان را مرحوم میرزا
 محمد خان سپهسالار اعظم فاجار بنا کرده یعنی مسجد خرابه بوده و او بنجد بدان پرداخته
 و آن مسجد عبارتست از شبستانی و صحنی و شبستان را بنجد طاق خوانچه پوش
 و ده ستون مربع است از اجز طول شبستان چهل و سه قدم و عرض بیست و سه قدم
 و قبله مسجد بمحبتی کج است که باید رو بضع طرف میمنه ایستاد و نماز گذارد و در

همین ضلع محراب است در شبستان چند بخاوی ساخته شده و صحنی که مرحوم
 سپهسالار برای مسجد تمام کرده ناتمام مانده است یعنی دیوارهای آن با تمام نیست
 طول صحن سه قدم و عرض بیست قدم و در طرف یمن این مسجد مسجد جامع قدیم نام
 و راهروی بعضی دو ذراع و نیم فاصل فیمابین این دو مسجد است منار معروف مسجد
 جامع در شمال جامع قدیم و ارتفاع آن سی و یک ذراع و صد و پنج پله است و قاعده
 منار که مربع است از هر طرف پنج ذراع میباشد روی منار و اباجرهای نازک کوچک
 بنائی نموده در بالای منار پنج ذراع با خرمانده کتیبه ایست از کاشی بخط کوفی و کتیبه
 دیگر دو کمر دارد که باجر است و بسم الله الرحمن الرحیم و آیه مبارکه نور را نوشته اند قبله
 این مسجد هم کج و از فرار معلوم و مذکور دامغان کتیبه همینطور است خلاصه ایوان
 بزرگی که بمنزله مقصوره است در طرف قبلی در وسط واقع و دیوان کوچکتر از آن
 در جنبین و هر یک بار هفت و عظیم و از اجزای دهانه ایوان وسط هفت متر و فرش
 انداز یعنی طول آن شانزده متر طول صحن سه و هشت قدم عرض سه و شش قدم
 و طرف برابر ایوان دیوار ندارد طرف مغرب و مشرق از شبستانهای بزرگی است که
 سقف مرتفع آنها را باخشت زده اند حوض محقری جلوی ایوان است صورت فراتر
 بروی سنگ نقش و بر در مسجد جامع نصب شده که سواد آن از فرار ذیل است

هو الله سبحانه الملك الله تعالى يا محمد يا علي بسم الله الرحمن الرحيم

فرمان همايون شرف نفاذ یافت آنکه چون بر ذمت همت سلاطین دینپناه که مظاهر
 السلطان العادل ظل الله اند لازم و متحتم است که بمقتضای آن احسنتم احسنتم لکم
 بسط قوانین معدلت و احسان و نشر مآثر و افت و امتنان و اعطاء مطالب خود را

پوسته نوحه ضمیر خیر ثوبی که مدبر او و صغیر و کبر است مصروف سازند تا آنکه
افراد خلایق که وایع الله فی ارضه اند در خوابگاه امن و رفاهیت اسوده و در دست
اسایش و فراغت غنوده باشند لهذا و بنا بر اقتضای مرحمت ذاتی و مکرمت
جلیل که در بدایت فطرت صانع خیرت لطیف آدم بیدار شد و در وقت مکرر و جبلت ما
کردایت و مضمون بلاغت مفروق و انخفض لهم جناح الذل من الرحمة همگی نیت
صافی طوبیت مصروفان داریم که نازل ال توفیق سلطنت از منبع ان الارض لله بود
من ایشان روی زمین جاری و صلصال وجود حاسدان این اسنان و فجع المکان ما
چون غالب بجان ایشان دوزخ زمین منواری خواهد بود همواره باب رحمت اطفال
نواب بدعت فرموده اینج مرتبه مرتبه بر نوا طالع هابون بر کیفیتان افند از وجهی و
هست برفع ان کاریم که شایع ان تا آخر دوران بر صفحات استمراد باقی باشد و هر صورت
محدثه که در ایام سال الفه معمول گشته بدو جبر است فرار رسیده باشد باب بار
شریعت قوی و دستگیری معذرت خسر و غیباوان از صفحه روزگار شسته
گردد بنا برین دین و لا که بجد خاطر عاظمه و جنبه انتظام احوال و فراغ بال مردم ملک
خراسان فرموده ایم شمه از مراحم بی اندازه شاهی دوباره ایشان فرموده از ابندای
پیشین اهل انچه از بابت مال غسالان و کورکان در ممالک خراسان جمع و در جزو معمول
بوده باشد بتجفیف و تصد و مقرر کرده ثواب از انچه خیرات مفدسات مطهرات
حالیات سامیات (انچه اوده گذاشته در بالا نوشته اند چهارده معصوم صلوات الله
علیهم اجمعین) هدیه نمودیم حکام کرام و بیولدازان و عمال و متصدیان مهمات
دیوانی و لا بابت مذکور و ضمن خراسان مال مذکور را از جمع و بیول اخراج و باطل

دانسته از اول سنه مذکوره بکد پنا و بعثت مال و اخراجات از غسالان و حفاوان
 طلب ندارند و مطلقا پیرامون نکردند مسنوفان عظام دیوان اعلیٰ رقم اینو هیت را
 مفرون بخاود و دوام دانسته در دفاتر عمل نمایند و از جوانب بر اینجمله روند و هر سال
 حکم مجذوب طلبند و تغییر کنند این در لعنت و سخط حضرت (از اینجانب بالا رفته
 نوشته است رسالت پناه صلی الله علیه و آله) و غضب حضرات (راجع بالا است
 و نوشته ائمه معصومین صلوات الله علیهم) دانند و صورت حکم اشرف اعلیٰ را
 بر سنگ نقش کرده در هر محل از بلاد خراسان در جای مرتفع که معبر و مجمع خواص مواد
 باشد نصب نمایند کتب بالامر العالی اعلاه (در بالا الله نوشته شده) تعالی و
 خلد بقای فی يوم السابع والعشرين من شهر رمضان المبارك فوی قبل سنه تسع و
 سبعین و تسعمائه

مسجد خرابه نبود و دامغان در میان جنوب و مشرق شهر واقع است معروف بمسجد
 نارنجانه و چهل ستون و آن از اینپه معبره بوده و نهایت مستحکم ساخته شده خشت
 خام و آجری که بمصرف بنای این مسجد رسیده کپه بزرگ و باندازه نظامی معمول حاله
 ولی کلفت تر میباشد در طرف قبلی مسجد بجای مقصوره و ایوان پانزده طاق بر روی
 هجده ستون محکم معبر مدور که دوره هر ستونی چهار ذرع و نیم است زده اند در
 طرف مشرق نیز هفت طاق و شش ستون است بوصف فروردیه بر این آثار می
 از این مسجد نمائند حیاط مسجد وسیع است و فضائی که تمامی مسجد را مشغول داد و عرضا
 چهل قدم و طولاً هفتاد قدم میباشد در جنب مسجد نارنجانه مساری در کار باغچه است
 با ارتفاع بیست و پنج ذرع و دوره آن دودوی زمین دوازده ذرع و نیم است این نمائند

سکون دارد و از روی زمین مدور ساخته شده تکلفاتی از اجزای او دامن نمیجو
منار مسجد جامع در وسط مابل پیاپی کتب بخط کوفی است و ازان (الامیر
السید الاجل) خوانده میشود

از اماکن مشرفه شریفه دامغان اماکن ده جعفر علیه السلام است بقعه اماکن
مربع و از هر طرف سیزده قدم است و چهار بدنه دارد و بر چهار طاقه است
که هر طاقه منائی دوی دارد بالای چهار بدنه که تقریباً ده ذرع از ارتفاع است
هشت طاق مقبره و بالای طاقها گنبد میباشد تمام ارتفاع بقعه از چهار
بدنه و هشت طاق و گنبد تقریباً هفده ذرع است داخل بقعه و اسفید و وسط
گنبد را اجر بنا نموده اند در بنه زویم شرقی و در وسط صند و قی است بر روی
قبرها و کهنه و اینی بامنت مناز و کتب های بسیار طول صند و شمس من
و بیت سائیم من و عرض دو متر الایست و دو سائیم من ارتفاع یک من و
شصت سائیم من کتب صند و ف سوره مبارکه هل انی و انا فتحنا و ابنه الکرمی و
ناد علی و صلوات بر چهارده معصوم علیهم السلام بالقابهم و لا فنی الا علی لا
سيف الا ذوالفقار و در صفحه روی در نوشته اند (عمل العبد الفقیر الحقیر
المدنّب المحتاج لعفو الله و غفرانه اسناد نظام الدین بن اسناد علی بن حجار)
زیر این عبارت نوشته است (صاحب و ساعی اینجی پراست اسناد محمد بن . . .
صفاد دامغانی مخیر برافیشهر . . . سال اربع و سنین و . . . (ظاهراً
سبعهات باشد) شکل قبر که در صند و ف دیده میشود از کج و مرتفع و دوران کج بری و
سنگ سپاهی فایما بالای سر نصب است که امین باز و ناتی نداز

نسب امامزاده در سمت روید و مشرفی که از آن داخل صحن میشوند بخط کاتب یا بنیست
ثبت است

هَذَا قَبْرُ الْأَمَامِ الْحَسَنِ الْمُتَوَلَّى الْمُتَقَبَّلِ فَرَقَهُ عَنِ الرَّسُولِ . . . جعفر بن علی بن
حسن بن علی بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب سلام الله علیه در وی سند
مقبور همین قسم نسب امامزاده را رسم کرده و سوره مبارکه توحید را نیز بخط
کوچه نگاشته اند.

از صحن که میخواهند داخل بقعه امامزاده شوند مدخل عبارتست از پوانی که در سمت
ان تا حد کتیب کاشیکاری است و سمت جنوب آن یکجا کاشی سبز روشن و سرمه ای
و طرف شمال تقریباً یک ثلث بالا کاشیهای لب پاره عاز با نانو که مثل چینی و از جنس
کاشیهای ازاده حرم حضرت رضا سلام الله علیه است و بر دو شکل میباشد یکی که
خشنهای آن بزرگتر است شش ضلع دارد و قسم کوچکتر دو وزده ضلع و بر روی
این کاشیها بخط نسخ قلم خفی بکار پی و عربی اشعار و عباراتی نوشته شده که در قد
نگاشته میشود روی بعضی دیگر صورتهای نقش کرده اند که از جمله صورت شبر و
خورشید و صورت قبل و گاو سوار و صورت مرد و زن با هم و صورت دوزن و
صورت شبر و مرغابی و کر کردن و ماهی و صباد ماهی و کرک و خرگوش و دو پلنگ که
سروی در میان آنهاست و گل و بته و صورت چهار زن با هم و یک زن و پلنگ تنها
و طهور و رویه و نقاش و صانع این کاشیها چینی یا هندی بوده است بر روی
یک صفحه کاشی که صورت شبر و خورشید بر آن رسم است این رباعی را

نوشته اند

غم بالطف نوسادمانی گردد عمر از نظر نوجاودانی گردد
 کرباد بدوزخ برد از کوی نوحا اشر هم از بسوند کافی گردد

نیز مَطور است

رود بدید و ز نادل دید تو از بدید چنگا کز نید شود
 کروز سپرسند خود بر خیزد احوال نوسر سپرسند شود
 و کتب ذلک فیه و شوال سنه خمس و ستین و ستمائیه (ابن ناریج مکر و نوشنه
 شده و کاشیهای مشیت ضایع کتب خطا دارد یعنی در چند صفحه رباعی مسطور
 ذیل و نوشنه و در وسط صفحه ها صور سابق الذکر میباشد و در هر صفحه که رباعی
 تمام میشود و بجا باقی است مینویسد

نخوره چهره داری غرونی بدید تو و بنجید بهر شهنشهر
 و رباعی که مکر و شده از است

دانی که چراستای پسند بدین پراشک دود بدید ستم بدین
 می کشاید از زوایب تو ابله از من سر و ملک بدید من
 و باید دانست که این کاشیها از انجیل نبوده و پیدا است که از بجای دیگر با نجا آورده و
 نصب نموده اند و نه بهین مدخل رود و طرف دوا و سبک است و بر یکی شرح
 ذیل رسم شده

الحمد لله الذی خلق الانسان للطاعات و اخرهم بالخير و الصلوة والسلام علی من خالفه
 بعدا شرف الموجدات و الله و اولاده المائتین بدلائل احادیث و الآيات انما بد چون
 بحر این کارخانه فضا را بدید بر منشور خلع بشیر طغرای ان الله صافی دم و نوحا و ال

ابراهیم وال عمران علی العالمین کشیده اند و دیباچه سعادت از انبوقع قل لا اسئلك
 علی اجراً الا الموده فی القربی مشرف فرموده بر معتبدان اهل دین واجب و لازم بود
 بانقیاد او امر این یعنی جان کروار بر میان بشن نادر هنگام یوم لا ینفع مال ولا بنون از
 ثمره شجره قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی بحب بکم الله و ینظر لکم ذنوبکم والله غفور رحیم
 بر خود داد باشند بنا برین چو زیندگی کما اعظم سفاه الذین علی بن مرحوم سراج الدوله
 والذین کما رسم بن المغفور کما ابراهیم الحاجی الهزار جری بکمال محبت و مودت خاندان
 بنی و ولی ثابت قدم بود و نجرات و صدقات میرا از پا خواست که در روضه منبرک
 و مشهد مقدس مقصدای اهل ایمان امام بن الامام جعفر بن علی بن حسین بن علی بن
 عمر بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب علیه و علی ابائمه الصلوٰه والسلام نرسید سفره
 بجهت ابنا السبیل و فخر اموظف گردانند ثابوت ابائمه ان الذین امنوا و عملوا الصالحات
 کانت لهم جنات الفردوس نزلاً برسد و از قاعه و دعای ساکنان و زائران این مقام حظی
 وافر یابند و وقف کرد جمیع نصف قنات و فرتیه که معروفست بده و من مضافات مغنا
 که مستغنی است از حد شهرها و جمیع نیم شبانه روز تجزی پنج هجده و نیم ان باشد
 (هجده اند از هاپت بقدر پنج انگشت مضموم یعنی یک مشت بطولها) با اراضی که
 تابع انست و جمیع طاقونه که مشهور است با سافروزی دایر بر جوی اب فرتیه صامغان
 با اراضی و حیطان که تعلق با این آباد دارد مفرز برانجمله که از محصولات این موقوفات
 بعد از تخم قائم بدست خروا کنند و نقیبی که بر روضه مقدسه مجاور باشد نصرف
 نماید و ده خروا غله خادم و مطبخی و فراش که ملازم عشبیه شریفه باشد چهار
 خود نصرف نمایند و در هر روزه منکندم بامداد و ده منکندم نماز و دیگر

اب مرغه عمار اول
 مدائن ان بر سر
 شان و فاس
 که این پست نامه بود

بلغور پزند و بنفشه و مساکین و سانسند و آنچه ازین فاضل باشد باز مرشوب دارند و
 در نماز پیشین بنفشه را سانسند و از محصولات صیفی اینوفوفات و و غیره را مرشوب
 کرده در هر خوراک یک چراغ برافروزند و چراغ دیگر در خانه آه بنهند و در وثاقی که
 مهمان باشد چراغ برافروزند و زواید را با خراجات مطبخ از چربی و غیره صرف نمایند
 و بنفشه و بنفشه را از آنچه مفرش شده زباده طبع نکنند و موقوفات را بیشتر از سه
 سال با جارت ندهند و با جارت طولی ندهند و هر مغربی که با جارت سنماند
 لعنت خدای باشد و بر حکام عصر و فضا و سادات وقت واجب است بشرط واقف
 که اگر مغربی در این موقوفات مدخل سازد مانع شوند و سعی نمایند تا برقرار شرط
 واقف بمهر صرف رسد و اگر چنانچه مانع نشوند و از ظالم شریک باشند و بر قضاة
 عصر واجب است که در هر سه سال بنو فقیه را مجدداً گردانند و بنفشه و بنفشه را
 آن را دهند و بنفشه را بدله بعد ماسعه فائمه علی الذین یبدلون فی غیر غزوة
 محرم الحرام سنه خمر عشر و ثمانمائة الهلاله (دو سنه کباب شریفه قرانی)
 بر سنک دیگر که روی سنک اولی میباشد نگاشتنند

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب لا اله الا الله محمد رسول الله علی و آله
 وصی رسول الله قال النبوی صلی الله علیه و آله و سلم من سنه حسنه فله اجر
 و اجر من عمل بها الی یوم القیامه باعث بر تفریر این کتابت که چون بناویج شهر محرم
 الحرام سنه احدی و حسین و ثمانمائة و لایست دستان و توابع آنرا پادشاه اسلام برسم
 سپه و فال و حکومت مجتهد با رفعت رضی اعظم افتخار ال طریقین خالصه و لاد
 سید المرسلین امیر سیدین رضی الله و آله و الذین علی الحسین و آله الله تعالی ایا

حکومت و معدلت نفویض فرموده بودند و چون انحضرت را در ولایت مذکوره نزل
افتاد و نواب حضرت ایشان از مال و جهات ولایت مذکوره استغفار و می نمودند
بعضی میسرسانیدند چون حکایت جمال تمغانساجیه و صابونخانه و دروازه بانی
و سپه دای شریف انحضرت اقتضا کرد که اینچنین زحمتی و نقضانی که از جهات
مذکوره برفق اوزعایا واقع است جهت دستگیر آخرت و امید بشفاعت حضرت
رسالت علیه السلام دفع کند تا ثوابان برونزکا و ایشان در رسد بنا برین مقرر
فرمودند که من بعد تمغانساجیه و صابونخانه و دروازه بانی قطعاً و اصلاً و ابداً از
هیچ افریده در ولایت مذکوره نگیرند و با جارت ندهند و نشانند و داخل مال
تمغانکنند و هر که خواهد بجهت خود صابون بزد و فروشد و از تمغاندارا الحری که
سابقاً هر یک صد دینار و هفت دینار میپسنداده اند اکنون پنجدینار بابت
نشانند و صابون که از اطراف و جوانب بولایت مذکوره آورند و فروشند بکصد
من و اینچ من زیادت نشانند و هیچ افریده را و انباشد که تغییر و تبدیل بقواعد
اینقوانیناخری راه دهد و بر حکام و والی ولایت مذکوره واجب و لازم باشد که
اگر مفسدی در ابطال این خبر کو شد بمنع و جزا و بدانچه ممکن باشد مشغول شوند
تا موجب دستکاری از صاحب دولتان گردد و هر که خلاف اینمسنی و زود لغت
و سخط حضرت باری تعالی و تقد و جمیع مالاتکه باشد من بدله بعد ما سمعنا فاما
اشم علی الذین یبدلون صدق الله (در دوره صلوات با پیغمبارت نوشتند اند)
اللهم صل علی محمد المصطفی و صل علی المرتضی (تا) و صل علی المهدی صاحب

الزمان و فاطم البرهان و خلیفنا الرحمن

دوبه و زبغه یعنی در صحن در سمت جنوب اما مرادۀ دیگر هست که داخله بقعۀ
 آن مثنی و مرتفع و پوشش آن بطور هر چه و راست است و ارتفاع کند و از ده
 ذرع عرض و طول بقعه ده قدم اسم اما مرادۀ مجدد میباشد گویند از فرزندان
 حضرت امام موسی کاظم علیه السلام است صورت قبر کج اند و دو بروی آن
 صندوق مربع مستطیل غیر مشبک چوبی گذاشته اند و صندوق سفید ندارد
 و در بنان کف نیست نیز در صحن در ضلع مابین شمال و مغرب بنائی است بانکلف
 بک حیران و بجنوب و فعلاً بلخست سد و است از طرف دیگر معلوم میشود اینجا
 خانقاه بوده است در اطراف دو کاشی متوسطی است و دو کتبۀ بالای در و پنجاه
 ثلث نوشته است شاهزاده العارفة فی ايام دولة السلطان الاعظم شاه رخ بهادر
 خدا لله ملکه خانقاه در دیگر و تشریف دارد که منبوح است بنای خانقاه
 مربع مستطیل و از او از کاشی سبز دارد سقف آن گنبد است طول صحن اما مرادۀ
 جعفر چهل و دو قدم و عرض بیست و هشت قدم میباشد بعضی قبور در اینجا هستند
 از جمله بر قبری نوشته اند انتقل من الدنيا الى دار الآخرة الموفات النعمة الشهيد
 المرحوم المغفور له المبرور والواصل الى جوار وحده الملك الجبار صالح سلطان
 خانم بنت شیخ پادشاه افشار و آن عادل بنارنج شهر فی فیه سنه سبع و خمسين
 و تسعمائة و قبر دیگر هست از امیر سید شاه طاهر بن امیر شاه مراد الحسینی
 بنارنج سنه سبع و ستين و تسعمائة یکی دیگر زائر قدیم شهر دامغان قبر است
 بوضع برج طفل بک روی و میل را در کان و اما همانا این بناد و غیر بقعۀ اما مرادۀ
 جعفر در میان باغی واقع ارتفاع آن پانزده ذرع و ناتوان بکمال کند و کتبۀ و بنا

نیز نه‌های بنائی این بنا با وجود قدمت زیاد بحال خود باقی است و کتیبه آن که بخط
کوفی است و بسیار مشکل خوانده میشود آنچه از آن خوانده شده این است (امر
ببناء هذه القبة الأمير الجليل ابو شجاع) در آخر این کتیبه (ثلثاثة) خوانده میشود
و معلوم میگردد که از این بنای مائیه و ابعده هجری است و در این مدت متمادی خیلی
خوب دوام کرده و این دلیل استحکام بنا است در این بنا رو بمشرق میباشد و فعلا
گرفته است گویند صورت قبری مرتفع در میان از هشت و دو درون آن ساخته
و زینتی ندارد بعضی از عوام بغلط اینجا چهل دختران میگویند و دره این بنا از
بهر طرف قدم است و در مدخل یکجای بری بخط مسطور در فوق چیزی نوشته و
اسم بانی را ثبت کرده

نیز در طرف مشرق شهر را مغاز کنند ای است شبیه بمیل و در کان و لم مد و در آنجا
آن تا آخر کسب تقریباً پانزده ذرع و در زیر کسب حاشیه ایست از تکلفات بنائیه
کنند و بان تزیین کرده اند پانزده از آن کتیبه ایست بخط کوفی که نوشته است
(بسم الله الرحمن الرحيم) هذه القبة الکرمه باقی خوانده نمیشود ولی معلوم است که
این بنای مقبره یکی از پادشاهان مدفون در این محل و پیر علمدار گویند

وصل بانز قبه بقیه از ابوان مقرر است که در دوره آن کتیبه بخط ثلث بوده آنچه
از آن باقی است این است (بسم الله الرحمن الرحيم امر ببناء هذا المسجد الشریف المولى
المعظم خليفه التوب والجم سلطان فضاء الشرق کافل مصالح الخلق و رکن الحق و
الدین) بالاى این کتیبه نوشته است (عمل حاجى بن الحسن البنا الذمغانى

غفر الله له)

نبرد خارج شهر دامغان گنبدی است مشهور بامامزاده علی بنای آن از خشت
 و سابقا سفید کاری بوده شکلا مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف دوازده
 قدم صورت قبری یکی در وسط و صورت قبر دیگر پشت سر آن ساخته اند نصف
 لوحی از سنگ در آنجا است که بر آن چیزی نقر کرده اند و وسط سنگ خوانده نمیشود
 اطراف آن نیز الکری است نارنجی آن ظاهر است و اواسط شهر شوال سنه ثمان و ثلثین
 و ثمانان باشد بهر حال صاحب قبور بدین معلوم نشد

نیز امامزاده در دامغان هست معروف بامامزاده نورالله و قبر بیکر بن اعین
 معروف در سمت جنوب شهر فاصله بیکدان از آبادی واقع است و بقعه دارد که
 مطلب خان بن اسمعیل خان دامغانی ساخته و رفیع گنبدان ده ذرع و سعت
 بقعه تقریباً شش ذرع در شش ذرع و خطره کلی دو دانگ کشیده شده و از این
 معروف که در شهر دامغان است مولود خانه خاقان مغفور خلد اشباز فتح علی شاه
 طاب ثراه میباشد اما در باطن دامغان تقریباً در دویست قدمی امامزاده جعفر
 و از طرف طول چهار حجره دارد و در جلوانها ابواب است و یک ابواب و سبع در
 وسط میباشد با دو مدخل طویل و از طرف عرض نیز چهار اطاق است با ابوابها
 جلو و یک ابواب و سبع که ابواب طرف جنوبی و الان و مدخل کاروانسرا میباشد
 پشت طرفین مشرق و مغرب که سمت طول است و پشت طرف شمال طویلتر
 عرض این کاروانسرا بیست و هفت قدم و طول آن چهل قدم است بالآلای در و با
 بروی سنگی کتیبه نوشته است (در ایام سلطنت اعلیحضرت پادشاه معظم
 خاقان اکرم مالک و قایم الامم ملک الملوک العرب و العجم ظل الله فی العالم السطانی)

بیکر بن اعین
 یکی از امامزاده
 و معتبر است

السلطان شاسلمان الصفوی الحسینی بهادرو خان خلد الله ملكه عالیحضرت قدسی
 طینت نجسہ فطرت مورد مغفرت سبحانی حاجی قلی بیک غلام خاصہ شریفہ
 اینر باطخبر ایناط عالی انبساط را از خالص مال خود بجهت روزئال خود ساخت
 و باہتمام و حضور او سمٹ تمام یافت و در ساختن فرش اینعالی مقام بود کبر مجو
 رحٹ نزدی شافٹ فبشہر جامدی الاول سنہ هزار و نو دویک

دوپہلوی سنک بعض نوشنہ (حاجی الحرمین الشریفین حاجی اقبال اتمام پذیر
 مشقہ العبد الاقل مؤمن الحسینی عمل محمد و قاسم

حاجی علی بنقی ناجر معروف کاشانی ابن و باطوانہ تعمیر کردہ و عبارت ذیل دارد
 سنگی سفید کہ پہلوی سنک اولی نصب است نوشنہ اند

(بسم الله تعالى بانی برتجدید این بنیاد کہ جہٹ ابدی میباشد برید و فوق اشار
 جناب اشرف الحاج و الفجار حاجی علی بنقی ناجر کاشانی جاری گردید

اب بخش کن دامغان در یکصدانی شہر و طرف شمال است پستہ و بادام دامغان
 امبازی بکمال است

اما و تابع تاریخی دامغان آنکہ مهم است و دو توار پنج عرب و عجم ذکر می ازان نشدہ
 شرح اقامت اسکندر کبر است درین بلد و اتفاق کہ برای ان پادشاه در ایننگار
 افتاد و چون اینوافضہ بسوانح دیگر پیوستگی دارد ما جلدہ و بطور خلاصہ مہنگار
 و ہر ہنہ

اسکندر مقدونی بعد ازانکہ از امان کاسات و اح و ثناوب افتداح از حفل
 بیکانہ شد و غور و مملکت سنائی و منشی شرا بلوراد و انہ کرد و بگفتہ فائس

(طاوس) روسی که را مشکراو بود اصرار بیدست خود داشت زد و دارالملک
 کان را که کفمان بود بسوخت و لوازم در کانون دماغش ناوندانست و بجلت
 برافروخت راه مدی (جبال) پیش گرفت نادار را تعاقب کند و خاطر از مهم او
 بیرون چون بجوالی اصفهان رسید شنید داد را با کاتان (همدان) است
 بدان طرف راند و از آنسویدار اکفند لشکر نصرت اثر اسکندر نزدیک شده دارا
 از همدان غریب روی کرد تا بباختریان (خراسان) و دود را بجا پناه جوید و توانی
 اسکندر و نوشن اند بادارایی هزار پیاده جنگی بود و از انجمله چهار هزار نفر یونانی
 مدقثون بران مستخدم بودند و العجب که همین چهار هزار نفر با او راه صداقت پیوند
 و علاوه بر عساکر مزبوره دارا چهار هزار فد و انداز و مقلع انداز داشت و سه هزار
 سبب سوار باختری که بوسوس والی باختر سردار بچانه نام بود خلاصه
 روزی در عرض راه دارا سرازیر شد و باختر کرده گفت اگر من صداقت و جلالت
 شما اطمینان کامل نداشتهم بهوده وقت خود را صرف نمیکردم و خود را خسته
 نمی ساختم و باختر و شما نمیدانم از چند صد هزار نفر لشکر که مر بود کسی که با من
 وفا نمود و در بنجست برگشتگی و سرگشتگی مرا نشان نداشت و پای ثابت داشت
 فقط شما بود که معدود و بد و مرا همراهی نمود بدینوزم صاحب افسر میدانید
 و پادشاه میخوانید پس بدانید که جوایس و اشخاص خیانت کار ملتیر بلیاس حد
 در بلاد بلکه در همین محضر اردوی ما بسیارند و اغلب از جانب خصم مغرور و فیهرب
 شما ماور که مرید است دشمن دهید بایندهلاکت بکردم نه بدولی مرا شما
 اعتمادی کاملست و از طرف شما اطمینان حاصل و هر چند که من با ابطال قدوت

ثلاثی ندارم و راه عجز و مذلت بسیارم اما فریفته زمین و زمان و خدای اسمنا
 محسن کردار و محامداطوار شما را می بیند و نام شما را در دفترش بیکو کاران و وفاداران
 ثبت می نماید چه شما پاس نعمت داشته و همت بخدمت گماشته و طالبان خبر که
 بعدها بنواریخ و سپهر بیند بخیر از شما یاد دارند و شما را از لخبه اخدم شما مید
 حالاً که بفضل الله تعالی باز جمعی صدیق و دو لخواه بامن بکدل و همراهی بکجا سفر آرد
 که از میدان این شخص اچنی بدرویم و باولتیم شویم نه خریداران و باج گذار و
 تابع نهاکان با فروشان ما بودند و فرضاً که بن بذلت دهیم و بند بردستهای خود
 نهیم با پای عجز و اعتذار راه اردوی او سپاریم او با ما یکی از سه کار خواهد کرد
 یا ما را در غرقاب فنا خواهد انداخت و هلاک خواهد ساخت یا محض نخوت و
 اظهار جلال و عظمت مرا با کسان و بزرگان می گریزاند و مرا می بیند و در دوی خود نگاه
 خواهد داشت و در مجالس شرب و هزل دعوت خواهد کرد و آنچه لازم مذلت و
 خفت است بخواهد داد باز این مملکت با وسعت که من در آن سلطنت داشتم
 افتاب هرگز از آن غروب نمی کرد قطعه زمین و آکنه خواهد نمود تا بقیه عمر را بنام او
 و خواوی در آن بسر برم من که تاج بخش سلاطین عظیم الشان جهان بودم از دست
 جوانی بخرد که نازه یا بعضی ظهور گذاشته و این پیشرفت او جز خوش بختی موجب
 نداشته چگونه قبول تاج نمایم اما شما که سراز سپاه و سرداران لشکر هستید
 شک نیست که طرف استنوا و ملائمت ها را که اسکن در مردم مقدونیه می نمود
 شد و مسلم است که همکاران و همسلکان خاصه و قبا و همچنان چون طرف
 مقابل خود را خوار و ذلیل بایند بطغز ایشان و استیفای لذات خود مشتاقند

و بدانید که فتح و ظفر از خداست و هدم و شکست کار قضا و افوی دلیل اینست
 نم که با شما سخن میگویم و راه مفاوضت بپیویم نه ما چند صد هزار نفر لشکر
 جنگ دیده کار از موده داشتیم و مغلوب سپاهی قلیل گشتیم پدران من و نیا
 شما هم پسر یونانیان غالب بودند و هر ساله از مقدونیه و سایر بلاد یونان باج
 و خراج دریافت مینمودند مگر نه اردشیر جذمن و دارای اول نیای اعلا من
 شهرهای یونان را آتش زدند و چندین هزار نفر اسیر از آن نواحی آوردند مگر
 هنوز خدم و سرزری و بردگان و جواری ما اغلب یونانی نیستند پس بخدا تو کل
 نمائید و ننگ اسپری را بر خود هموار نکنید پای دارد و روی بپیکار دارد
 شاید تقدیر و اقبال مساعدت نماید و غالب شوید و اگر مغلوب و مقتول شوید
 در حفظ وطن و پادشاه و شرافت خود کوشیده اید و بسعادت شهادت فایز گردیده اید
 و روان شما و فرشتگان بهشت جاودانی خواهند رسانید

چون دارا این خطابه تمام کرد ^(ارنایان) اردوان (که یکی از امرای معتبر و از سایرین
 پیرتر بود و در اوایل سلطنت دارا از جانب او بیعت سفارست کبری بدربار فلپ
 پدرا سکندر و فتنه چین جواب داد که ما با این لباس فاخر که در برداریم و نواح
 بر سر و اسلحه ممتاز و وضعی دارای هرگونه امتیاز همه بکدل و بکزن باینم چشم بر حکم و
 گوش بر فرمان از گشته شدن اندیشه نداریم و راه جان نثاری میسپاریم اگر پادشا
 صلح کند و نفع داریم و اگر جنگ نماید در قید انقیاد می کوشیم تا بر دشمن غالب آییم
 با جان خود را فدای ولی نعمت نمائیم

دسته عمده از قشون نیز با این سردار پیر و سرکرده دلیر همراهی شدند و فریاد

وطن آباد و پادشاه سلامت باد بر آوردند و آزامرای داد و نفر بودند که با او بنفاق
و غد راه می پیوندید یکی نربازان نام داشت و دیگری بسوس و در شاهنامه و بنا
کتاب بران نام آن دو نفر را جانوسبار و ماهیار نوشته اند بهر حال حکمرانی ملک
هرکافی و باختر یا بنی طبرستان و کرکان و قومس و خراسان و بلخ و دهستان و
و مرو و قدری و افغانستان حالتی با این دو نفر بود و از دهرگاهی مواضع داشتند
که دارا اگر فتنه مغول و مقبذ سازند و زنده با سکند و سلیم نمایند تا مورد عواطف
قهرمان مقدونی گردد و در حکمرانی خود مستقر باشند و گاه نیز خیال میکردند که
و رود اسکندر و بجا که ایران بمنزله نزول و جریان سبیل از کوهسار میباشد ابتدا
طغیان دارد و پس از زمانی قطعاً مقطاع میگردد و میگردد بنابرین با خود اندیشه
می نمودند که دارا اگر فتنه مجوسا با خود بگردانند تا اسکندر و بوطین خود معاودت
نمایند آنگاه پادشاه مقدونی ایران را تحت موروئی او نشاند و کارها را بدست
گیرد و چون نفوذی حاصل نمودند او را گشته خود جای او با امر سلطنت فنیام و
ممالک سلاطین ایران را در میان خود تقسیم نمایند بنابرین خیالات واهی نربازان که
بسوس جسور تر بود بدو را خطاب نمود و گفت

پادشاهها ایتنا چون مریضی را صعب العلاج دیدند معالجه و ندادند بفرغی عادی می پردازند
و ناخدا که در درباد و چا و طوفان سخت شد عدم حمل سفینه را بدو بامیر نزد ناگشتی سبک
شود و از گرداب هلاک بساحل نجات رسد شما همان مریض صعب العلاج و همان گشته
دو چا و طوفان هستید و ندید بفرغی عادی باید تا شما و از این مخصوصه فارغ نماید که کب
بخت شما در وبال است و دولت و سعادت شما را میل بزوال مناحس روی کرده

عالم برکشند و کارها وضع دیگر شده میان اقبال پادشاه فیروز که سپاه منصوب
 بناکان شما را هادی و پیشرو بودند از شما داکبر و از دلالت و هدایت خوشتر
 شده اند همان بزرگوار که دفع این تکلیف را موقتا استعفا از سلطنت نمائید و زمام امر
 شهراری را چند گاهی بدست بسوس که امیری با حشمت و از منسوبان خانوادۀ
 سلطنت است دهید همینکه اسکندر از ایران بیرون شد و بخوست ساعت
 جلوس شما نیز رفع گردد بدست با سعادت و در روزی فیروز تخت پکان را مزین
 نمائید و افراتین فرقی ها بون مفتخر میفرمائید اگر بعضی ممالک موردی و
 متصرفی شما از قبیل ایران و مصر و شام بدست اسکندر افتاده هنوز پارت و
 هرکانی و باختر و هندوستان و ترکستان در زیر تکیه است و اهالی را طاعت و
 تمکین بدان نواحی لازم و چند صد هزار لشکر آماده سازیم نگاه بعلاج و اضطرار
 دفع دشمن پردازیم رای صواب این است و باقی فکرها خطاست و علاج حقیقی همان
 استعفاست خود را و سلطنت خلع نمائید و با شتاب تمام بطرف باختر راه
 پیمائید

دارا چون این گفته شنید شمشیر کشید و بر سران خدازد و بد بسوس و سایر امرای
 خاگاهان داد و در وی شفاعت و ضراعت بیای دارا نهادند دارا چون ناچار و بندگان
 و چار بود و سلطنت امرای خاگاهان را قبول و بسر پرده مراجعت نمود بعد از آن بسوس و
 رازان با سوارۀ باختریان اردوی خود را جدا کردند و جز و موکب دارا نشدند و
 در هر منزل معسکرانها جلیحه بود و خواهی خواهی دارا را از ری بطرف پارت
 بردند و باید دانست که دارا با شکستهای پی در پی که خورده و اسکندر چون

در هر جا او واقف میگردد باز بهر جا که میرسد و از هر شهر و آبادی که میگذشت
 اهالی با استقبال او مبادرت داشتند و از رعایت احترام سلطنتش هیچ فروغی نداشتند
 بسوس و نیز یازان میبید که دارا از پیل کاسپین یعنی تنگه خوار و مالک گذشتند و بدیدند
 و با او بساحت فوس که جزو پارتی بود رسیدند و شاهد مقصود و داد و کار دانستند
 و بخت و دولت را با او چه مالک میگردانی و با خبران و بزرگان و اعیان و زمینداران
 در آن عهد و زمان چندین معسور و آبادان بود که از آنجا بابت ثلث تمام اسبها فرض
 میبخشیدند و بسوس و نیز یازان که حکمرانی این دو ایالت داشتند و میخواستند بعد
 از طی طومار دارا و دفع فتنه اسکندر و بظواهرت و استظهار و ممکنست و جمعیت این
 دو ایالت تمامی قلمرو سلاطین بکان داد و بخت مملکت دارند و تابع سلطنتان ممالک
 و سبعت و ابر سر گذارند خلاصه بسوس و نیز یازان در فوس معتم شدند که دارا را
 بقتل رسانند و جمعیت آنها که عساکر و خدم دارا از یونانی و ایرانی بالمشبه زیاد
 بود و حصول این مطلب مغتنم بود لهذا بمکر و حیل و پراختند و امرای ایران را
 بوعد و وعید و تهدید و نوید با خود همداستان ساختند و گفتند و جود دارا
 شوم است و سلطنتش بشوم از ابتدای جلوس الالهان باید بجای و نیک است
 از افراط و در مناهی کار مملکت و بقیاهی گذاشتن و از سوغت و بیرون رفتن و او را
 اداره مملکت و ظلم و تعدی بر عیث سعادت روی مساعدت از و گردانیدن و او را
 در دایره بهره و زان نشاند و باید از و برگزیده و راه سلامت پیو و خلاصه این
 گفتار و بزرگان ایران اثر کرد و بکان بکان از دارا دوری جستند و بمعاندن او پیوستند
 و از عساکر او دستبردار شدند و با او معاندانان یونانیهای مستخدم بودند که نادانان و غیبا و هر

و وفا نمودند آخر الامر روزی دارا برای ^{طی} منزل انهایض کرد و در عتراده خود
 نشست و سواره با خربان بابوس و وزیران در آن روز دم کرباس سرپرده
 صفت کشیدند چون دارا فدوی از پیادگان لشکر دور شد و عتراده او را گرفتند
 و دست او را از پنجر طلا بستند همان دستی که زمام انخسار شرق و غرب داد
 قبضه اقتدار داشت و برخاتم دولت و نگین جهاننداری انکشت و منت مشکین
 خلاصه آنوقت دارا ملتفت شد که اگر باسکندران انجام می نمود کار او بمراتب بهتر
 بود و خواست ببنفشد و مهربانی دفع شری نماید و دست بسند را بازگشاید اما
 نداشت و تخم در زمین شوره میکاشت خدم و لشکر ایرانی مجبض و فوج اینوا فخر
 او را تنها گذاشته براه بیوفائی رفتند و عساکر یونانی که در دولت او مستخدم بودند
 پس از فدوی پایداری راه دیگر پیش گرفتند مختار مطلق بکلی مجبور شد و فخر
 فهارم مفهومی و اگر بسوس و وزیران در هلاک دارا تا قلی می نمودند از آن بود که از طر
 اسکندر و عظمین نبودند چنانکه از بنا با و فاطم طرف اردوی پادشاه مفد و نپ
 از عقب میامد عطف عنان کرد تا این خبر با و رساند بلکه استخلاص و لیست ^{دوا}
 چاره تواند و از این طرف در کافرغت غذا و بسوس و وزیران بدکار عتراده دارا کم
 از رو و سیم پوشش داشت و در منزل دیگر نفی بر دادند و بدل محقر شکنه
 که پوشش آن پوست بود نمودند

گفت و سپید شد فروزنده شد چنین تیره روزی بگیتی کردید
 ز فرقه خروانی کلاه بپشتاوشد پست چو خاک راه
 خزار گشت خرم بهار کبک نمره بر کار و نر کل در میان

چرشدان فروغ و ان فرهی می چو شدان جام ز دین می

نه شهان ابدار کند این سپهر که مهر بکار است این کهن و مهر

اگر باشد اگر باد و نلک زمانه نماید شکرها شرنک

کنون از سکندر یکی گوش کن

دو انسخه بنزد در گوش کن

اسکندر پس از رسیدن با کاناان دانست که دارا فرض کرده است بعد از فتح سوس
و اصطخر لابد انضلابی در کارهای پادشاه می شود و نیاید خواهد شد و عساکر او
بواسطه طول سفر و بعد مسافت و تضاد ف با انواع خطر ترك نمکبر اسکندر خواهند
نمود و او بفروحاتی که نا حال و برانصبیب شده قناعت میکند و بمقد و بنه معاش
مبماید و اگر حیا ناخیز نشد و اسکندر بالشکر نصرت اثر بتعاف دارا پرداختند
و بطرف او ناخندند و اربابست یار و و هر کانی بلکه بباخیزان فرار خواهد کرد و در
عرض راه هر چند از جنبش از و قریب دست ابد طعمه ایش خواهد نمود و سکنه قرا و بلدان را
بکوهستان متفرق خواهد ساخت و با عدم از و قریب و خرابی مملکت و نفرت و رعیت
البترا اسکندر و بتعاف دارا فاد و نخواهد بود و ترك این قصد خواهد نمود و
فی الحقیقه دارا بهمن خصال بنه و اغروف و حرمخانه خود و ابری فرستاد و همینکه
شنید اسکندر از اصطخر مصمم بتعاف او شد خود نیز برای مدد اسکندر
چون بهمدان رسید فرار دارا مسموع او کرد بد افعال خود و ادو فاعه همدان
گذاشت و بیعجل تمام راهی پیش گرفت سه روز پاسه منزل که از همدان دور شد
یکی از شاهزادگان ایران که بطاء نام داشت باردوی اسکندر آمد و خود و ادو

راه چشمه و نهري نخواهید دید اسکندر از تمامی قشون پانصد سوار انتخاب
 کرد و با آنها رو براه آورد و چارصد اسناد که تفریاد و ازده فرسخ باشد راه برد و
 هنگام طلوع افتاب بجای بن رسید و با آنها جنگی سخت کرد جمعی را مقتول و برخی را
 منهدم و وارد وی مخالضین را منصرف شد امرای خابن چون اسکندر را غالب
 دیدند دارا را بقتل رسانیدند و وقتی اسکندر بعزاده دارا نزدیک شد بنا بر
 مسطورات ارپن موزخ او را کشند و بدو بخوار گشتند
 اما کنگورس موزخ میخواست بدو از غلبه عساکر اسکندر بر قشون امرای خابن
 بسوس نزدیک عزاده دارا آمد و زنجیر از دست و پای او برداشت چندی پیش
 کشیده از او درخواست نمودند که سوار شود و فرار کند دارا گفت خدا بزرودی انتقام
 مرا خواهد کشید و بدکار جزای خود را خواهد دید من بجای این که از اسکندر
 فرار کنم خود را با او خواهم رسانید و از پنج دیدار شمار هسانبدا امرای خابن زلفهائی که
 در دست داشتند بسمت دارا انداختند و او را بمحرق ساختند و در قفسر
 غلام مخصوص دارا که از خدمت او متخلف نمیشد و ربه رسید که وفاداری را
 نگه میداشت بودند براه عدم روانه نمودند بعد از آن نربازان بطرف هیرکانی که مقرر
 حکمرانی او بود روانه و بسوس بیعت با خنیزان فرار کرد با بویی که بعزاده دارا بسته
 بودند چون راهبری نداشت گاهی میرفت و گاه میایستاد عاقبت بهوای آب در
 حواله چشمه توقف نمود پولیسرات از رؤسای قشون اسکندر رتشنه با چشمه
 رسید نزدیک چشمه عزاده یافت که شخصی دو میان آن افتاده ناله میکند پیشرو
 بزبان یونانی گفت تو کیستی جواب داد پادشاه ایرانم و وارث تخت کبان دو کافر نیست

ملازمان من مراد بخت انداختند و کار مرا ساختند پیغام مرا پاسکند و برسان
 بگو هر چند ثور اندیده ام و با نور و بر و نشد ام و گفتگو ننموده اما صیبت شوکت و
 اوازه معدلت تو عالم را گرفت است رب النوعهای یونان که توانا از پرستش میبخت
 و پاک بزدان که ما ایرانیان از اعبادت میبکیم سعادت و نصرت را ملتزم رکاب
 تو کرده است قلیل سپاهی از یونان با خود آوردی و بر انبوه لشکر ما غلبه کرده
 پریشک عون و عنایت حضرت باری ترا باری نموده و ابواب فتوحات بروی
 تو گشوده مراجان بر لب آمدیم میبهرم و جاد و سرای دیگر میبکیم در حالتی که از مهر
 و ملاحظت تو نسبت بمادر و کسان خود که در بند تو بودند فریاد میزنیم
 نه تنها جان آنها را محفوظ داشتی بلکه در حفظ شرافت و احترام آنها همت گماشتی
 و منت بر روان من گذاشتی امتیازات سلطنتی را که دارا بودند از ایشان سلب
 نمودی تو با آنکه دشمنی فوی و شخصی اجنبی بودی کسان مرا در عایت نمودی
 در حالتی که نشان و منسوبان من خاصه انتهائی که من ایشان را از خصم من ذلت
 با وج عزت رسانیدم مرا باری نکردند بلکه این بلا را آنها بسرم آوردند از حضرت
 باری تعالی است میبخواهم که تیغ تو را بران نمایم و خصم تو را و چا و خند از سنان
 و پادشاهی جهان را نصیب تو گردانند ننگه است ملتفت باش و از من که پس از تو
 بزرگترم و بجای پدرت بنو فائزین مرا دستگیر و قصاص کن تا عبرت دیگران شده
 بدانند کشتن پادشاه کاری اسان نیست و کشته هرگز اسوده نیست پس ازین تضرع
 دارا شریانی از پولیسرات بخواس و او بداد را از تو بشید و گفت از مال و بنا چه
 برای من نمائند تا در عوض این خدمت تو یعنی هم اما اسکندر را فانی بخت را

بنوخواهد نمود آنگاه دست پوای ترا را گرفته فشرد و جان بجان آفرین تسلیم کرد
 دین بین اسکندر رسید و دارا امرویه و بیجان دیند زکریست و کبریت انزملابن
 سلطنتی جبهه بردوش داشت از ابدست خود بر روی جسد دارا کشید بعد از آن
 نقش آن پادشاه را بمشک و عنبر مطیب و معطر ساخته جنازه را نزد مادر دارا
 فرستاد که در موضع سلاطین عجم گذازند و این تدفین بجای آورد اسکندر و خود
 نیز سوگاری آورد و زاری کرد

نیز جهاننده بکس طرفه نیست که دارا امرویه و اسکندر کبریت
 بمحضی گزینا بکدامی نهم و حشالری و زاری کنی
 ازین موقع اسکندر و مینو پید دارا و قبی که گشت نر شد پنجاه ساله بود و از ابندان
 جلوس ناخرید بخفتی کرد و اند ضعیف نفس داشت از قواعد لشکر کتی و جنگ
 پیچ و لیسیت بر عیشت از اسلاف خود مهربان تر بود اما از طفولیت چون او را بنواز غمت
 پرورده بودند و ملازمان او چهره در زمان شاهزادگی و چهره دارا و ان پادشاهی باو
 همواره تملق مینمودند راست نمیگفتند و پیوسته حقیقت را از وی نهفتند
 خطای او را صواب خوانده تصدیق و تحسین میکردند بلکه دلیل بر اصاب
 ان میاوردند از این روی دوچار پندار و غرور شد و ناقل از خصم مغرور و دریدو
 امرویه پیش رفت کار اسکندر و نگذاشت و از سبیل خان کن واهیچ پنداشت
 نادیدانچه دید و رسید باو آنچه رسید

نیز ازین گوید بعد از قتل دارا اسکندر از کوههای بلند سخت که در سمت پنا
 شارع عام بود مملکت هیرکانی رفت و بساحل دریای خزر رسید

کنکورس می‌نویسد وضع اسکندر پس از کشته شدن دارا کاتبه نغیر یافت
پیش از آن همواره نغیر و زحمت و ابراسایش و راحت بزحج میداد و کشورستان را
برین اسانی مرتب می‌نهاد و مانده شوکت و قدرت او همین بود. و هر روز براقند
او می‌افزود چون دارا بمرد و رقیب و هموردی برای او نماند و در ابرام
کردن نکستی ندیدان پادشاهها و مذهب و لذات و شهوات گردید در شادروانی که
فقط مشاوری عسکرانه بودنی دهن باز کرد و بر بطن ساز سخن نمود جای خیر نخبه
و گوشت خنک که اسکندر و سرداران او را غالباً نان و ادام همان بود و پس خوانی مرتب
بالوان طعام و اخذ ناله گزیده میشد و روز و شب سرخوش و مست و مدام
جام و قنبره و دست هر دم صراحی بر اینحال میکردست و سایر میخندیدند که
که تا آن زمان دامن بهیچ گاهی نبالوده بود باز نهای اسپر که از بیچارگی تن به مال شنبع
داده بودند سر می‌نمود این اعمال اسکندر و همه سرداران بلکه احاد و افراد لشکر را
از و بجانید و غیاب مجالس عذبه منعقد میشد و دایماً از و بدگوئی کرد
میگفتند از این شخص ما را اینجا کینه خواهی پرانیان خواهد انداخت و مفهود
اهالی این مملکت خواهد ساخت خلاصه اسکندر و نهای اسپر و اشباه مجلس
شراب احضار و مجبور میکرد که بزبان ایرانی نغمه سرایند و نغنی نمایند شبی
بالنسبه شعورش مجاورت بجایش هنوز نابض بود و نهای اسپر را تماشا میداد
ناگاه در میان جمع زنی دید که پلاسی بر سر انداخت و رخسار خود را با آن پرده
مسئور ساخته محبوب و ساکت است و سرافکند و صامت با کمال نغیر گفت این
کبک و علت نافرمانی چیست چرا چون سایر برین نمیخوانند همانا نوانی نمیداند یکی از شر

جواب داد که این کرمه ایست نجیب و از اسرانی میباشد که بمن سپرده شده است کند
 غضبناک از جابر خاسته نزدان زن رفت و پرده از رخسار او برگرفت و وی دید چون
 افتاب و موئی مانند مشکاب از عقیقه انجلیخیم بر زمین میدوخت و رویش از
 خجالت مپا فروخت است کند و مبهوتان شرم و عفت گردید و از اصل و نژادش پرسید
 گفت نام من سناوه و نوادۀ کچنر و پادشاه عجم شوهرم کشناسب پیر عم داراست است کند
 بحضرت پدید نام کچنر و نزدیک زن آمده بندازد سنش برداشت و لباس و اسباب
 که از وی غارت برده بودند باز پس داد و با جوی زیاده کشناسب را پیرا کرد و زن را
 بشوهر سپرد و کشناسب از ندای مجلس خواست کند و گردید و روزان شب است کند
 تمامی اسرار از زن و مرد حاضر نمود و بنجبار از میان جدا ساخت و ده نفر از آنها
 چون از مدتی بان دارا بودند در مجلس خواندند و پیرا میشدند و یکی از این ده
 نفر برادر دارا بود اما غنا هم از هر یک که شرفش از است کند شده بنفهوم مفهوم معادل
 بیست و چهار هزار تالان بود (یک تالار نفیسه معادل پانصد و هشتاد و پنج تومن
 و یک تالان طلا شانزده برابر تالان نقره بوده است و چون زن که در مجلس طلا و نقره
 نکرده ماهم متعزض شدیم) با جمله است کند و نصف غنا هم را بپیرا کرد و بزال و قمت
 نمود و از آنجا مملکت پارینها و اند و بشهر و امغان که پیرا نایبان از اهکام پیرا میگفتند
 آمد و در عمارت این شهر جد وافی بکار برد و مدتی در اینجمل و حل اقامت انداخت
 و از اطراف آن و نقره برای فثون خود طلبید و درین ایام و بپیکاری است کند و مبتلا
 بخصه گردید بنیپین انکه لشکر با نجیب العاده چون در یکجا بیکار ماندند علاوه
 بر عیش و طرب و ارتکاب لهو و لعب و احیف منتشر میسازند و بشهرت دادن خبرها

بیاصل پس از آنکه عساکر اسکندر و نیز بر این عادت خبری جعل کردند و بگرو
بی تمهید مقدمه در وارد و اشتهار یافت که اسکندر و از دامغان یونان مراجعت
مینماید و فردا کوچ خواهد کرد و انقلابی در اردوید بدار شد بارها و ابستند و
چادرها را انداختند و یک ^{ثلث آورد} راه مراجعت پیش گرفت اسکندر و که در شهر
مشغول عیش و شادمانی بود بمحض این که این خبر استماع نمود سر و پا برهنه بار دوید
وارد و پایشان دید حال او بیکاره بگردید سر از سپاه واجع کرد و آب دودیده
او در بسر و از گف پناه کار و چپست و چاره کنده کبست گفتند باید خود سوار
شوی و جلو فئون را گرفته استمال کنی و باشیرین زبانی و دججوتی انها را بر گردانی
اسکندر چنان کرد و خطاب بر ذیل را انشاء نمود

فزون ظفر نمون من از اینجا که در قلب افتخار و مرکز شوکت و اقتدار فرار
دارد چشم شما خیره گردد بدین انوار و اشعه بلندی و اشتهار خود را بنظر غیب
و نمیدانند درین قلیل مدت چه کارهای خطر کرده اند بدانند که انقدر
مملکت بمحیطه تصرف در آورده اند که من خود از شمار انها عاجز من با فدام و
هیت شما انقدر مملکت گرفتم که سلاطین بزرگ سلف معادل آن شهر
نکرته بودند از پیلو پونیس تا هلیسپون از خالک پونان در قبضه تصرف است
جزایر یونین (جزایر بحر سفید) در تحت حکم ماسا اسپای صغیر و
اناطولی و شامات و مصر و حبش و ارمنستان و ایران و جزیره العرب و انصتر فیم
و اکنون مملکت پارت را منخر کرده ایم اگر نمیدانستیم که منتهای فتوحات من
همین است البته پیش از شما مایل بمجاودت وطن و دیدن شهرتین و دیدار ما

وخواهر و دوست و اقارب بودم تا با حاصل و نتیجه فوحت خود پادان و دوستان را
 شریک نمایم و شمام غنایم و ثرونی که بهای خون خود بدست آورده اید با حاصل
 و عیال و اولاد و اطفال خود دهید اما بمقصود نایل نشده از بین راه برگشتن و
 از میان میمالی که فخر افش کرده ایم گذشتن در صورتی که هیچ امید بمطامعت و
 مساوت آنها نداریم چه صورت دارد با صلاح است یا نیست شک نیست که
 بعد ها باید بهر وجه بقلب مالی انمالات نمایم و آن وحشیان را از وحشت
 بیرون آوریم و استغفرای در سلطنت حاصل کنیم و مثل ماهمان مثل اهل نراعت
 و فلاح است پس از افشاندن بدن و حوصله باید تا از کشته نرجمیل اید ما بدین فرد و
 و سلطنت خود را افشاندیم اما هنوز حاصل آن نرسیده و وقت در و گردن
 نشد ملی که مغلوب ما گردیده اند از حیث حاصل و نژاد و زبان و مذهب و ادب
 و اخلاف و رسوم با ما ثبات کلی دارند و اگر بر حسب ظاهر مطیع ما میباشند از
 خوف اسلحه خونریز ما است پس بدانند که آنها را و بر و از ترس شما سجده میبرند و
 چون رو برگردانند فوراً مانند سباع شما و انعام میکنند باز گشت شما را دلیل
 ترس شما میدانند و شما را جبان بنمایند و آنکه ای پونا نهیهای غیر نمند چرنک
 برای شما بالانرا از این است که وصیت پادشاه مقبول یعنی دارای مظلوم را بعمل
 نیاورده باز گردیدند و شما وصیت کرد که کشند کان و را بدست آوریم و بکفر
 خود و سائیم نیازان در هر کانی حکومت میکند لبوس خابن در باختر و سندن
 و داهس (دهستان) و ساجس (سجستان) مستغلا سلطنت دارد و ما را هم
 نهد بد می نماید و ما از پیل کاسپین نکند شتر جلو و عقب ما را خواهند گرفت

و تمامی ما را هلاک خواهند ساخت و اگر قلیلی از ما از چنگ آنها فرار کرده از سفر
 بگذرد و از تعاقب کردن ما که خواهند گذشت همانطور و بکا ابرائیه‌ای بدین مملکت
 ما مسئولی گردیدند و شهرهای ما را خراب و اهالی را اسیر نمودند و مغلوبین
 بنا بر صد مائی که از ما بدیده صد چندان بما صدمه وارد خواهند آورد پس
 دشمن نواز حقیر و بیچاره شمرده بنظر حنارت بدشمن نظر کردن خلاف
 احتیاط و حزم است و هر که چنین کند مغلوب خواهد شد اما از اسناد خوار و سطو
 شندم که میگفت چون مزاج انسان غلیب شد باید بواسطه جلاب تمام اخلاط
 فاسده را دفع کرد و اگر ندری خارج شود و بدو دیگر بماند مرخص شدت میباشد
 و مریض را هلاک میکند ما آنجا را از اشخاص شریر که بمنزل خلط فاسد میباشد
 از اینمالک و بلاد دفع نموده ایم اما هنوز ماده فساد بسوس و زربازان حسم نشده
 و آنها را بچنگ نیاوریم و براه عدم روانه سازیم کار ما نامتام است و با انجبار
 نرسیده ابا خیرت شما رضا میدهد که برآورده و بسعنت خود را از پای دارد
 و قدم بر او بکرا و گذارد ما که از هواهای مختلف بجان نرسیدیم و از دوه‌های
 عقیق پرف برف عبور کردیم از کوه‌های بلند بالا رفیم در دو باکشی و اندیم و دشمنها
 پیودیم از رودخانه‌های عریض مزاج گذشتیم و منادی نکشیم حالا که بصحرای
 هموار مزروع و مملکت باد رسیده ایم چگونه باز گردیم و با انواع فتح و ظفر اغوش
 باز کرده ما را طالب مینمایند بدانند که اخلاف ما فراموش نخواهند کرد که اسکنند
 و ثن او چون خصم خود را دست از زندگان کشیده دیدند دشمنی را بیکسونه‌ها
 و ابرائیه‌ها و قبی که دیدند شما انتقام خون دارا پادشاه آنها را کشیدید و بالظوع و الغیر

و بفرستاد اطاعت شما را برو قبیله جان خواهند نهاد

کتابت مشور اسکند و بعد از اسماع این خطابه صدابلند کردند و گفتند (اسکند
سلامت باد) و فردای آن روز بطرف هیرکانی حرکت کردند

از مشاهیر دامغان حکیم منوچهری دامغانی است که بقول محمد بن عوفی حکیمی اندک
عرب بار فضل بوده و از اساتید معظم شعر میباشد و چون شصت و شصت سال
کوتاه بوده معروف بشصت کلمه میباشد و آنجا که در بدو حال مداح امیر منوچهر بن
شمر المعالی امیر قابوس و شمس کبر بوده منوچهری تخلص نموده اسمش احمد و پدرش
بعتوب و کنیتش ابوالنجیم است بعد از فوت امیر منوچهر که القادر بالله عباسی او را
فلک المعالی لقب داده بود بخد مت ملک الشعر حکیم ابوالقاسم عنصری رسیده و
وقصد نوشتن در لغزش معبدی او نظم کرده و مطلع از قصیده این است

ای نهاده در میان فری جان خود پنهان جسم ما زنده بجان و جان نوزنده بتن
ایر معترقی حکیم عنصری بنده مت سلطان محمود غزنوی راه یافت و در محفل سلطان
مسعود بن سلطان محمود تقرب حاصل نمود و مداح سلطان مسعود و امنای وی گردید
سال تولد و وفات او را ننوشتنند لکن در حد و د چهار صد و بیست و زنده
بوده است چون دیوان منوچهری مکرر طبع شده از اشعار او چیزی در اینجا ثبت
نمود

امدادامغان و نواجی چهار بلوک است از فرار ذیل

بلوک دور شهر

شهر دامغان بابان زکریا باد شجاع آباد محمد آباد درکان حد آباد و

زبیل آباد عمر کے حاجی آباد حسن آباد مزوئے میرزا حاجی بابا بہرام آباد
نصرا باد شامان عبرا باد عباس آباد حیدر آباد مہدی آباد
عباسان اسماعیل آباد علی آباد سرم فیروز آباد جعفر آباد
نودہ وامرزان غنی آباد

بلوک دامن کوہ

اموانو منصور کوہ نریشم حدادہ کلانی ملا حرن اسنانہ طاق
بنی بسینجان ابوبی شیر بند خازہ ہرٹ ابراہیم آباد
صادق آباد حسن آباد فادر آباد دولاب مؤمن آباد حاجی آباد
نہیم آباد حسن آباد صفرا باد زبیر آباد امام آباد روشن آباد
عشرت آباد

بلوک قہاب صرصر

دولت آباد علی آباد منصور آباد بخش آباد شہر اشہان سبکان
زاہد آباد سرحدہ مراد آباد ابراہیم آباد عوض آباد معصوم آباد
کامران آباد شریف آباد رضی آباد حاجی آباد رضوان حجاجی
عباس آباد دزج عیش آباد صیدا باد سلیمان آباد عبداللہ آباد
بجی آباد عمران اسلام آباد کوشکو رومان دھقاضی
مجدا باد فخر آباد فیروز آباد طاہر آباد حسن آباد علی آباد
صبح آباد سبستان

بلوک قہاب رستاق

صلح آباد غیاث آباد فرات عیان مرغاب فاسم آباد بهما آباد
 رشید آباد کلافو حسن آباد بهر آباد کاظم آباد علی آباد بشیر آباد
 جعفر آباد مهدی آباد نوکلانه خورزان همت آباد مشعل جبران
 حیدر آباد گلشن سادات شریف آباد حسین آباد محمد آباد
 سرادری مهماندوست کلانه حصار نوهر قوشه سلطان آباد
 کھسو

از دامغان که بطرف سمنان حرکت نمایند منظر کاه امیر آباد است راه چهار فرسخ و
 در جلگه و از مشرق بمغرب مایل بجنوب میباشد دو فرسخ و نیم که از دامغان دور
 میشوند محاذی میگردند بگرد کوه که تقریباً بقاصله بنفرسخ از جاده دور و
 دو طرف بهمین راه است و شرح آن بیاید دهات بین راه حاجی آباد رضی آباد
 عوض آباد علی آباد شهر اشکان بخش آباد دولت آباد خججی
 سید آباد میباشد اما امیر آباد دهکده ایست باد و قلعه از امرحوم میرزا محمد خان
 سپهسالار پایه اریز کرده و عمارتی در جلو قلعه و عین نشین در جنوب از خله
 که چهار سمت عمارت و یک سمت باغ بزرگی که نیز امرحوم مشاوالیه آباد کرده
 دور و میشود پهلوی عمارت سپهسالار دالانست و از که شروع میشود
 بهشت و منتهی میگردد و از هشتاد و نه درختی داخل باغ میگردد و سکنه امیر آباد
 صد و بیست خانوار و پنج باب دکان صباغی و عطاری و آهنگری و تجارتی گش
 و یک باب حمام و یک مسجد و پنجال و کاروانسرای دارد که عمده بنای آن از خشت
 خام است اینکاروانسرا تمام ریزان بناهای امرحوم سپهسالار است ابامیر آباد

از يك و شتر قنات میباشد اما اگر در كوه چون موکب مسعود اجل حضرت هاپون
 شاهنشاهی (ناصر الدین شاه) خدا الله ملکه و سلطان در سال هزار و سیصد
 هجری در مراجعت از سفر خراسان بجای کرد که در رسید ذات ملکوتی صفات
 افند و خبر و آنکه در فاین امور را کلبه در هر جا و هر حال ملافت و از صاحبان
 زود تر و بهتر کشف میباشد بعضی اینک کرد که نمود و او شد فرمودند (اینست
 کرد کوه) و نگارنده و سایر ملتزمین و کاتب اعلی از این اشارت ملوکانه میزدگر شدیم
 و دانستیم که آن رای ملک و اصائب است سمعی است که آنها را ملاده و باطنیه هم
 میگویند قلعه در کوه داشته و قنات و انجا ابست طغیان افراشته بود و در بنا
 نزد اهل علم و خبر انجمن الهی است و در از سفر جناب حجة الاماثل افشین محمد
 عبدالربادی از اجزای محضر مجلس تالیف نامه و انشوران و میرزا محمد حسین ادیب
 ملقب بفرغی رئیس دارالطباعة دولتی و مدبر دارالترجمة خاصه هاپونی در
 صحبت مؤلف بودند و در هر جا بتحقیق ماکن و آثار میپرداختند در اینجا مخصوصا
 مامور باز بد خرابه قلعه کرد کوه و وضع مکان و راه و سایر خصوص این نقطه کردند
 رفتند و بدقت کوه و آثار قلعه و آنچه در انجا مشاهده میشد دیدند و شرح ذیل را
 نوشتند

(گرد کوه) در کوه سار مغربی شهر و مغان واقع شده بقاع صله و فرسنگ پنجم
 از حیدر است از یک قطعه کوه منفرود مرتفع مستطیل در نهایت صوبت مسالك
 با ارتفاع یک هزار ذرع تقریبی و طول سه هزار ذرع تحقیقی و استظاله آن از جنوب
 بشمال وسط این کوه از بدست ذرع الی صی ذرع عرض دارد و غالب لسطیح خشن طبع و

بر حسب خلفه او این است و در دامن سمت شرقی از چند کوه منفصل محقر واقع
 شده که نسبت باصل گرد کوه مثل دیگر جهای چند اتفاق افتاده گردا گرد تمام اینها دوتا
 مسند بر مساحت یکفرسنگ از یک و سنگ کشیده شده است و گرد کوه مع ما
 بهمانها از دامن چهار سمت و این چند کوه کوچک هم در میان اینهاست و نوع پائین
 و از دیوار محیط چند جا بار ارتفاع یک ذرع و نیم و دو ذرع و تا بر پا و قائم است و بر سر
 از کوه های کوچک بروی و نشیمن قراول ساخته اند و سطح بعضی که وسیع تر بوده خانه
 و عمارت بنا کرده اند و از دیوار و آثار آن خانه ها بدست می آید و موجود است و بر سطح
 خود گرد کوه عمارت و مسکن بسیار بوده خصوصاً در سمت شرقی که یکدست بنا
 و منبر محکم داشته اند شکل مربع مستطیل مشتمل بر چند طاق بزرگ و غفرهای کوچک
 و مقدار آن عمارت سمت شرقی بالفعل باقی است و از فراط استقام در مدت هفتصد
 سال بل از پیش از این خراب نشده الا سقفها و قلیلی از دیوارها و در و ضام
 جنوبی و شمالی و در برج با و یک مساحت متساوی الظرفین دارد و ما بین این دو برج
 دیواری است مشتمل بر چند در که از طاقی بزرگ در وسط و دو غفر در جنبین
 آن بطرف مشرق باز می شود و در سطح سمت جنوبی سه برج بزرگ و اینها را بنیت
 و هر سه سقف بوده و بهم راه داشته اند اما حالا امام سقفا و پنجه و بیشتر
 راهها گرفته شده و ابعاد ثلاث بر آن سه برج عرضاً و عمقاً یکسان است عرض هر کدام
 هشت ذرع و عمق چهار ذرع و نیم میباشد و طول اختلاف دارد طول یکی بیست
 و یک ذرع است و یکی بیست ذرع و دیگری بیست و هفت ذرع و در وسط سطح این
 کوه در موضعی که از همه جا بلند تر است آبدانی ساخته شده شبیه توره آبهای آن

ولی دهنه از تنك است و بند ریج هر چه پائین میرود فراخ میگردد و چون بمرو
دمور و نابگذری دهنه پر شده است معلوم نیست که غور و فغان ناچه
شدار بوده و محتمل است که محل ذخیره حیوانات و باسائرمأكولات بوده داخل
از سه برکه و اباجر برآورده اند و روی آنها و نوی این توره و ابسار و ج اندوده اند
و در مقابل و محاذی عمارت مشرقی و دیوار يك اطاق از این بنیان الان هم برجها
و اینساده است و پای ان اطاق حوضی است بزرگ بطول پانزده ذرع و فسر
اصلی این حوض و از سه برکه معلوم نیست چرا که مفداری لا علی الثعین از عمق
انها بمصالح سقفها و اطراف که از هم ریخته است آکنده شده و این متحد کرده و عمق
انها نوشته شد از روی کف حالته است و از آثار ادوات و لوازم زندگانی که
بر سطح کرده دیده شد قطعه سنگ اسبای دسینی بود و شکسته های ظروف
سفال از کوزه و خم و قدح و کاسه بالوان مختلف از کبود و سبز و سرخ و ابی و بر
یکی از آنها خط کوفی دیده شد و هم شکسته ای که بنه ضخیم بدست افتاد و طریقه عروج
سطح کرده منحصر است براهی که از طرف شرقی ان تراشیده و ساخته بوده اند
و دیگر از جمیع اطراف کوه هر جا که بالا رفتن امکان داشتند است با سنگ و کج
با تمام تمام سد و دهنوده اند و بالفعل ان راه مصنوعی هم مندرس و منظر
شده و طبی از خطر فاحش دارد و در اثنا این راه دو کوه بر که دیگری است نظیر
حوضی که بر سطح ساخته اند و بالا تر ازین بر که بنای مختصر است که بقرا و خانه میماند
و ساختن ان با خشت و گلست و غیر از این يك بنا جمیع اینها و عمارات بالا و پائین
این معقل حصین از سنگ است و کج و يك بنای دیگر هم درینج کرده از طرف

مخاضی جلکه ساختند که تمام آن از اجزای استخوانی اجزای در مقابل واهی که
از جلکه وارد این کوهسار میشود واقع گردیده است فلاشک جای دیده بان بود ه
از میان طائر حصان است و کام این مکان محقق میشود که بقوت اسلحه و ادوات تخریب
ندیم فتح اینجا نمود از محاللات عادی به شمار می آید متعاقب ملاحظه و فلاح استعجاب
فالبته بطور درون حال و پابر ووس ثلال بوده و مولانا جلال الدین رومی بالخصوص
از این کوه در مشنوی نام زده است میگوید

هر که چون ملحدان گردد که ۸

و اینجا را در کتب ^{گنجان} بدان و کوه منصوبه نیز می نویسند و اینکه باوصف است طائر سرخ و زرد
اینجا را که کوه می خوانند باعتبار مقدار محسوس است از طرف جلکه چنانکه کوه از جلکه یک
خمره مجرور منقطع می شود بر نظر می آید و مانند آن از انما صلا دیده نمی شود و عرب
اینقسم بکه کوه را که بلند و کج خنجر باشد می گویند بالقاء الموحده امیر المؤمنین
صلوات الله علیه در صفت ایشان می فرماید .

(رحم الله ما لکالوکان حجر لکان صلدا و لو کان جبلا لکان فندا) و طریحی دو مجمع
البحرین اینک کوه را قند خوانده و سخنی سخت بخطا دارند بالجماعه جبل گرد کوه و قلعه و
حصار و بروج و آثار آن از عجائب خطه قمر است
نکاو ندکوبد گرد کوه در زمان سلاطین عجم نیز قلعه داشته و از آن کندان در زمین گشته
و از باب خبر دانند که چون زردشت دین خود را در ایران رواج داد و گشته اسب را
با این کیش معتقد نمود و از دادن خراج بر او اجاسب پادشاهان و ان مانع شد از عجب
بمطالب خراج و تمکین آوردن گشته اسب فتوی از رود جهون عبور داد گشته اسب

پس خود اسفند بار را بدین فتح و مثال آورد و نامور کرد و اسفند بار را بجای
 شکستنی فاحش داد اعظم ایران چون این فتح نمایان را از اسفند بار بدین سلطانیت
 او مایل گردیدند گشتاسب از اسفند بار و بنجد او را دو قلعه کرد که گنبدان
 می گفتند حبس نمود او بجای چون این اخیال را در وضع سلطنت گشتاسب
 دید مجید و لشکر بپراز گشتید و طراسب پدر گشتاسب را که در بلخ منروی بود
 بمثل رسانید و در خزان پادشاه ایران را اسیر کرد و تمام خراسان را منصرف
 شد گشتاسب ناچار اسفند بار را از حبس بیرون آورد و بمقابله و مفالته دشمن
 فرستاد و باز فتح و نصرت اسفند بار را نصیب شد و دقتی که هزار بیت از اشعار او
 در شاهنامه درج شده در حبس کرد از اسفند بار در گنبدان دژ گوید
 بردندش از پیش فرخ پدُر سوی گنبدان دژ پراز خالک سر
 بران دژش بردند بر کوهسار سون آوردند از آهن چهار
 نبرد مکالمه اسفند بار با گشتاسب حکیم ابوالقاسم فردوسی فرمود
 بیستی بن مزبند گران بزنجیر و سمار آهن گران
 سوی گنبدان دژ فرستادیم ز خواری بر بیگانگان دادیم
 و از اینجمله بر می آید که پای گشتاسب شهر هکاتم پیلس یعنی دامغان بوده نه فارس چرا که
 در شهرهای فارس پای تخت داشت در نواحی فارس و اصفهان فلاح سخت محکم منعقد
 بود و اسفند بار را در یکی از آن قلعه ها حبس میکرد و لازم نبود که از فارس او را بگرد که
 ازند پس باید پای تخت گشتاسب را در حوالی گرد که دانست و آن با هکاتم پیلس بوده با
 آبادی و شهر مشهور دیگر در همین ناحیه

حد الله سنو فی در نر هت الفلوب کو بد کرد که ده نوز موسوم بد ز گبدان است
در سه فرسخی دامغان واقع و در اطراف آن دهات منصور آباد و مهات و سنان
واقع است زراعت و محصول بسیار دارد

مؤلف گوید قلعه کردکوه در زمان امیر تیمور و گورکان باز اهمیت داشتند چه در سنه
هفتصد و هشتاد و شش که امیر ولی باغی شده بود عیال خود را دور کرد و
گذاشت و خود از جلو عساکر امیر تیمور و بطرف وی فرار نمود اما قبل از امیر تیمور این
قلعه بواسطه اسمعیلیه که از آن متصرف بودند داشته اند و داشت و حوادث تاریخی
آن از فرار ذیل است

این قلعه

بعد از فوت ملک شاه سلجوقی و قتل نظام الملک اسمعیلیه برگرد کرد که مسلط شدند
و این بعد از سنه چهارصد و هشتاد و هجری بود که گویند وقتی حسن بن صباح در
حدود الموت ساکن شد علوی مهدی را که از جانب ملک شاه حاکم الموت بود
باختیار نمود و از او قطعه زمینی که یک پوست گاو بر آن محط شود یک هزار دینار
خرید و قیمت را حواله رئیس مظفر حاکم کرد که مرید او بود که در آنگاه پوست گاوی را
نیمه های باریک ساخته دور قلعه الموت کشید و بدین خیمه قلعه را مالک و علوی
مهدی را از قلعه بیرون کرد پس از چندی که علوی مهدی فقیر شد نزد رئیس
مظفر رفت و آن وجه را داد یافت نمود

دیده بل از خیمه
البارسلان گوید
الدوله قاش بن بیک
بن سلجوق که چند قلعه
حصن داشت و یکی از
قلع کردکوه بود در عرف
هم بر پیر را مدد طلب
ارسال یافتند و در
نزدیکی ری با هم جنگ
کردند و هکجه نام
شد شهاب الدوله را
بافتند و معلوم نشد
علت فوت او چه بوده
بعضی گویند از زهر بیک
داد به حال انوائه
سال چهارصد و پنجاه
شش بود

این شهر در حوادث سال چهارصد و نود و چهار مینویسد سلطان محمد و سلطان سنجر
دو جرجان جمع شدند و بطرف دامغان راندند و آنجا را ویران کردند و اهالی فرار کرده
پناه بقلعه کردکوه بردند

رشید الدین در نوارنج گوید در اول ذی قعدۀ سنۀ اربع و خسپن و ستمائۀ خورشید
اسمعیلی اطاعت و بندگی هلاکو خان را قبول نمود چنانکه سلطان الحکام خواجه
نصیر الدین بن خلوص علیه الرحمۀ فرماید

سال عرب چو شصت و پنجاه و چار شد بکشنید اول مه ذی قعدۀ بامداد
خورشید پادشاه اسماعیلیان را تخت برخاست پیش تخت هلاکو بایستاد
بعد از آن قلاع ملاحظه که از صد زیاده بود همه تسلیم شد مگر قلعه کردکوه که بعد
از بیست سال دیگر بمیکن و اطاعت آمد پس فریب دو بیست سال کردکوه در نظر
اسمعیلیه بوده و بدان استظهار داشته اند

در بعضی از نوارنج در حوادث سال شصت و پنجاه و یک مسطور است که بعد از
ورود هلاکو خان بزواه کی نو بو غار ما مور فتح کرد کوه کردان سردار دو سال قبل هم
اینجا را محاصره نموده اما فتح نمیشد بود خلاصه کی نو بو غار برای آنکه محصورین را
از سختی محاصره بتناک آورد و در کردکوه حصار و خندق تعبیه کرد تا از جای
بقاعه بکانه کلک نرسد و مجبوریت تسلیم شوند با وجود این یکصد و ده نفر کلک
علاء الدین بکردکوه فرستاد و آنها وارد قلعه شدند و با آنکه محصورین علاوه بر
ضیق محاصره دو چار بکنوع و بانی بودند و بیشتر از آنها تلف گردیده از رسیدن این
کلک قویتی بمرسانیدند و سردار هلاکو خان از فتح قلعه کردکوه عاجز ماند

از امیر باد فریب بد و فرسخ که راه پیچیدند بفوشه می رسید و راه در جلگه و از مشرق
به مغرب میباشد فوشه قریه و آبادانی ندارد فقط کاروانسرای شاه عباسی منزلگاه
زوار و عابرین است فوشه موسوم به عمران در طرف مشرق فوشه و قرای نو به و در و

و صغ در سمت مغرب است از عمران تا یکصدانی فوشه آثار خرابه و تپه و دیوار و پاره چوب
 و شیشه و خرف دیده میشود مردم این ناحیه گویند شهر فومس در اینجا بود است
 بهر حال آثار سه ناربعلیه در بین خرابه است عمر از یک و شش فئات و پنجاه خانوار
 سکنه و سه فلعیه دارد فلعیه حلیه مفیم فلعیه محمد بیک فلعیه افاکریم اما
 کاروانسرای فوشه از کچ و اجر میباشد و مدخل آن رو به مشرق است و طاقی در وسط
 هر مدخل زده اند که بمنزله چهار سو قاضی است یک طرف بداخل و یک طرف بخارج و دو طرف
 دیگر بطولیه هائی میرود که پشت حجره کاروانسرا ساخته اند اینکاروانسرا غیر از مدخل
 سه ایوان دارد که تقریباً یکدفع از دیوار کاروانسرا بلندتر است و مشتمل است
 بر چهار ده جیره و شکلاً مثلث است و مدور و بنظر میاید در طولیه هاست و بمنزله
 جهه نشین ساخته اند عرض و طول کاروانسرا بیست و سه ذراع در بیست و سه
 ذراع است

بنز اینکاروانسرا هفت برج دارد و بالای سردر آن حجره ایست که دری از آن بطرف
 وحشی کاروانسرا باز میشود در مقابل کاروانسرا اب انباری است که بنای آن هم
 از شاه عباس میباشد اینکاروانسرا و اب انبار و اینر حاجی علی پنهانی تاجر کاشانه
 مرمت کرده و چهار دکان در جنب اب انبار ساخته است بقالی و ختازی و علاقه
 و فوه و خانه چای و خانه هم در اینجا میباشد از رفاع فوشه از مشهد مقدس دویست
 ذراع است

از فوشه که بطرف سمتان حرکت کنند منظر لکاه اهوان است راه شش فرسخ و از مشرق
 به مغرب مایل بجنوب میباشد دو فرسخ باهوان مانده راه در میان کوههای پست

میافند در نیمه شرقی احوان رضی باد است و از عبارت از طویل و در گازی است که
چشمه ای در پیاوی از می باشد

احوان سطح است مسند بر که از اطراف جبال و تلال بطور دائره بران محیط شده
و در سمت جنوب شرقی از چند اثر از عقیق و جیدید موجود است از جمله رباط
دو اینجمل است معروف بر رباط انوشیروانی که بسیار قدیم و بعد متان رباط
دو در شهاب و اباب سفر خراسان دیده نشده و بر پنج غریبی از اساخته اند تمام این
سنگ از سنگ و کچ و اجر است چهار ابر از بلند دراز در چهار سمت دارد و ارتفاع
ابوانی که بجای دالاز است و در بکار و اسرار در طرف وحشی ان بوده چهار ده ذرع
میشود و ارتفاع سه ابر ان دیگر ده ذرع است و دهنت هر يك پنج ذرع و در چهار
سمت حجرات محکم ساخته اند که بعضی از آنها چهار ده قدم طول و شش قدم عرض
دارد و پیش روی حجرات از چهار طرف غلام گردش است بر روی بیست و شش
پایه و طاقات ابوانها و حجرات و ضربی غلام گردشها هم با اجر است و روی همه را با
سنگ و کچ و خاک پالان کرده اند و فطر پالان نه حالا نپدید میشود و مجرد بها و پایه ها
و دیوار چهار بدن از خارج یکجا از سنگ و کچ است و روی ابوانها را سفید کرده بوده
اند و در بعضی مواضع ناپنج طبقه آثار سفید کاری موجود است عرض داخل رباط
چهل و چهار قدم طول چهل و شش قدم و از خارج نو قدم طول و همینقدر عرض
دارد آجرهای طاقات و امثال ان از آجرهای معمولی ان زمان قدیمی بزرگتر است
ولیکن آجرهای پله راه پشت بام خیلی فطور و بزرگ است بیست و دو و حجره
دو اینر باط است

اما کاروانسرای جدید اهوآن بنظر مربع میباشد لکن در حقیقت ششمن است چنانچه
 ابوان دو چهار سمت دارد که یکی از آنها دالانست مشتمل بر کنبندی مرتفع و بن
 ابوان یکدفع بلند تر از سه ابوان دیگر میباشد حجرات کاروانسرای و دو
 و در هر زاویه سه حجره ساخته شده پشت حجرات سه ستون طویل است طول
 کاروانسرا از داخل پنجاه و پنج قدم و عرض پنجاه قدم میباشد در طرف و حش
 کاروانسرا صفر و طاقینا کرده اند اما از این بابت این است که روی کار از خارج و
 داخل اجر تراش بکار برده اند و بالائی سر و دو بطن سنگ مرمر بسیار ممتاز
 نصب است و بالائی از این سنگ نیز سنگ مرمر که چکتر بر روی سنگ بالائی که
 منبت است بخط ثالث نوشته است (بسم الله الرحمن الرحيم) و در سنگ زیر این اشعار

بسیار بخط ثالث نگاشته شد ۸

در زمان دولت سلطان سلیمان زمانه خسرو الانصب ظال خدا عزوجل
 ناظر منظور شاهنشاه دین پرور و نجف آنکه باشد بی نظیر از جمله ابواب دول
 مظهر توفیق جو مصداق فرزند خلف گوید کمال کاروانی در جهان باشد مثل
 دوره شاخراست مقصدای انشایان حجت خضامن مشیر امام عفت و حل
 ثامن اثنته عشر سلطان علی موسی رضا آنکه بی اخلاص و ایمان ندارد ما حاصل
 از پی ارامگاه زائران انام با خلوص نیت و اعتقاد بی خلل
 که احداث و باطنی در محل اهوآن خالی از نقص زوال و پروزه فیض لم یزل

خامه ناشر و دامام ناو بخش نوشت

خط و جاری این سنگ کمال است باز دارد در مقابل در بکار و انرا اب انباری
 بزرگ که دایره طاق کوچک است در جنب شرقی و باطحا پاو خانه و در پشت
 چایخانه نعلی مصنوعی میباشد آهوان یک رشته قنات دارد و در دامنه
 کوه های شمالی و دامنه های نلال مقابل که رویشمال است درخت و درختان
 و دریا که بریده اند و بیش از آن موجود است و از این فخره معلوم میشود که اینجاها
 نیز میگرد آهوان آبادی و دهکده ندارد و ارتفاع آن از مشهد مقدس
 مفصل و پنجاه ذرع است

از آهوان شهر سمنان راه سفید فرسخ و از مشرق بمغرب مایل بمجوب است و ناله
 فرسخ در میان نلال و وهاد و سر بالا پس از آن گردنه مخضری قطع شده راه سرازیر
 و در جلگه صاف هموار میباشد در دو فرسخ و نیمی آهوان قناتی تازه احداث
 کرده اند و زراعت کی دیده میشود و اینجا را چاشت خواران میگویند
 اما سمنان از شهرهای قدیم ایران و جائی با صفا و آباد است و در کتب جغرافیه
 قدیم و نواریچ اسم آن مسطور شده بعضی آنرا بز و فوس دانسته اند و برخی پالت
 مستقر شمرده صاحب معجم البلدان از ابن سعد و ابوبکر بن موسی نقل کرده
 گوید سمنان شهر و سنائی است مابین ری و دامغان و جاعنی اراجز و پالت
 فوس شمرده اند در اینجا پارچه مند بل میبافند من این شهر را دیده ام باغات دارد
 و در خانه هانها آب جاری است و از اماکن با صفا محبوب میگردد اما نمیر خراب است
 شهر کوچک سمنان در اینجا خواهد بود

مجدالدین محمد الحسینی در زینت المجالس گوید سمنان از اقلیم چهارم است ظهور

ساختمن هوا بشعبد است وایش از رود و کار پیر و از میوه هایش انار و انگور و بادام
و موز و منقا و فستق و انجیر بنیابت بنکومبا بدو الحو موضعی دلکش است و در عهد
سلطنت اولاد امیر تیمور که در کان اکثر و ذوالا از آنجا بوده اند

نکارنده گوید شهر سمنان به صفائی که گفته اند باقی است و خرابی هم ندارد قلعه شهر
شصت و شش برج دارد که ناصله هر برجی تا برج دیگر از دو پست قدم الی دو پست و
پنجاه قدم میباشد که پند از قلعه را ناد و شانبا کرده است و دروازه های شهر
عبادتستان از دروازه عراق و دروازه خراسان و دروازه جنبان و دروازه ناس
و دروازه چوب مسجد اربع شهر سمنان را محرم حاجی بهمن میرزای بهاء الدوله ابن
خاقان مغفور (غض علی شاه) طایب تر از ساخته و دروازه هفتصد و پنجاه ذرع است
و دروازه برج دارد با عمارت و ابنیه هاله شهر سمنان بازده محله دارد و اسمی محله
از این افراد است محله ناسار محله لنی بار محله اسفنجان محله چوب مسجد
محله شاجوف محله کودی در محله کل ثمنان محله فردان محله لخی
محله کودان کوه دوازده حمام در سمنان دایر است و بازاران تفریبا پانصد باب
دکان دارد و نهری جاری از قمعخی از بازار و بعضی کوچه ها میگذرد و جریان
از آب و اشجار حوالی بر نر هس و صفای شهر میباشد آنهار و فوات سمنان
عبادتستان از فوات نوکلانه و فوات رکن آباد و فوات علی آباد و فوات دلازبان
و فوات محمود آباد و فوات خیر آباد و فوات علی آباد و فوات مسجد سلطانی و فوات
حالا که کهلا می نویسند و در و دخانه کل رود بار که یک رود است و شرقی میشود
پنج فتمنان پنج محله شهر میرود و یک شمس یکوشک مغان و زاو خان و هفت

اصطخری دارد که شب تاب در آن جمع شده و روز خارج میگردد و طرف مغرب
 سمنان دو محله است که از محلات بیرون شهر محسوب میشود و آن زاوغان و
 کوشک مغاز است و کوشک مغاز ظاهر از مغاز باشد و فعلاً قاعه که بنام
 خراب که خند فی داشته و بواسطه تخت بل وارد قلعه میشده اند حالا که خند
 پراست و بروی آن خانه ساخته اند مدخل قلعه بالامانده لهذا از هر قلعه
 سوراخ کرده بداخله قلعه میروند در قلعه که از قدیم باقی مانده یکپارچه سنگ است
 در قلعه که بنام منوچیند خانوار سکنی دارند چون مغاز است تراشیده
 محوسب باشند ظن غالب آنکه وقتی اینجامست در پنجل ساکن بوده اند و هر حال
 مابین کوشک مغاز و سمنان آثار خرابه دیگر مشاهده میشود که خیلی که بنام ترا
 اینچرا بر داند خند فی گویند و عقیده اهالی اینست که شهر قدیم سمنان زاوغان بوده
 در آنهای اینچل و سمت طهران اما فراده است معروف با نامزاده علوی که
 اسمعیل خان سردار اینچل و بنا و عمارت کرده است اما این بنام مشهوره سمنان اول
 بنائی که از هر جهت قابل تکرار است مسجد شاه میباشد و آن از بناهای خاقان
 خلداشبان مغفور و فتحعلی شاه طاب ثراه و از جماع مشهوره ابراز است و روح
 و صفای از معروف و بوصف رفعت و عظمت و استحکام موصوف طول صحن
 مسجد شصت و دو قدم و عرض شصت و یک قدم و چهار ایوان در چهار سمت در
 و پشت ایوان جنوبی مقصوره عالی است و در دو طرف مقصوره چهل طاق و سه
 ستون در وسط و پنج بن ستون در هر سمت که جمعا چهل ستون میشود و در جنب
 دو ایوان شرقی و غربی چهار مهتاب است و احداث این چهار مهتابی اسباب مبارک

و روح میبد شده و در چهار مهتابی هر جاشبستان است و پشت سر مهتابها مسجد
 و در طرفین دو ایوان شرقی و غربی و ایوان رو بمجنوب که بزرگتر از دو ایوان شرقی و
 غربی است شش غرفه است و در این شش غرفه راهرو میباشد قسمت رو بمجنوب
 از بالامهتابی و غالباً حجر اتست در وسط صحن و در حوض است که آب آنها را کد است
 و از میان دو نهر در مسجد آب جاری است در دو ضلع شمالی یعنی رو بمجنوب از صحن
 مسجد دو باغچه است و روی چهار ایوان و جرزهای جنب اینها و پیشانی جمیع طاقها
 کاشی ملقوز میباشد دهنة ایوان مقصوره پانزده قدم و فرش انداز آن بیست و دو قدم
 و کتبه های دور مقصوره سوره مبارکه که مر از است و نارنج از سال هزار و دویست
 و چهل و دو میباشد در ایوان مقصوره کتبه ایست مشتمل بر القاب خاقان خلد
 مکان مغفور (فتح علی شاه) طاب ثراه و ذکر بنای این مسجد در سمنان در مقصوره تهنیکو
 محراب منبر مر عالی گذاشته شده که پانزده پله دارد و در ایوان خط بنا می است و
 نوشته اند الله و محمد باد و زده امام ایوان رو بمشرق پانزده قدم عرض و هفت فدر
 طول دارد و پشت آن هشت بزرگ است و بیرون آن جلوه خانی و در قطعه سنگی مرمر
 که بر بالای در نصب است نصف از یک قصیده مرحوم محمد حسن خان کاشانی مختصر
 بعند الله و اگر در نارنج بنای مسجد و مدح حضرت با آن کتبه بخط استعلی عثمان
 رسم و جاری کرده اند و صورت آن از فراز قبل

چه باشد آن معدن چه باشد فتنه دریا	کف بخشنده خاقان دل رخننده د ا را
شهنشاهان فخرش را که از او بش	بگر خاک کرد و روز شب انش بجان بضایا
اگر نبود زو شک جاه او اینچ بر و فتر	چرا داد هزاران داغ بر دل ز اختر و خشا

سخا باد ستاودانی چه باشد لیلی و مجنون که بر باطیع او دانی چه باشد و امن و عذرا
 نبودش هر گز یاد گری سخاوت و نخلت حاتم ز عدلش هر گز نای عدالت شمع کرم
 رسد زبان بهمدش کلید رشک و وضو کشا و زبان بد و دشو که شرم گنبد مینا
 نهاده عالیشان پله این نه طارم عاوی زوای ووشنش یک پر توان هفت اختر رخا
 نقیصت و وجوب او چو قریب تاب در اختر جلالت در وجود او چو بوز ورنک در صهبا
 شمع در دوزان آمد دوان در سایه او جفا در عهد او باشد توان در سبک غنما
 مباح کج فریدون چونکه او در گوشه ایوان همدرخون تهمین چونکه او در پهنه بیجا
 چو شیخ او در بکف مدگاه کن بر رود کان آدم چو نثار در بزه در پیش توین بر زاد کان حوا
 بمویر این سخن بر لب چه بودی بودی عین بنالیر این نوادر دم چه بودی بودی نازا
 خم چرخش بچنگ اندک چای چرم این شمشاد دم مارش شست اندر که نوری نیرم این زیبا
 کندش گاه چالش نهضت از پیچیده ن اثر در سنانش وقت کوشش این از کوبیده سرافه
 زینع نال پیشش نینبئی جز که ماهی بو زینر دال پرش جاز نیایی جز که مهر پها
 سنانش و اندیزد از اگر دوران بر یکام شد بکاری خوشدل امروزم که کار ابد مرافدا
 طلب فرمود بتا بان چایکدست کار اگر کشا صد چو زینستار آمده شاگردک بتا
 بیمان داد فرمان تا که عالی مسجدی شایا بنا آورد و ثبت فی مجز داد اربهمما
 یکی مهر حسن اسم حسن رسم نکو سپهرت که باشد پیروی از پیروان سید بطحا
 بفضل و علم باشد او بگیتی اینچنان کامد ارسطویش یک بینه فلاطونش یک لا لا
 زندگش بدانی برش دم بابی پنا کشد کارش بر سوائی چنان چون بلم و زرفا
 ملک فرمود چونان مایه و بودی بدین چنین مسجدی اینچنین کس بایدی بر پا

ابوان رو بمغرب بجهت مثل ابوان رو بمشرق است و پشت این ابوان نیز یکدوم مسجد
 میباشد و جلواز هشت است و بروی سنگی مرمر که بر بالای در و نصب شده
 نصف دیگر فضیله مسطوره دارسم نموده اند بدین صورت

بلك اباي گنجوران رسانندې همې بدره بهرسم و فروش نري ز نام نامی دادا
 همې پي کړوې داده مخفه بکړه خالص هم زوی کړې دده چيېک تنه سارا
 سپردا و او فرمان دادا هم مجدي بنکو که قند بل ايدش گردون بهر ابوان عرش است
 گرفتان سم وز را از ملكان بهر فرخنده بال دویا ز او د چون از هفت نو اورا
 چه مسجد انچنان مسجد کړېم روز و شب بکړ مجالو استانش سجده بر نه گنبد خضرا
 چه مسجد کعبه علیانه از ان بهر نري دارد درېن باشد ملائک اندران جاداشی عزرا
 چه مسجد پایتخت سواران گرد پیک ماهی بو چه مسجد فیه ابوان ان گردیده بهر پیا
 زاب صافان تو بر ما بر چشمه کوشر فحاک پاک ان تشنهها بر غبر سارا
 بشام و بام ربک جوی ان شپج گو باشد همانا آمده داز سراسر جهر حصبا
 نوران پایه باشد ای خجسته مسجد عالی که آمد چو ز شالنگی پایت گنبد مینا
 فحاک پاک نو کړشک ان خوشد دل نافر کند رضوان د داندین غالب بر پرچم حورا
 بشمس سفوف نومهر فروزان آمده واله بیانه قدر نو چرخ فرازان آمده شیدا
 عجب نبود که اندر جوف گردونی و زان بشی بین در یک بدستی این گردون بود پیدا
 مهتر که در نوکس زان خواستار اید نو کوئی بهر سد حکم قبولش پیش زاندا
 سجودی در تواجرش انچنانکه مرد حق بین بر داند عبادت عمر خود در مسجد انچه
 کن کار کجاکر زاندهست پاک بزبان و نه جز بیک اورا رسد از عالم بالا

روان قدس بان عرش در وجود و سماخ آید و شبی که در صحن نوداد و خضره صفا
 غرض چون این چنین مسجد از شاهنشاهی گها بیابان امد از هر در و هر شایسته و زیبا
 بگفتا عند لب از بهر شار و پنج بنای آن بیابان مسجد فخر علی شکر کعبه علیا
 الا انام مسجد زاهدان راهست عیش و لذت الا نای کرم نبر و اعطان راهست روح فزا
 نیاز از مهرشایدی هفت اختر و خشان

نماز او و شخصت باشدی نیز کند خضر

رو بروی این در مدرسه محقری است که ناخست و کل نباشد و برد و رة
 از عبارت ذیل و اکتب کرده اند

بنابر پنج سال فرخنده فال هزار و دویست و چهل هجری سپید فرشی مکه ساخته
 شد و با تمام رسید مسجد مقابل در این مدرسه موسوم بحسنه در عهد دول
 شهنشاه صاحبفران کفی سنان السلطان بن السلطان و الخافان بن الخافان فخر علی شاه
 فاجان لا زالت ابام دولته الی يوم الفراق بسی و کوشش دعا گوئی صمیمی و دولخواه
 حقیقی حاجی سپید حسن الحسینی امید که طالبان علوم و دینت که در این مدرسه
 سکنی نموده مروج شریعت محمد صلی الله علیه و اله باشند کثیر العبد محمد
 اصفهانی

دری هم در پشت ابواز شمالی مسجد هست بالای دو اسم حضرت خاقا (فخر علی شاه)
 مکتوب است و بر سنگ مرمری عبارت ذیل نوشته شده

هو الوافق علی الضمائر بعد از آنکه اجرای حکم فاهم و اعطای وجوه و افراز
 سرکار جهانم دار شاهنشاهی سپهر و سنگاه خسرو دین پرور اسلام پناه پادشا

اسکندر و غیر بن خدیو صاحب قرآن قهرمان الحاج بخش گستر سلطان بن السلطان
والخافان بن الخافان السلطان الاعظم والخافان الاکرم مالک و نائب الامم السلطان فتح علی شاه
قاجار خدا را خدا ملکه الی یوم الفرار این مسجد سعادتی بنا الی الذی استبرج علی الثری و من
انعام یافت و وقت جمیع مؤید فرمود بر مسجد غریب و همگی و تمامی کار و انرا و بازار مستحضر
وافع در جنب مسجد و موازی یک زاویه اسبیر (اسبیر با اصطلاح اهل اسمان
قمری است از اب) مباح اصطلاح محبت بن اسفنجان و ناسار و معادل د و هزار اسبیر
مباح اصطلاح محله جندان (جندارت) و چهار صد چوب مباح علامت کد پور و کوشمغان
و زادخان (زاوغان) را و تولیت را بخول و مفوض فرمودند بجناب سادات و سعادت
انساب مستغنی الالقاب قدوة العلماء و الافاضل مجد الفقه و الاعادل مخیر السادات
العظام خیر الحاج و العشرین حاجی سید حسن که هم بر حسب فرمان وافق خدا را خدا ملکه
مولی مسجد میباشد و هم امام جماعت مسجد مزبور است و بعد از جناب مولی
معظم البار شد و اکل و اتقی و افهم اولاد ذکور و اولاد اولاد علی ما نوالد و او ناملوا
و تعافوا مشروط علی تقدم بطن الاعلی و العباد بالله بعد انضاضهم با علم سادات
افرنایا و منافع حاصله و از فرمان بکر در و فضا پیچیده مبسوطه ثبت و مدرج است و الا
بند و ضرورت مصرف تعمیر آبادی مسجد و موقوفات مفرقه و سائیده و بعد از
تعمیر که مقدم است بکثیر بجهت حق التولیه و نیم عشر بجهت حق النظاره منظور دار
و نیم عشر نیز در ایام عاشورا صرف تغزیه حضرت سید الشهدا و خامس ال عسا
با عجل الله الحسین صلوات الله و سلامه و علی ابائنا الطاهیرین و اولاده المعصومین
نمائند و طعام و اش و شربت بمحضار و اجزاء مجلس غرار سانند و از ان پس انچه باقی

ماند صرف روشنائی مؤنوفات منبر و در خارج حصیر و بر فروئی و در بکرا از هم و در
منظور داشتن باشند که کتابت نماید و پس از آن بر اسامی مؤذن و خدام و کارکنان و
مباشرین فهم امور مسجد علی قدر و مرتبه هم و حد درجانشان بر حسب زهد و تقوی
و صلاح باید منویان تخصیص و تقسیم نموده هر سال علی سبیل الاستمرار بدو زمانه
و انفصال برساند و در زیاد و کم و تغییر و تبدل و تخطئه و تضویب و تفریغ خدام
علم مسجد منوی منبر و مظلما مختار و مأذون خواهد بود و قضا و صراحتها شرعیها
اسلامی الا تحرف لهما و لا یبدل لکلمات و سیغته و فقهیه و غیره شرعیة اسلامیه
کافر فی شرع الرسول واضح و جاری شد فن بدله بعد ما مع الخ و کان ذلک
فی شهر سنه ثلث و أربعین و ثمانین بعد الالف من الهجرة المبارکة النبوة المصطفویه
علی هاجرها الالف الثانی و الثمانین

در یک گوشه مسجد که رو بمشرق است منبری میباید بآلان دراز و آن در
قبله محسوب میشود روی ایوان مقابل مقصوره گلدسته است و مقابل آن بالا
گنبد مقصوره گنبدی است کوچک مرتین بکاشی و در دو طرف ایوان مقصوره
شروع بنای منار کرده اند و نازدیک سر ایوان ساخته شده است گنبدی در
ایوان رو بمغرب سوره مبارکه لا اضم میباید و در اخرا نوشتن است (کتاب
العبد محمد بن الاصفهانی) و بخط است علوی در این ایوان نگاشته اند (کاشی
تراشی این مسجد عمل اسناد علی اکبر کاشانی خانی اسناد غلامعلی کاشانی) از ارتفاع
ایوان مقصوره هیچ ذرع و نیم و ارتفاع خود مقصوره تقریباً بیست ذرع و
ارتفاع ایوان مقابل مقصوره هفت ذرع و نیم و ارتفاع دو ایوان رو بمشرق و رو

بمغرب ده ذرع و نیم و هر جاد و دوره و بالا ای ایوانها سوره مبارکه قرآن و اسم حضرت
خافان (فتح علی شاه) و نارنج بنا کتب شده و فی الحقیقه این بنای عالی و مسجد شریف
شهر سمنان را زینت و اعتباری زیاده داده است و کلبه وضع مسجد بمسجد شا
دار الخلافه طهران که آن نیز از بناهای خافان خلد اشپان مغفور البسه الله حلل النور
بش باهت نیست

از قبل مسجد که بیرون می آیند در سعه جلوس مسجد در ضلع مابین جنوب و مغرب
جامع است و کتب با عبارت در بالا ایوان نوشته اند

امریت شاهنشاها المبارک فی زمان دولت سلطان الاعظم ملک الملوک فی العالم
مغیر الحق و الذینا و الدین ابوالقاسم بابرخان خلد الله ملکه و سلطانند سنو و الوزرا
الاعظم خواجه عیبات الدین محمد بن المرحوم خواجه تاج الدین بهرام التمنانی فی شوال
سنه ست و خمین و ثمانمائه

یکی دیگر از این بنای معتبره سمنان مسجد جامع این شهر است و آن بنا ای است و در پی و عالی
با تکلف و نافع تمام و کمال استحکام در زمان میرزا شاهرخ بن امیر تیمور بنا شده و اسم
بانی باید مقصوده این مسجد ربع منشاوی الاضلاع و چهار ده قدم در چهار ده قدم
مباشدا و ارتفاع کنبد مقصوده نیز بنا چهار ده ذرع و ارتفاع ایوان مقصوده و بیست
ذرع و ده هنر ایوان ده ذرع پیش روی طاق فاصل مابین ایوان و مقصوده را از اطراف
کوچک کرده اند و شبکه آهنی قرار داده و در ایوانچه که بر شبکه در آنست کتب
که بقت کتب دوره ایوان بوده و موفوفات جامع را ثبت نموده بوده اند و بالا ای

ایوان عبارت ذیل کتب شده است

اسمه القدير اعلیٰ واولی بالتقديم انقوبت العارفة المباركة الشريفة فی اقام دوله
سلطان الاعظم مالک رقاب الامم مولی ملوک العرب والعجم ظل الله فی الارضین المؤمنین
بیاید و رب العالمین باسط الايمن والامان . . . المؤمنین معین الاسلام و
المسلمین شاه رخ شاه ادام الله ملكه و سلطانه و افاض علی العالمین مرحته و
احسانه و الموفقین الخیر من خالص ماله الصاحب الاعظم دستور الوزر فی الامم
ملك الحاج و زائر الحرمین معز الدینا و الدین ملك حسین بن الصاحب الاعظم
خواجہ عزالدوله و الدین محمد بالجہ سمنانی و كتب فی رجب سنه ثمان و عشرين
و ثمانمائة

مناری دو ضلع مسجد دو طرف شمال است که ارتفاع آن از روی بام بازار تا انتهای
بسیست و پنجدوع است و ارتفاع بام نیز پنجدوع میباشد بنای منار و قدیم و از جنس
منارهای دامغان است دو طرف بالای منار در دو رکتب است بخطا کوهی
عرض حیات و صحن مسجد بسیست و چهار ذرع و طول از بسیست و شش ذرع است
شستانی دو طرف مشرق در پهلوی مقصوده هشت مشتمل بر بسیست و هفت
طاق که بر روی شانزده سنون مدور و فطور که در وسط است و هشت پنستون
که در طرف دیوار شرقی میباشد بناشد در سمت شمال مسجد نیز شستانی است که
شانزده سنون فطور مدور دارد و دیوار آن مسجد دو لوح سنگی پهلوی هم
نصب نموده اند و بر هر یک فرمانی رسم و حجاری کرده اند و صورت یکی از آن
دو فرمان از فرار ذیل است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حکم جهانمطاع شد آنکه عالمیگاه حاکم خوار و سمنان بشفت شاهانه سرفراز گشته
بداند که چون از هنگامی که مهره انجم بر تخته زوینگار فلک آبگون بدست فضا چیده
و کعبین عاج نبرین جهت تحصیل نقد سعادت کونین نقش شش جهت گردیده
کنور گنجینه وجود بموای حقانیت اقتضای قل اللهم مالک المملک تؤتی المملک من تشاء
و تنزع المملک من تشاء و تعز من تشاء یبدل الخیراتک علی کل شیء قدیر درهم و دینار
تمام عیار دولت و اعتبار و زرده دهری پادشاهی و فرماندهی عرصه روزگار و ا
جهت بند و دمان خلافت و امامت و خاندان نبوت و ولایت در غرضی در کمال
تندرستی محفوظ و مضبوط داشته جهت سپاس این نعمت بقیاس و ادای شکر این
عاقده محکم اساس در پی عهد سعادت مهمل که عذای دولت و زافزون در او
و لیلای سلطنت ابد مفرون دوش بدوش و ازین سال جلوس مهمت ثانوس و
اوان شکفتن کشتن امال عامه نفوس است همت صافی طوبی معدن کسرو
ضمیر منبر مهران شریعت پرورد محکم ابر و افی دانه الدین ان متکاهم فی الأرض
اقاموا الصلوة و اتوا الزکوة و امروا بالمعروف و نهوا عن المنکر باجری او امر و نواهی خالق
کل عالم و خاتم انبیا و رسول فجای صدق انما ی اطیعوا الله و اطیعوا الرسول لعلکم
تفلحون معطوف و مصروف داشت امر عالم مطیع شرف نفاذ یافت که بمضمون بلاغت
مشحون قل انما حرم ربی الفواحش ما ظهیر منهن و ما بطن پرده کبان پرده گشایده نشین و
شاهدان چهره نما خلوت کزین بوده بی نامل عصیان نقاب بدشرب از زینار
عفت باز نموده دامن زن التی غضب داد و ربی باز کرد و در و سائکان خطی را بهمان و
مفیمان داو السعادة ابقان عضو و حقیقت نمون با اینها الذین امنوا انما لهم المیسر

والانصاب والازلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون دست بائت
 قرار از نکرده قبل از آنکه شطرنجی روزگار ایشان را در روز مآت مآت و قبل بند
 حیرت و هیمان هنگامه عصا ساخت معلوم شود که آنچه برده باخته اند لکن
 طریق اجتناب بوده بهیچ وجه پیرامون آن عمل شایع نگردد و کل وجوه بیت اللطف
 و قمارخانه و چرس فروشی و بوره فروشی بمالک و سر واکه هر سال مبلغهای
 خطر میشد بتخفیف و تصدق فقر و فقید سالی اشرف مقرر فرمودیم و درین
 ابواب صدور عظام و علمای اعلام و فقهای اسلام و شیعۀ انبیاء علیهم السلام مؤکده
 بلعن ابدی و طعن سرمدی که موشع و غیره بنحیط که هرنهارها بوز است بسک تحیر
 کشیده اند میباید که انما الیجاه بعد از شرف اطلاع بر مضمون رقم مطاع الازال
 نافذ فی الاقطار و الارباع مقرر دارد که در کل بحال بولان ابالت پناه ساکنین و
 موطنین بقتانون اظهر شریعت غراو طریق اطهر ملت بیضانا هیچ مناهج صلاح و
 سداد بوده مرتکب امور مذکوره نکردند و بدکاران را در حضور اهالی شرع
 شریف و کلانتران و دیش سعیدان محلات توبه داده و مرتکبین محرمات مذکوره
 تنبیه و تادیب و التزام باز یافت نموده هرگاه اشتغال بان افعال ذمیه نمایند
 بر هیچ شرع مطاع حد جاری و مورد مؤاخذ و بازخواست سازد و چنانچه احدی
 باحال شیعۀ دیگری مطلع گشته اعلام نماید آن شخص را بنوعی تنبیه نماید که موجب
 عبرت دیگران گردد و انما الیجاه بملت وجوه است مبروره چیزی باز یافت ننموده
 نگذارد که هیچ افریده بدانجهت دیناری طمع و توقع نماید و خلاف کننده از مردود
 هدیه الهی و محرومان شفاعت حضرت رسالت پناهی و مستحقان لعنت و نفرین

اُمّة طيّبہ صلوات اللہ علیہم اجمعین وملائکۃ اسمان وزمین باشند و اہل
 و اوباش و از کوثر پرانی و کرب دوانی و نکامد داشتن کاو و فوج و سایر حیوانات
 جہنم جنک و پر خاش کہ باعث خصوصیت و عنایت و انواع شورش و فساد است
 ممنوع ساختن سدان ابواب را از لوازم شمارند و در قیفہ و استحکام احکام مطاع
 و اشاعہ و اجرای او امر شریف و فرنگ داشت نمایند و از جوانب بر اینچہ روند و رقم
 قضایہ بعد از مضمون را بر عموم خلافت خواندہ بر سنک نقش و درمجا
 جامعہ نصب نمایند و درین ابواب غدغن دانستہ ہر سالہ رقم مجد و طلب ندا
 و در عہدہ شناسند تجر بفیہر شوال ختم بالخیبر و الاقبال سنہ ۱۱۰۶

منزل و صد و شش

پادشاہان دہر را سرور	شہاسلطان حسین دین پرور
جو ہر آمد ز کان عدل ان در	گوشت گنجے ز صیبت او شد پیر
چون در اسلام طبل شاہی زد	رقم نفع بر منہای زد
حکم حتی برای ترک حرام	کرد تبلیغ بر خواص و عوام
..... فیض کامل شد	کہ بخلفان چو وحی نازل شد
خسرو کا مکار عالیشان	صاحب جاہ و رتبہ و ستخان
چو بجران حکم شد مأمور	شد منفش بککش ایندستور
باد از ہن ایند متعال	اجر افال

این رقم را بپادکار کشید

حسن حاجی و فقیر سعید

صورت فرمائی کہ بر لوح پہلوی لوح مزبور رسم کردہ انداز فرار ذیل است

هو الله سبحانه الملك الله يا محمد و يا علي

فرمان ہما پوز شرف نفاذ یافت انکہ چون توجہ خاطر خطر معدلت اثر و تعلق
ضمیر مرحمت گستر نیز فیہ حال و فر اغنیال دکانہ برابا کہ و دایع بدایع حضرتند علی الخصوص
شعبان و محبان خاندان طیبین و طاہرین بدرجہ اعلیٰ و مرتبہ فضوی است
و در زمان فرخندہ نشان ثواب کئی سنان فردوس مکان جنت اشباہ
(از اینجانب بالا فرود و رانجا نوشتہ شد جد بزرگوارم طاب ثراہ) نقدی و لا با ت
شعبہ عراق بموجب حکم لازم الاشباع کئی سنانی (از اینجانب زیر بالا فرود و رانجا
نوشتہ شد) شاہ بابا ام انا و الله برہانہ) موافق دستور العمل ان اجل حضرت شاہ ججا
جنت مکان علیہ اشباہی مفر رشدہ بود کہ در دفاتر عمل نموده و عمل کردہ دہتار
پنج دہار از ابتدا نوشتان پیل سال سابق بر طرف نمایند و دوازده ہیک نام رمضان
البابہ حال مذکورہ نیز از ابتدا نوشتان پیل سابق بتجفیف مفر شد در معاملا
بچین پیل چون تشیع اریاب و اہالی و رعایا الکاسمان سمیت ظہور یافتہ حسب
الضمان ثواب کئی سنانی مال دوازده ہیک رمضان محال مذکور نیز بتجفیف و
نقد و مفر رشدہ و در نوکۃ اریاب و اہالی و اعیان و لاہت مزبور سہما سہاد
و نجابت پناہ شریعت دستگان نظاما للستادۃ و الشریعہ عبد الواسع و رفعت پناہ
غرت و معالی دستگاہ حاجی الحرمین الشریفین نظاما مہرزا ابو طالب و سہادت
و نجابت پناہ نتیجۃ السادات العظام شمسامہ محمد طاہر و رفعت پناہ غرت سنگا
توفیق اتاری حاجی الحرمین افا ملکی بدرگاہ جہان پناہ آمدہ بعبادت بطابو سہ

مجلس بهشت این استعداد یافتند و نمودند که چون در زمان نواب کیتیستان
 فردوس مکانی تشیع ایشان بدرجۀ وضوح و ظهور پیوسته و از ده یک ایام و رمضان
 ایشان نیز بدستور بحال شعبه بتخفیف مقرر گشته بود و آن و همه ساله داران ^{فوق}
 عمل شعبه دستور العمل زمان علیحضرت شاهجهان جنت مکان علیپزشان ایشان
 عمل نموده دیناری پنجدینار طلب نمایند اما بالاسلیم بنا بر ظهور تشیع و باب
 و اهالی و صواب و عجزه و رعایاء الکافرن و نوحه خاطر اشرف برفیه حال ایشان
 و شفقت مرحمت بیدریغ شاهانه در باره اهالی و اعیان و عجزه الکامذکور فرموده
 از اینداسه ماهه بیلان بیل مقرر فرمودیم که مستوفیان عظام کرام دیوان علی مال
 نقدی و بلده و بلوکات الکامذکور و اسوای فیه سرخره موافق دستور العمل زمان
 شاهجنت مکان علیپزشان که بحال شعبه معمول است در دفعه عمل نموده دستور
 العمل دیناری پنجدینار و بر طرف نمایند که موجب وفاء حال و فراغ بال شعبه آگشته
 در دعا گوئی دوام دولت و زافرون آفرینند و ثوابت آن بروح پر فوج انحضرت
 فردوس منزلت و روزگار فرخنده آثارها بپون ما عابد گردد حکام و بنو داران الکاء
 مذکور موافق عمل کرد شعبه با عجزه و رعایا و لایست سمنان سوای فیه سرخره عمل
 نموده دیناری پنجدینار طلب ندارند و همه ساله داران بهمین دستور عمل نموده
 طلب نمایند و از مواجب همه ساله خود بر طرف دانسته بدیوان امده آنچه کسر نموده
 باشد عوض از دیوان باز یافت نمایند و اگر بنو داران بر سنن احداث نمایند بعله
 رسوم داروغگی که داخل احکام ایشان شده باشد و بموجب حساب شود طلبی ^{بند}
 و ارباب و اهالی و عجزه و اعیان و رعایا و زبردستان انوکایت بر بن عظیمه والا که

دانش در باره ایشان سمیت ظهور و یافت مسرور و شادمان بوده آثار و محبت و
شادمانی بظهور آوردند و از روی اسید واری تمام و استظهار مالا کلام بنکبش
زراعت و عمارت و آبادانی کوشیده در مراسم دعا کوئی ثبات و بقای دولت
ابدی پیوند افرازند و صورت اینچکم همایون را بر سنگی نقش کرده در مسجد جامع
محل مرتفع که منظور و انتظار خلایق باشد نصب نمایند درین باب غدغن دانش
هر ساله حکم بجد و نطلبند و چون پروا نیچه بهر اشرف رسد اعتماد نمایند شری
فیشهر جادی الثانی ۱۰۳۹ (هزار و سی و ننه)

لوح دیگر فرشته دولوح مسطور در فوق است و فرمائی در آن رسم شده در باب وضع
بعضی اضافات و تعدی مالیات از شبعه عراق و تارنج از سال هزار و بیست و
یک هجریست لوحی دیگر در بالای در است که در طرف شمال غربی میباشد و فرمائی
که در آن رسم است بنحشش تمغا و هوائی سمنان است و تارنج آن نهصد و شصت
دو چون نقل عین ایند و فرمان اهیتی نداشت فقط بنکران پرداخت دیگر این
مسجد را چیزی که قابل ذکر باشد نیست جز این که حوضخانه بسیار خوبی برای وضو
گرفتن دارد

سرمد در سمنان هست و هر سه از این سه مؤسسه بشمار می آیند یکی مدرسه
صادق خان که جدید است دیگر مدرسه مسعودیه که از قدیم بوده و بنجد بد عمارت
کرده اند سیم مدرسه مهدی خان فاجار هم در این شهر چند هزار و اما مزاده هست
از جمله اما مزاده علی بن جعفر صادق که باغچه باصفائی در جلوان میباشد و این
وسعه دارد بقعه اما مزاده مربع مساوی الاضلاع و از هر طرف هشت قدم است

ارتفاع کنند و از ده قدم وضد و ف چوبی مشبکی سرباز در وسط و صورت قبر در
 وسط آنست یکی دیگر از امامزاده‌های معروف سمنان امامزاده بجهی است نیز در
 بیرون شهر در محله زاوگان ^{بگویند} و امامزاده هست یکی معروف با امامزاده اشرف و
 دیگری مشهور بجای و در اینمزار بقول اهالی امامزاده فاسم و امامزاده عبداللّه
 مدفونست باشند دم دروازه عراق بقعه است و معروفست که امامزاده ابراهیم
 و امامزاده اسمعیل در اینجا دفن شده اند امامزاده دیگر در عرب محله است که اسم آن
 بدیستی معلوم نیست و پشت بقعه از بقعه دیگر است که خراب شده و در آن چند
 صورت قبر است همه بمحض مردم انجامی گویند این بقعه با صلت هروی است در
 محله جنبان بقعه است معروف بی سراز فرات قبر اهلای در یکفرسخی شهر در
 طرف شمال معصوم زاده است مشهور بچهل نین بقعه است برب رود بی سر
 از اینجا آورده در بقعه محله جنبان دفن کرده و ابدان آنها را باده سروشن دیگر در
 همانجا خاک سپرده اند بنا بر این چهل معصوم زاده را وقتی در آنخل سر بریده اند و ببر
 دروازه عراق مقبره است اهالی مدفون در مقبره واپس علما را گویند بقعه
 آنها علما حضرت رضا علی السلام بوده این مقبره گنبدی مخروطی و حصند
 اولی مشبک است و در میان آن ضد و ف دیگری است غیر مشبک که بروی قبر
 گذاشته اند و بیرون دروازه خراسان فبری است از پیرنخالدین گویند از عرفا
 بوده است و شهر مزرا ب که در یکفرسخی قریب سرخر است مزار دکن الدین علاء
 الدوله سمنانی است از اجله عرفا و شرح حال از بیاباد در چهار فرسخی شهر در طرف
 شمال در میان کوه پیغمبران کوه سیمک است گویند سبن و لام که پیران سام و حام

بوده اند در اینجا مدفونند در طرف مشرق شهر سمنان در محله اسفنجان آثار
 خرابه از قلعه کهنه ایست معروف بالتشکاه و بنای لفظ گوشک مغان میدو
 گفت زردشتیان در بنجل تشکده داشته اند در اول دوازده فاسار باغ شاه سمنان
 که اصطخریک قمت از اب رود کل بارید و آن باغ میباشد اغلب درختهای این باغ
 بریده و بجای آن ذراعت می نمایند در محله سمنان یک باد و آب انبار معتبر بسیار
 خوبست همچنین در بیرون شهر و کاروانسراها برای زوار و غریبا ساخته اند و از
 امکان سمنان که قابل نگارش است برج میرزا عسکر میباشد که از خشت خام بنا
 شده و در گوشه عمارت کهنه واقع گردیده و از این قدمه است یک قمت از دیوار
 عمارت منبروره که در طرف شمال شرقیست با مناد صد و پنجاه قدم بخوی
 برپاست و چنین معلوم میشود که این برج یکی از بروج اضلاع این بنا بوده سه برج
 دیگر با از این بنا ساخته نشده با این عظمت نبوده و عمود خراب شده است این بنا
 حالاً در وسط معموره است و بواسطه پله از طرف مشرق به مرتبه اول برج میرسند
 و آن طاقی است مسدس که یک راهرو پنج ترك طاووس مانند بسپرد دارد که در مغنه
 شش ترك میشود و ترك ذرع و چارک و پنج قدم طول و چهار ذرع و نیم ارتفاع
 و از میان هر تركی روزنی برای روشنائی گذاشته اند در وسط چاه ایست
 و الان هم آب زیادی دارد و دهنة چاه در وسط فضای این شش ترك است این بنا
 سفید کاری شده و داخله این مرتبه از اجراست و پشت اکثر تركها صند و قحانه
 وضع مرتبه وسطی مثل مرتبه تحانی است جز این که سقف تیر پوش بوده و خراب
 شده و از اغلب تركها در پیچها بیرون داشته در وسط این مرتبه هم محاذی دهنة

چاه سوراخ برای آب کشیدن به بالا هست مرتبه سیم بی کم و زیاد مثل مرتبه سیم و
 وایند و مرتبه خرابست و روی آنها فضائی بوده که دوران مثل حجر از خشت و
 گل بالا آمده و منقل بسیار دارد و ایند و مرتبه مثل مرتبه پائین نیز ترك ترك است
 و عرض و طول تركها مساوی با پائین و صند و قخانه دارد و ارتفاع ایند و مرتبه
 هفت ذرع و ارتفاع برج منحنی المجموع دوازده ذرع است غریب آنکه غالب
 مدخلهای مرتبه های این برج هلالی و بوضع معمول حالت است و وضع جزو
 و در وضع شرقی دوازده است بعضی يك ذرع و طول پانزده قدم که از دو طرف منقل
 داشته است

در خارج دروازه ناسار کاروانسرا خرابست و دو ستیک سردوان نوشته است
 آنکس که شد برو فاذل اشناي خير عمرش دهد خدای بهین دعای خير
 ستدا ابوالمیان والا کیر که شد تخریطینتش و برای نمای خير
 در شهر پیغمبر سمنان بنانهاد از همت بلند و باطی برای خير
 هر کس که گشت وارد این دلتش برینا گشتاد دهد خدای جهانش جزای خير
 از باری توکل سرکاری رضا شد در جهان بلند ز نامش تو خير
 در کار خیر چونکه سرای سرو و بافت
 نارنج این بنا از فضا شد سرای خير

در طرف جنوب شرقی شهر نزدیک برج پیرزا عسکری این بزرگ عظیمه و دیوار متعدد
 هست همه نزدیک بهم و بعضی داده ذرع و ارتفاع است ظاهر اینها يك بنا بود
 برخی از اهل شهر گویند از بناهای طاهر بن و الهی بن میباشد جمعیت شهر متنا

تقریباً بیست هزار نفر و علم علای این بلد در این زمان جناب آقای حاجی ملا علی سمینا
 سلمه الله تعالی است که علاوه بر تبحر در علم فقه و اجتهاد مراتب معقول را نیز بکمال
 دیده و دارا هستند یکی دیگر از علای معتمدین این بلد جناب آقا سید علی اکبر
 مجتهد ابن مرحوم حاجی سید حسن میباشد و مرحوم حاجی سید حسن پیشاثر
 بنای مسجد سلطانی بوده دیگر از علما جناب شیخ مهدی مجتهد ابن مرحوم
 حاجی ملا علی اصغر و جناب حاجی میرزا هادی پسر مرحوم حاجی میرزا ابراهیم
 مجتهد میباشد

ذکر فروع و اعیان و نواح

قریه سرخره قریه لانیجرد قریه سنکر قریه شهرزاد قریه بیابانک صواباد
 مؤمن آباد و گن آباد محمود آباد دلازبان بوزق آباد حسن آباد
 شاهوران ده صوفیان علا جام دونه پر کلر و دیار درجیه سنگر
 طالب آباد ذوالفقارخان دیار بیهود آقوب دیگان بستان
 رش کلو سارو طهماسب آباد مهدی آباد نوکلان حاجی آباد
 گهر احمد آباد جهان آباد همت آباد کرمانه سنجده طالب آباد سرخره
 غیاث آباد شوراب کوه سهو حاجی آباد بمابور چالدران اسفرزین
 حاجی آباد حاجی بابا امام آباد حاسم نویر دروار صح اهوان
 چاشت خوران دیهان کتر ممورو ضباد آباد وضی آباد علی آباد
 مزرعه حاجی ملا علی مزرعه حاجی علی کپوکان رضا آباد خوریه
 سیاه حریه

از سمنان که بطرف دارا خلافت حرکت می نمایند منظر گاه لاسگرد است راه شرف فرسخ
 از مشرق و مغرب میباشد و در یکدانی شهر دهکده کوشک مغاز است که راهی
 از آن کو شمنغان تا قفط می نمایند و این دهکده بواسطه کوچی باغها و صل بشهر و دارا
 باغات زیاد است که مقابل کوشک مغاز چند دان نام دارد و کوه طرف شمال شهر
 سمنان از دین کمر (زود کمر) میگویند و آتشیهای باغستان کوشک مغاز بقعه
 اما مزاده فاسم و اما مزاده عبدالله معروف باما مزاده دلوئی است و این بقعه باغچه دارد
 در طرف شمال این اما مزاده بقاصله یا نصدمه نامیده است و آن منرا اما مزاده
 اشرف میباشد و یکفرسخی سمنان طرف دست راست راه نیم فرسخ و در جاده قره
 مؤمن آباد است و بقعه مشهوری در این فرسخ است منسوب بدرویش علی نام بدست
 فرسخی سمنان دهکده سرخر است که دو واقع قصبه آباد میباشد و تقبریه اش قصد
 خانوار سکنه دارد کاروانسرا نیز از خشت و گل و کاروانسرای آباد باده و او کبره
 و این دهکده است و قبر سنان سرخر بقعه است محقر معروف بهر بر غریب
 در طرف جنوب سرخر بقاصله یکفرسخ فرسخی و صوفی آباد است و مقبره شیخ علاء الدین
 سمنانی قدس سره که از مشاهیر عرفا و مشایخ میباشد در این فرسخ است و ترجمه
 حال او از فرار ذیل

شرح حال رکن الدین علاء الدوله سمنانی علیه السلام

دولتشاه سمرقندی شرح حال این بزرگوار و ربانی روح الله و وجه و اچنر می نگار
 شیخ العارف رکن الحق والملة و الدین علاء الدوله و هو واحد بن محمد بن احمد البایبانی کمال
 او از شرح مستغنی است و بیوم صوفیه و الحیا داده و بعد از شیخ چند بغدادی

قدس الله سزه الغزنیه یکس چون او درین طریقی قدم نهاده در ساله که موسی
بمفتاح گوید هزار طبق کاغذ در راه و رسم تصوف سپاه کردم و صد هزار دینار
ملک پدوی و مهرات صرف و وقف صوفیان نمودم و شصت سال بدعا گوئی و
بنکخواهی مسلمانان بسر بردم و اکنون سپر و عاجزم و ترک همه گفتم و بکوشه نشستم
و در بروی خلوت بستم

آورده اند که شیخ در ایام شباب بملازمت ارغونخان مشغول بودی و عم شیخ ملک
شرف الدین سمنانی از مقریان آن پادشاه بوده و روزی که ارغونخان در زیر قزوین
با یکی از دشمنان خود مصاف میداد شیخ را در آن روز جذب گرفت و قبا و کلاه
و سلاح را گذاشته و از روی خانچه اجازه بطرف سمنان روان شد و بعد از آن
در خانقاه سکاکیته مدتی بمحبته شیخ شرف الدین سمنانی بعبادت مشغول بپوش
و چند آنکه خان مراعات و استماله داده از خرقه فقر بجامه اهل دنیا در پیامده و
بعد از آن غریب دارالسلام بغداد نموده و میرد شیخ العارف شیخ عبدالرحمن
اسفراینی قدس سزه الغزنیه شده و حالات شیخ در رسائل طریقت که نوشته نمود
و مسطور است و تواضع و انصاف شیخ در آن مشرب بوده که مؤکلاً انظام الدین را خوانند
و از از بگریست و گفت ای نفس هفتاد سال بنویسم بگفتم که کافری باور نمی کرد
اکنون هیچ شبهه نماند که امام مسلمانان و مفتی شرق و غرب بکفر تو حکم
کرده است اکنون گرد زین و مرا امر بخان و ابن رباعی در این باب میگویند

نفسی است مرا که غیبت طاعت نیست و فعل بدش همه پشیمانی نیست

ایمانش از باور تلمیذ کردم این کافر و سر مسلمان نیست

سزیمیارک شیخ هفتاد و هفت سال و دو ماه و چهارده روز بوده و در وفات

انحضرت غریبی گفته

نارنج وفات شیخ اعظم	سلطان محققان عالم
رکن حق و دین علاء دوله	بر مسند خود نشسته خجسته
بیت سیم مهر و جیب بود	اندیش شب جمعته مکرر
از هجرت خانم النبیه	هفتصد و یکصد و شصت و شش

و شیخ نجم الدین محمد موقوفه اسفراینی قدس سره که از خلفای حق و شیخ است میگوید
 بارها شیخ بر زبان میبارد و میگوید که آنچه مرا در آخر عمر معلوم شد که
 ترك ملازمت سلطان روزگار نکردی و هم در قبا خدا پرستی نمودی و پیش ملوک و متکبران
 مظلومان را ساختی و هر آنکه می کردی قبا از اهل عیال باشد از واد و در و منور و محض انجلا
 غیبت الدین خواند مهر و جیب با تسبیح گوید حمد الله مسووفه
 معاصر شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی بوده گفته است انجناب اسپر ملا شریف
 الدین سمنانی است و در زمان او غیور خان عمل پیش برده و پیش و در هر شتر و وزارت
 بعد از آن تائب شد و در عبادت درجه عالی یافت و در نفقات الاثر مسطور است که
 ابوالکلام رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد الیه ابانکی در اصل از ملوک سمنان بود
 و در سن پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت شغال گرفت و در یکی از حروب جدیه
 بوی رسید در مراجعت از حجاز در بغداد بصحبت شیخ نورالدین عبدالرحمن علی
 رسید و بعدها اجازه ارشاد یافت و در مدت شانزده سال در خانقاه سکا که
 صد و چهل اربعین بر آورد و در شب جمعته بیت و دویم رجب سال هفتصد

سی و شش برپای قدس و قرب شرافت از نایب طبع فیاض او کتاب مکاشفات

مشهور است

انچه

بکپی دان مانده بلاسکر دست راست واده قدسی دور از جاده دهکده نشسته و را
اما لاسکر دهمه آبادی آن روی نل مصنوعی مسند بری است مرتفع که بالا و پائین نل
از حیثیت فطر تفاوتی ندارد و از امانت و اقلیم فرض کرد که شش برج دارد و هر
برج از شش اطراف است گرداگرد سطح این نل خانه ها یک طبقه و دو طبقه بنفاد برین
ساختمند و از دور نل تپه ها میان آن دو انبوه و روی تپه ها را پوشانده و کوچه
مصنوعی درست کرده و عبور سکنه از روی این تپه ها است و راه وصول بآلا
نل منحصر است بیک در سنی کوچک و معلوم است که این از خوف تعدی صادر
و وارد است و از عادات ذمه ای اهالی اینچل آنکه مسراج انها مشکوف و دور نادر
این قلعه قد و الوده است از ارتفاع نل بدون خانه ها هفت ذرع و با خانه ها دوازده
ذرع میشود و دره نل و لب و پنجاه قدم است مابین شمال و مشرق این نل فاصله
هزار و قدم خانه ها ساختمند و در آن سکنی گرفته در سمت شرقی نل فاصله سصد
قدم بقعه است گویند اما مراده سید رضا از اول حضرت امام موسی کاظم
علیه السلام در اینجا مدفون است در جنوب نل کاروانسرای اجری بسیار خوب است
از عهد سلاطین صفویه و در سمت شمال و جنوب آن شجره و در مشرق و
مغرب دو جره بعلاوه دواپوز میباشد که یکی دالاز است و در چهار گوشه اینکاروانسرا
چهار طوبله است حاجی علی بنی تاجر کاشانی اینکاروانسرا را نیز مرمت کرده چنانچه
هم در اینجا است آب لاسکر دهمه اینست در یکفرسخی دهکده واقع و نیز مصنوعی

کوچکی نهر در هزار فدوی آبادی است لاسگرد و باغات بسیار خوبست مثل برادرستان
 زیاد و سایر اشجار و انار و از نهایت خوبست پنبه نیز و اینجا خوب بعل میاید جمعیت لاسگرد
 صد و پنجاه خانوار و ارتفاع آن از مشهد مقدس دو بیست و بیست و پنج ذرع است
 از لاسگرد که طرف دار الخلافه حرکت می نمایند منزل ده نمک میباشد و راه هفت
 فرسخ و ایند از شمال بجنوبست بعد از آن کم کم بطرف مغرب مایل میگردد در
 یکصد و بیست و لاسگرد طرف دست چپ دو راه نزرعه بخش آباد ملک حاجی علی
 تاجر کاشانی است در نیم فرسخی لاسگرد و راه چند فدوی در میان است و بلند است
 بعد از آن نهر کوچکی دیده میشود معروف ببار بلند و این دو همان حوالی عصر
 زواعت میرسد فدوی از اینجا گذشتن مجرای آب است عمیق و کم عرض که سر جابری
 آن بل بسنه اند و در عمق مجرای آب فلبلی جاری است این پلها معروف بربل کرچی میباشد
 و بل کرچی خاک سمنان را از خاک بلوک خواو طهران جدا میکند چنانکه رودخانه در میان
 که در وسط راه فوشه و اهواز است خاک دامغان را از خاک سمنان جدا می نماید دو
 قلعه خرابه در دو طرف مجرای بل کرچی دیده میشود که یکی از آنها چهار برج دارد و اما
 دو برج سنگی که متعلق به مدخل میباشد در سه فرسخی لاسگرد قلعه عبدالعزیز
 آباد است که چند خانواری سکنه دارد قلعه خرابه هم پای کوه است که عبدالعزیز آباد
 قدم همان بوده حالا اهل برچند و از سکنه دارند و فاصله انقلعه تا عبدالعزیز آباد
 حالتی دو فرسخ است آب از عبدالعزیز آباد از رودخانه است و زیاد و آب از عبدالعزیز آباد
 از قنات میباشد فدوی از عبدالعزیز آباد گذشتن در حوالی کالیسای عمیق و بر جی گلی و
 هزار و پانصد و بیست و ده نمک قلعه مدقوی دارد تقریباً با ارتفاع بیست و دو

دیوار از گبری و مدخل قلعه و به مشرق و خندق و پل داشته است آب ده نمک
از رودخانه است و سر چشمه آن واقع در لز و زوه خاك فبر و زکوه از کوهی که در طرف
شمال و موسوم به رفه میباشد از سر چشمه ناده نمک سه فرسخ میباشد و بخار
قلعه ده نمک در این سیوات بعضی خانه ها ساخته و در آنها سکنه گرفته اند
کلبه سکنه اینجا پنجاه خانوار میباشد کاروانسرای شاه عباسی در ده نمک
هست مربع متساوی الاضلاع که در هر طرف شش اطاق و یک ایوان دارد و ایوان
جنوبی مدخل و در کاروانسراست دو چهار ضلع چهار طویل انداخته اند و این
کاروانسرا را نیز حاجی علی بی ثانی تاجر کاشانی مرمت کرده و در بیرون کاروانسرا
چهار ده ایوان و به مشرق برای فوافل ساخته است دو پنجاه نیز در ده نمک
هست و اینجا دو بیت ذرع پست تر از مشهد مقدس میباشد

پوشیده نباشد که بیابانک سمنان که مرید شیخ و کنالذین علاء الدین و اسماعیل
میباشد در پیر لاسگرد و در چهار فرسخی شهر سمنان است و از اینجا راهی است
باصفهان بسیار نزدیک که حالا شتران ها از آن راه حرکت مینمایند یعنی از
بیابانک از نزد دست بطرف بسیار که سمت جنوب باشد راه مزبور به سمت
اصفهان امتداد یافته است و ظاهراً این راه در سوابق ایام شاهراه بوده
و فوافل و زوآ و از اینجا ده از اصفهان بطرف سمنان و خراسان
میرفته اند و عقیده بعضی این است که شاه عباس اول که پیاده نیز پاوست
مشهد مقدس مشرف شده از این راه رفته است بهر حال این بود معلوم است
ما از مشهد ناده نمک که در حقیقت اول خاك خوار است

و از اینجا که بلوک خوار و قسمتی از ورامین را با فراط اهنام و دققی تمام مردی و
 و فردی منفرد برای العین دیده و دقایق این ناحیه را بمیزان دانش و درایت
 سنجیده و اوصاحب رای و زین و فکر مین اجل کفاه و اعزدها و وزیر بخیر
 و بخیر روز بر خیر صاب ندید

امیر دانشوران که جای اچهر کجا چو دست باد و لثا همیشه بالابود
 جناب جلال التیاب فم دستور معالی نصاب اکر کم کف الاذکان اقامه فراطل اصغر خان
 امیر السلطان ولد فردوس مکان اقامه ابراهیم خان امیر السلطان است که روان چنان
 والدی در خلد برین مخلص باد و دحام جلالک بوجود این فرخنده ولد مشید جناب معظم
 باشارت مرحوم امیر السلطان در سال هزار و دویست و نود و هفت بیازد بدان نوح
 رفت و شرحی مشبع از سفر و استقصای خود نگاشت و صحیفه بلائی معارف
 انباشتوان نخبه اصل که با فضلی از اخانی برابر و از وصل غوانی خوشتر است نکارند را
 ز بودگان خانه و زینت کاشانه میباشد و در صورتی که راهران بوضع مسافت مایه
 مراد است نماید که هر صحیفه را بعینه در اینجا درج نمائیم و محض ادای وظیفه و تنهیم
 بنکارش دلیلی گزینیم و حمد خدا و اگر ختام مطلع الشمس بنافه تا تا و است و ان نگارش
 از اینقرار

نکار شجناب جلال التیاب اجل اکر امیر السلطان

دام اقباله العالی در شرح خوار و قسمتی از ورامین

روز دوشنبه هفتم شهر جمادی الثانیه ۱۲۷۰ لوی بیل سعادت دلیل بر حسب فرمایش
 جناب جلال التیاب اجل امیر السلطان مد ظله العالی بجهت سر کشیده و باز بدین ناحیه

خوار از داو الخلافه الناصره صبح حرکت شد همراهان حاجی میرزا حسن و میرزا احمد
میرزا علی ساپرد و ویشخان خلخال سهرجل خان و نجانی ابدار و فوه چی خلودار مهر
بدوزینه

منزل اول خانون آباد است چهار ساعت و نیم از دسند گذشت و وارد شد در باغچه
کد خدا اسکندر کدخدای ده افتاده نهاده و مخمیری که از شهر برداشته بودند در
شد بعد از نماز و قدری استراحت فردی بصبغهای حاجی میرزا حسن و سفره که
مغظه زاده الله شرفا گذشت بعد از ادای فریضه و صرف چای فرب بفرود
بتماشای ده و زراعت و کاروانسرای جناب مستطاب حجت الاسلام آقای حاجی ملا
وفته مغرب عودت بباغچه شد شام شب را هم از چید و بیک بلی بکی طایفه عری
که در خانون آباد سکنی دارند بود راه امر و چهار فرسخ است دهات و قراء کنار راه باین
تفصیل است بنفاد خالصه هاشم آباد امین خلوت مسگر آباد ابایی
امین آباد خالصه غنی آباد معمار باشی اشرف آباد جناب مستطاب حجت الاسلام آقای
حاجی ملا علی سلمه الله تعالی کمال آباد ابیضا زمان آباد ابیضا محمّد آباد خالصه
عباس آباد نظام العلنا قاسم آباد و رثه مرحوم حاجی ظهیر الدوله کریم آباد ابیضا
کل پیر علا الدوله علی آباد و رثه مرحوم حاجی ظهیر الدوله حاجی آباد خالصه
موسس خالصه ^{سردانک متعلق بحضرت عبدالعظیم} فرن آباد خالصه ^{چون خوب دارد} این دهات غیر مسگر آباد که بالادست
جاده است ساپرد دست جاده و افشده زراعت دهات و قراء مفصله که امر و
دیده شد خیلی خرم و با صفا و خضر است برای عابرین خوب منظر است
خانون آباد پنجدانک خالصه بوده است یکدانک ابایی نیمدانک ابایی و امین و

المالك (مرحوم میرزا یوسف صدر اعظم) بنو سطا حاجی میرزا حسین بن خریدند و ضمیمه
خالصه کردند بنمیدانک دیگر اربابی است

جمعیت اینجا تقریباً شصت خانوار است غالباً از طایفه یازکی قدری هم کردیچه و مشغولند
قلعه ندارد خانه های سپت خروبه دارد میچال و حمام هم دارد باغات از قدیم داشته
خراب و منهدم شده جز دو سه قطعه باغچه کوچک دیده نشد قنات نداشت از رودخانه
جاجرود مشروب میشود نهر از میان ده میگذرد احشام تقریباً سبصد کاه و ماکی
دارد دو سه هزار بز و گوسفند دارد اجاره اینجا دو بیست و پنجاد تومان از نقد ده ایست و
پنجاه خوار غله است بدوی که امسال کاشته اند نود و پنج خوار غله و پنج روز شلوک
صیفی کاری جزئی دارد ملائی در ده دیده شد اسمش ملا فز باغلی از اهالی دشتقادر اینجا
ساکن است و حاکم شرع اینجا است نزدیک ده دو کار جاده کاروانسرای اجری خوبه
جناب طاب حجة الاسلام آقای حاجی ملا علی محمد الله تعالی ساخته اند تقریباً
پنجاه حجره دارد سالی یکصد و بیست تومان اجاره داده اند کاروانسرای معتبری است
لیکن خوب نگاه داری نکرده اند تعمیرات خیلی جزئی دارد که عنقریب کلی خواهد شد
آب انبار اجری بزرگ خوبی دارد در جنب کاروانسرا و متعلق بکاروانسراست آب
نداشت قدری خرابی داشت جهه تحفه پوشید گفتند دو سال قبل دو عبور افواج
مخترسان شهرش را کند و برده اند بعد از آن کسی شرباب انبار را کاشته برای پنج
شهره از آب انبار هفتصد و هشتصد تومان فی قهریب بانهدام است

هوای موزون گرم و افتاب زننده شرب هم قدری بادهای مختلفه مد روی هم رفته
هوای خوبی ندارد نرخ اجناس نان یکس بشربز سه عباپی جو یا نقد دینار گاه

پنجشاهی گوشت پانصد دینار و دو کاروانسرا بعباس بن و فوافل با نر قیمت میفرو
 روز سه شنبه هشتم یک ساعت بد سحر مانده بطرف ابوار کے روانه
 شد شش ساعت از سحر گذشت و در در خانه کر بلا فی حسین نام منزل نمود
 مسافت امروز هشت فرسخ است

یک فرسخ از خانون آباد گذشت و چار و دو خانہ جاجو و شد با اینکہ فریب بدست
 نهر که هر نهری دارد غانہ میخوان گفت از دو خانہ جدا شده بود عبور از او کمال
 صعوبت را داشت و یک بل پیکی که خدای خانون آباد با چند نفر رعیت
 برای گذرانیدن ماها همراهی کرده بودند و پانزده نفر اب باز از اهل حصار امیر
 و حصار کلانکار اب بجهت گذرانیدن مردم و مشردین حاضر بودند بفضل اہل
 باہم راہان بسلامت از اب گذشتیم اب رود خانہ بعد از وضع انہار از قرار تشہیر
 حاجی میرزا حسین ہزار سنک است اگر اب بازہ انباشند بیفتا عبور برای مشردین
 و فوار و غیرہ غیر ممکن است و هر کس بے احتیاطی نموده بدون معاونت اب باز
 و کدو اب بزند البتہ غرق خواهد شد چنانچہ روز قبل اخا حسن خواجہ کہ بمشہد
 مقدس میرفت اب اورا غلطانید و اب باز رسیدہ اورا نجات داده بودند و ہمینطور
 غالب اوقات عباس بن پیچارہ را اب برده و بہلاکت رسیدہ اند و اینچند روزہ از قرا
 تفری اہل خانون آباد و غیرہ یکفرزن را با قاطر اب برده و کشتہ است مرحوم حاج
 ظہیر الذولہ کہ خدا رحمتش کند وقتی عبور اب گذشتہ چار اب شدہ عاذی کہود
 گنبد خالصہ بنای بلے گذاشتہ کردہ ساختہ مصالح زیادہی فراہم آوردہ کہ بالفعل
 لغرواہک بسیاری میگویند موجود است و سربا بہ مستحکم مضبوط گذاشتہ کہ ناخالص

عیب نکرده است پچاره عمرش و فائز کرد بهمین طریق تا تمام ماند خداوند بانی
 خیری برساند که نامهای را با تمام برساند و اسباب اسایش زوار و متقدمین و عابری
 و تسهیل حمل و نقل جنس از آبادیهای اینطرف و در خانه شهر شود و موجب مزید
 دعا کوئی وجود مسعود مبارک اعلیٰ حضرت صاحبقرانی روحنا و روح العالمین فدا
 شود بعد از ورود بمنزل نان دوغی همراه بود آوردند صرف شد از شدت گرمی
 هوا و خستگی راه استراحتی بعل نیامد عصر بعد از ادای فریضه و صرف چای
 بمالما سرکشی نموده از فطر گرمی هوا بیام همین خانه آمده تا صبح دو بام بسر برده شعا
 اشب نان و دوغ و کباب بره بود اول مغرب اواز شیپوری از داخل قلعه شنیده شد
 بعد از تحقیق معلوم شد در مسجد ده روضه خوانی است و شیپور برای اسحضرت
 مردم است راه امر و ناسه فرسخ از خانون آباد گذشته هم جا از نزدیک دهات و فراء
 و زراعت مبر و خانانجا با پوان کے کم راه از دهات و فزارع دور میشود نزدیک ده
 کوپراست و طرف فریب راه که دیده شد از اینفرا است

شمال جاده حصار امیر خالصه کبر و داخلان اربابی چنگ اربابی
 گو دکنبد خالصه سرخر حصار خالصه شریف آباد اربابی
 جنوب زبر جاده فہر اربابی پشت اربابی چوار اربابی
 حصار کاک خالصه فیلسان خالصه "الونک اربابی خسرو اربابی زین داد
 سلیمان آباد خرابه خالصه آبادی ندارد ولی زراعت داشت کلین خالصه
 آفرین خالصه ابراہیم آباد خالصه ساپردہات و فراء بہنام سوختہ الے
 قمر زینہ محاذی پوان کے

منزل شده بهترین خانه های این ده است حیاط کوچک شمشیرگاه گل منحصراً است
 مشتمل بیک اطلسه در می شمشیرگاه گل و یک طاق کوچک بضاد و سه درخت
 بسند و زبان گیشک هم دارد نهزاب کل الود بسبار غلظت از میان حیاط میگذرد و نهزاب
 در همین خانه صرف شد حاجی میرزا حسین و میرزاها و محمد جعفر خان و حاجی خانبا ^{خانرا}
 خواسته ناسه ساعتی از شب گذشته مشغول رسیدگی بجمع و عمل خالصه و از بکا
 بلوک قشلاق بودند حساب بسبار مختل بچیده و در هم مغشوشی است که با اینهمه سخت
 بجائی نرسید و چیزی معلوم نشد موقوف بوقت دیگر شد

چون ایل اصنافی بمقتیبلای حرکت کرده اند غیر از نورالله خان ایل بیگی و چند نفر سواره
 فراسوران که مستحفظ و اهها هستند کسی نبود و وجود بعضی از ویش سفیدان آنها برای
 تحقیقات لازم بود کافدی بریش سفیدان نوشته جمعی از آنها را خواسته کاغذ را
 بنورالله خان داد که فرستاده آنها را بیاورند بگساعت بنوب مانده افاحسن خواجه
 بدیدن آمد به پیچاره شکایت زیادی از افتادن خودش برود خانه با جرد و صدمه
 وارده از آب داشت

مذکور شد جناب حاجی ملا قانیرک مجتهد بربادت میروند بواسطه اینکه جمعیت
 زنانه زیاد همراه دارند ملاقات را مناسب ندانند ادبی بابک راس بره باحوال پر سه
 فرستاده بزه هم بجهت افاحسن فرستاده شد و زوار قریب پنجاه شخصت نفر و کاروانسرا
 و صحرا بدیده شدند معروف همان دو نفرند عصری خواستیم تا خارج ده بیکر کتی و زراعات
 و محصولات رفتن باز دیدی شود از شغف و زدن باد گرم جنوبی بعلاوه گرد و خاک و
 طوفان زیاد نشد لابد ایام خانه رفتن باد و درین کوه و جلگه دهات و زراعات اطراف را

دیده بجد الله تعالی زراعات خوبت تا بعد چهر شود

راه امروز پنج فرسخ بود و دو فرسخ از ابوان کے ٹاسر دڑہ خوار بکفر سنج و نیم داخل سردر دہ
 بکفر سنج و نیم از خروج سردر دہ تا قشلاق از ابوان کے ٹانیم فرسخ بدھنہ ماندہ زراعات
 ابوان کے دو سمت جادہ بود و خوب زراعت است از اینجا تا دھنہ سردر دہ این نیم فرسخ
 کو پریمک بود در دھنہ سردر دہ یک کاروانسرای سبکی و یک فراوان خانہ کوچک چھار
 بجی قدیم مخروبه بود میگویند از بناهای سلطان سنجار است آب شور ی که تشریبا
 تا چھار یک سنگ است از کوہ پر وارد سردر دہ میشود و از طرف خارج شاہ داخل
 بلوک خوار میشود با فاضل اب خوار میگویند بہت چند قریب ابانک سپرد وارد
 سردر دہ کہ میشود دھنہ سنگ است متدجاء و سختی پاسبکنند تا اواسط دڑہ باز
 مضیق میشود تا بجگہ خوار کوہهای دو طرف خشک و شور و غالباً خاک است و جز
 جانورهای موز پر چیزی ندارد دھنہ میان سردر دہ کوہ وسیع میشود یک کاروانسرای
 مخروبه خیل قدیم است اول سردر دہ آخر ملک و امین و اول ملک خوار است
 از سردر دہ کہ خارج میشود ٹانیم فرسخ کوہ پر است بعد اول املاک مزروعی است
 هوای امروز ناظر صاف بود و آفتاب بسیار گرم از ظهر بعد ابر شد گلہ
 حبس و گاہی بادهای مختلف جنوبی و شرقی موزید بسیار هوای بد دارد و روز
 مگر شب پیش زیاد بود

از فردا کہ بہت فاسا سوال شد بہت شب است مردم اینجا بالای بام میخوانند مشغول
 حضادی جوشہ اند شاوہ کاشنہ اند و مشغول کاشنہ استند آب کہ امروز بدہ شد
 خوب و فراوان است

قتلاق از دهانت معتبر خواست و محل عبور جمیع فوافل خراسانست قریب شصت
 خانوار جمعیت دارد قلعه فدیه دارد خارج قلعه آبادی ندارد و قطعه باغ مشجر دارد
 اشجارش انار و انجیر و انگور است درختهای این ده از بید و نارون هیچ نسبتی با درختها
 جاهای دیگر ندارد بسیار خرم و با نعمت است از اسعد ادب و خاك است
 دو کاروانسرای خشت و گل مخصوص که فوافل منزل کنند دارد آب انبار آجری بسیار بزرگ
 خوبی دارد که از انصرا الله صافهانی ساخته و بانی بوده آب سرد گوارا دارد حتام و
 پنجال هم دارد

دکاکین خناری و بقالی و قضابی و علافی و غیره نیز دارد نرخ اجناس نازنینک یک و چهار
 سیر تیر سه عباسی است جو هفت شاهی فصل شش هزار دینار گاه بافت نمیشود گوشت
 هفتصد دینار و عفت قتلاق اغلب سمنانی است

و تبس و سربلوک قتلاق بو تراب خازن پیر و ضاحی بن خان خناری است اصل اینها
 یازگی است

روز پنجشنبه دهم صبح یک ساعت بدستنه مانده از قتلاق حرکت کرده و از دستنه
 گذشته وارد قلعه با نری شدیم که از بناهای جدید امیر السلطان است در راه
 ساری خان پسر جلیل خان و پیر علی بیگ اصنام آمده بودند و بدیده شد در راه
 با حاجی میرزا حسن باز دید زاعات را نموده ما شاء الله زواحت هم جا خوب است
 و عجیب ولی هر جا را بدی است بهتر از خالصه است جهنم مواظبت است نهارد
 بالاخانه قلعه صرف شد میرزا اسمعیل تلکرافچی خواهر بنجام بدیدن آمده است از
 ساداته فبروز کوه است تلکرافخانه اینجا در قلعه اودان است بعد از صرف نهار مشغول

بحاسبه و گفتگوی ولایتی و انظام امور عینی و غیره بودیم و راست ابل البکائی و
الوارنه و بشرط یاد کردن مالیات دیوانی الوارنه که در این سنوات لم یصل بود
بمیرزا ابوالقاسم برادر حاجی خانبا با خان داده نوشتجات لازم گرفته و داده شد
حاجی ملا علی اصغر بدین آمده بود از اهل خوار و ساکن فریه قاطول است حکم شرع
خوار است پنجاه و پنج سال از عمرش میگذرد مرد محبوب خوبی است رعایای
خسرو آباد مشهور و بخدا آباد خالصه عصری آمده اظهار داشتند که آب رودخانه
پانزده روز قبل میر و مجرای خود را تغییر داده داخل زراعت و محصولات
شده خرابی زیاده رسانده

عصر از قلعه پائین و فتر اطراف قلعه و خانه های جدید و عینی را گردش نمود ه
بقلعه معاودت شد شب را بالای بام بسر برده شام در بام صرف شد و آه امروز
دو فرسخ است غالباً از میان زراعت عبور کرده از در و خانه گذشتند با وجود اینکه آنها
زیادی جدا شده بود فاضل اب بود و تخم پنداد و است سنک است هوای امروز
بواسطه باد شدیدی که میوزید خوب بود و زابر و شب هوا صاف و خیلی بهتر از
روز شد ولی باطن هوا خالی از حدت و حرارت نیست قلعه پائینی بنای جدید است که
که پارسال بحکم امیر السلطان محمد جعفر خان نایب خوار ساخته است ولی هنوز
نا تمام است بنای قلعه بر روی تپه است که سابقاً هم قلعه معتبری بوده و بکلی
خراب و منهدم شده است اطراف تپه را با چند ناحیه و روی آنرا سطح کرده بنا
حیاط مربعی گذاشته که هر چهار طرف ساختمان است هر سو سه باب طاق دارد
چهار زاویه هم دارد که مطبخ و مبال و زغال دان و انبار و غیره است سه اطراف سفید

سایر اطافها و دیوارها شمشیر کاهکست سمت مغرب سر بالا خانه دارد مثل

برای آن جلو بسیار بار و خوش منظر است

ارتفاع از سطح زمین ناطاق بالا خانه بیست ذراع است این قلعه علاوه بر این که بسیار
بسیار خوش منظر است اطراف آن از دو فرسخ الی هشت فرسخ چشمانند دارد خیلی
محکم و مضبوط و بنای خوبی است خانه های رعیتی در پائین قلعه سمت شرقی و مقارن
در قلعه اتفاق افتاده است بکطرف ساخته شده طرف دیگر هم لازم است ساخته
شود حتما قلعه گودش را بر داشته اند سفالی هم در پای کار حاضر شده انشاء الله خنجر
میشود سر طرف دیگر قلعه را که در واقع خیلی لازم است و اگر ساخته نشود این قلعه بیجا
و بی فایده است این بار و در سنه و العمل داده شد که بسازند و دو طرف جنوب و شرقی را
هر طرفی یک پشته باب خانه رعیتی بسازند و طرف مغرب قلعه را که جلو قلعه بالا اتفاق
افتاده است بکطرف دروازه را بر تاسر انبار بسازند که جنب رنج شود بکطرف دیگر
طوبه بسازند که هم انبار باشد هم طوبه این خانه ها ساخته شود و رعیت بنشینند خیلی
اسباب بادی و اعتیاد ببلوک باثری که خرابترین بلوک است خواهد شد

این قلعه باثری سابقا هم بادی داشته و جای معتبری بوده پائین هر چهار طرف قلعه
هم بادی بوده جای آثار قدیمه است از سمت شرق اینجا بقاعه صد و پنجاه قدم درخت
فلفل است که خیلی غریب درختی است تقریبا پنجاه شاخه از زمین رو شده و بیرون
آمده و هر شاخه هم شاخه های زیاد دارد اطرافش ده دوازده ذراع میشود ولی از خوش
نحو است درخت مردم اینجا از آنظر کرده میدانند و دست نهدی را از دامانش
کشیده اند میگویند اگر کسی شاخه های این درخت را بزند و ببرد صد مری خواهد خورد

باین اسطه محفوظ مانده است حتی شاخه های خشک شده اش هم هست تماشا و عجب
در استعداد و قابلیت این میز است که درخت های سیلابی سردسیری را هم بعمل
میاورد درخت فلفل که درخت گرمسیری و از نبات هند و افریقا است در صحرا به
بجفاظ بعمل آورده است باین قابلیت محل کتربده شده افسوس که بد بخت و افشده
و بدست این مردم که اکنون اینجا ساکنند افتاده است

روز جمعه یازدهم صبح برخاسته امروز خیال گردش دهات و اطراف واداشتم
باد شدیدی هم میوزید ممکن شد لابد در منزل مانده و کارهای مالم باقی ماند
بانایب و مباشرین جز و داده محل طواحقین را که بی پولم بعمل بود یاد آورده از
حاجی خانبا باخان سپید کفره شد شلوک سینه ماضیه را که عمل نیامده از مینا
سند نفدی گرفته شد باد کم کم شدت کرده از یک ساعت از روز گذشته طوفان
عظیمی از گرد و خاک داشت که جایی دیده نمیشد تا وقت غروب شدت داشت
شب گذشت اهل اینجا میگویند این باد جوز است فایده و ثمرش خشک کردن
جواست همان باد مغربی است که در طهران زیاد شهریار و مشهور است امروز از شهر
امیرالناسطان بانا کراف احوال بیی کرده بودند جواب داده شد

عصر بیابان طلوع و فتر گردش کرده آب انبار مخروبه در وسط قلعه پائین که
و عتی است هست که خیلی قدیم است آتش را با خشک کنیدی پوشانده اند
بسیار خوب ساخته میگویند صد سال بیشتر است ساخته شده هنوز سر پا
و کمی از طاقش و پنجه است گفتیم همانرا تعمیر کنند و کودک را خالی نمایند خارجش را
گاه کل کنند که آب انبار و انبساط باشد مسلما مختصر نمی شود بدینرا و آنکه نازه

بنازند دوام و قوام خواهد داشت سرچشمه بقلعه بالا نموده عمل مالیاتی و غیره را
 با محمد جعفر خان قطع نموده نوشتجات لازم روز و بدل شد بعد از صرف شام بی‌الایه
 بام رفته تا صبح در آنجا بسر بردیم از سر شب باد کم کم آرام گرفت تا وقت خواب با اعتدال
 میوزید ماه تاب با این هوای خوب خیلی عالم داشت

روز شنبه دوازدهم صبح زود برخاسته سوار شده عزیمت کردیم صحرا و دهات
 و دیدن زوایات حرکت شد اول بامانزاده که یکپدان با قلعه بانی فاصله دارد و
 پیاده شده بامانزاده را زیارت کرد

اسم مبارکتر امانزاده علی اکبر پسر امام همام مولی الانام موسی الکاظم علیه السلام است
 بنای این امانزاده خیلی قدیم است طاقی مرتفع محکم دارد داخل طاق سفید کرده است
 روی گنبد و اعم سفید نموده اند بنای این گنبد باریک و چهارصد پا فصد ال قیل
 شده باشد با وجود این قدیم و عدم مواظبت عیب نکرده و جز مختصر تعمیر ندارد
 قرار دادیم بنابر کشف و چوبی منبتی دارد که خیلی خوب ساخته اند قدری ریخته و
 شده است و لحاظ نکرده نوشت‌های آنرا با کمال سهولت می‌توان خواند و زمان شاه
 طهماسب صفوی مرحوم ساخته شده و این چند سطر بر روی در نوشته شده است
 که بعضی‌ها اینچون نوشته میشود

بیک در امام زاده علی اکبر بن امام الهام موسی الکاظم علیه التحية والسلام
 علی هدایت الله بن افضل بن خورشید افشهر رمضان المبارک ۹۰۰

در دیگر عصر سلطان الاعظم ابوالمظفر شاه طهماسب بهادر خان
 وقف هذا الباب ملک محمد بن ملک عاشور البکائی موهبة هم دارد که طاقها را

خشت و کلی اطراف آن گذاشته اند متولیانها میگفتند خود ما را ساختن این اطراف
 اینطور چند خانوار سکنه دارند که متولیانهای امامزاده و بعضی رعیتها ساکنند از
 آبادی امامزاده گذشته نزدیک است امامزاده و قلعه روده است یکی هاشم آباد یکی
 جهان آباد که این هر سزا آبادی یک ده است و رسم قدیم از گذشته است از این دو آبادی
 گذشته خواستیم که بحالهای شهر سفید و غیره برویم آب رود خانه امسال بجهت
 طغیان و قووی که دارد ممر و معبر خود را تعبیر داده است و با اینطرف افتاده و
 قدری از فواعت خسرو آباد را هم گرفته است چون زمین که پراست خیلی گل و
 با نالاق است به هیچوجه عبور ممکن نبود لابد برگشته در راه برستم آباد قباب ^{الدول} سیه
 برخورد و رستم آباد آبادی و باغ دارد از آنجا بحسین آباد اگراد فلرچو و لور فتر
 حسین آباد هم آبادی و باغ و سکنه دارد از آنجا بیه کند و کو و حصار خالصه آمد ه
 قلعه معشیری داشته که حاجی محمد قلینان اصف الدوله ساخته است چون مؤظظه
 نکرده اند حالا خراب شده است حالا هم تعمیر شود باز چیزی باقی خواهد بود قریب
 پنجاه خانوار سکنه دارد سکنه اش خواری و بومی خوار هستند

باغی در جلو قلعه دارد خالصه است بیباغ و فتر تماشائی کرده قدری به مواظبتی
 کرده اند بد باغی نبوده است غدن کردم مؤخره شده بیل زین و نهال کاری نمایند
 نگذارند خراب شود چند درخت زوالوی خیل کهنه دارد غالباً شجارش مو است
 نك انار و انجیر هم داشت از آنجا هم بیرون آمد امامزاده دیگری دیده شد
 اسمش امامزاده خلیل الله است نسبش معلوم نشد بنائی طاق و گنبد مختصری دارد
 چندان کهنه و قدیم نیست آنهم در فواعت خوار دیده شد آنجو و گندم و شلتوک

و کمرچک و بنه ماشا الله ذاعنه‌های خوب دارد با وجود کمال بی‌سلیقه‌گی و عدم ربطی که
 در رعیتی دارند خیلی نفل دارد از این اما مزاده گذشته بقلعه اودان ملکی حاجی خانیا
 و سایر اولاد مرحوم میرزا محمد خان پازکی که امروز مهمان و موعود هم رفته و آرد شده
 شرایط پذیرائی را بجا آورده بودند بالای قلعه رفته در بالاخانه که معین کرده بودند منزل
 نموده قدری صحبت داشته نهاری که نهنه کرده بودند صرف شد حاجی میرزا حسین و
 سایر همراهان بجمام رفته بودند من در منزل قدری استراحت کرده وضع قلعه اودان
 این است که بالای پشته مرتفعی و اگر تقریباً از منبر سے ذوع است سطح کرده روی از اینا
 گذاشته چند باب خانه و حیاط ساخته اند که تمام اولاد میرزا محمد خان اینجا سکنی دارند
 دالان و در سنگی محکی دارد که اگر وقتی در را ببندند و نباشد مجبوراً باز کنند خاله
 از صعوبت نیست ده پانزده باب خانه روی این پشته ساخته اند و اولاد میرزا محمد خان پاز
 جد حاجی خانبا با خان و غیره که شصت هفتاد نفرند در اینجا نه‌ها ساکنند با این که ممکن بود
 روی این پشته جاهای خوش منظر ساخته شود ساخته اند جز همین بالاخانه که ما را منزل
 داده اند از سه سمت منظر دارد پائین این پشته تمام چهار طرفش بادی و خانه‌های رعیتی
 آثار دیوار قلعه قدیمی هم در اطراف بادی پائین هست بعضی جاهاست که نه‌ها شده
 از اینها که هست بتوان دانست که قلعه معتبری بوده و این قلعه روی پشته هم ارك
 این قلعه بوده است سابقاً خیلی آباد بوده حالا قدری خرابست چند قطعه باغات
 بزرگ معتبر داشته اند آنها هم خراب شده و سه قطعه از آن آباد است باقی خراب و اشجار
 هیچ ندارد مگر خیلی کم تکیه دارد که بعضی موقوفات هم دارد اما مزاده و دودامنه
 نپه است مستی سلطان نشا نظر از اولاد امام همام موسی الکاظم علیه السلام بقعه

کوچه‌کی دارد جلوه‌خانه انهم باغی است کی اشجار دارد قلیل زراعتی هم نموده اند در محضر
در نگهبانیه داری میکنند خرج میدهد آب انبار و بچال فدیه دارد هفتاد هشتاد
سالت ساخته شده آب انبارش آجری است ولی بچال با اینک خشک است و موظف
در نگاهداری آن نکرده اند باغی و دها نیز است بچ هم دارد از این جماعت ممتاز کردم که
امسال از کامه کل کنند کار و انشای خشتی به فراخمدت می ساخته است و او منزل میکنند
سرودی هم دارد بدکار و انشای نیست

این دهه ارادان دو بیت خانوار جمعیت دارد که تقریباً شصت هفتصد نفر نفوس آن
میشود پای تخت و معتبرترین دهات خوار است چند باب دکان خبازی سنگی
و فضایی و رزازی و غیره هم دارد ناز بسیار بسیار خوب دارد بکن و چهار سیر شیر بز
پانصد دینار است اهل اینجا یعنی پاز که از بان معمولی خودشان ترک است و فارسی را هم
خوب تکلم میکنند میرزا ابوالقاسم برادر حاجی خانبا با خان کز قرا که هر چهار سالی آورده
باصرار تمام غار ف کرد ناچار قبول کردم عصر همان اسب و اسوار شده بگردش دهات و
زراعت سمت مغرب ارادان رفته اول بدیهی که مستحق قلعه خرابه و خالصه است رفته
و عابای این دهه بی خانوار و کرد فراچر و لو هستند حاصل خیلی خوبی دارند میان قلعه
رفته قلعه کوچکی از بناهای قدیم دارد که خرابه است ولی سکنه دارد و بیرون قلعه هم خانه
ساخته اند نگهبان هم دارند مختصر اشجاری از ثوب و انار و انجیر دارند مشهدی خانبا با
نام کرد که هشتاد سال داشت آمد خیل اظهار ضابط و تشکر از این عهد فرخنده و میهن
داشت و از عهد و سال گذشته شکایت از غدی و خرابی میکرد از اینجا گذشته بفریاده رفته
اصل اسم این دهه پائین دهه است چون از سمت مغرب از این دهه که میگذرد خاک خوار است و

آبادی نیست جز ده نمک انهم جمع دیوانی ندارد بعلاوه جدید است از اینجا را پائین ده
 نامیده اند قلعه یاده هم مثل پائیزی و ارادان بلند و روی شیب و افشیده است بدست
 و دوسه ذرع ارتفاع دارد ولی بناهای روی از حیل قدیم و ننگ و ناواست خیلی
 کهنه تر از آن دو قلعه است اطراف تپه از اول زمین تا بالا دور نادر علامت دیوار
 خیلی قطوری است پائین تپه بوده است و درش را دیوار گذاشته اند و سطح کرده اند و
 جاساخنه اند و مائنی بوده است با اول دیوار را کشیده بعد خاک ریخته اند شوال
 بهتر است اطراف تپه را از پائین هم حفر کرده اند اطرافهای کوچک درست نموده اند
 پائین تپه هم هم طرف خانه و آبادی است یکصد خانوار رعیت دارد از بای و مال خود
 ملاک و ساکنین همانجا است یکصد و پنجاه غر و جمع دیوانی دارد حمام و پنجال و نکه
 هم دارد باغات داشته خراب شده است اشجار دارد ولی کم اما مزاده اینجا است اسم
 شریفش سلطان ابوسعید پسر حضرت امام همام موسی الکاظم علیه السلام است
 گنبد و ایوان محکی دارد ساختمان قدیم است گنم سفید کنند و عاها را هم گنم حنما
 دیوارهای آنرا کاملاً نماینده بار و حی است رعایای این ده بومی خوانند از
 پاده گذشته از سمت پائین قلعه و دیوار آن را از جهت خرابی دیده شد اسمش کفشگران است
 آبادی و سکنه ندارد ولی کشت و زرع و جمع دیوانی دارد از آنجا هم گذشته خرابی دیگر دیده
 شد گفتند حصار مهدی است آنجا هم مثل کفشگران سابقا اینجاها همه آباد و باسکنه
 بوده است حالا غالب دهات و از خالصه و از بای خراب و بلاسکنه شده و اهالی
 سایر دهات که دیر و آباد است می آیند اینجاها کشت و زرع نموده مالباش را میدهند
 خلاصه معاودت بارادان شد مجدداً مورد بقلعه نموده شام خورده بیام رفتیم تا صبح

بروی بام بسر برده امروز هوای صبح خوب بود بعد فوری باد و توفان شد. دست
 وضعف داشت عصر هوا فوری گرم شد شب صاف و خوب شد عصر در
 گردش دوما و خیلی بزرگ زرد که یک ذرع مجاوز قد داشتند در سر راه دید
 شد نور الله خان کشته یکی را بفاعده و رسم بلای خودشان نصف کرده هر نصف را
 بطرفی انداخته مرا از میان آن رد کردند گفتند خیلی شکوفاست و مرا مجبور داشتند
 با بخرکت

روز یکشنبه ۱۳ صبح برای گردش زراعتهای دامنه و دیدن رودخانه از ادا مان
 سوار شده روانه شدیم همراهان و خوار بها هم بودند اول از دهی گذشتیم مسیحی
 بجمال آباد و عبثش کرد و از چورلو است آبادی و مختصر اشجاری دارد بعد در هشت
 خانوار میشوند زراعت خوبی دارند از آنجا گذشتیم خرابه دیده شد اسمش را گفتند
 ده قاضی است آبادی ندارد ولی مزرعه دارد زراعت میکنند و مالیات میدهند
 خرابه دیگر مسیحی بقلعه چک انهم بشرح ایضا از آنجا هم فوری گذشتیم بدهنه رودخانه
 رفتیم در دهنه رودخانه دوده واقع است یکی سمت مشرق اسمش ده سراب است
 آبادی و آب دارد و دوده خانوار و عبث دارد یکی سمت مغرب اسمش سرارود است
 چهار پنج خانوار و عبث بیشتر ندارد دوده سراب هم گذشتیم و آنجا دهنه شده بمشائ
 رودخانه و بندهائی که کبینه و مشغول بسن بودند و نهلهائی که سوا کرده اند نموده
 این رودخانه خازان چای فیروز کوه است که برودخانه مایع داخل شده محاذی او اسطجکه
 بخار و بخوب وارد جلگه خوار میشود

بعد رسید سنک آب دارد آبش کل الود است و گذران تمام خوار از آن رودخانه

میشود بک قنات در خوار نیست و منحصر به همین رودخانه است با این تفصیل خیلی ازین
 اب زیاد آمده بچنگل‌های کرستان و بنستان پائین جلگه خوار میرود از آنجا که بر چندین
 بیابانک میرود خواستیم داخل دهنه شده آب راه نداده است مغرب رودخانه در همان اول
 دهنه بالایی نیامانده است از آب گذشته والا رفتیم اما خزانده دافزارت کردیم
 شاهزاده حسین پیر امام موسی کاظم علیه السلام است بقعه مختصری دارد قدیم
 چشم انداز خوبی دارد قدوی باد و بین تماشا جای جلگه و داخل دهنه و نموده بقدر دور
 ذرع از دهنه دریای کوه بنای قلعه خرابه دیده شد که برج و باروی معنبری داشته بالا
 کوه از دو طرف برجهای خیلی محکم دیده شد که از سنگ و گچ ساخته بودند اندامش بن هلم
 در سابق در ناخ و ناذا قلعه و ترا که مائمن اهل خوار بوده است که هرقفت بر آنها
 می‌ناخنند خودشان از دافقلعه نگاهداری میکردند از آنجا که مرجع نموده
 در سر رود که همان دهنه درست مغرب رودخانه واقع است برای نهار پیاده
 شده بالایی قلعه و فته در اطاق مختصر و عبتی که مال کرمعلی نام منولی اما خزانده است
 منزل نموده این قلعه هم بلند است

روند و شنبه چهاردهم امروزی بحال تماشای دهات و جنگل و خانه‌ها و صانلوه‌ها
 صبح بسیار زود تفریاد و ساعت بد سینه مانده سوار شده بقعه خسرو آباد
 مشهور و بعد اباد رفته قلعه انجاردیده قلعه قدیمی دارد که دیوارش خیلی ضخیم و
 محکم بوده است قدوی از سرد دیوار خراب شده اثر خانه‌های قدیم هم در داخله
 قلعه هست سپردم وسط از قلعه را مسطح کرده باغ نموده درختکاری و مشجر نمایند
 قلعه جدیدی در جنب همین قلعه محمدخان نایب الحکومه سابقینا گذاشته است

شامل است بر حباط اندرون و بیرون و طولیه و باربند و اینها را اگر دشمن
فدوی تعمیرات کاهکل مالی و ناودان داشت سپردم تعمیر کنند هم این بنا خراب
نشود هم رعیت آورده اینجا سکنی داده اسباب آبادی شوند از محمد اباد بیرون آمده
تمامی میرزا حسین را برای تعیین حد و دواجکی خالصه و محمود اباد رعیتی فرستاده
سایر هم راهان را هم بمنزل امروز که قشلاق است فرستاده خود و دوسه نفر از
اصانلوها و فدوی اب برداشته روانه شده و بجنوب حرکت نموده بعضی دهات را
دیده تحقیق حال ایشان را کرده بشه سفید خالصه که در قشلاقیهای اصانلو واقع و
شکایت از عمل انجام داشتند و رفتند آنجا خالصه هم زمینش بهتر و قویتر از سایر خالصهها
اینجا است و زراعتی که اینجا دیده شد در هیچ دهه اربابی و خالصه خوار دیده نشد
مختصر آبادی و اشجار و پانزده خانوار رعیت دارد ولی خوارها بعد از این که در حد
اصانلو واقع و نصفه کاری از آنها میگیرند ز پر بار اجاره داری اینجا نمیروند و بنشینند
مخوف هستند اصانلوها هم قبول اجاره داری اینجا نمیکنند بد وجهی یکی آنکه حالا
هر چه از اینجا بعمل آید میبرند و چیزی نمیپسندند ثانیاً رسم این جماعت نیست که
مهرشان را بیای کاغذ اجاره نامه بنزنند بخیال خودشان میگویند این تکلیف
برای ما مالیات و جمع دیوانی خواهد شد و کلیه از بابت هر کی و شراف است
که دارند اگر چه عوم ایلات هم بنطورند اما اینطایف اختصاص دارند چرا که علاوه بشار
کمال نز و پرونا پاکی را دارند خلاصه از شهر سفید بامانزاده اصانلوها رفتن پیاده
شده نمائشانی کرده از یک محوطه که یک جریب زمین است دو بقعه خشت و کلی است
که تقریباً بیست سال است بنا کرده اند اسم یکی را میگویند شاهزاده محمد و دیگری

شاهزاده مراد است این دو اما مراده در اوقات هر زنگ و شرارتهائی که در عرض سال
 میکنند با مال دیوان را میخورند با چکی که منافعی میباش از است صادر میشود مأمور
 حصن خضراست اینجا اجتماع نموده با تنگ و پیران حاضر شده باغی میشوند و
 اسمش را بست میکنند متولی این اما مراده هم فدوی دوغ آورده پذیرائی نموده
 انعامی باو داده شد

بعد سوار شده و بمشرف از زیر خانه های اصنانو حرکت نموده این خانه ها
 اصنانو که معروف بقشلاق است از زیر اما مراده ذوالفقار که منتهای زمینها
 مزروع خوار است همه جای یک خط شروع میشود و عرض زیاد ندارد غالباً یک خان
 نهایت دو خانه عرض دارد و همه جا قشلاقیهای خودشان را حد ملک مزروع خوار و
 جنگل قرار داده گاهی تغدی کرده بالا تر کشیده میان زمین مزروع افتاده اند این
 خط خانهای اینطایفه را میداد دارد ناز پر فریه میزد که اینهم پائینترین دهانت بلوک
 قشلاق است اینجا تمام میشود این جائی که اسمش را جنگل گذاشته از خانه های اصنانو
 بیابان نابلک فرسخ بعضی جاها کمتر بعضی جاها بیشتر از این است ولی بوته های
 کوچکی است که گوسفند میخورد کوپر هم نیست بسیار مستعد و قابل ذراعت است
 و بعضی قطعاًش را که خود اصنانوها شکافته و کاشته اند حاصل خیلی ممتاز و خوب
 شده است از فی زار بیابان ناسر و فرسخ بعضی جاها بیشتر گرسنان است
 این گرسنان هم طوری نیست که مانع از آباد کردن زمین باشد بجهت این که بوته ها
 گرسنه خورده است و میتوان فدوی رحمت کشید و اینجا را آباد کرد از گرسنان بیابان
 کوپر است اینطایفه حالا پانصد خانوار هستند شتر و مادیان و گاو و گوسفند زیاد

دارند ولی هر پهلای خودشان که در فیر و زکوه است رفتند معلوم نشد چقدر
مال دارند و وی هم رفتند و سی خانوار از اینها دیده شد که از باب بیضاغی
وجع کردن محصول اینجا مانده اند و پهلای رفتند و وضع خانه های اینها این است
هر کدام سه چهار کو دال حفر نموده و دیوار کلی خیلی کج و معوجی دور آن گذاشته
طافش را با هر چوبی که رسیده است پوشانیده اند خودشان و مادران و کاهشان
در این طاقها منزل نموده سه چهار محوطه کوچک هم پهلوی هم دوش را دیوار گذاشته
برای کوسفند هاشان قرار داده و غالب اینها هر کدام در جلو خانه هاشان محوطه ها
بزرگ و کوچک را دیوار کوتاهی گذاشته امش را غور و فک گذاشته اب زیاده اینجا می بندند
چون میشود آب هاشان را هم اینجا می بندند و غلیف می کنند بعد از دیدن جنگل و
مشاقات طایفه اصانو بیلوک و بکان افتاده دهات و زراعات اینجا را هم دیده از
بلوک قشلاق سرد آورده فدی از دهات اینجا را هم دیده ساعت شش وارد منزل که
مشاق است شده از شدت گرمی هوا و مگس زیاد که این دهه در هیچ قسم استرا
بعمل نیامد عصری بیرون آبادی رفتند و وی گردیده مراجعت بمنزل نموده شب
بالای بام خانه اقا نصیر الله ناساعت پنج از شب گذشته نشسته خوار بها چون شب
اخراست اجامی دارند عمل بقایای سنوانی را گذرانده ناغمای کارهای محمد جعفر خان
تمام کرده هر کس کاری داشت انجام شد

روز سه شنبه یازدهم صبح از قشلاق اول طلوع افتاب حرکت نموده بطرف ابوزک
آمدیم محمد جعفر خان نایب الحکومه و حاجی خانبا با خان و ابوزاب خان و میرزا ابوالقاسم
و میرزا محمد تقی و جعی از دوسای خواری بانور الله خان ایل بکی اصانو و ساری خان پیر

جلیل خان و چند نفر از سوارہ فراس و از اصناف و مشایع آمدند بکبدان از قشلاق دور شد حضرات و معاودت دادہ بمحمد جعفر خان و سایر پرنسپا و شالازمہ در جمع آوری محصولات و نظم و لایث و راہ و اسودگی و عبت بعل آمد باہمراہا روانہ شد ہم راہ بنفصل است کہ در رفتن بخوار نوشتہ شدہ از سر ہنہ خارج شدہ بجلکہ و رامین افتاد ہم زراعات ابوان کے برخلاف زراعات خوار بہان حضرت و طراوت است کہ زمان رفتن دیدہ شدہ و خوب و در کمال اعتدال است چہا ر ساعت از دستہ گذشتہ وارد بخانہ کہ سابق منزل کرد ہم منزل شد

خلعت سرداری برای محمد جعفر خان نائب الحکومتہ خوار از شہر خواستہ بودم و ابوان کے وسپد بلا فاصلہ فرستادہ شد عصری اعراب سرہنکی کہ در جلکہ ابوان کے ساکنند آمدند و اظہار داشتند کہ دہ نفر شہر ما را بہت روز است طایفہ زرگر ہا بقرت بردہ اند و آہند ہر چہ تفحص و جستجو نمودہ اثری از شہر ہائشہ ولی نا حال انچہ تفحص کردہ بودند از سمت پیلافات بودہ گفتیم بہت فم و ساوہ و زرد رفت جستجو کنند ہر جا سراغ کردند بیابند بگویند کہ بہر ادارہ راجع باشد اظہار شود و احقاق حق بعمل آید باز عریضای مذکور با اہل ابوان کے منازعہ و گفتگو بے داشتند فرار اصلاح ان دادہ شد

روز چہار شنبہ شانزدہم صبح طلوع آفتاب از ابوان کے بہت دور امین برای کشتن شوران شوش آباد خالصہ کہ بول امین السلطان است حرکت نمودہ وقت بیرون آمدن از آبادی ابوان کے از خرابہ ہای قدیم ابوان کے عبور نمودہ یک آثار عظیم قدیمی دیدہ شد کہ بنای انرا با سنگ و گل و خیل محکم نمودہ اند گفتند ابوانی بودہ است کہ در زمان

سلاطین عظیم الشان کماں ساخته شده و آنفریزه را به همین واسطه ابواز کے نام پند
 حالا از کثرت استعمال ابواز کف میگویند بعضی ابوازک هم میگویند اما مزاده و
 قبرستان قدیمی هم دارد که سلاطین صفویه ساخته اند قدیمی خرابی بهرسانده
 تعمیر نکرده اند بابر افشاده زوارد در جلو کاروانسرا و غالباً در خانه های ده منزل
 میکنند خلاصه از اینها خارج شده بعد از طی دو فرسخ و نیم راه که هر کوپراست
 وارد زراعت بهنام سوخته شده

توضیح آنکه و امین پنج بهنام است یکی بهنام بور بور است که به بهنام سوخته مشهور
 یکی بهنام قجر است یکی بهنام عرب یکی بهنام پازکی یکی بهنام سبل سیر است و چه
 نسبت بهنام ها با این اسامی برای سکنه هر بهنامی است که هر یک ساکن است با اسم
 انطافیه و ابل مشهور است و وجه تمیز بهنام بور بور بهنام سوخته این است که گاو
 مشهور بقرا قاج ^{بلاک} باین بهنام واقع و محل نکوبن سن که جوانی پرند و سبز رنگ و افت
 زراعت است در این کوه است و اول که حرکت میکند باین بهنام و پنجه حاصل و آنجا
 میکند بعد از آنکه هر علاجی کرده اند مفید نبوده است از فرار بکه میگویند نادر
 شاه افشار حکم کرده تمام زراعت باین بهنام و آتش زده سوزانیده اند که سن تمام شود
 باینجه از آنوقت بهنام سوخته میگویند از دهات مفصله عبور نموده

شور قاضی اربابی قمرنیپه خالصه مندکان اربابی کهر پزک اربابی
 آفرین خالصه شزخوار خالصه حصار مهنر خالصه محمود اباد اربابی
 حورده ملاک محمود اباد حاجی بهاء الدوله غیاث اباد اربابی
 جلیل اباد خالصه بام اربابی زواره بید خالصه فوئیک زواره اربابی

جامه کاران اربابی ابنه خالصه يوسف آباد اربابی شوران شوش آباد خالصه
 نول امير السلطان در آنکه مدامند نشین است رحیم خان مدامند بارش شیدا
 مدامند آمده پذیرائی کردند و خانه رحیم خان دو حسینیه که خودش ساخته است
 پیاده شده ساعتی توقف کرده نهار بی صرف شد شوران شوش آباد آمده ساعت
 شش وارد شده در باغ شوش آباد پیاده شده باد مغرب که بیاد شهر بارش مشهور است
 شدت هر چه تمامتر زدن گرفته غبار و طوفان بختی شروع نموده خیلی از بیت کرده
 بحال گردش منهد عصر از باغ بیرون آمده اطراف آبادی و خانه های رعیتی و قلعه قدیم
 و سرقنات گردش نموده بدو سه اطاق اربابی که در کنار رودخانه سبھی اینجا واقع است
 آمده چون اطاقها خیلی قدیم و کهنه ساز است جانور و کهنه دارد نشد اسایشی بعمل
 آمد بالای بام و جاهای دیگر هم باد مانع بود بالاخره به هزار مرارت جلوه همان اطاقها چاد
 افتاب کردانی که همراه بود بسعی و اهتمام و سلفه حاجی میرزا حسین زدند شب را
 در اینجا بسر برده التزام از بابت بیل زدن باغ از باغبانها گرفته و سایر کارها را
 انجام رسیده گشت

شوران شوش آباد دو آبادی است که فاصله آنها دو هزار ذرع بیشتر نیست شوران
 قلعه دارد و چهار پنج خانوار و عین دو انقلعه ساکن است باغ و اشجاری ندارد
 شوش آباد قلعه خوبی دارد که مرحوم حاجی میرزا آقاسی کشیده سرد و انبار مخصره
 دارد سه چهار خانوار سکنه دو میان قلعه است ولی در خارج قلعه و اطراف باغ
 خانه های زیاد است که سکنه دارد بعضی خوش نشین و بعضی زارع اند و وی هم
 و فتر پنجاه شصت خانوار سکنه از شاهپس و و عین شده اند باغ بسیار بزرگ

دارد که امیر السلطان انداخته و آباد کرده اند

اشجار آن تبریزی و نارون و زردالو و کوجره و انار و انجیر و هلو و غیره است
همه رسیده و خیارهای باغ را سایه انداخته و مصفا نموده و این باغ از دور
سواد عظیمی شده یک رشته قنات معتبر دارد که از اینک سنکاب دارد
بگذرد و بیست سبصد قدم بالای باغ افتابی میشود و ارد باغ شده از باغ
خارج شده بزراعت میرود قطعه چینی هم دارد که کفایت کاوهای این دهه و امیکند
طرح مختصر عاریت که سه چهار اطاق باشد و بتوان دو آمدن این دهه منزل نمود
در پهلوی باغ کشیده شد که انشاء الله همین امسال بنا از شهر فرستاده ساخته
شود که منظر اینها را باغ باشد و طویل و یار بند و انبارگاه هم ندارد

در قلعه طرح کشیده شد که ساخته شود و این وجهتهای پهلوی باغ بروند
همان قلعه منزل کنند که هم قلعه آباد شود هم خانههای کشف اینها از پهلوی
باغ برداشته شود

امروز عصر چند نفر میروند و بورد و بورد و سایر ابلات آمده مطالبی که داشتند
اظهار نموده رسیدگی و احقاق خوش شد عوم ابلات و را مین از موقوف نمودن
شر از ریایان دعاگوی وجود مسعود سرکار اجل حضرت اقدس شهریار و روحنا
فداه بودند چون در زمستان گذشته از بابت کمی علف مالهای ابلات تمام شده
و هر قدر باقی بود نهایت فدا داشت باینجه با وجود کفرین که این گرافی که داده
میشد از موقوف شدن آن نهایت مشغوف و شاکر و دعا گو بود و تا سپاه خرابه
در شوش آباد که مال حاجی ملا یوسف ساری بود و بعد خرابه آنرا امیر السلطان از

ورثه او خریدند و همانطور خرابه است این دو آبادی هیچکدام حمام ندارد و برای آباد
هرده هیچ چیز بهتر از حمام نیست نهایت لزوم دادارد

روز پنجشنبه هفدهم طلوع آفتاب سوار شده و با ما مراده جعفر علی السلام
حرکت کرده از میان چمن شوران شوش آباد عبور نموده در منتهای اراضی شوران
شوش آباد چشمه ایست که بگل کشتی مشهور است بیلد پت حاجی میرزا حسین
بتماشای اینجا رفته که دال آب او عقیق است از قرار یک سکویند هر چه و هر قدر در پیمان
انداخته اند بمنتهای آن رسیده است آب میجوشد بالا میآید

عنائی هم مرحوم حاجی میرزا آقا بی در آورده که بقدر یک چارک آب از دهنه خارج شده
داخل این آب شده بطغان میرود وقتی که از گودالها خارج میشود قریب یک سنک و نیم
آب دارد و سه قنات از بهلولی اینجا یعنی خلیه نزدیک حفر کرده اند آب اینجا را کشیده
و بالا باید خیلی آب داشته باشد جانورهای ای از لاک پشت و غیره دارد باید سگ
ابی هم داشته باشد از اینجا گذر شده بزوارت امامزاده جعفر علی السلام مشرف شده
زوارت و دعای ذات اقدس ملوکانه نموده بنای بقعه این امامزاده در زمان شاه
طهماسب صفوی شده ارتفاع داخل کعبه بیست ذرع میشود ازاره حرم کاشته
خوبی است از آن بیالاکچ است در منتهی دارد که باسم شاه طهماسب رقم شده
نارنجش ۱۵۵۱ هجری است ضرب خوبی دارد و انهم در منتهی دارد یک دوازده و یک
ایوان دارد که ایوانش خیلی عالی است خاقان مغفور ایوان را تعمیر کرده کتیبه کاشی باسم
خودش رقم زده است صحن هم از مای خاقان است دو درخت سرودر صحن دو طرف
ایوان است ارتفاعش هفده میجره ذرع میشود درختهای خیلی خوبی است چند

دوخت ثوب و تارون هم دارد اما مزاده جعفر ده نیست فصبه معتبر است حنا
 و دکان و خانه های خوب دارد مردش خیل شورو هستند هر چند ی بکریه
 نزاع و هرزگی میکنند این فصبه دو دامن زنبه واقع شده باغات زیاد دارد خلاصه
 از اما مزاده و فصبه خارج شده به سمت شهر و دامن روانه شده نزدیک شهر
 و دامن آثار بسیار بسیار عظیمی و ملاحظه شد که چشم و اخیره میگرد پرسید مر
 گفتند قلعه برج است بانتم حرکت کرده برای نماشای انجار فتنه این قلعه بسیار
 عظیمی بوده است که بروج زیاد داشت من وضع آن مربع مستطیل است که حولش از
 شمال بجنوب است عرضش از مشرق بمغرب برجهای سمت جنوب از اشتهاره کردیم
 سی و شش برج است و فاصله هر یکی بر یک دیگر باید بدست و پنجدوع باشد
 این دروازه داشته خندقی هم داشته که حالا با وجود بکر پر شده است باز هم
 متفاوت از یکدوع و دودوع عمق دارد داخل قلعه مسطح است و بناهای قدیم
 داشته از لب کاوش کرده و عقبه د فابن کشنه و کاو و بکنه و اب انداخته اند و هر دو
 باز من مساوی نموده اند از فرار بکر حاجی میرزا حسین میگفت اینجا و جریب زده
 داخل قلعه هزار جریب است دیوار این قلعه و ایما ما از خشت ساخته اند هر خشته
 نهصد ذرع عرض و نهصد ذرع طول و یکچاره قطر دارد و این دیوار را پیمت مدد بکر
 خدام میدادند چمد و ایت باران خورده و خراب شده است بطوریکه مانده اند
 پیه بزرگی است که از دو طرف دامنهای وسیع دارد با وجود این الان از انجای دیوار
 که بلخست است تا سطح زمینیهای زبرد دامن پانزده ذرع هست خارج قلعه از سمت
 مشرق فیلند بهار دارد که بیلوم میشود خارج قلعه هم خانه و آبادی بوده است

دوقات از میان این قلعه حفر کرده اند یکی خالصه است و دیگری اربابی ^{جمله}
 این آثار است که هر قدر نوشته شود از آن عظیم تر است از آنجا گذشت شهر
 و دامین رفته شهر و دامین حالا هم فصبه معتبری است ولی شهر معظی بوده
 آثار و علامات قدیم خیلی دارد اما مراده منعقد دارد و کیند و بقعه های عظیم
 خیلی دارد و بزرگترین آثار آنجا مسجدی است که خیلی نفیل دارد بقماشای آنجا رفته
 صحن بزرگی داشته است که خراب شده و از همین کلیه و پراش کرده و ذرع میکنند
 صحن کوچکی حالا باقی است اول که وارد میشود جلو خان آن ایوانی است خیلی مرتفع
 و عالی که با اجر تراش و کاشی محرق ساخته اند ارتفاعش پانزده ذرع میشود بالا
 درگاه با کاشی برجسته با سم سلطان ابوسعید بهادر خان رفته شده و از پنج
 مقصد و بیست و دو است وارد صحن میشود و هر چهار سمت طاق داشته و کمر
 منهدم شده سه طرفش باقی است ایوان هالی جلو کیند است که ارتفاع آن پانزده
 ذرع میشود این ایوان هم از اجر تراش و کاشی های خیلی ممتاز و کچ بری که مثلش
 دیده نشده است این ایوان را از کچ خطهای خیلی خوش وضعی بیرون آورده با سم
 شاه رخ شاه پیرامین و رفته شده است داخل کیند میشود محوطه ایست که ده
 ذرع در ده ذرع میشود ارتفاع طاق بزرگیند بیست ذرع متجاوز است محراب و
 اطراف محراب را کچ بری کرده اند صورت های مرغ و غیره بیرون آورده اند خطوط
 خفی و جلی ثبت کرده اند سوره جعه و اد و کتب های داخله کیند و ایوان جلو
 از کچ بخط خفی و جلی ثبت بیرون آورده اند از حیث بنائی و کاشی کاری و کچ بری
 طوری است که عقل خیره میشود و آدم اگر چهل روز توقف نموده مشغول تماشا

باشد سپر نمیشود اطراف محض مسجد همه شبستان است که یکطرف منهدم است
 باقی هست ولی خیلی شکسته و خراب است و دو دفعه آب سبیل از نهر عمر آباد خالصه
 نهدی کرده باین مسجد افتاده است که نادر ذرع از این بنا چندی در آب بوده است
 بعلاوه کاشیهای اینجارافا هر قدر میتوانسته اند کنده برده فروخته اند علاوه
 بر این بچه های ده سنگها انداخته که خطوط و کج بر بهار ا خراب کند کمال بی احترا
 با این بنای عظیم محکم شده و میشود این بنا با این خرابی از غالب بناهای دنیا امتیاز
 بیشتر است حفظ این مسجد خیلی لازم است قلعه مرتفع بسیار محکم هم بقاصه
 دو پست سیصد ذرع از مسجد واقع است که دیوارش کثرت خراب شده اند و
 بار و خیلی اسباب حفظ داشته که هنوز هم باقی است از فراوی که معلوم میشود این
 قلعه از کاین شهر بوده است از سطح زمین تا بالای دیوار قلعه که الان باقی است بدست
 و پنجدرع میشود خیلی افوس خوردم که بواسطه رفتن شهر و دوری راه فرصت تماشا
 این بناهای عظیم را نداشتم بلکه تماشای این بنای اینجا کاملاً نشد خلاصه در باغی
 بنهار افتاده جمعیت زیادی از اهل اینجا جمع بودند جلوی این باغ نیک بوده است بنکا
 این نیک هم از همان زمان است درخت چناری دارد که ده ذرع اطراف آن میشود از
 شهر و امین بیرون آمده براه افتاده روانه شهر شده ساعت بغروب مانده وارد
 زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم علیه السلام شده زیارت کرده شکرانه سلا
 میجا آورده از اینجا بطرف شهر روانه شد الحمد لله تعالی بسلامت و سعادت با کمال
 تشکر وارد دار الخلافه ناصره شده دهاتی که امروز دیده شد از اینقرار است
 آنشوش باد بامانرا ده جعفر دارند قاجار شوان خالصه چاله سوردار بای

قمرگرداربابه سنارکاربابی محمدآبادعرب مصطفی‌آباداربابه ازامانزاده
 جعفرنازاونمقدس فتح‌آباداربابه کهکاربابیه قلعه‌سپن‌اربابی
 ده‌ماسپن‌اربابه معین‌آباداربابی ده‌وین‌اربابه ده‌شریفنای‌اربابه
 مصارک‌خالصه عسکرآبادخالصه سعدآبادفاجارخالصه نوکن‌آباداربابه
 خیرآباداربابه کهریزک‌اربابه طالب‌آبادخالصه عمرآبادخالصه خواجرو
 اربابی شهرورامین‌اربابی رین‌وباجک‌خالصه جعفرآباداربابه ده‌آمان‌آباد
 اربابیه کاظم‌آباداربابه قاسم‌آباداربابی خیرآبادخالصه گل‌پنیراربابی
 موسی‌آباداربابه بوینک‌خالصه داودآبادخالصه باقی‌آباداربابی
 فردیس‌اربابه فرحک‌اربابی گل‌پنیراربابه فحی‌آباداربابی شمس‌آباداربابه
 طالب‌آباداربابی قلعه‌نوخالصه فیروزآبادخالصه نقی‌آباداربابه
 ذراعین‌دهات‌ازگندم‌وجووصیفی‌انچریده‌شدبهارخوبست‌وهیچ‌افتنه
 نداردوزیادکاشنه‌شده‌است‌اب‌فراوان‌بهرنهرها‌ازخالصه‌واربابی‌مملواز
 اب‌وخیل‌سبزورپازاست

خوارجلکه‌ایست‌دوپانزده‌فرسنگی‌دارالخلافه‌طهران‌ازسمت‌مشرق‌واقع‌شده‌طول
 ان‌ازشمال‌بجنوب‌ده‌فرسنگ‌وعرض‌ان‌ازسردره‌ناده‌عنک‌نرفرسنگ‌خداشمال‌ان‌کوه
 فیروزکوه‌است‌که‌انهم‌ازشعبات‌کوه‌البرزاست‌حد‌جنوبی‌ان‌سپاه‌کوه‌مرو
 حد‌مغربی‌کوه‌سردره‌وکوه‌دوازده‌امام‌مسبله‌وحد‌مشرقی‌ان‌کوه‌کوکرداست

تمام این جلکه قابل آبادی و زراعت است ولی انقدر که حالا آباد است و زراعت
 میشود و فرسخ از طول و پنج فرسخ از عرض است که تمام فزار و مزارع خوار و این قدر
 از این جلکه واقع است و تفصیل فزار و مزارع از فراری است که نوشته میشود
 از این فزار و مزارع اغلب محروم است چه از دهات اربابی و چه خالصه که آبادی آن
 ویران شده و رعیتان منفروشته حالا همان اسم عمل میشود اب این جلکه خانه
 خازان چای فیروز کوه است که بارود خانه موج و ماوند متصل شده از محاذی وسط
 جلکه رو به جنوب جاری است و تمام اب این جلکه منحصر به همین رودخانه است و یک
 رشته قنات در این جلکه بنیست چشمه هم ندارد و گذران تمام مردم از این اب میشود
 در بهار و تابستان که اب کل است در کودالها و دهاتی که آباد و معسر است اب اینجا
 ساخته اب در اینجا انداخته صاف شده میخورند این اب کفایت تمام زراعت اینجا را
 کرده اینجا فاضل اب است و از اراضی مزروع خارج میشود بر زمینهای نعلی زار و کمرستان
 که در زیر اراضی مزروع واقع است و فزار اینجا بکوپر داخل شده میرود بکوپر چند
 و بیابانک منتهی میشود اگر در این اراضی قنات حفر شود اب خوب میدهد و دهستان
 و مزارع اینجا تماماً از پادها و هشتاد فیر نمیشود شانزده از آن خالصه و باقی اربابی است
 از شانزده خالصه شش خالصه از سکنه و آبادی دارد باقی نه قلعه و نه سکنه و نه
 آبادی و اشجار بهیچ وجه ندارد آن شش خالصه هم باز دو خالصه اش مثل اینست که
 نداشته باشد بجهت اینکه آبادی ندارد و سکنه ندارد و رعیت این خالصات را
 در وقت بذور کاری بدهات اربابی حواله میدهند که فی الواقع تحمیل بر آنهاست
 از دهات اربابی هم بقدر چهل فیر آن آباد و سکنه دارد ولی بنفاد است و ده سر

خانواری هم دارد صد خانواری هم دارد باقی دهات اربابی هم ضروری و بلاسکنه است
 زمین کمال استعداد و قابلیت برای عمل آوردن هر قسم از نبات دارد با اینکه درخت
 و اشجار در آن نصفه خیلی کم است یعنی بطوری کم است که معدود است هر قسم درخت
 آنرا وقتی که ملاحظه کنند از حیثیت طراوت و زبادی بارود و ام و صفاد خیلی بد درخت
 هیچ نقطه ندارد و هم بطور کندی و جو و سایر حیوانات و اگر در اینجا با کمال بسط و کجری
 مواظبتی زرع میکنند خیلی بجایهای دیگر که دیده شده ندارد مثلاً رسم است که در
 هر جا زمین را وقتی که میخواهند زراعت کنند اول زمین را آب داده بعد گا و زده
 شخم نموده بذر را با کمال سعی کاشته بعد از آن روی زراعت را مال زده بعد از مال
 کنند میزنند بعد از آن با کمال دقت و اهتمام آب میدهند که آب قوی نباشد تخم را
 از جای خودش بجای دیگر برود و این ناحیه هیچ کدام از اینها بعمل نیاید و هم بعد از
 در سبیل زمین را شخم بسیار مختصری میزنند که در واقع شخم نیست روی زمین را خط
 میکشند که فاصله هر خطی از یک چارک بیش از است آنوقت بذر را پاشیده آب میدهند
 در آب دادن هم مواظبتی ندارند مثل اینکه دو غالب زراعتهاشان دیده شد که
 همیشه آب دو پای زراعت این داده است و بعضی از زراعتگاهها را بواسطه این
 و بلندی هیچ آب نگیرد است و در وقت حصاری هم عملاً از سمنان و جاهای دیگر
 آمده اجرت گرفتن حصاری میکنند و در وقت ضبط هم بواسطه نداشتن رعیت خیلی
 از محصول تقرباً میشود و هم بطور در وقت کاشتن بذر بواسطه نبودن ضابطه و کد خدا
 بذر را تمام نمیکاو ندانند است که غالباً مباشرین اینجا باقی دار و همیشه اوقات اه و ناله
 دارند و هم این عیوب با نداشتن رعیت است و نداشتن رعیت هم از نداشتن قلع

و اما در رعیت که نمیتواند در محضر منزل کند لابد خانه میخواهد غالباً رعایا
 از میان و جاهای دیگر باین نواحی آمده چون خانه و قلعه ندارند نمیتوانند معاودت
 میکنند و همانطور مباشرین اینجا از طایفه اوصانلو و سایر طوایف شکایت دارند که
 محصولات را میبرند انهم از بابت بی رعیتی است البتّه گندم و جو و گاه گاو و حصا
 صاحب رنجیده باشد هر کس میبرد خاصه ابلات که مال و احصام دارند گندم بر
 نمودن و گاه وجود برای مالشان لازم دارند چون رعیتی و مستحقّی در سرخنها
 نیست میبرند اگر رعیت داشته باشد نمیکند از دیک دانند از گندم و جو را که
 ببرد مثلاً خر بوز و هشت دان و خیار و باد بجان و کرمک و از این قبیل صیفیها هم
 دروغ نمیکند و حال این که اگر بکارند هم خیلی زود عمل میآید و هم بسیار خوب
 میشود آنچه عجله برای آبادی این ناحیه لازم است قوت دادن رعیت اینجا است
 اعتیاد این بند این است که در هر خالصه ابلات و در هر قاعه چهل خانه بسازند
 و یک حمام و آب انبار بسازند و رعیت آورده بنشانند مخارج این قلعه ها هم منها
 با حتام و آب انبار و بستان و پنجاه الی سیصد تومان بیشتر نیست بعد از آنکه رعیت
 زیاد شد هم سواد پیدا میکند هم بذر تمام و خوب کاشته میشود هم آباری بقاعده
 میشود هم ضبط محصول با وجود رعیت خیلی خوب میشود شنیدم سابقاً فراداده
 بودند که اهل اوصانلو از این نواحی کوچانده بجای دیگر میبردند و سکنی بدهند جهت
 شکایت اهل خوار بوده است عارض شده بودند که محصول خوار را اهل اوصانلو
 میبرد و عمل دیوان زمین میخورد و اینطور است که عارض شده بوده اند ولی ندیده
 اند که چنان اهل ابل نبوده است بجهات عدیده یکی اینکه اینطایفه را قصد خانوارند

و چون بنگاه هزار احشام از اسب و شتر و مادیان و گاو و گوسفند دارند هیچ جا
کفایت چراگاه احشام اینها را نمیکند مگر خوار که از زمینهای مزروع بیابان تماماً
ملک آنهاست که برای مال خوب است و پس ثانیاً قریب چهار هزار شتر دارند که غله
خوار و آنچه مال انبارد بتوان و چه مال رعیت که برای فروش حمل بدار الخاره میشود
باشتر اینطایفه حمل میشود اگر این شتر و این گاو نباشد لابد آمدن جنس اینجا
بظهران مشکل خواهد شد انوقت شتر دار و گاو دار دیگر اسده خریداری نمود
حمل بولا باشت دیگر میکنند بظهران وارد نمیشود و اسباب شکست کاونان ظهران
میشود ثالثاً اگر اینطایفه و اینجاسای دیگر بگریزند لابد باید منفرد و تخمه فاپو کنند
حالاد و بیست سوار بدیوان میدهند انوقت نمیتوانند داد بعلاوه وقتی که منفرد
شدند هر قسم دزدی و هرزگی میکنند حالا که در یکجا جمع هستند باوجود رئیس
مقتدر و بهیچ وجه شراوت و دزدی نمیکند و ابعاد و زمان سابق ترا که همیشه اینجا
ناخت آورده خاورت سپه نوده اند خاقان شهید اقامت خان اینطایفه را آورده اینجا
سکنی داده و رفع شر ترا کرده است اگر چه الله العزیز را بنمید فرزند ترا که را
بارای بجا و زو قعدی از حد و د خرد شان نمانده است ولی باز بودن اینطایفه درین
جگه بهتراست منتهای قعدی و بجا و اینها بردن محصولات خوار است این نرا از
بابت هرزگی اینطایفه است از بابت بی رعیتی و بیصاحبی محصولات است چار
همین است که قلعه های خالصه و ساخت رعیت آورده ساکن کنند وقتی که رعیت
زیاد شد و دوسر هر خرمن اقلای کمز یابد و فقر و عیث حاضر بود او صا او به چو نمک
نخواهد کرد و نمیکند اگر اینقلعه ها ساخت شود و سکن پیدا کند سلاطین

کهک 'آبادی و سکنه ندارد' سناد 'آبادی و بی خانوار سکنه دارد' شاه بدان 'آبادی
 مختصری و ده خانوار سکنه دارد' قشلاق حاجی اقا محمد 'آبادی مختصر و هشت خانوار سکنه داری
 ملک آباد 'آبادی و سکنه ندارد و اوصاف تلوز راغت میکند ذوالفقار 'آبادی و سکنه ندارد
 نجران 'آبادی و سکنه ندارد' نجران فیضانعلی 'آبادی و سکنه ندارد' سارون 'آبادی
 و سکنه ندارد' ابوترخان 'آبادی و سکنه ندارد' گزند 'آبادی مختصر و ده خانوار سکنه
 دارد' فرود 'آبادی و ده خانوار سکنه دارد' حسن آباد 'آبادی و بیست خانوار سکنه دارد
 نوده جان محمد 'آبادی مختصری و پنج خانوار سکنه دارد' نوده عباسعلی 'سر خانوار سکنه دارد
 فیکان قلعه خرابه دارد سکنه ندارد' حباس آباد 'سکنه و آبادی ندارد' لاریجان
 آبادی و بیست خانوار سکنه دارد

و بنس بلوک قشلاق ابوترخان پسر رضا حبیخان پازکی خاوری است چایا و خانه دولتی و خط خراسان
 در این بلوک و در قریه قشلاق است

بلوک دوم از طرف طهران و یکان است بیست و یک فرس و مزرعه است

خالصه دیوان سه خالصه است

کوشک 'آبادی و اشجار و نمک و کاروانسرا و پنچال و حمام و بی خانوار سکنه دارد و اما مزاده دارد یک
 اما مزاده طاهر یکی اما مزاده مطهر یک است

گودران قلعه و آبادی ندارد اما مزاده دارد مستی و شه و بیرهان الدین سلطان مراد دوسه
 خانوار و مولی در جنب اما مزاده سکنی دارند نیم خالصه

رشمه 'آبادی و سکنه ندارد اما قلعه قدیمی دارد که مخرب و بیلا سکنه است' نیم خالصه

مبجان 'آبادی و سکنه ندارد' نیم خالصه خواجکی 'آبادی و سکنه ندارد' نیم خالصه

اوبابی همجده غریبه و منزه دارد

ریگان قلعه قدیمی دارد غریبه است و اسکنه دارد خارج قلعه هم خانه و باغ و پنچال و حمام
دارد هفتاد خانوار اسکنه دارد

نآسار قلعه قدیم و آبادی و اسکنه دارد بی خانوار الکاکی اسکنه دارد باغ هم دارد
حصارک قلعه و باغ و اسباب و بیست خانوار اسکنه دارد مرحوم حاجی آقا محمد بنا کرده است
فاطول علیا آبادی و اسکنه و حمام و پنچال دارد
فاطول سفلی آبادی و اسکنه دارد

فاطول کرد آبادی دارد سکنه آن اگراد فراموش و لو است
فاطول اما مزاده آبادی مختصر و سکنه قلی دارد
این چهار فاطول متصل یکدیگر است و یکصد خانوار اسکنه دارد
گوشک شاه نظر آبادی مختصر و ده خانوار اسکنه دارد

فتاح محمد ابراهیم آبادی و پانزده خانوار اسکنه دارد قشلاق فوجها غریبه و بلا سکنه است
حله باغ آثار قلعه قدیم دارد غریبه و بلا سکنه است خرابه شهر آثار قدیم دارد غریبه و بلا سکنه است
آتشگاه آبادی و سکنه ندارد قشلاق محفلی اقا آبادی و پانزده خانوار اسکنه دارد
مندولک آبادی و بی خانوار اسکنه دارد محو آباد نوایه آبادی و ده خانوار اسکنه دارد
فتاح حاجی محمد سکنه و آبادی ندارد سعد آباد جلیل خان آبادی و سکنه ندارد
اوصانلو زراعت میکند

وئیس بلوک ریگان حاجی آقا محمد امین الزحابی خوار بوده مرهم شده جالابراد و حاجی علی و پیرش
آقا فتح الله و سایر بستگان او هستند

بارك سيم از طرف طهران يازي است پست چهل قير و منزهه است

فانصه ديواني پنج خالصه است

يازي عمارت دايي و خانه هاي رجعي و خام امير السلطان ساخته است ده خانوار سكته دارد يك خان
ده سلطان آبادي نداشته امير السلطان به باب خانه رجعي ساخته اند بلا سكه است يك خالصه
حسين آباد اگر اقرچه و لوسكني دارند چهار آبادي متصل هم است پنجاه خانوار سكه دارد يك خالصه
شرفيد مختصر آبادي و ده خانوار سكه دارد يك خالصه

فند قلعه خرابه دارد بلا سكه است نهم خالصه

خير آباد مشهور بخير آباد قلعه كهنة دارد خراب نشده قلعه جديده سارن و انبار و طوبه يحيى خان
ناب الحكومه ساخته است ولي بلا سكه است نهم خالصه

اربابي نوزده قير و منزهه است

(توبه سفيان)

رستم آباد ملكي سلطان محمد ميرزا آبادي و اشجار و چهل خانوار سكه دارد

الوك ملكي ايضا بلا سكه است قلعه خرابه دارد جهان آباد قلعه و باغ و شش خانوار سكه دارد
امامزاده علي اكبر آبادي و ده خانوار سكه از مولي امامزاده و رجعت دارد بناي بقمه امامزاده زمان
صفويه است

هاشم آباد آبادي و باغ و ده خانوار سكه دارد تالافا اسماعيل آبادي و پانزده خانوار سكه دارد
تالاف غلامعلي مختصر آبادي و پنج خانوار سكه دارد قلعه جك قلعه و باغ و آبادي و بيست خانوار سكه دارد
حسن آباد آبادي و باغ و پنج خانوار سكه دارد ارچان آبادي و هشت خانوار سكه دارد
وزمالات مخروبه و بلا سكه است نازمه آبادي و پانزده خانوار سكه دارد
بنكوه آبادي مختصري و هفت خانوار سكه دارد سررود قلعه كهنة بلكه و سه خانوار سكه دارد

اینجا مشهور به سراب آبادی و باغ و ده خانوار سکنه دارد

بن هلم مشهور به شهر واقع در دهستان رودخانه فیروزکوه آثار قدیم زیاد دارد ولی بلا سکنه است

سلمان آبادی مختصری و شش خانوار سکنه دارد محو آباد جلیل خان و صانلو آبادی و سکنه ندارد

قرابیه اینجا آبادی و سکنه ندارد

بلوک بازاری و رئیس مشهوری ندارد نایب الحکومه های خوار و دایم منزل میکنند و اغلب مشاغل

او به انلود و این بلوک واقع است

بلوک چهارم از طرف طمران ارادان است پانزده قریه و مزرعه است

خالصه دیوانی پنج خالصه مفرزا

هشت قریه و مزرعه است

چهار خالصه

هشت آبادین چهل باب خانیه از سلطان ساخته و سکنه دارد

کند و کور حصار قلعه بزرگ و باغ و پنجاه خانوار سکنه دارد

گمر آباد محروبه و بلا سکنه مشایخ عرب خوار است قروان خرابه و بلا سکنه است

بک خالصه علی آبادین محل اکرام قریه و لواست

قلعه خرابه آبادی و باغات و سی خانوار سکنه دارد مهنگ آباد آبادی و ده خانوار سکنه دارد

علی آباد آبادی و پانزده خانوار سکنه دارد جالا آباد آبادی و هشت خانوار سکنه دارد

اربابی هفت قریه و مزرعه است

ارادان قلعه بلند قدیمی دارد خانه های اربابی و رعیتی و حمام و پنجاه و ابابنار و تکه و دویست

خانوار سکنه دارد تکرانخانه دولتی در این ده است

پاده قلعه مرتفع و باغات و حمام و بچال و یکصد خانوار سکنه دار بقعه امامزاده سلطان ابوسعید

انچاست

قلعه چک خرابه و بلاسکنه است کشران مخروبه و بلاسکنه است

حصار مهدی خرابه و بلاسکنه است شهر پادین خرابه و بلاسکنه است

ده فاضی خرابه و بلاسکنه است

رئیس این بلوک حاجی خان بابا خان امین الزماهای خوار است سایر اولاد میرزا محمد خان بازکی در این نفریه

ساکنند و قریب شصت نفر میشوند

ایلات سکنه خوار

طایفه اوصانلو پانصد خانوار طایفه الکلای دویست خانوار طایفه کرد قراچولو

دویست خانوار طایفه نفر بی خانوار طایفه اعراب پانزده خانوار

انته

پوشیده نباشد که در این اواخر زوال استنبسیکی با کمال دقت و تحقیق عرض و طول شهر مشهد را معلوم

کرده و گفته است که عرض شمالی این شهر از خط استوا سی و شش درجه و هفده دقیقه و بیست و پنج

ثانیه میباشد و طول شرقی آن از رصدخانه گرنویچ پنجاه و نه درجه و سی و شش دقیقه و بیست و

شش ثانیه و شش ثلث است

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ردیف	نام	تاریخ تولد	تاریخ وفات	سابقه خدمت	مقام	ملاحظات
۱	سید محمد	۱۳۰۰	۱۳۵۰	۲۰ سال	معاونت	
۲	سید علی	۱۳۰۵	۱۳۵۵	۲۰ سال	معاونت	
۳	سید احمد	۱۳۱۰	۱۳۶۰	۲۰ سال	معاونت	
۴	سید حسن	۱۳۱۵	۱۳۶۵	۲۰ سال	معاونت	
۵	سید محمد	۱۳۲۰	۱۳۷۰	۲۰ سال	معاونت	
۶	سید علی	۱۳۲۵	۱۳۷۵	۲۰ سال	معاونت	
۷	سید احمد	۱۳۳۰	۱۳۸۰	۲۰ سال	معاونت	
۸	سید حسن	۱۳۳۵	۱۳۸۵	۲۰ سال	معاونت	
۹	سید محمد	۱۳۴۰	۱۳۹۰	۲۰ سال	معاونت	
۱۰	سید علی	۱۳۴۵	۱۳۹۵	۲۰ سال	معاونت	
۱۱	سید احمد	۱۳۵۰	۱۴۰۰	۲۰ سال	معاونت	
۱۲	سید حسن	۱۳۵۵	۱۴۰۵	۲۰ سال	معاونت	
۱۳	سید محمد	۱۳۶۰	۱۴۱۰	۲۰ سال	معاونت	
۱۴	سید علی	۱۳۶۵	۱۴۱۵	۲۰ سال	معاونت	
۱۵	سید احمد	۱۳۷۰	۱۴۲۰	۲۰ سال	معاونت	
۱۶	سید حسن	۱۳۷۵	۱۴۲۵	۲۰ سال	معاونت	
۱۷	سید محمد	۱۳۸۰	۱۴۳۰	۲۰ سال	معاونت	
۱۸	سید علی	۱۳۸۵	۱۴۳۵	۲۰ سال	معاونت	
۱۹	سید احمد	۱۳۹۰	۱۴۴۰	۲۰ سال	معاونت	
۲۰	سید حسن	۱۳۹۵	۱۴۴۵	۲۰ سال	معاونت	
۲۱	سید محمد	۱۴۰۰	۱۴۵۰	۲۰ سال	معاونت	
۲۲	سید علی	۱۴۰۵	۱۴۵۵	۲۰ سال	معاونت	
۲۳	سید احمد	۱۴۱۰	۱۴۶۰	۲۰ سال	معاونت	
۲۴	سید حسن	۱۴۱۵	۱۴۶۵	۲۰ سال	معاونت	
۲۵	سید محمد	۱۴۲۰	۱۴۷۰	۲۰ سال	معاونت	
۲۶	سید علی	۱۴۲۵	۱۴۷۵	۲۰ سال	معاونت	
۲۷	سید احمد	۱۴۳۰	۱۴۸۰	۲۰ سال	معاونت	
۲۸	سید حسن	۱۴۳۵	۱۴۸۵	۲۰ سال	معاونت	
۲۹	سید محمد	۱۴۴۰	۱۴۹۰	۲۰ سال	معاونت	
۳۰	سید علی	۱۴۴۵	۱۴۹۵	۲۰ سال	معاونت	
۳۱	سید احمد	۱۴۵۰	۱۵۰۰	۲۰ سال	معاونت	
۳۲	سید حسن	۱۴۵۵	۱۵۰۵	۲۰ سال	معاونت	
۳۳	سید محمد	۱۴۶۰	۱۵۱۰	۲۰ سال	معاونت	
۳۴	سید علی	۱۴۶۵	۱۵۱۵	۲۰ سال	معاونت	
۳۵	سید احمد	۱۴۷۰	۱۵۲۰	۲۰ سال	معاونت	
۳۶	سید حسن	۱۴۷۵	۱۵۲۵	۲۰ سال	معاونت	
۳۷	سید محمد	۱۴۸۰	۱۵۳۰	۲۰ سال	معاونت	
۳۸	سید علی	۱۴۸۵	۱۵۳۵	۲۰ سال	معاونت	
۳۹	سید احمد	۱۴۹۰	۱۵۴۰	۲۰ سال	معاونت	
۴۰	سید حسن	۱۴۹۵	۱۵۴۵	۲۰ سال	معاونت	
۴۱	سید محمد	۱۵۰۰	۱۵۵۰	۲۰ سال	معاونت	
۴۲	سید علی	۱۵۰۵	۱۵۵۵	۲۰ سال	معاونت	
۴۳	سید احمد	۱۵۱۰	۱۵۶۰	۲۰ سال	معاونت	
۴۴	سید حسن	۱۵۱۵	۱۵۶۵	۲۰ سال	معاونت	
۴۵	سید محمد	۱۵۲۰	۱۵۷۰	۲۰ سال	معاونت	
۴۶	سید علی	۱۵۲۵	۱۵۷۵	۲۰ سال	معاونت	
۴۷	سید احمد	۱۵۳۰	۱۵۸۰	۲۰ سال	معاونت	
۴۸	سید حسن	۱۵۳۵	۱۵۸۵	۲۰ سال	معاونت	
۴۹	سید محمد	۱۵۴۰	۱۵۹۰	۲۰ سال	معاونت	
۵۰	سید علی	۱۵۴۵	۱۵۹۵	۲۰ سال	معاونت	

فهرست اسامی سلاطین و جاریه داران و ائمه هدی

السلطان فخرالدین	ولادت سنه ۹۲	جلوس سنه ۱۳۳	مدت سلطنت شش سال	رحلت سنه ۱۱۳۹	عمر چهل و دو سال	مدفن در خواجهر
محمد حسن شاه	ولادت سنه ۱۲۷	جلوس سنه ۱۱۶۴	مدت سلطنت هشت سال	رحلت سنه ۱۱۷۲	عمر چهل و پنج سال	مدفن در عبد العظیم
حسین شاه ملک جهان	ولادت سنه ۱۱۶۴	جلوس سنه ۱۱۸۴	مدت سلطنت هفت سال	رحلت سنه ۱۱۹۱	عمر بیست و هفت سال	مدفن استرآباد
آقا محمد شاه مرکوم	ولادت سنه ۱۱۵۵	جلوس سنه ۱۱۹۳	مدت سلطنت چهار سال	رحلت سنه ۱۲۱۱	عمر پنجاه و شش سال	مدفن بخارا
فخرالدین میرزا	ولادت سنه ۱۱۱۵	جلوس سنه ۱۲۱۲	مدت سلطنت سی و هشت سال و پنج ماه	رحلت سنه ۱۲۵۲	عمر شصت و چهار سال و چهار ماه	مدفن در قم
نابال السلطان علیرضا مرکوم	ولادت سنه ۱۲۰۳			رحلت سنه ۱۲۴۴	عمر چهل و پنج سال و شش ماه	مدفن در مشهد
محمد شاه طاب	ولادت سنه ۱۲۲۷	جلوس سنه ۱۲۵۰	مدت سلطنت چهار سال و یک ماه	رحلت سنه ۱۲۶۴	عمر چهل و یک سال و پانزده ماه	مدفن در قم

سَلْطَنَةُ عُجُطِي

السُّلْطَانُ بْنُ السُّلْطَانِ بْنِ السُّلْطَانِ وَالْخَافَانِ بْنِ الْخَافَانِ
 بْنُ الْخَافَانِ نَاصِرُ الدِّينِ شَاحُجُفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ شَاهِ بْنِ
 وَلِيْعَهْدِ عَاسِرُ بْنُ ابْنِ خَافَانَ فَخْلُ شَاهِ بْنِ حُسَيْنِ
 شَاهِ بْنِ سُلْطَانِ مُحَمَّدِ حَسَنِ شَاهِ بْنِ فَخْلِ الْخَافَانِ بْنِ امِيرِ
 قَلْبَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَلِيْجَانِ بْنِ مَكْهَدِ بَخَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَلْبَانِ فَخَا
 خَلْدًا لِلَّهِ مُلْكُهُ وَدَوْلَتُهُ

تَوَلَّدَ هَاهُنَا

ثَلَاثِينَ سَنَةً شَمْسِيَّةً صَفَرِ الْمَظْفَرِ سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ وَبِئْتِ وَجْهَلُ
 وَهَفَنْ مِنَ الْهَجْرَةِ الْمُقَدَّسَةِ الْبَنِيَّةِ

جَلُوسُهَا بَوْنِ مَحْمُودِ سَلْطَنَتِ

رُوزِ بَكْسِيْنَةُ هَجْدِهِمْ شَهْرِ شَوَّالِ الْكَرَمِ سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ
 دُوبِئْتِ شَعْبَتِ چَهَارُودِ دَارِ السُّلْطَنَةِ ثَرْبِ
 جَلُوسُ مِيَارِكَ بْنِ مَحْمُودِ سَلْطَنَتِ دَارِ الْخِلَافَةِ
 نَاصِرِي

دَرْ ثَلَاثِينَ سَنَةً بِبِئْتِ دِيْمِ شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ الْحَرَامِ سَنَةِ هَرَارُودِ
 وَدُوبِئْتِ شَعْبَتِ چَهَارُودِ كَالْحَالِ سِي نَهْ سَالِ نَامِ اسْتِ
 بِالْأَسْفَلِ مَعَ السُّوْكََةِ وَالْعِظَةِ وَالْأَجْلَالِ سَلْطَنَتِ
 جَهَانِي مَهْفَرُ فَايَنْدِ

أَبْنَاءُ سَلْطَنَتِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَشَافِ هُنَا هَرَادَةُ اعْظَمُ لِيْعَهْدِ وَلَتْ
 جَاوِيْدَةُ هَدَفْظَرِ الدِّينِ مِيْرَا اَدَامُ اللّٰهُ اَفْأَلَهُ الْعَالِي
 تَوَلَّدَ وَزْجُ جَمْعِهِ چَهَارُودِ هَمِ شَهْرِ جَادِي الثَّانِي سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ
 وَدُوبِئْتِ شَعْبَتِ نَهْ مِنَ الْهَجْرَةِ الْمُقَدَّسَةِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَجْلَالِ السُّلْطَانِ دَوْلَتِ عَلَيْهِ سُلْطَانُ مَسْخُو
 مِيْرَا اَدَامُ اللّٰهُ اَفْأَلَهُ الْعَالِي
 تَوَلَّدَ يَوْمَ بَيْتِيْمِ شَهْرِ صَفَرِ الْمَظْفَرِ سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ وَبِئْتِ وَ
 وَشَرُّ مِنَ الْهَجْرَةِ

نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَنَابِ السُّلْطَنَةِ امِيرِ كَبِيرِ وَزْجِ مَحْمُودِ وَلَتْ
 عَلَيْهِ كَامَرَانِ مِيْرَا اَدَامُ اللّٰهُ اَفْأَلَهُ الْعَالِي
 تَوَلَّدَ وَزْجُودِ هَمِ شَهْرِ ذِي الْقَعْدَةِ الْحَرَامِ سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ

دُوبِئْتِ هَفَنْدُودِ وَمِنْ الْهَجْرَةِ
 نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَسَالَا السُّلْطَنَةِ نَصْرُهُ الدِّينِ مِيْرَا تَوَلَّدَ
 رُوزِ دُوبِئْتِ سَنَةِ بَكْهَرَارُودِ شَهْرِ جَادِي الثَّانِي سَنَةِ
 نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَمِيرِ زَاكِرِ السُّلْطَنَةِ تَوَلَّدَ رُوزِ
 بَخْسِيْنَةُ شَانِزِ دُوبِئْتِ رَسْعِ الثَّانِي سَنَةِ

نَوَادِرُ هَامِي سَلْطَنَتِ

أَوْلَادُ نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَوَّلِ لِيْعَهْدِ

نَوَابِ الْأَعْنَضِ السُّلْطَنَةِ مُحَمَّدِ عَلِي مِيْرَا تَوَلَّدَ يَوْمَ مِيْرَاهِمِ
 رَسْعِ الثَّانِي سَنَةِ

نَوَابِ الْأَمَلِكِ مَنْصُومِيْرَا

نَوَابِ وَالْأَبُو الْفَخْرِ مِيْرَا

نَوَابِ الْأَبُو الْفَضْلِ مِيْرَا

أَوْلَادُ نَوَابِ شَرْفِ الْأَجْلَالِ السُّلْطَانِ
 نَوَابِ الْأَجْلَالِ الدَّوْلَةِ سُلْطَانِ مَحْمُودِ مِيْرَا تَوَلَّدَ رُوزِ
 نَوَابِ الْأَهْرُورِ مِيْرَا

نَوَابِ الْأَمِيرِ بَهْمُورِ مِيْرَا

نَوَابِ الْأَمِيرِ بَهْمُورِ مِيْرَا

نَوَابِ وَالْأَسْلَاطَانِ فَرْهَادِ مِيْرَا

أَوْلَادُ نَوَابِ شَرْفِ وَالْأَنَابِ السُّلْطَنَةِ امِيرِ كَبِيرِ
 نَوَابِ وَالْأَفْخَلِجَانِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

أَوْلَادُ جَلَالِ الدَّوْلَةِ مَرْمُوحِ

نَوَابِ وَالْأَمِيرِ نَقِيْلِ مِيْرَا

بَنَاتُ سَلْطَنَتِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ خَيْرِ الْمُلُوكِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ عَصَمَةِ الدَّوْلَةِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ اَفْسَرِ الدَّوْلَةِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ اَلِيهِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ ضِيَا السُّلْطَنَةِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ افْخَارِ الدَّوْلَةِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نَوَابِ عَلَيْهِ عَالِيَةِ خَيْرِ الدَّوْلَةِ تَوَلَّدَ دَرْ سَنَةِ

نواب عليه عاليه فروغ الدوله تولد در سنه ١٠٨٠
 نواب عليه عاليه ابران الملوك تولد در سنه ١٠٨٠
 نواب عليه عاليه اخلا الدوله تولد در سنه ١٠٨٠
 نواب عليه عاليه فرج السلطنه تولد در سنه ١٠٨٠
 نواب عليه عاليه تاج السلطنه تولد در سنه ١٠٨٠

اخوان سلطنت

نواب الاعباس ميرزا ملك آرا نواب الاعز الدوله عبد
 الصمد ميرزا نواب والاركن الدوله محمد تقى ميرزا

اخوان سلطنت

نواب عليه عاليه غز الدوله نواب عليه غز الدوله
 نواب عليه غف الدوله

اعظام سلطنت

نواب الاحاجي محمد الدوله فرهاد ميرزا نواب والا
 معين الدوله احمد ميرزا

اولاد خانان معفو

نواب محمد امين ميرزا نواب عبدال الدوله سلطان احمد ميرزا
 نواب محمد هادي ميرزا نواب جهان سوم ميرزا امير تومان
 نواب ميرزا الدوله ميرزا ميرزا

اينزادگان عظامر بنان خان سلطنت

اينزاده محمد ميرزا سرتيپ لد نواب الاعباس ميرزا ملك
 اينزاده حسين ميرزا ولد نواب والا غز الدوله
 اينزاده علي ميرزا ولد نواب والاركن الدوله

ساير اينزادگان كرامر

نواب حاجي سيف الدوله ميرزا ولد مرحوم ظا السلطان
 نواب احتشام الدوله سلطان اوبس ميرزا امير تومان
 نواب حشمة السلطنه بديع الملك ميرزا نواب ناصر الدوله
 سلطان حميد ميرزا امير تومان نواب عوبد الدوله ابو الفتح
 ميرزا امير تومان نواب محمد حسين ميرزا اي ابراهيم

نواب خبثا الدوله نوشيروان ميرزا نواب
 حشمة الدوله عبدالله ميرزا امير تومان نواب حاجي بها

الدوله ساسان ميرزا امير تومان نواب عميد الدوله
 كورث ميرزا نواب احتشام السلطنه ابراهيم ميرزا
 نواب معزال الدوله اسماعيل ميرزا نواب نصر الدوله
 روح الله ميرزا نواب حاجي حشام السلطنه ابوالقصر
 ميرزا نواب شعاع الدوله حاجي سلمان ميرزا نواب نصر
 الدوله عبدال الحسين ميرزا نواب سهام الملك مهدي
 ميرزا نواب سيف الدوله سلطان محمد ميرزا نوالا جون
 مخصوص حضور مبارك نواب سيف الملك وجيه الله
 ميرزا امير تومان نواب احتشام الملك عبدالعلي ميرزا
 سلطانا حسين ميرزا يشيخ محمد حضورهايون ولد ميرزا الدوله
 مرتضى قلميرزا ولد مرحوم عماد الدوله سلطان محمد ميرزا
 ولد مرحوم ايضا جلالت الدين ميرزا ولد مرحوم ايضا
 امير محمد الدين ميرزا ولد مرحوم ايضا سلطان ابراهيم
 ميرزا ولد مرحوم ايضا سلطان اسماعيل ميرزا ولد
 مرحوم ايضا اسحق ميرزا ولد مرحوم ايضا ابراهيم ميرزا
 مرحوم ايضا محمد باقر ميرزا ولد مرحوم معزال الدوله
 فضل الله ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد كاظم ميرزا ولد
 مرحوم ايضا محمد جعفر ميرزا ولد مرحوم ايضا قربان
 ميرزا ولد مرحوم ايضا حاجي محمد طاهر ميرزا اكبر ميرزا
 حاجي فريدون ميرزا محمد حسن ميرزا يشيخ محمد ولد مرحوم
 اعرضا السلطنه محمد حسن ميرزا ولد مرحوم اسدالله
 ميرزا حاجي محمد حسين ميرزا ولد مرحوم جهان نكر ميرزا
 حاجي مسعود ميرزا ولد مرحوم ايضا شيخ ميرزا ولد مرحوم
 ايضا شيخ حسن ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد علي ميرزا
 مشكوة الملك ولد مرحوم خسرو ميرزا عبد المجيد ميرزا
 ولد مرحوم جعفر خان ميرزا نور الله ميرزا سام
 ميرزا شمس الشعراء كامران ميرزا ولد نواب الاسفند
 الدوله ابوالفتح ميرزا ولد نواب ايضا محمد علي ميرزا
 ولدايننا لطف ميرزا امير مرحوم مؤيد الدوله حاج
 محمد مهدي ميرزا ولد مرحوم ايضا محمد كرم ميرزا ولد مرحوم
 ايضا محمد باقر ميرزا داراب ميرزا ولد مرحوم خبثا الدوله

عَمانخان عَلمخان عَلاصغرخان
طایفه اَمامخان قَوانلو شَرف

عَلامخان حاجی شَکراللهخان خلیلاللهخان
عَلامخان حاجی مَصفیخان محمدخان
طایفه حاجی مَهدقلخان قَوانلو شَرف
حسینخان سَرب سَیفخان سَرب و سَرب
مَصفیخان عَلمخان سَرب، مَصفیخان مَداخان
خان مَصفیخان فاضلخان مَداخان

طایفه نزل ایاغ هفت نفر

محمدحسنخان سَرب سَیفخان نوراللهخان نصراللهخان
رفیخان مَداخان عَلمخان احمدخان
طایفه قَوانلو هفت نفر

حاجی محمدحسنخان سَرب سَیفخان حاجی محمدحسنخان سَرب
حاجی حسینخان عَلامخان سَرب مَداخان
خان ولد شهابالدوله محمدخان ولد حاجی محمدحسنخان
میر محمدخان

طایفه عَزالدینلو پنج نفر

محمدخان محمداسمخان حبیباللهخان محمدخان
کرخان

طایفه شامیاشه شش نفر

محمدحسنخان حاجی مَهدخان امامخان محمدخان
سَرب سَیفخان اللهویرخان حاجی مَسنخان
محمودخان ابراهیمخان سَربخان

طایفه حاجی مَهدسیانلو هفت نفر

محمدحسنخان رئیس اسداللهخان محمدطاهرخان سَرب
محمدرضاخان ولد رحیمخان میرزا باقرخان زکریاخان

طایفه شایانلو پنج نفر

محمدخان رئیس سَرب حاجی محمدخان عَلمخان
احمدخان محمداسمخان

طایفه فاجیلو و غیره پنج نفر

محمدخان رئیس سَرب محمدرضاخان محمد
خان سَرب در رئیس طایفه خَربندارلو بهرامخان
سَرب در رئیس طایفه کَندلو محمدخان رئیس طایفه کَندلو
سَرب شَهریار خان شَهریار خان

میرزا سیدبو سفیر شَهریار خان فرجاللهخان غولدار
امیرخان شَهریارباشی سَرب شَهریارخان هفت نفر
سَرب خَوانیرخان
سَرب و هشت نفر

درباره دولت

مجلس دبار اعظم و دارالشوکر اکبرای دولتی برپاستن و اباشرف و الارکن الدوله است
و جاب جلالتاب من الدوله هم کافی السابقه مجلس واسطه عرض مطالب دارالشوکر بحضورها بون و مبلغ اوامر
واحکام هما بونی مجلس هستند

اسامی وزراء عظام و اعضا ختام مجلس دبار اعظم از شاهزادگان معظم و غیرهم از فرارستوانان خاصه است
فقط اشخاصی که از دو سال قبل تا کنون بشرف عضویت مجلس دبار اعظم نایل شده و مزید بر اعضا سابق و کبریه از

این فراراند

نواب شمس السلطنه	جناب حاجی علاء الملک	جناب مؤمن الدوله	جناب ناصر الملک	جناب حکیم الملک
جناب حاجی میرزا	جناب نجر الملک	مشیر لشکر حاجی میرزا		
حسنجان کرمانی		علینقی		

وزیر جلالت

نواب مستطاب شرف و الانایب السلطنه مکبری وزیر جنگ و رئیس کل فاشون ظفره و نون از توپخانه و زنبو کخانه
و موزخانه و افواج فاهر و سواره و پیاده نظام و خارج نظام

جناب جلالتاب نظام الملک و وزیر لشکر رئیس فر لشکر امیرالامرا العظام اللهیا خان امیرنومانان اوجو دناشتی کل

ادبایت قلم و فرشت کبر	اعتماد لشکر میرزا محمد علی لشکر نو	میرزا علی اصغر برادر صد در توانخانه
مانندین کاسه مبارک و غیره	و سر رشته دار مخصوص کل نظام	حاجی میرزا رضای نقره لشکر نو پس
جناب لشکر نو پس باشتی و لشکر	میرزا رفیع خان حاجی میرزا اشرف	میرزا عبدالحمید میرزا امجدی
نویسنده عظام	میرزا عبدالحمید میرزا امجدی	میرزا ابوالقاسم ضیا لشکر نقره
جناب میرزا عبدالنور و هانجان لشکر نو	نوری میرزا ابوالقاسم ولد جناب	میرزا اسدالله میرزا مهکجور
و نایب زارن جلالت لشکر جناب	حاجی میرزا عباسقلی میرزا عبدالله	میرزا محمد حسین نوری میرزا سید
میرزا محمد تقی وکیل لشکر حاجی میرزا شفیق	خان ولد جناب قوام الدوله میرزا	نقیحان مامور کپلان میرزا امامقلی
میرزا حسین لشکر نو پس میرزا یوسف	حبیله خان مجد الاشرف میرزا	لشکر نو پس میرزا سید باقر نقره
میرزا اسماعیل لشکر نو پس میرزا علی	حسینعلی ولد مرزومیرزا نصرالله لاهیجان	میرزا علی اصغر خان پیرمرحوم میرزا
برادر جناب جناب الملک میرزا زین العابدین	میرزا اشرف میرزا نقیحان لشکر نو پس	محمد حسین نقره میرزا سید مهدی
مستوفی نظام میرزا علی ولد مرحوم حاجی	میرزا حسینعلی کردی میرزا رضا	لشکر نو پس میرزا سید کاظم
میرزا فضل الله میرزا حبیب الله میرزا	علی آبادی میرزا محمدقلی میرزا	مستوفی اصطلح میرزا عبدالکریم
علی ولد جناب زبردفت میرزا علی	حسنجان ولد مرحوم وکیل لشکر	لشکر نو پس
ولد مرحوم میرزا موسی وزیر لشکر	میرزا نصرالله ولد میرزا اسماعیل لشکر	سر شریف زارن و محرابین
میرزا زینل معاون لشکر میرزا محمد	نویس میرزا حسین لشکر نو پس	دفعه لشکر

میرزا زمان کردشتا میرزا ابوالقاسم
 میرزایی ولد مرحوم میرزا فتح الله لشکر
 نویسنده میرزا حسین اصغر
 حاجی میرزا سید باقر سرشندار
 میرزا حسن سرشندار میرزا علی اکبر
 سرشندار سابق اصل طبرستان
 میرزا آقا میرزا احمد میرزا عبدالله
 برادرزاده مرحوم میرزا غلامحسین
 نویسنده میرزا احمد لوائی میرزا
 سید ابراهیم میرزا شفیع لوائی
 میرزا مصطفی میرزا اسمعیل کتایبی
 نویسنده میرزا محمد علی نوکر میرزا
 الله سرشندار میرزا ابوالقاسم
 میرزا علی بن میرزا یونس میرزا غلام
 میرزا صادق میرزا ابوالقاسم میرزا
 حسنخان پیرغیاون لشکر حاجی میرزا
 حسنخان ناظم میرزا هدایت زاده
 نویسنده میرزا سید حسین میرزا فتح
 میرزا نور الله ولد مرحوم میرزا محمد
 میرزا اسمعیل میرزا حسن تهرانی
 میرزا حسین اولد میرزا بنیرعلی
 میرزا عبدالحمید میرزا سید احمد
 میرزا احمد کرکائی میرزا سید محمد علی
 میرزا اسمعیل علی آبادی میرزا رحیم
 آبادی حاجی میرزا احمد میرزا سید
 یوسف حاجی میرزا کاظم میرزا یوسف
 تهرانی سرشندار
 داران نوچاندر قورخانه
 نوچاندر و اصل طبرستان
 میرزا اسدالله میرزا علی بن سرشندار
 اصل طبرستان میرزا نصرالله

میرزا عباس سرشندار میرزا
 جعفر نووی
 قورخانه
 میرزا آقا لشکر نویسنده میرزا حسنخان
 سرشندار میرزا حسینخان سر
 رشندار میرزا اسدالله سرشندار
 میرزا نصرالله سرشندار میرزا
 اشرف میرزا علی اکبر
 رنقورخانه
 میرزا هادی سرشندار
 مخزن
 میرزا سید حسن سرشندار
 منشیان
 میرزا محمدخان منشی باشی نظام
 میرزا هدایت الله منشی میرزا کلید
 میرزا عبدالکریم میرزا ابوالحسن
 میرزا عبدالحمید میرزا ابوالقاسم
 منشی میرزا علیخان میرزا احمد
 میرزا محمودخان میرزا علی رضا منشی
 مخصوص وزارت لشکر
 عزبان دفتر لشکر
 میرزا مهرداد غریب باشی میرزا علی اکبر
 میرزا اسمعیل میرزا اسمعیل ایضا
 میرزا جعفر میرزا حسن ایضا
 جعفر میرزا حسین میرزا مختار
 مامورین ولایت
 آذربایجان
 لشکر نویسنده
 میرزا محمودخان مشوق نظام آذربایجان
 میرزا سید مرتضی میرزا علی
 آشتیانی حاجی میرزا کاظم میرزا

علی اشرف میرزا احمد میرزا محمد
 میرزا احمد آشتیانی حاجی میرزا ابوالحسن
 لشکر نویسنده سرشنداران
 میرزا رحیم میرزا عبدالعلی میرزا علی
 میرزا ذبیح الله ابوبکر میرزا احمد
 ابراهیم ولد حاجی میرزا یوسف میرزا
 حسین میرزا آشتیانی میرزا اسکندر
 منشیان
 میرزا محمدخان میرزا سید رضا میرزا
 احمد میرزا اسمعیل
 خراسان
 ارضی قدس
 میرزا سید محمد لشکر نویسنده خراسان
 سرشنداران
 میرزا یوسف میرزا رضا میرزا احمد
 خان میرزا محمد علیخان
 فارس
 میرزا الطیف خان لشکر نویسنده خراسان
 میرزا مصطفی لشکر نویسنده
 اصغر حاجی میرزا یوسف
 میرزا احمد علی لشکر نویسنده میرزا احمد
 سرشندار میرزا محمد علی منشی نزد
 جناب صاحب دیوان
 سمنان منشا
 میرزا طاهر سرشندار دفتر لشکر
 عراق
 میرزا سید باقر سرشندار دفتر لشکر
 حسنه
 میرزا حسن برادر میرزا حسین علی کردی
 مازندران

میرزا فوج خان لشکر نوپس

کیلان

میرزا یوسف خان لشکر نوپس

اسرا باد

میرزا مقیم لشکر نوپس

کرمان

میرزا محمد علی خان لشکر نوپس

الله سرشنه دار

کرمانشاهان

میرزا سید علی لشکر نوپس

کردستان

میرزا علی بنی لشکر نوپس کردستان

همدان ملا یوسف نوپس کردستان

میرزا محمد لشکر نوپس میرزا نعمة الله

سرشنه دار

اطباء و جراحان نظام

عالیجناب میرزا سید رضی حکیمباشی

رئیس الاطباء عالیجناب میرزا سید

محمد حکیمباشی نوچانه میرزا رضا فله

جراح باشی اطباء و جراحان حاضر

رکاب مامورین و لایان صد و شش

صاحب منصبان

امراء تومان

نواب جهاننوز میرزا مامور آذربایجان

نواب ناصرالدوله مامور کرمان

میرزا حسنعلی خان امیر نظام آذربایجان

میرزا حاجی شیخ محسنخان معین الملک

میرزا سیرکبری وزیر مختار مقیم اسلامبول

نواب موبیدالدوله امیر تومان نصر

الملك امیر تومان سهام الدوله امیر

تومان شجاع السلطنه امیر تومان

صادق الدوله امیر تومان سیف

الملك امیر تومان سیف السلطنه

امیر تومان حاجی بهاء الدوله

تومان احتشام الدوله امیر تومان

امیر الامراء العظام سلیمانخان صاحب

اختیار امیر الامراء العظام ساعد

الدوله عدة الامراء العظام میر

علیخان حشمة الملك مصطفی فله

خان جهان بیکلو امیر تومان

صادق الملک امیر تومان سار

اصلان امیر تومان عدة الامراء

العظام محمد باقر خان عماد الملک

مامور خراسان حاجی حسام

الدوله امیر تومان مصطفی الملک

سرتیپان اول

سواهی سرتیپان اول که جزو نوچا

و سواره نوشته شده

انوشیروان میرزا ضیاء الدوله

حسام الملک حشمة السلطنه

سلیمان میرزا شعاع الدوله

سلطان محمد میرزا سیف

الدوله ژنرال حضورها یون خباب

جهانگیر وزیر صنایع شهاب الدوله

عبدالحسین میرزا نصره الدوله ولد

مرحوم قمرانقرمبا جناب اغضا

الملك عبدالحسینخان فخر الملک

جناب محمدخان والی میرزا علیخان

ولدمرحوم صداعظم شجاع الملک

میرزا یوسفخان مستشار الدوله

عبدالحسینخان افشار حسنیله

خان برادر سار اصلان جناب

نیربختخان وزیر مختار مقیم ونه

حاجی عطاء الله خان جمشید

عبدالعزیز میرزا احتشام الملک

ولیان سرتیپ سنگابی اسکند

خان افغان

سرتیپان دوم

سواهی آنها یکده جزو افواج و سوا

نوشته شده اند

عالمشاه میرزا حاجی ابوالنصر

حسام السلطنه میرزا عبداللہ خان

مستشار الوزاره خارجہ محمد

علیمیرزا میرزا جواد خان حاجی

آغا جوهر معتد الحرم حیدر خان

ولدمرحوم آصف الدوله

سرتیپان سیم

سواهی آنها یکده جزو افواج و سوا

نوشته شده اند

دار امیرنا کامران میرزا مرتضی

قلیمیرزا ژنرال اجودان حضورها یون

محمد باقر خان سرتیپ سابق فوج ششم

شفاق عین الملک محمد علیخان

اردلباشی نواب شرف والا نایب السلطنه

حسنقلی خان سرتیپ سابق خواجہ

مهدیقلیخان دبیلے عباسقلیخان

سرتیپ مخرج نواب شرف والا نایب

السلطنه اسمعیلخان ولدمرحوم

محمدعلیخان ماکوئی عزیز الله میرزا

ابوطالبخان علیقلیخان سرتیپ

خارج از فوج ایلات محمدعلیخان

ولدمرحوم امیر الامراء محمد مهدیخان

جهان بیکلو خانبابا خان پسر

صاحب اختیار محمد صادق خان و آقا
 میرزا علیخان افشار حیدرقلیان
 هراتی علیقلیان پسر مرحوم حاجی
 بها الملك عباسقلیان هراتی
 عباسقلیان پشتکوهی محمدکام
 خان پسر شهابالدوله فاسخیان
 مرغه مهديجان فاجار سیف الله
 خان لایجان میرزا نصرالله خان
 مهندس محمودخان کیلان محمدی
 علیرضاخان ژنرال اجودان ولد
 مرحوم صمصاالدوله حسنخان پسر
 مرحوم مصطفی خان امیر تومان
 غلامقلیان پسر شهابالدوله محمد
 میرزا نواده حاجی محمد ولیپور
 مصطفیقلیان پسر مرحوم صمصاالدوله
 محمدنقیخان بیوگان برادر شجاع
 اساطنه میرزا عبدالکریمخان تنب
 حاجی محمدحسنخان زند نصراللهخان
 مالکونی میرزا بوسنخان کیناز
 سرهنگان خارج از فوج
 کلبه خان ولد مرحوم امین نظام
 عبدالعلیان ولد مرحوم ایضا
 خان شمش نصرالله خان دماوند
 آقاخان خلف مرحوم سلیمانخان امیرتومان
 حسنعلی میرزا حاجی محمدعلیان زند
 موسیخان نواده مستشارالدوله
 محمودخان سرهنگ سابق فوج شمش
 حسینقلیان برادر اجودان باشی کل
 حبیبخان پسر حاجی ابراهیمخان
 نجفخان فرزند محمدحسنخان ولد
 امیرتومان باباخان کوی میرآقا

کاشانی حسینعلی پسر اجودان باشی
 میرزا محمدخان پسر مرحوم صد اعظم
 علیخان ولد مرحوم علی اکبرخان تنب
 رحمةالله خان شقاق حیدخان
 پسر حاجی سعدالدوله میرزا برکات
 پسر میرزا علی فایم مقام میرزا غلام
 خان پسر میرزا محمود وزیر محمدنجف
 ولد محمدخان امیرتومان علیخان
 ولد مرحوم نظامالدوله علی اکبرخان
 اصغرها سرهنگ سابق فوج نهاد
 کلبعلیان پسر مرحوم نظامالدوله
 محمدآقا ولد مرحوم حاجی پرتخان
 آقا محمدخان علیقلیان جوان شیر
 علیقلیان شقاق حسنخان ولد
 شیخعلیان حاجی فضلعلیان
 عبداله خان شیروانی کاظمخان
 شقاق اسدالله خان ماکونی
 اصلا میرزا سرهنگ علیقلیان
 علی اکبرخان برادر مشارالیه محمدکام
 میرزا ولد عالمشاه میرزا زین العابدین
 خان احمد خان میرزا مسعودخان
 جعفرخان سرهنگ سابق فوج یحیی
 فاپو ابوالحسنخان محمدخان
 امان اللهخان ولد ابراهیم فای ماکونی
 فرج اللهخان ایضا حسینقلیان
 سرهنگ سابق فوج پیغم شقاق
 مهدیخان افشار عبدالعلیخان
 حسینقلیان هراتی حسینقلیان
 مرحوم فضلعلیان ابراهیمخان
 لایجان حسنخان افشار اسد
 پاشاخان خسته خلف السلطنه

محمدحسنخان دوبر علیقلیان کوه
 غلامرضاخان فانی مرتضیقلیان ولد
 مرحوم حاجی بها الملك جعفرقلیان
 سلیمانخان اسداللهخان ولد مرحوم حاجی
 سعدالدوله میرزا سید محمدخان سرهنگ
 سابق فوج بهادران فتح اللهخان کوه
 حسنخان نواده جابا صاحب دیوان
 حسین آقای افشار محمدخان درخبر
 حاجی شکرالله خان شقاق
 نایبان اجودان باشی
 جلال الدین میرزا مصطفیخان قبا
 علیرضا میرزا فرزاد ارسلان میرزا احمد
 میرزا خلف مرحوم امیرتومان میرزا احمد
 میرزا خلف مرحوم کیفاد میرزا ارسلان
 میرزا سلطان محمد میرزا اسداللهخان
 مصطفیقلیان خلف مرحوم منوچهرخان
 میرزا علی آقا اسدالله خان دینی نا
 قلخان میرزا بوسنخان میرزا فضل الله
 خان مجیدخان کردستان بوسنخان
 شقاق میرزا هدایتخان غلام
 حسنخان رحمةالله خان نواده مرحوم
 سیف الملك رستمخان کرمی سلطان
 احمد میرزا علی اکبرخان محمد طاهرخان
 نواده مرحوم صد اعظم جعفرقلیان
 جبار محمد حسنخان نواده مرحوم حاجی
 هاربخان جهان بیکو مرتضیقلیان
 نواده ایضا جعفرخان ولد مرحوم حاجی
 محمدعلیان سرهنگ محمدحسنخان
 پسر حبیبخان یشموخان هادی
 خان زندی حسنخان خلف مرحوم
 میرزا عبدالله خانائیکه

محمد آقا بافرخان نواده حاج محمد علیخان
 محمد علیخان پسر مرحوم رضاقلخان نایب
 ایشیک آقاسی باشی فروزینی حسنخان ولد
 نصراللهخان سرتیپ بنورکخانه غلام
 رضاخان نردینی قهرمانخان سپه
 حسنخان فروزکوهی سید حسنخان
 ایضا حسنخان ولد مرحوم علیقلخان
 میرزا عیسیخان ولد مرحوم عبدالرسول
 خان خاناباخان خلیفه مرحوم حاجی
 سعدالدوله بوکخان افشار مهک
 خان ایضا محمد علیخان ولدهاشخان
 سیف اللهخان ولده ایضا یار محمدخان
 نواده اجوابناشی کل میرزا احمدخان
 ولد مرحوم حاجی شجاع الملک نجف
 قلخان عبدالعلیخان افشار جلال
 الدین میرزا ولد مرحوم غادالدوله
 میرزا حسنخان امیرخان آقاخان
 پسر جبرئیلخان مسیحی علی اکبرخان
 ولد مرحوم حاجی محمد علیخان سرنهک
 اسکندر خان حسنخان ولدشکرالله
 خان علیاک افشار ابوالفتحخان
 ولد جیدر علیخان محمود آقای هامور
 خراسان اسمعیلخان بسطامی
 مرتضی قلخان کره رحمة الله خان برادر
 مرحوم دبیر الملک مصطفی قلخان
 قاجار محمد علیخان کردی غلام
 حسنخان ولد مرحوم محمد علیخان شفری
 قاسمخان علابری مصطفی قلخان
 کرمانشاهانی علیخان ولد مرحوم حاج
 میرزا صادقخان محمدخان صانقلعه
 محمد حسنخان علیخان یار محمدخان

میرزا رحیمخان ولد مرحوم میرزا زکی
 غلام محسن میرزا اسدالله خازن
 صادقخان منسوب مرحوم وکیل الملک
 یقینخان کرمانی حاجی حبیب الله
 خان کرمانشاهانی حسین آقا
 ولد علی بیگ افشار
 یار مراد خواجه از فوج
 مرتضی قلخان یوسفخان اسکندر
 خان پسر جبرئیلخان احمدخان
 ولد علی رضاخان حسین بیگ ولد
 ایضا علی اکبرخان یاور سابق فوج
 طهران رضاقلخان باغچیش
 حسین بیگ قراباغی حسنخان مرید
 محسن بیگ کرکری اسمعیلخان
 بادکوبه علیخان مرید عباس آقا
 ولد مرحوم بها الدین آقا جعفرقله
 بیگ مرندی محمد یوسفخان هرات
 عزیز محمدخان ایضا جعفرقلخان
 هرات محمدخان نصرالله خان فوج
 رحیمخان کوردی خرفخان خمسه
 شکرالله خان ایضا مرتضی قلخان
 فروزینی اسمعیلخان ولد مرحوم
 محمدخان امیر تومان عباسقله
 بیگ خلیفه مرحوم جعفرقله بیگ
 لطیفعلیخان
 معالین
 ابرائی
 محمد آقا جد بدلاسلام کرمانجا
 میرزا عبدالوهاب علیخان قاجار
 محمد علیخان عبدالحسین میرزا
 اسدالله بیگ محمود میرزا

مصطفی بیگ میرزا شکرالله
 میرزا محمد علی حسن آقای قلیس
 میرزا اسحق معلم میرزا محمدخان
 معلم حسنخان
 معلین فرنگ
 معلین قدیم
 ندرت صاحب مسئول
 موزیکا پنجه باشی مسیو است
 دکتر لاکورس الطواسناد
 کارخانه فشنگ ستان مسیو
 معلین کرنازه آمله اند
 صاحب منصب
 مارا واسطو داخ معلم پیاده نظام
 کپتن کروس معلم پیاده نظام
 کپتن کیلر معلم پیاده نظام
 مسیو پریشک سلطان نوینجا
 مسیو کبار موزیکا پنجه باشی پیاده
 نظام مسیو درل نایب اول
 شاسور
 مهندسین و مترجمین
 مهندسین
 احمدخان قاجار محمد حسن میرزا
 حاجی محمد میرزا
 مترجمین
 میرزا محمد علی
 معلین و معلین مدرسه
 نظامی موسوم بمدرسه ناصری
 که ابواجع میرزا کریمخان سرتیپ اول
 فروزکوهی هستند یکصد و پنجاه
 و هشت نفر

معلمین و غیره
معلمین فرنگی چهار نفر معلمین
ایران نه نفر اجزای مدرسه

پنج نفر
شاگردان مدرسه و معلمین

شاگردان مهندس معبده نفر
توابعانه بیست و هشت نفر
پیاده نظام سی و هشت نفر
شاگردان زبان فرانسه چهار نفر
شاگردان موزیک سی و هشت نفر
برای نویسی مدرسه ناصری با
میرزا بوسلف لشکر نویسی است
توابعان بهادر کمر
سربازان

الاهویریکان امیر تومان جاب
افلا السالطنه و غیره
مبارکه و دربارده کل توپها و
نپسها و چناره ها و توان آن حاج
غلام رضا خان شهاب الملک حاج
غلام حسینی سرتیپ اول میرزا
خان اجودا بنیاشی توابعان
میرزا ولد نوابه الاغ الدوله
صفر علیخان سرتیپ بهارلو محمد
نقیخان سرتیپ فوج بهارلو حاج
سکورخان سرتیپ فوج دوم میرزا
واردیله جلیلخان سرتیپ
میرزا فتح الله خان سرتیپ فوج
هشتم خلخالی محمد صادق خان
امین نظام سرتیپ فوج پنجم مقدم
حاجی عبدالحسینخان سرتیپ
اصلاحخان سرتیپ علی رضا خان

سرتیپ فوج سیم کردوسی ذو
الفقارخان سرتیپ عسکرخان
سرتیپ فوج هفتم شقاق

سرهنگان

صادقخان سرهنگ فوج بهادران
افشار عبدالرحیمخان سرهنگ
فوج اول افشار محمد رضاخان
فوج چهارم سرهنگ محمدرضاخان
فوج پنجم خونی بوکخان سرهنگ
فوج ششم مقدم میرزا زین العابدین
خان اردبیل حاجی باقرخان سرهنگ
افشار یکشلو حسینقلیخان سرهنگ
ایضا میرزا ابراهیمخان ولد مرحوم
اجودا بنیاشی مصطفیقلیخان
میرزا محمدخان پسر ملک الالباء
میرزا رحیمخان سرهنگ تبریزی
میرزا صالحخان سرهنگ محمدعلیخان
سرهنگ علینقیخان سرهنگ کرد
حسینخان سرهنگ نهاوندی
فتح الله خان طالش

نایبان اجودا بنیاشی

مرتضیقلیخان نایب اجودا بنیاشی
کعبعلیخان نایب اجودا بنیاشی محمدکا
خان ایضا احمدخان میرزا نجف الله
بوکخان نایب ویم اجودا بنیاشی
حسینعلیخان نایب هم اجودا بنیاشی
میرزا حسینیخان

یارزان اول

محمدصادقخان جزو قزاقان انبار
جلیلخان ایضا اسدالله میرزا
باود فوج اردنی جدید قلخان

رونی حاجی حصار قلخان لک
فرح الله خان طالش سلیمانخان مقدم
صادقخان قزوینی غلامحسینخان
عبدالباقیخان ایضا مظفرخان کرد
فرح الله خان کردا شاهانی ابو
الغاسخان تبریزی جزو قزاقان انبار
محمدعلی میرزا رضاخان فرج الله خان
شیرازی حسینخان بهارلو هاشمی
بهارلو مجتبیخان افشار سیدو
بیک مبدی یارزان حرقم
حسینخان اردنی حسینبیک خونی
بوکخان شقاق صادقخان مقدم
عبداللهخان کردوسی غلامحسینخان بهارلو
عبداللهخان شقاق شرفیخان خسته
عبدالمیرزا بیستای ابوالفتحخان
سلطان خود حاجی فرج بیک خونی
محمدافا ایضا میرزا رضا جزو قزاقان
انبار حاجی میرزا فرج تبریزی جزو قزاقان
انبار نادر میرزا جزو قزاقان انبار
محمدطاهر میرزا ایضا آغا غلامحسین خیر
قزاقان انبار آقا بیک اردنی جزو قزاقان
انبار میرزا حسینیخان جهانگیرخان
فتحعلیخان خونی علی عسکرقلی لک
میرزا حسینیخان قزوینی ذوالفقارخان
همدانی حسن رضاخان کرمانی میرزا
مهدیخان برادر همدانی
الداره اصطلیل توابعان
برایست محمدحسینی اپیشتمت مخصوص
حضور همایون
حاضر کتاب
محمدحسینیخان پسر اصطلیل میرزا علی

اعتماد لشکر برات نویس میرزا علی نقی
رشته دار نایب اول کیفیر میرزا محم
مشرف نایب ویم دوم نفر اخترچی دو
نفر نعلبند باشی و نعلبند شش نفر
سایر ولایات
خمسه

نایب اول سز نفر نایب ویم چهارده نفر
ملایر و غیره
میرزا و نایب اول و نفر نایب ویم چهار نفر
لهاوند

نایب اول و نفر نایب ویم سه نفر
عراق
افراسیابانجا میرزا خود نایب ویم چهار نفر
ساوه

نایب اول و نفر نایب ویم دو نفر
آذربایجان
محمد رحمان میرزا خود جلیل بک نایب
اول نفر نایب ویم سه نفر
خراسان میشنا

علیه شاه میرزا خود نایب ویم سه نفر
اصفهان
نایب اول و نفر نایب ویم دو نفر
استرآباد

نایب ویم نفر
بسطام
نایب اول و نفر
خرم آباد

نایب ویم نفر
عربستان
نایب ویم نفر
کرمانشاه

عبدالعظیم بک نایب اول
کرمان
نایب ویم نفر
بیزد
نایب ویم نفر
فارس

مشرف نفر نایب و نفر
کردستان
نایب ویم نفر
اشاره کل توپا و قیسها و

خیماره ها و لوازم آن برایش خجسته
اقبال السلطنه رئیس وزیر خود
مبارکه ممالک محروسه سیصد و
بیش چهار نفر
حاضر کاب

از صاحب منصب و توپچیان و غولداران
و فراوان و اصناف توپخانه و غیره
حاجی باقرخان سرهنک با فوج افشار
لکشلو فوج نهاوند سرهنک محمد علی

میرزا سرهنک محمد علیخان سرهنک
حسنخان سرهنک مستحق توپخانه
و توپخانه ویم رضاخان باور مستحق
میدان توپخانه میرزا علی نقی علوی

پسر مرحوم علوی میرزا سید تقی
میرزا سید حسین میرزا شندار میرزا
سید علی علوی
سار

اجرا کارخانه جات توپخانه
آقا غلامحسین رئیس کارخانه جات
میرزا عبداللہ نویسنده میرزا محمد
نادرخان باشی حداد باشی و غیره پنج نفر

فوج افشار لکشلو و سرایدان از انبار
واصناف و غیرهم دویشته هجده نفر
بخارخانه برایش اسناد اسمعیلخان
باشی بیست نفر حدادخانه برایش
رضای حداد باشی بیست نفر سراج
و غیره ده نفر سرایدان و سایر اصناف
مامورین و غیره
بجهت تحویل داری توپخانه هاشم حداد

و ولایات هشتاد و شش نفر
آذربایجان
تبریز
عبدنجان سرهنک

خوی
عبدالله سلطان
ارجمند
میرزا تقی نایب

ارومیه
حبیب الله خان سرهنک
سار جیلان و لا بهنجا و نظر سه نفر
سایر ولایات هفتاد و نه نفر

اصفهان
میرزا مهدنجان باور
شیراز
حاجی خضر قلیخان

میرزا یوسف شهر
نصرت الله سلطان
عربستان
محمد حسن سلطان
کرمان

عبدالله خان باور
خراسان و سرحدات
میرزا هاشم باور

میرزا آقا لشکر نویس میرزا نصر الله	فایز قیستان
سرشنه دار میرزا سید شیشه	فریدون خان سلطان
سرنیپ سرهنك	کرم انشاهاں
عبدالله خان سرنیپ زین العابدین	میرزا آقا خان باوراول
خان سرهنك غلامحسین خان سرهنك	کرمستان
هاشخان سرهنك میرزا محسن سرهنك	غلامحسین خان یاوراقل
حسین خان سرهنك نصیرخان بابا	استرا باد
یاور ده نفر	رضانیل سلطان
سلطان چهل دهنه نفر اضافی	بسطامر
ساز و فنك ساز و توپ نرو	کرم علی بک وکیل
نوغانه چی و غیره سیصد و ده نفر	میان کاله
زینور کخانه	عباس میرزا یاور
نصیرخان سرنیپ نور کخانه	بروجرد
رنیس فراسوزان دارالخلاصه	هادخان سلطان
عبدالحسین خان سرهنك علی محمد	لرستان
یاوراقل اسمعیل خان یاوردیم	عمو بک وکیل
موزیکا پنچان	میزد
صاحب منصان	محمد بک وکیل
شکرالله خان سرهنك موزیکا پنچان	اشرف و شرف
محمد حسین خان سرهنك نواده مرحوم	محمدخان سرهنك
خان بابا خان سردار گل محمد علیخان	زنجان
یاوردیم موزیکا پنچان صفر علیخان یاوردیم	خلیل بیگ
غلامحسین بک یاور	سایر
دشمن جات موزیکا پنچان	از توپچیان و غیرهم که همرا صاحبان
دشمن	و مخصوص خولداری توپها هستند
موزیکا پنچان توپخانه	بسی نفر
دشمن	قورخان مبارک
از که و رزق باری	مناجات السلطنه رئیس توپخانه
دشمن	مبارک مالک محروسه میرزا رفیع
لوزائی و شهرستانک	مشو و محاسب قورخانه مبارک
دشمن	ارباب قلم
مخصوصاً آقا شرف والا تاج السلطنه	
دشمن	
موزیکا پنچان قراخان	
دشمن	
ساوه	
دشمن	
سیلاخو	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج خرفانی	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج بهادران	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج ششم اقبال	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج فریدون	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج منصور کوزلو	
دشمن	
موزیکا پنچان فوج فدو	
دشمن	
موزیکا پنچان نصا	
افواج فاهکره	
نوغان اولک	
فوج جلال	
شجاع السلطنه امیر تومان	
فوج اول خاصه	
حاجی مسال الدوله امیر تومان	
حاجی بغداد علیخان	
فوج در قیصر خاصه	
ابوالمجید حاجی مسال الدوله	
فوج دوم برنیش	

ابو اجمعی و جہا اللہ میرزا سید
الملك

فوج دو ہر خلیج ساو

سید السلطنہ امیر تومان

فوج بز جلو

جمعی محمد خان سرہند

فوج سیلا خور

محمد علی میرزا سرہند بھرہ رضا خان

فوج ہفتم سواد کوہ

ابو اجمعی جناب بھرہ سلطان بھرہ

نصر اللہ خان

فوج ششم سرہند

جمعی حاجی مصفا الملك امیر تومان

فوج مخبران کراڑ

مصفا الملك حاجی

ذوالفقار خان سرہند

فوج بھارت خور

فوج بھارت خور

ابو اجمعی حاجی اسحق خان سرہند

فوج دو ہر مکران

ابو اجمعی عسکر خان سرہند

فوج ششم کراڑ

ابو اجمعی سید الملك بھرہ

خانباہا خان

فوج چھٹا مکران

ابو اجمعی شمس الدین بھرہ

ابراہیم میرزا

فوج پنجگاہا یکان

بھرہ محمد باقر خان

فوج ششم قدیم خیمہ

ابو اجمعی مظفر الدولہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج اول طہران

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج مخبران ماکوڑے

ہلال پاشا خان سرہند محمد پاشا خان سرہند

فوج امیر تہ

فوج قہرمانیہ

حسن علی خان زراں الجوان علی خان سرہند

فوج امیر تہ

حاجی احمد خان سرہند لطف علی خان سرہند

فوج ابراہیم پل و مشکین

بھرہ میرزا علی خان پسر مرچو میرزا

حسن خان وزیر نظام

فوج ہفتم شفا

ابو اجمعی حسن علی خان زراں الجوان

بھرہ محمد علی خان

فوج کروڑ

ابو اجمعی جناب امیر نظام

بھرہ اسد اللہ خان

فوج جدید افشار

ابو اجمعی میرزا علی خان سرہند افشار

فوج چھٹا جدید مل غر

ابو اجمعی فضل علی خان سرہند

فوج ششم فرکوڑ لو

ابو اجمعی صام الملك سرہند اول

بھرہ فضل اللہ خان

فوج منصوبہ قراکوڑ لو

حسن الملك سرہند اول

فوج مخبران

ابو اجمعی جناب امیر نظام

فوج چھٹا جدید مل غر

فوج ششم شفا

ابو اجمعی شمس الدین بھرہ

فوج ششم شفا

ابو اجمعی عبد الحسین میرزا نصر الدین بھرہ

فوج ہفتم خلیجالی

غریب اللہ میرزا سرہند

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

محمد علی خان سرہند احمد خان سرہند

فوج مظفر مراد

فرخ خان سرہند

فوج چھٹا میرزا

آغا خان سرہند جعفر خان سرہند

فوج تختہ فاپو است

فوج پنجگاہا یکان

ابو اجمعی شمس الدین بھرہ

فوج ششم قبال

ابو اجمعی شجاع السلطنہ بھرہ

فوج ہفتم افشار

ابو اجمعی خیر خان سرہند

فوج ہفتم افشار

ابو اجمعی لطف علی خان سرہند

فوج مخبران

ابو اجمعی شجاع السلطنہ

فوج بھارت خور

فوج بھارت خور

ابو اجمعی میرزا علی خان سرہند

فوج اول ایضا

ابو اجمعی آغا خان سرہند

فوج سیم مراد

ابو اجمعی فتح اللہ خان سرہند

فوج تختہ فاپو

ابو اجمعی علی خان سرہند

فوج پنجگاہا یکان

ابو اجمعی شمس الدین بھرہ

فوج ششم شفا

ابو اجمعی شجاع السلطنہ بھرہ

فوج ششم شفا

ابو اجمعی عبد الحسین میرزا نصر الدین بھرہ

فوج ہفتم خلیجالی

غریب اللہ میرزا سرہند

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

فوج ہفتم جدید خیمہ

ابو اجمعی علی بن عثمان سرتیپ
فوج مخبران زرندی

جمعی محمد حسن خان سرتیپ

تومسان ششم

فوج اول فدیمر قزوین

نصر الملک امیر تومان هدایت الله خان

فوج درویمر جدید ایضا

نصر الملک امیر تومان سرتیپ مصطفی

فوج سیم افشار بکشلو

ابو اجمعی الله با خان ابو انباشی سرتیپ

علی خان سرتیپ مرحوم حاجی اسد الله خان

فوج چهارم فریدنی

سرتیپ حاجی مصطفی قلخان

فوج چهارم محالی

ابو اجمعی شهاب السلطنه سرتیپ

میرزا عبدالحسن خان

فوج هفتم عربی

ابو اجمعی ضیاء الدوله سرتیپ

عباس قلخان

فوج مخبران فرزند کوه

ابو اجمعی میرزا کریم خان فرزند کوه

تومسان هفتم

فوج بهادران در قزوین

علی خان سرتیپ اول محمد حسن خان

فوج اول خلیج

سرتیپ بهار خان

فوج دوم خلیج

ابو اجمعی حاجی شهاب السلطنه سرتیپ

حسن خان نهادندی

فوج سیم سرتیپ

سرتیپ مصطفی خان

فوج ششم خرفانی

ابو اجمعی ابو انباشی سرتیپ علی محمد خان

فوج هفتم قدیم کرفانی

سرتیپ نقی خان

فوج هشتم شوکت کرفانی

ابو اجمعی سلیمان خان سرتیپ عربی سلطان

فوج نهم جدید کرم سیر کرفانی

سرتیپ زین العابدین خان

فوج مخبران در جزیره

سرتیپ احمد خان سرتیپ فضل الله خان

تومسان هشتم

فوج بهادران قلعه نجف

سرتیپ حسن خان

فوج اول کربلا

علی خان سرتیپ نصر الله خان

سرتیپ فوج سیم کلهر

رضا قلخان سرتیپ

فوج چهارم زرنگین

ظاهر الملک سرتیپ دوم محمد حسن خان

سرتیپ سیم

فوج مخبران کرمستان

جمعی محمد علی خان سرتیپ ظفر الملک

تومسان نهم

فوج بهادران فرائی

ابو اجمعی عباس علی خان سرتیپ

فوج چهارم شکوهی لرستان

ابو اجمعی حسن خان خاوالی سرتیپ

غلامرضا خان

فوج اول مرآت

جمعی فاسخان سرتیپ

فوج ششم سرتیپ

نواب جلاله الدوله سرتیپ

فوج مخبران ترشیزی

سرتیپ محمد جعفر خان ناجار

تومسان دهم

فوج بهادران فدوی

ابو اجمعی عبد الله خان سرتیپ اول

فوج اول فائده

ابو اجمعی حسن خان سرتیپ حاجی محمد

فوج درویمر جدید ایضا

جمعی حسن الملک سرتیپ حیدر خان

فوج سیم نیکابنی

سعد الدوله امیر تومان و لیخان سرتیپ اول

افواج ثلثه هزار جریب

ابو اجمعی نجف خان سرتیپ و لطفعلی

خان سرتیپ و محمد خان سرتیپ

افواج مخصوص نواب اشرف

والا نایب السلطنه امیر کلهر

فوج اول سرتیپ میرزا محمد علیخان

فوج دوم سرتیپ نقی خان

سوار

اذر باچان

دستم

افشار ضایع الله ابو اجمعی حیدر خان سرتیپ

دستم

افشار اردو ابو اجمعی حاجی عبدالحسن خان

سرتیپ اول سرتیپ باقر خان

دستم

اردبیل و مشکین جمعی باقر خان سرکرد

علیقلخان سرکرده

دستم

چهارم نوذر خان سرتیپ حسن خان

محمد رضا خان سرکرده کلزخان سرکرده
جامع همتا سرکرده

نادر علی بیگ
جامع قرانی

جمعی محمد خان سرکرده
جامع سبزواری

دسته محمد رضا خان
دسته محمد خان

دسته سعادت پلخان
دسته عبدالملک خان

جامع نیشابوری و خیرین
ابو اجمعی باقر خان

غلامان و شهاب
جمعی ابو الفتح خان افشار

جامع سبزواری
جمعی میرزا فضل الله خان

جامع افشار
جمعی میرزا فتح پلخان

شاکین سرخس
دسته پلخان و دسته محمد امیرخان

جامع نیشابوری
دسته حنیفان نیشابوری

دسته رمضان بیگ
دسته غلام رضا خان هزاره

جامع نجفی و مرادی
جمعی یار محمد خان ایلخانی

جامع هزاره
جمعی میرزا محمد حسین مشو

جامع کبک و انلو
رادکانی جمعی کاظم خان

جامع قوچانی

دسته
فوجیه بیکو ابو اجمعی حنیف خان سرکرده

سرکرده کان غلامرضا
میرزا این خان میرزا ابن العابدین

علیق پلخان حنیفان ابراهیم خان
سرهنگ اسکندر خان سلیمان خان

خراسانی
امیر خضر قدس

جامع هزاره
بونفان سرتپ اسمعیل خان سرکرده

جامع تیموری
جمعی میرزا اسد خان

جامع کلانی
ابو اجمعی یونس و شهاب

جامع طبیب
جمعی علی اکبر خان

جامع سرور
جمعی محمد شرف خان

جامع هزاره
جمعی یوسف خان سرتپ

جامع درجری
جمعی نور علی خان و محمد ناصر خان سرکرده

جامع چشمه
جمعی والفق خان و محمد امین خان

جامع جامی
جمعی میرزا اسد خان جامی

جامع باختری
جمعی یوسف خان سرتپ هزاره

جامع باختری و جامی
علیرضا خان و ولایتی سرکرده

دسته
چلبانلو محمود خان سرکرده و جمعی سرکرده

دسته
نور عباس علی بیگ امین بیگ

دسته
شفاق جمعی محمد خان

دسته
شاطرانلو جمعی علی خان سرکرده

دسته
اینانلو جمعی حنیف خان یوزباشی

دسته
فرایپای جمعی نجف پلخان سرتپ

دسته
حاجی علیلو دیگر در کی و شهاب

دسته
فراسوران راه فراجره جمعی علی بیگ

دسته
فراسوران جمعی غفار خان سرکرده

دسته
فراسوران و دشو استا جمعی ابن الوزاره

دسته
فراسوران راه مرید جمعی لطف الله خان

دسته
بکان جمعی اسفندیار خان

دسته
کلبی سرکرده کی محمد باقر خان

دسته
ماکونی سرکرده کی نصر الله خان

دسته
مقدم جمعی محمد صادق خان سرکرده

دسته

سوار بیست	استر ابادی غیره	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
اسدالله خان سرکرده	استر ابادی	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
سواره و جازه سوار	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
صدا دختان سرکرده	غلامان استر ابادی جمعی علیخان آقا	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
کیار	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
از باب سواره کرکان دود و اسالی	کله خان ریش سفید طایفه خفربا	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جمعی حضرت الله خان سرنپ	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
مازندران	ایلکدی نظر ریش سفید آنا بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
از باب سواره کرد و ترک و غیره	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
میرزا ابوالحسن مشرف	علیخان آنا بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
سرگردگان	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
عبدالله خان مدانو فتح الله خان ایضا	خوشه خان آنا بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
صفی خان ایضا موسی خان جها بکلو	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
اسدالله خان ایضا محمد خان ایضا	ایلیخان آنا بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
حسن خان کرابی ذوالفقار خان ایضا	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
حسن خان اصنانو محمد خان افغان	ایضا نظر ریش سفید آنا بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جماعت خواجهرند	درست	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
ابوالمجید جابا میرا السلطان علی اکبر	علیخان سرهنگ جها بای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
خان سرنپ پوزاقلیخان سرکرده	نردینی	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
نعمه الله خان حستان فتح الله خان	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
سواره عبدالملک	کوزا و کسبای	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
ابوالمجید فضل الله خان سرکرده جها بای	ابوالمجید نواب ضیا الدوله	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
کرمان	کرمان	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جماعت نیرین کر	افشا کرمان	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
ابوالمجید شاد املان امیر علیقلخان	میرزا محمود سرکرده	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
پوزباشی مهدیخان نایب اول	شیرالهیان بی	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جماعت شاهسوار قضا	ابوالمجید سعد الدوله	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
ابوالمجید جابا میرا السلطان جها بای	سواره و جازه میرزا شیر	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جماعت بخیار	اسدالله خان سرکرده عرب بسطام	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جمعی امیر حسن خان	سواره و جازه سوار شیر	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله
جماعت عربی	وردیخان زین العابدین خان کر	جمعی امیر حسن خان شجاع الدوله

سوار کرده بلرشتا	جماعت کرده بچه	طنه
جماعت ناکله کرهانشاها	که مشغول خدمت فراسونی دارالخلافه	جماعت حشمتا
بسر کرده سید خسرو خان	هستند جمعی نصرالله خان پسر پسر	اسد آبادی
جماعت راجه	بسر کرده کی خانبا با خان	بجایار بکرده کی محمد کریم خان
بسر هندی حاجی احمد خان	جماعت هداوند	جماعت حشمت
جماعت عرب و باصره	ابو اجمعی خباب امین السلطان	جمعی ذوالفقار خان پسر پسر
حاجی حبیب الله خان	بسر کرده کی رحمت خان	جماعت نشا هسوق اینا سالی
جماعت خجانی	جماعت شاهسوار	عزیز الله خان ضارم الملك پسر پسر و هم
جمعی فرج الله خان سر کرده	که مشغول خدمت فراسونی دارالخلافه	حاجی اطف الله خان سر پسر پسر
جماعت فیل	هستند جمعی نصرالله خان پسر پسر	جماعت نشا هسوق بغدادی
جمعی کریم خان سر کرده	سوار کرده جدیدا صفهانی	اسید علی خان سر کرده اکبر خان سر کرده
جماعت مجتهد	ابو اجمعی محمد علی پسر	اسد خان سر کرده
دارا بجان سر کرده	سوار کرده جدید کرهانشاها	جماعت شاهسون دروین
پسنداده	ابو اجمعی اسمعیل خان سر هتک	ابو اجمعی خباب امین السلطان آقا
خراسانی	در شند فارس	جان خان سر هتک غلام علی خان سر هتک
شما بجان	جمعی حبیب الله خان سر هتک	محمد حسینی اینا غلامرضا خان سر کرده
ابو اجمعی حیدر علی خان سر پسر	سواره لرستانی	ولیم خان اینا
خزانه بجان سر	جمعی صید مهد بجان	جماعت شاهسون قوش بیکلو
غلام حسینی خان سر کرده عزیر محمد	جماعت یلان فرزند	ابو اجمعی حسین علی خان سر پسر و لد
خان پسر علی خان پسر پسر بوشقی	ابو اجمعی نصر الملك امیر تومان	مرحوم حسین علی خان
اسرا بجان	جماعت فراچو لو و خوار	جماعت باجلان
در شند فندرسک	ابو اجمعی خباب امین السلطان	ابو اجمعی احمد خان سر هتک
جمعی میرزا علی شرف خان سر پسر	بسر کرده کی صفر علی خان	جماعت خرفان
در شند کتول	جماعت فشار بکشلو	ابو اجمعی اجودا بناشی کل الله بارخان پسر
جمعی علی محمد خان سر کرده	ابو اجمعی جو اناش سر پسر کاظم	جماعت میرزا نوند
در شند معصوم	جماعت چکینه	جمعی حسینیان سر کرده
جمعی عبدالله خان سر کرده	جمعی نصر الملك سر هتک صادخان	جماعت اصنافی
در شند اسرا بجان در شند	جماعت احمدوند و هتو	ابو اجمعی خباب امین السلطان سر هتک
جمعی فتح علی خان سر کرده	بسر هتک کریم خان	حاجی جعفر علی خان
در شند اسرا بجان هکوتی	جماعت کلیانی	جماعت شاه آرسا و جلال
	بسر کرده عجلال الدین میرزا	جمعی حسینیان سر پسر

جمع بن محمد خان سرتیپ لطفعلی خان	جمع آقا عبدالرحمن سرکرده
سرکرده محمد همدان سرکرده	در شهادت پادشاه کوچه
طایفه عمرانو جامع طالبان سرکرده	جمع محمد علی خان سرکرده
علی اکبر خان چکته سرکرده علی اکبر	در شهادت رشتان
جماعت شش	جمع محمد علی خان سرکرده
سرکرده کی غیاث علی خان	در شهادت انزلی
کرمی	جمع محمد علی خان سرکرده
نصرت علی خان اناری	در شهادت شکر
حسین علی خان سرکرده	جمع محمد علی خان سرکرده
نصرت علی خان مخفی و راجه	در شهادت ساه
اسماعیل خان سرکرده	در شهادت جمعی معین علی خان
نصرت علی خان عرب بسطام	در شهادت جمعی حاجی آقا رضا
ابو جمعی بهمان سرتیپ دیگر در کرجا	در شهادت لویانی سید سیر
نصرت علی خان بهار	جمعی سیدالرحمان سرکرده
در آخان سرکرده	در شهادت بلوچ
نصرت علی خان کوهک و چاهان و غنچه	علاء اکبر
ملک بهادر سرکرده	در شهادت کابل
علاء ازنا بن پیاده بلوچ	در شهادت سالیانی
جمع شیخ محمد خان سرکرده	جمعی پروین خان سرکرده
اداره افواج طرح اطروش	سوار سالی
و سواره طرح قرآن	ابو جمعی نصره الله خان سرتیپ اول
افواج طرح اطروش	سرتیپ الله خان
از باب بنضا جمنضیان کبر و فراد	در شهادت انزلی
هکشد	جمع بن محمد علی خان سرکرده
مرثیان اول	در شهادت شکر
از باب بن پیاده نظام	جمع بن نصره الله خان ایضا
مرثیان در قیام	ملاذکر
از باب بن پیاده نظام	جماعت کلباکی و غیره

اجرای خزان نظام

برایست جناب جلاله و زین نظام | میرزا عبدالرحیم امین صره | میرزا علی حاجی میرزا احمد صراف
 میرزا رضای البر مشق حاجی | محمد علی | میرزا عبدالحمید | میرزا محمد علی تحویلدار

دار الخلافه طهران

بوالا نایب السلطنه امیر کبیر وزیر جنگ حکمران دار الخلافه الباهره و غیرها ادام الله

اجزاء حکومت جلیله دار الخلافه

بجلا نایب محمد براهنجان وزیر نظام و وزیر دار الخلافه الباهره

اجزاء مجلس حکومت	بزرگ نایب محمود نایب اول فرشتا	میرزا مهرداد نایب اول و دامین شهریار
شیر محمد خان زکیان میرزا شفیق	سایر نواب فرشتا نده نفر	میرزا اسمعیل نایب اول و شایر و جلاله حاج
سر رشته دار میرزا جعفر فتنه میرزا	نواب بلوکا در دار الخلافه	آقای نایب بلوکا غار و فشافویه
علمای اعلام دار الخلافه	آقا سردار ولد مرحوم بیهدار	هدایت الله خان علی اکبر خان بحفظ
جناب میرزا زین العابدین امام جمعه	عزیز الملوك معتد الملوك لدجنه	خان محمد باقر خان امان الله خان
جناب صدر العلماء میرزا محمد باقر جناب	اشرف مشیر الدوله امیرزاده محمد	آزاده نظیر پلین دار الخلافه
حاجی ملا علی جناب قاضی حسن	میرزا اعتماد السلطنه ولد جناب	کنند و منفره نظم الملوك رئیس
آشنای جناب قاضی عبدالرحیم	اغضضا الدوله عباس میرزا ولد	کل آذره پلین که دارای میباز امیر
هاوند جناب ملا محمد تقی مجتهد کاشانی	ایضا فتحعلی خان سپهسالار ولد	نومانی است میرزا ابوترخان شیر
جناب قاضی محمد رضا میرزا جوآقا	ایضا خانبابا خان ولد ظاهر الدوله	دویم سوشفادار و نایب کل میرزا سید
سید صادق جناب قاضی عبداللہ	میرزا احمد خان نصیر الدوله ولد جناب	یوسف سر نبی تیم و منشا اولاداره
جناب قاضی میرزا احمد شیخ الاسلام دار	آصف الدوله محمود خان ملک الشعراء	عباسقلخان سر هنک رئیس محله و
الخلافه جناب قاضی جعفر میرزا	میرزا محمد خان ندیم باشی حکم الهی	میرزا محمد حسین سر هنک رئیس محله
حاجی شیخ محمد جناب حاجی سید جعفر	ولد مرحوم حکیم الهی سلیمان خان	بازار میرزا حسن رئیس محله و لاجان
کاشانی جناب قاضی سید مصطفی شیر	ولد مرحوم حاجی الدوله اسمعیل خان	دارای دجه سر هنک میرزا آقا خان
مرحوم حاجی سید حسین جناب قاضی	بشیر الدوله میرزا محمد خان علام	سر هنک عشاق اخوای پلین و رئیس سوا
علی اکبر میرزا مرحوم آقا جمال الدین میرزا	والخان پیشخدمت ولد مرزا باقر	و ابخوان رئیس کل میرزا عبدالرحیم خان
جناب شیخ محمد حسن شیر آبادی جناب	حاجی محمد حسین خان محمود خان	کلانتر منشا داره آقا لورخان هنک
آقا شیخ موسی	محمد خان ولد مرحوم احمد خان نوایی	ناظم مامورین داره میرزا سید محمد
اعیان و امراء و خوالین و	محمد حسین خان ولد ایضا حاجی محمد	رئیس محله سنکلی میرزا حسین خان دارو
معارف دار الخلافه از ارباب اصناف	حسین خان ولد ایضا حاجی علیخان	حاجی میرزا محمد علی رئیس محله چالیدان
غیرهم سوا آنها که اسمشان در دوا بر	ولد ایضا محمد علیخان ابوالقاسم	میرزا محمد علیخان فتنه باشی رئیس و زمان
دولتی ذکر شد از فرار سنه طایفه	پیشخدمت نواده زین الدوله	جات شهری میرزا عبدالغفر رئیس مجلس
میرزا محمد خان نظام العلماء امیر و	عباسقلخان ولد مرحوم بیگلریک	استنطاق میرزا بیع رئیس مجلس
محمد خان میرزا ملک اعتماد الدوله	هادیخان ولد ایضا محمد خان	مدیر استنطاق بچی میرزا رئیس
حیدر علیخان ولد مرحوم آصف الدوله	محمد جعفر خان حسین خان	کردشاهی شهر میرزا امیر الله صاحب

مخزن و مخولیدار هاشخان صاحب منصب	اسامی کارگذاران و عملی	پیشا فراده افغانخان میر
وزیر اول سنگج میرزا رستم صاحب منصب	مخصوص در بخانه نواب اشرف والا	علیخان سرهنگ پیشخدمت
نایب اول محله دولت میرزا علی نقی خان	نایب السلطنه امیر کبیر و وزیر جنگ داد	خلیلخان پیشخدمت و خوشی باشد
صاحب منصب نایب اول محله چال میدان	الله افندال العالی	حاجی محمد رضا پیشخدمت هداایت
میرزا محمد علیخان نایب اول عودا جان	جناب حاجی ملا باشی جناب جلال التاج	خان صدق و مدار و شاطر باشی میرزا
میرزا نایب اول محله بازار میرزا محمد آقا	وزیر نظام و وزیر دار الخلافه امیر الامرا	محمد خان پیشخدمت اسمعیلخان ایضا
منشی اطاق جنایان میرزا آقا منشی مجلس	العظام سهام الدوله امیر تومان و	میرزا جواد خان ایضا احمد میرزا فریم
محاکمات میرزا حبیب منشی مجلس محاکمات	پیشکار مشیر خلوت هما یون و	میرزا جواد خان ایضا احمد میرزا فریم
نواب خور و محلات سی و شش نفر سایر	فرشباشی مخصوص حضرت والا نایب السلطنه	میرزا علیخان منشی حاجی میرزا احمد منشی
اجرای پلیس سیصد و چهل و یک نفر	جناب عبدالله خان والی معتمد	میرزا سید محمد علی میرزا بزرگ میرزا
اداره احتسابی دار الخلافه	طبیعی و همایون و حکیمباشی حضرت	رضا ظله
در تحت اداره و ریاست جناب جلال التاج	ولا علیقلخان سرتیپ و فریم	منشیان
صنیع الدوله وزیر نظامات و فریم	مخصوص میرزا عباسعلیخان سرتیپ	میرزا محمد منشی باشی میرزا علی اکبرخان
مخصوص مخصوص همایون	و پیشخدمتباشی اکبرخان ناظر و	حاکم سابق سواره میرزا محمد حسن کرمان
میرزا علی محمدخان سرتیپ نایب اول	امیر آخور میرزا سید مهدیخان	السلطان میرزا ابوالقاسمخان منشی
وزارت نظامات جدید قیام افغان	نایب الحکومه سابق قم میرزا سید	میرزا محمودخان منشی
پیشخدمت خاصه نایب اول اداره احتسابی	مهدیخان نایب ناظر	سرشنه داران و مشرفین
دار الخلافه	میرزا محمد علیخان میرزا و صاحب جمع	میرزا حسن سرشنه دار میرزا عبدالکریم
اجزاء اداره احتسابی	عبداللهخان سرهنگ و نقدکار	ایضا میرزا علی ایضا میرزا خلیل
دوینست همفاد و پنج نفر	حسابخان نایب نقدکار باشی	مشرف میرزا صادق ایضا
نایب اول احتساب کل خجانه های دولتی	محمد اسمعیل خان سرهنگ و کشتی باشد	
میرزا ابوالقاسم مشرف احتساب نایب	رضاقلیخان بوزباشی کشتیخانه	
علیه نایب محلات شهر دار الخلافه	آشایان	
سایر نواب صاحب منصبان بیست و چهار	آغا سلطان خواجه باشی آغا مکمل	
نفر فرارش و عمل طویل احتسابی ثقا	حاجی سرور	
و سایر دویست و چهل و هشت نفر	پیشخدمت و غیره	

وزارت جلیل الدوله

جناب جلال التاج نایب عوام الدوله وزیر داخله

اجزاء مخصوص وزارت داخله	کلافی و پسران اداره و مسائل دولتی	علی منشی آشیانی میرزا احمدخان منشی نفرشی
میرزا منشی معز الدوله میرزا مهرداد منشی	میرزا محمودخان منشی فرهاانی میرزا	میرزا علیخان منشی نایب میرزا عبدالغفار منشی وزیر کرمان

وزارت فراسیفا

جانب جلالت آی میرزا حسن مستوفی المالك
جانب جلالت نصابت زیر قیام ناظم و مدیر دفتر خانه مبارکه

مستوفیای نیکو خطاب جناب
افتخار یافتند اندام از آنها که خرد و وزرای
دربار با مودلایات و ادارات بادد و خرد
دفتر خانه مبارکه هستند
جانب صاحب دیوان قاضی فارس جانب
حاجی میرزا عبدالله خان علاء المالك
جانب حاجی میرزا محمد رضا مؤمن السلطنه
جانب صدوق الدوله وزیر خالصجات
جانب بشیر المالك مامور اصفها جانب
میرزا نصر الله نایب مستوفی المالك جانب
المالك جانب میرزا علی وزیر سابق دار
الخلافه جانب میرزا حسن وزیر مستوفی
فارس جانب میرزا حسن نایب وزیر دربار
حرم جلالت جانب میرزا شفیع مستوفی
المالك جانب سراج المالك
مستوفیان دفتر خانه مبارکه
آقا میرزا حسین آقا میرزا ابراهیم
میرزا سید کاظم مستوفی اصطلح میرزا
مسیح مستوفی میرزا محمد صاحب دیوان
میرزا ربیع مستوفی سرکاران عظام
مستوفی سوز و غیره میرزا مصطفی حاتم
السادات میرزا عبدالله مستوفی خسر
براث نویسنده خلوت میرزا محمد حسین
میرزا علی پیر مرحوم قوام الدوله میرزا
نصر الله براث نویسنده کل انگکاران میرزا
میرزا نصر الله خان نایب جانب زیر قیام
میرزا باقر مستوفی شاهرود و بسطام و شیراز

میرزا فتح الله مستوفی همدان میرزا
ابوالقاسم مستوفی کاشان میرزا
حسن مستوفی نروین میرزا سید محمد
مستوفی ارستان و طالقان میرزا علی
مستوفی بروجرد میرزا زکی مستوفی
براث نویسنده اشکخانه میرزا طاهر
مستوفی سمنان و دامغان میرزا محمد رضا
مستوفی ملا پیر نویسنده میرزا محمد مستوفی
فر و فرزدکوه میرزا فیض مستوفی کروس
و کمره میرزا حسین خان براث نویسنده
میرزا حسین مستوفی بنای میرزا
استحق مستوفی نکر افغانه و معلم خانه
میرزا حسن مستوفی نهاوند میرزا
فضل الله خان در خانه مبارکه میرزا
رضا قلچان در خانه مبارکه میرزا
برز که در درخت دار خانه مبارکه مشغول
خدمت است
مستوفیان اهل قلمی که
حساب دارند
میرزا رضا مؤمن السلطنه مستوفی المالك
میرزا هادی الله لسان المالك میرزا
محمد حسین لدمرحوم و فایع نکار
میرزا سید احمد میرزا رضا قلچان وزیر
حاجی میرزا محمد ولد جانب حاجی میرزا
نصر الله میرزا محمد حسین لدمرحوم
میرزا موسی وزیر لشکر میرزا محمد باقر
ولد جانب صدوق الدوله میرزا محمد
ولد میرزا محمد ولد حاجی میرزا محمد علی

ولد مرحوم و کمال الشکر میرزا محمد خان
نواده مرحوم قایم مقام میرزا علی زید
جانب زیر دفتر میرزا هادی خان نرود
نواب لاریان الدوله میرزا افتخار نرود
نواب لاریان الدوله میرزا علی نرود
حضرت والا نایب السلطنه میرزا محمد
پیر جانب حاجی میرزا عباس قلی میرزا
علی محمد خان پیر مرحوم قایم مقام
میرزا سید ابراهیم میرزا کاظم خان
میرزا حسن حساب المالك میرزا مهدی
و رئیس نشینار سائل دولتی میرزا حسن
نفرشته میرزا حسن مستوفی داماد مرحوم
میرزا الدوله میرزا شکر الله لدمرحوم
نصیر المالك میرزا عبد الله علی ولد مرحوم
میرزا مهدی آشتی حاجی میرزا اشرف
شیرازی میرزا شفیع صدوق افغانه
علیه میرزا حسن پیشکار در خانه
نواب علیعلی پیر امینه افیس میرزا طاهر
نفرشته میرزا سید علی ولد میرزا علی
مستوفی حاجی میرزا قلچان که سابق
نزد مرحوم حاتم السلطنه بود میرزا
حسین قلچان پیر مرحوم میرزا فخر علی بیگم
باشی میرزا علی محمد خان ولد میرزا نصر الله
میرزا سلیمان که در نکر افغانه مبارکه
مشغول خدمت است میرزا حسین خان
پیر مرحوم مهندس بناسی میرزا زین
العابدین خان ولد میرزا نصیر المالك
میرزا محمد لدمرحوم میرزا محمد حسین خرا

میرزا حسن پیشکار نوایان مؤید الدوله	اجزاء و نواب و بایا	میرزا جعفر نیروشی میرزا عبد الله
وحسام السلطنه میرزا هدايت الله	میرزا نصر الله خان مُسنو نایب	مازندان و غیر میرزا عبد الله سرشته
پسر میرزا سید کاظم مُسنو فیاض طیل	جلال الصناب زهر بایا مدبر دفتر	اسرا باد میرزا اسمعیل سرشته در کن
میرزا سید علی پسر مرحوم میرزا سید	خانه مبارکه	میرزا احمد تر د جاب حاجی میرزا نصر الله
میرزا احمد تر د جاب علاء الدوله	اجنرا	میرزا صادی سرشته در کاشان میرزا
میرزا علی نواده مرحوم نصیر الملک	میرزا ابوالقاسم خان مشه و سرشته	مصطفی میرزا اسکند الله سرشته
میرزا شفیع نواده مرحوم صاحب دوا	دفتر خانه مبارکه میرزا حسن	میرزا علی رضا سرشته در خراسان
میرزا سید محسن نزد نواب حشمه الدوله	سرشته دار میرزا هاشم خویله	میرزا علی اصغر سرشته در میرزا
میرزا منصور خان ولد میرزا ظاهر کاشان	بقایا سرشته داران	اسمعیل سرشته در شاه رود و سیما
میرزا علی اکبر مُسنو که سابق مشرف	میرزا جعفر ولد جاب حاجی میرزا	میرزا بزرگ سرشته دار میرزا فتح
فوج ترشیز بود میرزا جواد خان	نصر الله مُسنو میرزا عبد الرحمن	میرزا علی سرشته در همدان میرزا رضا
مُسنو فیان مامور و کلا یات	میرزا محمد حسین سرشته در جاب	سرشته در وظایف میرزا محمد تقی
جاب میرزا حسین خان مؤتمن الملک ولد	قوام الدوله میرزا محمود سرشته در	سرشته در عربستان
جاب صاحب دیوان مامور ملک فارس	میرزا عبد الغنی نزد جاب امین الدوله	عرب یاقینی و غریبان در فرماندهی
میرزا رضای بنان الملک مامور اصفهان	میرزا سید محمد سرشته در تاران نویسن	میرزا علی اکبر عزیزی میرزا ابراهیم
میرزا رضای بنان الملک مامور فارس	میرزا سید علی سرشته در جاب معاون	میرزا حسن ولد مشارالیه میرزا علیخان
میرزا داد و ذایع نکار مامور آذربایجان	الملک میرزا محمد کریم سرشته دار	میرزا آقا میرزا فضل الله میرزا محمد
میرزا جعفر خان مامور اصفهان میرزا	میرزا شفیع نزد جاب زهر فخر میرزا	میرزا فتح الله میرزا محسن میرزا علی
ابوالقاسم خان مامور ملا در نوپس	عبد الجواد سرشته دار میرزا حسن	میرزا احمد میرزا عبد الوهاب
حاجی حسین علیخان مامور بمبئی		میرزا مطلب بیاول

وزارت جلاله خارجه

جاب جلاله آتای شرف مشیر الدوله و ذی امور خارجه

جاب جلاله نصاب صنیع الدوله و ذی رابطات و دار الزجر دولتی و مشریم مخصوص حضورها بون مقدم
السفراء هکام پذیرائی سفراء

عنوان نکار و زار خارجه حاجی	میرزا محمد علیخان نایب زار خارجه
میرزا سید رضی نایب زار خارجه	میرزا خاوند خان نایب و زار خارجه
میرزا احمد خان سپهبد نایب دارت	میرزا مهدیخان بدایع نکار نایب زار
خارجه همانند سفراء حاجی میرزا	خارجه میرزا غلامحسین مُسنو و
علی اکبر خان نایب زار خارجه	نایب زار خارجه میرزا حسینخان
میرزا علیخان نایب و زار خارجه	

سفار لندن میرزا محمد خان سرهنك
 ابودان و زارنخارجه
اداره تجرستان باجانبه
 دفرامین جهانمطاع وعهدنا بحجاب و
 دستورالعملهای عموم مامورین وزارت
 خارجه با نامه نگارنایب اول و زارنخار
 است میرزا اسدالله فتنه زارنخارجه
اداره امور متعلقه بسفارت
 عثمانیه ناظم الملك میرزا محبعلین خان
 میرزا کاظم خان سرنپیش اول وزارت
 خارجه میرزا بهاءالدین خان فتنه دار
 خارجه میرزا جعفر خان فتنه وزارت
 خارجه میرزا فتح الله خان فتنه میرزا
 احمد فتنه میرزا حبیب الله نویسنده
اداره امور متعلقه بسفارت
 روس تمصباح الملك میرزا نصرالله خان
 نایب زارنخارجه میرزا اسدالله خان
 فتنه و زارنخارجه میرزا حسنین خان
 میرزا ابراهیم خان فتنه میرزا شفیع خان
 فتنه عبدالحسین خان نویدینه
اداره امور متعلقه بسفارت
 فرانسه المان و اطریش انا تونی و
 محاکمات تجارت عثمان
 میرزا عبداللہ خان سرنپیش مشاور
 و زارنخارجه میرزا سید رضا فتنه و زار
 خارجه میرزا ابراهیم خان فتنه
اداره امور متعلقه بسفارت
 انگلیس حاجی میرزا محمد علی نایب وزارت
 خارجه میرزا احمد فتنه و زارنخارجه
 میرزا سید تقی نویسنده میرزا حسین
دفتر تجارت و محاکمات

میرزا جواد خان نایب زارنخارجه
 میرزا آقاخان فتنه و زارنخارجه
 حسینعلی میرزا میرزا عبدالرحیم
 خان فتنه
دفتر ترجمه و خطوط
 مفتاح الملك نایب اول وزارت
 خارجه یار و نرمان مریم اول
 میرزا مسعود خان فتنه و مؤوز
دفتر محاسبه
 میرزا ابوالقاسم خان نایب زارنخار
 میرزا محمد حسین مستوز زارنخار
 میرزا علی اکبر غریب فتنه
دفتر ثبت و ضبط
 میرزا رضی خان میرزا حسنین ناظم
 میرزا علی قلی فتنه میرزا اسدالله
 میرزا عبداللہ فتنه و دفتر دارین
 مرحوم میرزا عبدالملک نواب
دفتر رسوم و تشریفات
 میرزا حسنین خان نایب الوزاره و
 رئیس میرزا حسنین خان شیراز
 فتنه میرزا محمود خان فتنه
 اسمعیل خان سرهنك سرپرست
 ارامند و یهوداد الخلافه نور محمد
 خان سرهنك حاجی محمد خان
 ابودان و زارنخارجه حسنین خان
 ابودان محمد رحیم بیك غلاممیا
 جواد خان ابودان
دفتر ثبت و ضبط
 میرزا اسمعیل خان فتنه باشی
 میرزا محمد صادق سرشنه و نکره
 میرزا رفیع مدیر طبع نکره میرزا

محمد مهرکننده نکره ها بمهر دولتی
صاحب منشیها که با الفعل
 در دایره مرکزی وزارت خارجه مشغله
 ندارند و بعضیها موقوف هستند
 حاجی میرزا رمانخان نایب اول
 و زارنخارجه میرزا معصوم خان
 سرنپیش اول و نایب اول و زارنخار
 سعدالدوله میرزا جواد خان سرنپیش
 اول و نایب اول و زارنخارجه
 اسمعیل خان قاجار نواده مرحوم
 آصف الدوله میرزا اسحق خان کار
 یوزا و سابق بغداد و حاجی ترخان
 بنحیفعلیان کارکنان سابق کلان
 میرزا زین العابدین خان میرزا رضا
 خان و نرمان ابودان میرزا علی شرف
 خان سرنپیش محمد تقی خان سرهنك
 حاجی شاه محمد خان کارکنان سابق
 دره جز محمد حسنین غلام شیخ
 ابودان و زارنخارجه
اسامی مامورین کارکنان
 داخله ایران
کارکنان دیپلماتیک خارجه
 ادرا باجانبه
 جنابنا عبدالملك کارکنان اول
 حاجی میرزا صادق خان سرنپیش
 نایب اول قلیخان سرنپیش منشی
 حاجی میرزا معصوم خان نایب اول
 میرزا مهدیخان سرهنك نایب کار
 کداری میرزا حسنین خان سرهنك
 نایب کار کداری میرزا حسنین خان
 سرهنك نایب کار کداری میرزا

سعيد خان نايب کارگذاری ميرزا	خان و قايم نگار امين تذکره بنده	اسامي سقا کار پرازان
رضا خان سرهنک نايب ميرزا محمد	شکر الله خان نويسنده	عليه در ممالک خارجه
خان ناظم دفتر و سرهنک ساطود	مازنداران	ولايات کرمان و لنگر
خان سرهنک مخرج ميرزا هاشم	ميرزا ابوالحسن کارگذار ميرزا	جناب معين الملك امير تومان سفير کبير
منشي ميرزا ابوالقاسم اجودان	موسی خان و قايم نگار ميرزا فتح الله	ميرزا جواد خان سرنيپ اول و مستشار
عليخان ميرزا جواد اجودان ميرزا	خان نايب کارگذاری نوروز خان	سفارت حاجي محمدعلي خان سرنيپ و نايب
هاشم خان کارگذار ادوی ميرزا	منشي کارگذاری هانچان نويسنده	مخرج اول محمد آقا سرنيپ نايب اول
محمد خان منشي کارگذاری ميرزا	کارگذاری	ميرزا اسدالله خان سرهنک نايب دوم
محمد اجودان	فارس	حاجي آقا خان مخرج حاجي محمد خان
اداره تذکره اخبر بايجان	عز الملك حاجي آقا خان کارگذار شيرا	ميرزا جواد و منشي مستشار حقوق سقا
عبدعليخان امين الوزاره رئيس	ميرزا رستم خان نايب منشي کارگذار	رضا خان سرهنک
اماني تذکره آغا جعفر عليخان	بوشهر و بند عباس	مصر
نايب حاجي ميرزا حسن خان نايب	مؤتمن الوزاره ميرزا محمد خان کارگذار	حاجي محمد خان ژنرال قونسو حسن خان
و منشي اول	ميرزا اسماعيل خان در بند عباس	نايب خانبهتان ترجمان اول
کارگذاری ها ساير ولايات	محمد ابراهيم خان امين تذکره بوشهر	اسکندريه
خراسان	کيلان	حاجي ميرزا حبيب الله خان قونسو
مشهد مقدس	ميرزا موسی خان کارگذار ميرزا	جده
ميرزا مهدي خان کارگذار سرنيپ نايب	عبدالرسول نايب کارگذاری	حاجي ميرزا علي و سپر قونسو
اول و زار تخارجه ميرزا حسن خان	اداره تذکره کيلان	ازمير
منشي اول ميرزا عليخان منشي	ميرزا حبيب الله سرهنک امين تذکره	او هاشم خان قونسو
بجنور و قوچان	ميرزا امان الله سرشنه	بئر بسه
ميرزا محمد عليخان کارگذار سرنيپ نايب	کرمانشاهان	حاجي ميرزا رضي خان کارگذار
وزار تخارجه ميرزا کاظم امين	حاجي محمد صالح خان کارگذار	طنطنه
تذکره بجنور ميرزا جغتاي	کاشان	سليم غنامي قونسول
تذکره قوچان	ميرزا فضل الله خان کارگذار	ارزنه الرقيم
سرخس	اصفهان	ميرزا حسن خان کارگذار
ميرزا عليخان کارگذار	محمد جعفر خان کارگذار عبدالرحيم	طال بنين
مره جز	خان اجودان نايب کارگذاری	حاجي ميرزا حسين خان کارگذار
ميرزا اسدالله کارگذار	کرمان	شام
استرآباد	ملاکچي شيردش سفيده طابنده در	ميرزا علي اکبر خان کارگذار
ميرزا جواد خان کارگذار علي	بزد و کرمان	وان

سی خان کارپرداز
عراق عرب و عرب
بغداد

مشیرالوزاره میرزا محمود خان کارپرداز
اول بغداد میرزا طاهر بنفعلی نایب
حسن قدی کاشنرک حاجی میرزا ابو
القاسم نرجان ترک

بصره

حاجی محمد رضا خان کارپرداز

کر بلائی علی
محمد حشمان

بخف اشرف

میرزا اسمعیل

خانقین

محمد اسمعیل بیگ

سلیمانیه

میرزا علخان کارپرداز

سایر خاکی عثمانی

کرکوک عباس آقا کانلین کریم بیگ
منبلج میرزا ابوطالب دیار بکر میرزا
حسن مستبصر الله بیگ عماره
علی بیگ سموات حسین بیگ بیک المقدس

میرزا هادی یعقوب تبریزی سفیر
حله حاجی عباسقلی قزل باطوشه

شیرخان بیگ انطاکیه موسی بیگ
در ولایت تکلیستان و غیره

سفارتخانه لندن و هالاند
جناب ناظم الدوله میرزا ملک خان وزیر

مختار و ایلی مخصوص میرزا محمد علی
خان منته هندوستان

بمبئی

معتمدالوزاره حاجی حسینقلی خان

کارواسوق قونسول

در ولایت المان

سفارتخانه برلین

جناب میرزا رضا خان ژنرال اجودان

وزیر مختار و ایلی مخصوص میرزا

حسنخان نایب دل میرزا ضیا الدین

خان مرچم اول

در ولایت اطرش

سفارتخانه رومیه

جناب میرزا یحیی خان وزیر مختار ایلی

مخصوص

سفارتخانه وول مهاباد

صاحب منصبان مقیم در دیار هابان

و سایر ولایات محمد سرایران تبریز

حروف هجی

سفارتخانه ولایت جهورد

اتا ثونی نیکه دنیا

در طهران

جناب مسیونرینشون وزیر مقیم

مسیونرینشون نایب سفارت میسو

کن نایب دل

سفارتخانه ولایت استریت

و مجارستان

در طهران

جناب مسیونرینشون وزیر مختار ایلی

مخصوص و لیکتور بورک نایب دل

کاپیتان فوس قونسول میرزا آقا

خان منته

سفارتخانه ولایت المان در طهران

جناب مسیونرینشون تارزد فر و کتو

فرنگ مرچم حاجی میرزا رضا خان

منته اول

ژنرال قونسول میس و هندوستان

کلکته رسیجی قونسول پیرمان

حاجی میرزا احمد قونسول

در ولایت رومیه

سفارتخانه برلین و غیره

جناب میرزا اسد الله خان وکیل الملک

وزیر مختار و ایلی مخصوص میرزا

محمود خان نایب دل نایب منته

مرچم نفر

نفلیس سایر خاکی قفقاز

معینالوزاره میرزا محمد علیخان تبریز

کارپرداز اول میرزا معصوم خان

دیس قونسول داکوبه میرزا محمد

دفترداد میرزا جبار خان و پس

قونسول پروان

حاجی خان

میرزا عیسی خان سرنیک کارپرداز

میرزا آتش نایب منته میرزا فتح

مرچم میرزا جعفر خان قونسول

نژد نوغره

باطومر

میرزا علی اکبر خان کارپرداز

در ولایت فرانسه

سفارتخانه پاریس و غیره

جناب نظر آقا سرنیک وزیر مختار و

ایلی مخصوص میرزا احمد خان تبریز

منتشار حاجی محمد خان نایب

مسیونرینشون حکم سفارت میسو

مینید ژنرال قونسول مارسیل

مسیونرینشون قونسول پروان

مسیونرینشون قونسول پروان

سفارت ولایت انگلیس
در طهران و غیره

جناب جلاله آباء المظالم سر دژ بخار
وایلی مخصوص و ژنرال قونول خان
ارستیکلن شارد فر ارشد هر
صاحب اب اول موافق هری لیل
چرچیل نویسنده مشرف موافق
هنری کسین بر قونول هنری واد
صند و نادر عباسی خان مرجم
میرزا زین العابدین منشی اول میرزا
شیخ منشی دوم حاجی میرزا حسن
منشی سیم

سایر ولایات

میرزا

میرزا قونول جنرال

خراسان

میرزا عباس خان وکیل سفارت

شیراز

حیدر علی خان وکیل سفارت

کرمانشاهان

حاجی آقا حسن وکیل سفارت

اصفهان

میرزا قونول وکیل سفارت

استراباد

محمد تقی آقا وکیل سفارت

کیلان

میرزا جعفر منشی قونولگری

بوشهر

کلنگر قونول جنرال موافق حکم
داس مستراح لوکس بر قونول
و نایب اول میرزا حکیم خان بهادر نایب

دویم میرزا عبدالحسین منشی
سفارت ولایت روس

در طهران و غیره

جناب جلاله آباء مسوولینکون

مختار وایلی مخصوص مسوول

دو غریبه نایب اول مسوول

مرجم اول مسوول بی نقاب

دویم مسوول کلکوف مرجم دوم

مسوول نیکه آتش مسوول

حکیم بابی میرزا مهد بخان منشی

اول میرزا ابوالقاسم خان منشی دوم

سایر ولایات

میرزا

مسوول طرف ژنرال قونول مسوول

نایب دوم نایب مسوول تکلف

کیلان

مسوول لامو قونول کیا زاده

نایب مرجم میرزا عبد الله خان

استراباد

کاخانفسک قونول مسوول

آتش میرزا تقی منشی

مشهد مقدس

میرزا کریم خان نصیر سیاف وکیل النجا

مجنو در قونول

بجی ملک طاهر و

در رجز

اکت ترملینوف مشهور مجانکی

مامو سردار زینجان و قفقاز

مسوول بیو

سفارت ولایت عثمانی

در طهران و غیره

جناب جلاله آباء خلیل خالد بنک شقیر
و قی افندی نایب اول سرکسین قند

نایب دوم میرزا حسن خان منشی اول

سایر ولایات

میرزا

بجی ملک قونول جنرال اسماعیل

افتدی قونول

کرمانشاهان

رفت ملک قونول جنرال

همدان

حاجی محمد سعید وکیل قونول

سندج

سید جابر وکیل قونول

ساوجبلاغ

عبدل احداثا وکیل قونول

ارومیه

مسوول نارمدیر وکیل قونول

سفارت ولایت خراسان

در طهران و غیره

جناب جلاله آباء مسوول و بالوا و زیر

مختار وایلی مخصوص مسوول

نایب اول مسوول مرجم اول

مسوول دوم مرجم دوم میرزا

ابراهیم منشی

میرزا

مسوول بر نند ژنرال قونول

مسوول دوم بر نشانیه میرزا

حسن خان منشی

جناب امین الملک نایب کل وزارت مالیہ و دربار اعظم

سازم جزو اعضا محاسن دبار اعظم

غلام حسین خازن رکیخانہ جناب

محمد الملك بن ابي نوحان وزيره طایف

واوٹاف غلام حسین خا امین خلوت

و نضکدار باشی

سایر

محمد حسن خان محقق جلال الملك

فليجان ولد مرهوا عماد الدولة
الزاهر المظفر الميرزا خورشيد

امیر دہ سلسلہ حبیبیہ ہر
مردن اہل بیت و وفات اہل بیت

خداوند سبحان و تعالیٰ را تسبیح و تحمید
و ثناء و تهنیت و مآثورات و مناجات و غیره

جاءه اهل اهلان و لم يروا من

الاول من رامهده خان احمد دان مخصوص

ولدم حوم اسن الدوله افارضا نام

مخلوف مرزا عبداللہ خان جبار علی

افانیزا پختہ نماں کردی حاجی حبیب اللہ

خان محمد حسینی مہر اسد علی

الكرمان حسين خان محلان امر

سُلطان ابراہیم میرزا اثرالاجودان

حضرت امیرزاده اقامت صحیح امیرزاد

تتویر میں وغیرہ

فرستادگان حلقه همایون

میرزا الیم نحو لدار حلوت سما بوی

محمد صادق ابن ابراهيم خوارزمي
ابن الفقيه آخو سلطان دله خوارزمي

آلِ اِمَامِ مُحَمَّدٍ اَنْوَارِ اَنْوَارِ

ذَارَ النَّظَارَةَ مُنَادِي

اجزاء

میرزا صادق سردشندار افامحمد

سربرجخانه

سرسیداران و عملہ جات ماریڈہ ٹکس
جو رکھے انہ صدارت

آشہ خاند

مخصوص بخیر سائبر و از ده نفر

حاجی محمد ابراہیم وکیل خراج ساہو

سایر اخفاء و عملی

أَفَادَهُ أَبْدَارُ خَانِهِ وَسَقَاخَا

جواب میں سلطان علاء علی خان

سقا باسی الاحیاء فی الارض

علاء الدار خانہ ماترہ نفر علیہ سقا

نورخانه مبارک

غلامعلیخان قزوینی
آقا بشار قزوینی
صندفخان و مرزخان مبارک
جایابین السلطنه صندوفدار و جامه دار
خاصه خازن مخزن نادرگان عسکر
دولت علیه

نفاشخان مبارک

میرزا محمدخان نفاشباشی
نفاشخان مبارک چهار نفر
نفسکداران خاصه
درداره جایابالالدوله

غلامحسینخان امین خولون نفسکداران
خاصه رضاقلخان نفسکدار و شیخ
مصطفیقلخان آقاخان فرجخان
میرزا باقرخان علیقلخان علیاکبرخان
میرزا محمدخان قهرمانخان جندخان
محمدکریمخان نصیرخان حنجان بیضا
اسداللهخان اسمعیلخان محمدخان
کرچی نصراللهخان نور رضاخان

نادرسلطان میرزا ابوالفتحخان حاج
تقیخان حاجی عیسیخان باقی نفسکدار
خاصه هشتاد نفر

کشیکخان مبارک

امیرالامراء العظام عبداللہخان کشیکچی
جایاب میرزا محمدتقی و کپل اشکر مبارک
محاسبات کشیکخان مبارک محمودخان
قوللر آقاسیباشی

غلام پشیدمنا

درجه اول چهارده نفر درجه دوم
پشت چهار نفر درجه سیم بیست

او هشتاد نفر درجه چهارم هشتاد نفر
پوزباشین

رستمخان قاجار سرتیپ جندقلخان
مافی سرتیپ محمدقلخان بیاب سرتیپ
عتماسقلخان کرچی سرتیپ عزالدوله
مافی سرتیپ کلبعلخان قیصر سرتیپ
طه استقلخان پوزباشی سعدالله
خان سرتیپ علی اصغرخان پوزباشی
موسیخان قیصر پوزباشی عبداللہ
خان پوزباشی باباخان سرتیپ
محمدحسنخان پوزباشی محمد اسمعیلخان
پوزباشی هامورآذر باجیان

ایشیکخان مبارک

صد و چهل و دو نفر
جانب طه لالدوله ایشیک آقاسیباشی
نایبان ایشیک آقاسیباشی
امیرالامراء محمدناصرخان نواب حسینقلخان
تقیخان قاجار محمدخان بوا السلطنه
نورسیا دلباشی محمدامینخان قاجار
نایب اول امان اللهخان قاجار

عزتقلخان مستشار عبدالوہابخان
اسداللهخان قاجار جعفرقلخان
قاجار محمدحسینخان قاجار ابوالفتحخان
قاجار مصطفیقلخان قاجار حاجی
محمدحسینخان حاجی مهدیقلخان علی
قاجار هاشمخان قاجار حاجی محمد
خان جارجیباشی پوسنخان محمد
خان علیاکبرخان دینعلیخان
موسیخان علیخان محمد رضاخان
حاجی علیمحمدخان پوزباشی میرزا
العابدین نور عبداللہخان نوری

ابوالحسنخان نوری میرزا اودخان نور
میرزا فتحخان نوری محمدعلیخان نواب

غلامحسینخان کاشی محمدخان نواب مهمل
فتحخان نوابی محمدعلیخان کردسی نصر
خان و جرد غلامعلیخان اشرف خسرو
خان و جرد بلیمان آقای قاجار محمد
حسینخان غلامحسینخان ابروآذر
میرزا عتقا اللهخان منشی میرزا حسنقلخان
خان منشیباشی و سررشته دار ایشیکخان
مبارک منشیقلخان نایبان جزو شائز
نفر بسادلان حضورها یون بخانه نفر
نایبان جارجیخان مبارک

و جارجیان سی نفر
فرانشخان و سرایدارخان و
نسقخان مبارک

ابو اجمعی حاجیالدوله محمدحسنخان قاجار
فرشباشی

فرانشخان
نایب غیره
درجه اول

امیرزاده حسینقلخان میرزا آقای نوری
سررشتدار ولخان آقا شیرمحمد
فرزینی محمودلدار ابوالقاسمخان طهر
میرزا سیدجعفرنفرشی مشرف انبار
آقا علیاکبرهرسین محمدابراهیمخان کاشی
آقا محمدجعفرتبریزی رحیمخان کاشی
محمدتقی بیگ شمرک میرزا محمدتقی بی
میرزا عتیقلقی آقا رضاقلی فرزینی
میرزا عبدالحمیدنفرشی میرزا عباس
درجه دوم

میرزا حبیب الله نوری میرزا اسدالله نوری

میرزا محمد از ندرانی آقا مهدی شیرازی
آقا رحیم برزی احمدآقای برزی کرمان
کاظم فروزی محمد مهدی بیک فروزی محمد
بیک چراغی ناشی

در کجاست

میرزا رضا فرشته احمد نادر طهرانی
برزی آقا سید رضا خاتم ناشی آقا محمد
برزی میرزا فتح الله شیرازی محمد
محمد خان سپید سر علی آقا سید غلام
شیرازی رضا خان کاشی میرزا احمد
محمد حسن بیک ابوالقاسم خان اصفهانی
ابراهیم خان طهرانی محمد خان اصفهانی
بیک برزی حاج میرزا فروزی محمد
بیک کرمانشاهان میرزا مهدی اصفهانی
خدا دار خان محمد خان برزی محمد آقا
حسن آقا فرشته مشهد محمود میرزا
میرزا آقاها ز ندرانی میرزا علی ندرانی
پنج خان شیرازی

سرلاری خان

محمد ابراهیم سرلاری ناشی حسینعلی
نایب لدایضا رضا خان ولدایضا آقا
یوسف برزی آقا نجف ابدانی آقا محمد
برزی علی مدد خان غلامعلی برزی
میرزا ابراهیم فرشته میرزا آقا فرشته
میرزا حبیب فرشته مشرف میرزا اسد الله

فایوچیان

محمد آقا برزی فایوچیان حسین خان بایب
ولدایضا بهلولان ابراهیم برزی کرمان
اسفندیار فایوچیان مخصوص

نسختی

جعفی محمد رحمان نسختی ناشی ولد حاج

عبدلخان فاجار ابوالقاسم خان
خان بابا خان سر بیک میرزا حبیب مشرف
بوسنخان فاجار بنیخان فاجار میرزا

خواجسته

محمد نادرانی حاجی عبداللہ خان
فاجار حبیب بیک طهرانی رضا بیک
آقا میرزا غلامرضا آقا میرزا
فتوالله و طهرانی بیک حاجی کرمان
صنیع الله و وزیر طباطبائی دار
احمد اردشیر آقا میرزا آقا فر

حاج میرزا حسین تبر محمد بیک
باغبان ناشی میرزا مهدی سر شندار
کل باغات و فتوات دولتی حاجی
معارف مخصوص میرزا عبدالمجید خان
نایب سرداران سلطنت آباد و نایب

دوشان پشته نایب معین
باغبان و سرداران کل باغات
مبارک دولتی یا نصیر

اطباء خاصه

فرنگ و غیره

جانب کثر طولوزان حکیم ناشی حضور
مؤمن الاطباء میرزا بن العابدین خان
کاشانی نایب حکیم ناشی طولوزان
دکتر محمد حسن خان بکمر مسبو هبند

ایرانی

ملک الاطباء میرزا کاظم سلطان الحکا
میرزا ابوالقاسم شیخ الاطباء میرزا
حسینعلی معتمد الاطباء میرزا علی
و حکیم ناشی حضرت والا نایب السلطنه

امیر کبیر وزیر جنگ شمس الاطباء
میرزا نصر الله نکابنی لقمان الملک ولد
مستوفی و فتنه رساله خط خراسان

وسپستان

اداره ضرابخانه مبارکه

حاجی محمد حسرت امین دارالقرب

آقا باقر رئیس میرزا حبیب الله

رشتنار حاجی محمد خولیدار

سایر اعیان هفتاد نفر

فوج سوار کوه فراوان مخصوص

جانب جلالتا بامین السلطان زمین

در بارگاه نظامی خان سرهنگ میرزا

سید یوسف لشکر نویس

اداره چراغ کاب الکتریک

میرزا نظام مهندس المالک رئیس

میرزا حسین میرزا علی اکبر مشور

سرشنه دار استاد یوسف شایسته

کارخانه علاج جات شش نفر

اداره کمرنگها مالک محرم

مسئول کبابچی نوین نویس محمد علی

ناظم میرزا اندر باجیان میرزا علی

سرشنه دار میرزا علی اصغر فرج

حاجی محمد مهد ملک البخاری بوشهر

کرمان فارس و کرمان بادر اکبر خانی

مدیر کرمان کیلان و مازندران و خراسان

و کرمانشاهان میرزا علی نقی مابشر

کرمان اصفهان نزد حاجی محمد الملک

کردستان حاجی عبدالحق طهرن

عباس علی بیگ

اداره غلات مالک محرم

براست حاج میرزا اسماعیل خان الملک

برادر حاج جلالتا بامین السلطان

میرزا علی سرشنه دار آقا سردار مامور

غلات در باجیان و سنجان مامور

و کردستان آقا باقر مامور غلات فردین

ابو تراب میرزا مامور ملا برادر نو بکران

مماور و نهاوند و همدان

سمت اوزاعان و شاه و دول نظام

مصطفی خانان لیسر صمصا الدوله مامور

غلات اسنان محمود بیگ مامور

اداره حکومت قزوین و تبریز

مقدس حضرت عبدالعظیم علیه السلام

جانب میرزا اسماعیل خان امین الملک خان

مهم مقدس جانب آقا میرزا هدایت الله

نایب النولی حنیف قلچیان ناظم النولی

آقا نزل نایب الحکومه حاجی سید علی

فرانشی حاج میرزا عبد اکرم

صد الحفاظ میرزا محی ناظر میرزا

جلیل کلید دار میرزا عبد الحسین

سرکشیک میرزا باقر سرکشیک میرزا

نزل فرانسویرح مطهر میرزا کاظم

مشور میرزا ولی منتهی باشی حاجی

آقا محمد خولیدار نقد جنس میرزا

حسین سرشنه دار خدام بدست و پنجر

فراء بدست نفر کلابدار پاتر زده نفر

مؤذن و چراغی پانزده نفر

اداره حکومتها مخصوص

خمس حکومت حاج سعد الملک خوار

حکومت محمد خان سرنپ طالقان فرخ

آقای نایب الحکومه حضرت عبدالعظیم

سیاد هن مجرب نایب الحکومه محمد

ابراهیم خان طارم حاجی محمد علی

بند عیون بند دلکه حکومت صفیر

خان سوار مره خالص خان

کابلان و ملازم مره و محمد الدوله

اداره غلاتان مهذب منصور

بواجمع علاء الدوله میرزا احمد خان سرنپ اول

و پنجر و مخصوص مخصوص و هابون

غلاتان مهذب و عیون

سبب و نود و پنجر

ارباب منصب

سید و پنجر

سرنپ سرهنگ ابراهیم هشت نفر

امیر زاده عبد الحسین میرزا سرنپ لدمر

ملک آقا محمود خان سرنپ لدمر و سرنپ

حاجی حسین سرنپ نواده مرور و سرنپ

میرزا فتحان سرنپ فتح الله خان سرنپ

یوکان سرهنگ اصلاخان و ملا فریاد

خان محی خان و ملا قاسم زار

ارباب قلم و غیره بدست هفت نفر

میرزا علی اصغر خان لشکر نویس میرزا اسماعیل

غلام نویس میرزا سید علی اصفا

نایب پنجاه باشی بدست چهار نفر

سایر

سبب و شش نفر

سواره منصوب

چهار صد و نود و هشت نفر

ارباب منصب

سید و هشت نفر

سرنپ سرهنگ یازده نفر

عبدالحق خان سرنپ لدمر و حاجی صمصا

الملک امیر تومان لطفعلی خان حبیب

سرنپ اسماعیل خان سرهنگ ولد

ناسیخان سرنپ علی احمد خان سرهنگ

اسدخان سرهنگ شعبان علی خان سرهنگ

آقا سلطان پوز باشی میرزا محمود خان

مرکز اسکنده خان سرهنگ ولایت
 اهل قلم غیره
 میراموسی سرشنه دار نایب غیره
 نفر پناه باشی و ازه نفر
 سابر

چهارصد و شصت و یک نفر
 اداره شترخان و فاطر خان شتر
 کلاوی و تخت خانه برابند محمد فاسخان
 صاحب جمع برادر جناب جلالت علی بن السلطان
 میرزا علی محمد مشرف شترخان حاجی میرزا
 محمد علی مشرف تخت خانه میرزا علی محمد
 مشرف فاطر خان میرزا علی رضا مشرف
 فاطر خان جواد بیک نایب اول شترخان
 نصیر بیک نایب دوم شترخان میراموسی
 نایب تخت خانه بابا حاجی نایب دوم
 شعبان علی پسر بابا اکبر بخولدار جنس
 علی خانان نایب هاشمی داروغه فاطر
 و ساربان بکله زور پانصد نفر
 اصطبل خاصه ها بوند
 چهارصد نفر

نواب محمد حسین میرزا امیر خوراصطبل
 مبارک امیرزاده عبدالله پسر
 نویسنده

میرزا رضا قلی سرشنه دار میرانصر
 حاجی میرزا مهد و غیره سرنفر
 میرزا حسین و میرزا زین العابدین و غیره
 سده نفر

نایبان
 و شید خان میرزا حاجی نایب لطفعلی
 جید قلخان محمد خان مراد خان
 غلام رضا خان کریم بیک آقا سید عبد

حاجی محمد آقا قربانعلی بیک بچی آقا
 بیک محمد فاسم بیک میرمهد بخان
 جید بیک رحمن بیک علیخان
 حبیب الله بیک محمد علی بیک عا
 قل بیک محمد مهد بیک ایضا عا
 قل بیک افراسیاب بیک

سابر
 نعلبند باشی نایب نفر شاکر دوز
 عزیز الله بیک ببطار غلام رضا بیک
 بطار سپه سالار چمن سونا چمنی

چهار نفر
 جلوه دار و مهر و غیره
 دو بیست و بیست و هشت نفر

قوی شترخان مبارک
 ابراهیم خان قوشچی باشی میرزا علی
 خان قوشچی باشی قوشچی هشت نفر
 علی جاسا بلخی مولی

صد و بیست نفر
 بلخی دار الخلافه طهران
 مراد خان صاحب جمع کل سابر بیست

شش نفر
 بلخی اخرا باچا
 صاحب جمع سرفر سابر پناه نفر

زینخانه مبارک
 غلام حسین خان پیشخدمت خاصه دار
 رکب خان مبارک

اجنراء
 نژاده اند
 اسکنده خان مبارک

ابراهم خان رئیس اسکنده خان مبارک
 اجزاء از فرار سینه فاضله

ابو طالب بیک نایب مشرف نفر
 میرزا علی رضا جعفر قلی بیک کالسنده
 و سابر علی جان کالسنده خان مبارک
 نود و شش نفر

شاطر خان مبارک
 برابند شیر الملك فضل الله خان
 شاطر باشی عیسی قلخان نایب اول
 غلام حسین شاطر خان فاطم مشرف
 نایب مخیم میرزا گوچک بخولدار

اداره سوار و سواران
 دو هزار و یکصد و بیست نفر
 سوار و سواران

افغان سرهنگ و رئیس کل میرزا
 رحمة الله مشرف صاحب منصب و سوار
 یا صد نفر

سوار کا افشار
 جهان شاه خان سرباز و رئیس کل
 میرزا محمد قلی سرشنه دار میراموسی

مشرف صاحب منصب سوار یا صد نفر
 خواجهدارند

علی اکبر خان سرباز حسن خان سرکرده
 نعمت الله خان ایضا فتح الله خان ایضا
 حسن ابل بیک میرزا شکر الله مشرف
 صاحب منصب سوار یا صد نفر

اوصاف
 سیف الله خان سرکرده میرزا حسن
 مشرف صاحب منصب سوار و بیست نفر

هداوند
 رحمت خان سرکرده میرزا ابو الفاضل مشرف
 صاحب منصب سوار صد و پنجاه نفر

فرجی و لوی

صفر علیخان سرکرده میرزا اسحق مشرف	ابراجمی محمد فاضل حاجی برادر	حسینعلی معاد باغات بادی
صاحب منصب سوار یکصد نفر	جانب دلا آقامیرزا سلطان غریب	سواران هفتاد
سواره قراولان راه قزوین	عربش شصت عرب بهائی اهل	بنایان نظام حاجی محمد حسن کدخدای
جمع آقا باقر بیوگان سرکرده میرزا	هداوند ایلاد صانلو ایلراچرلو	قاجارخان بابا شریک بیست نفر
علی اصغر مشرف صاحب منصب سوار	ایل الیکائی ایلکاباز ایلچینار	آزاره راههای شش سکن
یکصد و هفتاد نفر	ایل فغانی ایل اورباک ایل مشرف	راه شش و نوبین سپرده بابا باقر شریف
آزاره ایلار علیخان الخالفر	عرب کلکو	علی حاجت یکصد و هشتاد نفر راه
برایستاقابوسف شهاباشی میرزا	آزاره بتا خان و قاجارخان	شوشترم سپرده بابا باقر سرتیپ
سرسنندار میرزا حسن سرشندار	حاجی ابوالحسن میرزا شهاب	علی حاجت دائمی پنجاه نفر راه انجمن
فرخ آقا خیلدار میرزا حسینعلی روزنا	مشتو بتائی میرزا مصطفی قل	و فیروز کوه و آمل سپرده میرزا نظام
نویس میرزا بیج مشرف مباشر	سرسنندار میرزا غلامحسین سرشندار	مهندس المالك
علی حاجت از قیاندرو فرارش و غره و غیره	میرزا سید ابوطالب سرشندار میرزا	
آزاره ایلان خمار الخالفر	مصطفی سرشندار قاجارخان حاجی	

آزاره مهمه آثارهایون

برایستاقابخلالکتاب عهد الملک وزیر حضورهایون و الخانی ایلجلال معاد و خازنه مهمه آثار	اجزاء	سایر سپرده نفر
امیرالاراء العظام امیرسلطانخان	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
جانب دلا آقامیرزا سلطان غریب	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
آزاره مهمه میرزا باقر	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
میرزا زین العابدین امین مهمه آثار	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن

وزارت علییه

نواب شرف الاغزالدوله امیرنویان وزیرعلیه اعظم	مجلس وزیرعلیه	امیرزاده حسینعلی میرزا سرتیپ و...
حاجی اعتماد الملک حاجی میرزا	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
سید حسین مشتو میرزا عبدالحسین	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
مشتو فتح الله خان ناظم مامور	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
کریم غریب سوار میرزا محمد	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
حسین مشتو	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن
مجلس انصای میرزا خاند	مبارک کریم خان	میرزا محمد حسن

خاندان

میرزا محمد رئیس فرارش نفر

شاهزاده

میرزا سید نصر الله رئیس غلام دونه فرارش نفر

سبزوار

میرزا سید نصر الله رئیس غلام دونه فرارش نفر

نیشابور

میرزا علی رئیس فرارش نفر

ارض افدیس

حاجی میرزا ابوالقاسم رئیس میرزا محمد حسن

ناظم میرزا صادق فرارش نفر

فرارش دونه

فوجیان

میرزا محمد اکرم رئیس فرارش نفر سوار

حامل پنج نفر

مجنور

میرزا مهرداد رئیس فرارش نفر

نرتب

میرزا ابوالقاسم رئیس میرزا محمد حسین منش

فرارش نفر

نر شیر

حاجی محمد رئیس میرزا

رافرفر غلام سدر فرارش نفر

کابای

حاجی میرزا شفیع رئیس فرارش نفر سوار

حامل پنج نفر

نور

میرزا علی رئیس فرارش نفر سوار

حامل شش نفر

طیس

میرزا اسماعیل رئیس فرارش نفر سوار

خط فاضل دران

ساری

حسن خان رئیس غلام و فرارش نفر

باز فرارش

میرزا اسماعیل رئیس فرارش نفر

اصل

میرزا اللهیار رئیس فرارش نفر

اشرف

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

مبدی

میرزا ابکار رئیس فرارش نفر

استر آباد

میرزا علی رئیس غلام دونه فرارش نفر

خط فارس

قمر

ابوالقاسم خان رئیس فرارش نفر

کاشان

میرزا محمد علی رئیس میرزا ابراهیم منش

غلام دونه فرارش نفر

اصفهان

میرزا ابراهیم رئیس میرزا غلام حسین منش

غلام چهار نفر فرارش سدر

جلفا

رئیس نفر فرارش نفر

آباد

میرزا آقا رئیس فرارش نفر فاصد نفر

شیراز

میرزا کریم رئیس میرزا محمد فرارش

غلام سدر فاصد چهار نفر

فرارش دونه

کاز فرارش

میرزا محمد علی رئیس فرارش نفر

بوشهر

میرزا محمود باش فاصد چهار نفر فرارش

خط کرمان

سلطان آباد

میرزا نصر الله رئیس غلام و فرارش نفر

نابین

میرزا جعفر رئیس فرارش نفر

ارکمان

میرزا محمد حسین رئیس فرارش نفر

بیر

میرزا ابوالقاسم رئیس غلام چهار نفر

فاصد سدر فرارش نفر

دفعان

میرزا محمد علی رئیس فرارش نفر

کرمان

میرزا علی رضا رئیس میرزا علی منش

غلام دونه فرارش دونه

سیرجان

میرزا عبدالوهاب رئیس غلام و فرارش

بندر عباس

میرزا محمد علی رئیس غلام دونه

لار

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

خط خانیقین

ساره

میرزا حسن رئیس فرارش نفر

نوبران

حاجی میرزا ابراهیم رئیس فرارش نفر

هدان

فنا علم و غیره

جواب جلالہ الناب مخبر الدولہ وزیر علوم و فنکارف و معادن ممالک محروسہ

وزیر کتب علوم مر
 مدرس مبارک در الفنون
 رئیس امور غیره
 جناب نیرالملک رئیس کل محمد حسن
 ناظم مدرسه محمد نفی میرزا اجوان
 میرزا اسدالله خان نایب ذی علوم
 میرزا اسحق مستوفی رئیس کتاب
 احکام نویس میرزا محمد نفی در شش
 اسدالله خان کاتب محمد حسن میرزا
 روزنامه نگار
 معین
 فرزند
 مسعودی شادخان سرنایب معلم زبان
 فرانسه مسعودی و سکه خان سرنایب
 معلم زبان فرانسه مسعودی و بلیه
 مهندس معدن مسعودی و موکاجی
 باشی دکتر ابوالمعلم طب مسعودی
 معلم پیاده نظام مسعودی و معلم

نونچانه مدرسه خان سرنایب معلم
 زبان روسی مشروطی و معلم زبان
 انگلیسی شورین داسار و مخصوص
 ایرانی
 میرزا ابوالقاسم حکیمباشی سلطان
 الحکماء معلم طب ایرانی حاجی محمد
 الملک معلم کل ریاضی میرزا محمد کاظم
 معلم حکمت طبیعه معتمد الاطباء معلم
 طب فرنگی و ایرانی محمد باقر خان
 سرنایب معلم معدن مهدیقلخان
 معلم پیاده نظام میرزا علیخان معلم
 طب تجانی میرزا علی اکبرخان معلم
 نقاشی و فرانسه میرزا حسن معلم
 عربی و امام جماعت میرزا صادق
 معلم فارسی
 خلفاء و مشرچین غیر
 سلیمانخان معلم ریاضی آقاخان
 معلم ریاضی مهملخان معلم ریاضی

امان الله خان مشرچین و خلیفه دلب میرزا
 اسمعیل خلیفه ریاضی میرزا احمد مهندس
 و مشرچین نونچانه سلطان محمد میرزا مشرچین
 خلیفه علوم نظامی میرزا جعفر خان
 نقاش مخصوص میرزا عباس استاد
 باسرخانه میرزا اسمعیل نقاش باسرخانه
 میرزا عبدالوهابخان آقا احمد ناظر
 معین مدرسه
 مهندس فارغ التحصیل نرفته مهندس
 مشغول تحصیل نرفته مهندس معدن
 هفت نفر نونچانه بیست و شش نفر
 پیاده نظام چهل نفر مخصوص سنه
 خارج یا نرفته نفر طبیب فارغ التحصیل
 بیست نفر طبیب مشغول تحصیل چهل نفر
 موزیک مدرسه سی و شش نفر موزیک
 متعلق به آقای غلامعلیخان سی و هفت نفر
 شاگردان مقدما فی بیست نفر نقاشی
 پنج نفر مامورین هذه السنه یازده نفر

اداره حافظ الصیقلی الیاری
مجلس مرکزی دار الخلافه
فرستک

جانب دکتر طولوزان حکیمباشی مخصوص
سیر زرف یکین طبیب سفارتشائیکلیس
دکتر کاسنالدی هامور صحت عثمانی دکتر
چوبین طبیب سفارت روس مسکو
رئیس نایب سفارت فرانسه دکتر ابو
معلم مدرسه

ایرانی

جانب پیر ملک رئیس مدرسه سلطان
الحکا میرزا ابوالقاسم حکیمباشی قون
الاطباء میرزا زین العابدین خان میرزا
محمد کاظم معلم طب معتمد الاطباء میرزا
علی دکتر میرزا محمد کثر میرزا علی اکبر
شیر الاطباء حاج میرزا حبیب الله
میرزا عبد الکریم میرزا عبد الله حسن
میرزا نصر میرزا محمد تقی سر رشته دار
مدیر محمد حسن میرزا روزنامه نگار مجلس
اطباء حافظ الصیقلی الیاری

خط آذربایجان

نرین سبغ الاطباء
ارومیه حیدر میرزا
سنا و جیلان میرزا یوسف
کردستان میرزا احمد
کردستان میرزا سید خلیل
زنجان میرزا رضا
رشت حاج میرزا جعفر حکیمباشی

خط فارس

قم میرزا علی اکبر خان
کاشان میرزا دختان

اصفهان میرزا موسی خان ناظم الاطباء
شیراز حاج میرزا جعفر حکیمباشی
بو شهر سید عبد الرضا
کرمان میرزا عبد الرضا خان
یزد میرزا مرتضی

همدان
میرزا حسن حکیمباشی میرزا اسمعیل حافظ
کرمانشاهان میرزا اسمعیل
بروجرد میرزا محسن
مراسیم میرزا مصطفی

سمنان میرزا کریم
شاهرود میرزا صالح
سبزوار میرزا اسمعیل
مشهد میرزا حسن میرزا حسن خان
استرآباد میرزا ابوالقاسم
ساری میرزا محمد
اجزاء میرزا نادر و علی

اداره الخلافه
اطباء
میرزا محمد دکتر رئیس ریختان آقا
سید ابورابطه طبیب میثم میرزا قوام الله
طبیب میرزا ابراهیم طبیب میرزا
نعمت الله دوا ساز
اجزاء

میرزا موسی مشرف شیخ محمد مؤد
پرشاد هشت نفر فراش و خدام
هشت نفر

اجزاء مدرسه مبارک تبریز
احمد خان سر نیب رئیس مدرسه

معلمین
میرزا جعفر خان حکیمباشی معلم طب

نجفعلیان سرهنگ معلم نوچانه
میرزا سید رضا معلم ریاضی احمد
سرهنگ معلم پیاده نظام میرزا
علی خان معلم زبان فرانسه حاجی ملا
عبد الله معلم عربی متعلمین داخله
بیشتر پنج نفر متعلمین خارجه

بیشتر پنج نفر
اداره تلکرافیه الک
دار الخلافه
جانب جلاله کتاب مجمل الدوله وزیر
تلکراف میرزا جعفر علی خان ناظم کل
میرزا سلیمان مستوفی عده رضا خان
سرهنگ خولدار نصر الله خان
سر نیب تلکرافچی مخصوص تلکرافچی
بیشتر یک نفر منتشر و نشر و بیست
و دو نفر صاحب منصب تلکرافچی
مامور امتداد سیم قوچان و غیره بخیر
اجزاء خارجه پنج نفر

میشوارل دفتر دار خارجه مسکو
طپانسی میکانیکی شاکر میکانیکی
دو نفر تلکرافچی خارجه ان نفر
غلامی فراش بیست و سه نفر
غلامان هشت نفر فراش پانزده نفر

خط فارس

هشتاد و دو نفر
فهر چهار نفر
میرزا ابوالقاسم خان رئیس تلکرافچی
فراش و دو نفر
کاشان شش نفر
عیسایان سرهنگ رئیس تلکرافچی دو
نفر نویسنده نفر فراش و دو نفر

اصفها وکواپید و نائین

بیشتر بخت

رئیس

نکرانچی نازده نفر نویسنده

نفر فرار چهار نفر غلام سخته

بخت

بیشتر بخت

رئیس میرزا ابوالقاسم خان

دوازده نفر نویسنده

فرار هشت نفر

میرزا وادکران و کوهان

دوازده نفر رئیس محمد جعفر

نکرانچی سه نفر فرار دوازده نفر

غلام شش نفر

کرمان و رنجان و نادر

سپرده نفر میرزا حبیب الله

نکرانچی سه نفر فرار سه نفر

غلام شش نفر

خبر با بجان

فرز میرزا

محمد مهد میرزا رئیس

دو نفر فرار دو نفر غلام دو نفر

رنجان

میرزا آقاي پاور رئیس

نفر نویسنده نفر فرار سه نفر

خبر با بجان

میرزا فضل الله خان سرنبد

نکرانچی تمام نفاذ بیشتر

نویسنده شش نفر غلام بیشتر

و سه نفر فرار شانزده نفر

دشت و منجیل و انزلی

بیشتر بخت

نکرانچی شش نفر نویسنده

غلام و پیاده نه نفر فرار چهار نفر

خدا بن

صد و سی و یک نفر

همدان و خا آباد و نوبان

و هزاره

حبیب الله میرزا سرهنگ

نکرانچی هشت نفر نویسنده

فرار چهار نفر غلام ده نفر

کرمانشاهان و قه و سر

و خا بن و کنگا و

سی نفر محمد جعفر میرزا سرنبد

رئیس نکرانچی بازده نفر

نویسنده نفر غلام سپرده نفر

فرار چهار نفر

کرمانشاهان و فرها بازده نفر

افغان سرهنگ رئیس

دو نفر نویسنده نفر غلام پنج نفر

فرار دو نفر

کروس

میرزا علی اصغر خان پاور

نکرانچی نفر غلام نفر فرار نفر

ملایر

عبدالجواد میرزا رئیس

نفر نویسنده نفر غلام سه نفر

فرار نفر

هارند

حاجی مهد بجان رئیس

نفر فرار نفر غلام نفر

سلطان آباد

سپه الملوک میرزا رئیس

غلام دو نفر فرار نفر

بروجرد و رازان

سید حسن خان رئیس

نویسنده نفر غلام پنج نفر

خرم آباد و ماد بان و

و جاندر

میرزا هدا پنهان رئیس

چهار نفر غلام سپرده نفر

فرار چهار نفر

دز فول و پل زال و

پل شک

میرزا محمد خان پاور رئیس

سه نفر غلام چهار نفر

دو نفر

طراسان

صد و بیست و چهار نفر

سمنان و خوار و ابوان کعب

و فر و زکوه

حاجی بابا خان رئیس

نفر غلام هشت نفر

فرار دو نفر

دامغان

ضیا الدین میرزا رئیس

نفر غلام سه نفر

شاه و و باس و میاندشت

چهارده نفر

رئیس نکرانچی سه نفر

فرار نفر

سنبل و منربان

میرزا اسماعیل خان سرهنگ

نکرانچ و نفر غلام شش نفر فراش
 نیشابور شش نفر
 حسینقلخان سرهنگ رئیس نکرانچ
 غلام سز نفر فراش نفر
 مشهد مقدس بقعوی و سرخس
 بیشت و نفر علی اصغر خان سرپای
 نکرانچ پنج نفر نو پسند نفر غلام
 نفر فراش شش نفر
 اسیران ابدی قلع باز و نفر
 میرزا جعفر خان رئیس نکرانچ و نفر
 فراش و نفر غلام شش نفر
 ساد و یار فر و شربند و جزو
 اشرف مشهد سر بیشت هفت نفر
 میرزا حسین خان سرهنگ رئیس نکرانچ
 شش نفر غلام سز و نفر فراش
 هفت نفر

وزارت معادن
 جناب جلالت آقا بختیارالدوله
 علوم و معادن
 اجزاء از فرانسه فاضله
 مسووسیند لر سرپای مهندس
 رضیقلخان سرهنگ و اجزاء
 بختیارالدوله وزیر علوم عباسقلخان
 سرهنگ مهندس میرزا علی اکبر
 منشی حاجی علی اصغر من معادن
 میرزا طاهر سرهنگ معلم معدن
 پروسی و غیره و نفر سایر
 اجزاء ده نفر

سازمان دارا
 میر شکار و انبعا
 حاجی مصطفی قلخان میر شکار
 علیخان و له میر شکار نایب اول
 غلام حسین خان و له ایضا نایب دوم
 صادق خان جواهر خان
 امیر صلاخان سایر اجزاء
 معروف بیشت
 و پنج نفر

وزارت طباعه و دارالترجمه و دارالکتاب

جناب جلالت رضا بیگ الدوله مرجم مخصوص حضور هماون و وزیر طباعه و دارالکتاب
 سلیمنه و فتوات دہلوی

میرزا علی محمد خان سرپای اول و دارالکتاب

ایرانی و غیره

دارالترجمه مبارکداری

آقا میرزا محمد حسین ادیب ملقب بفرغی مدیر دارالترجمه هانوی
 و رئیس دارالطباعة و دارالکتاب و مرجم زبان فرانسه و عربی

منبر حسن فرزکی و غیره

میرزا رضا خان معروف بپیشا خان سرپای دوم مرجم
 زبان فرانسه و انگلیسی غیره بریکه خان سرپای دوم معلم
 و مرجم زبان فرانسه و جغرافیه و حیوانات مخصوص و دارالکتاب
 بار و فرمان سرپای مرجم زبان فرانسه و المان میرزا مادر
 سرپای مرجم زبان فرانسه و روسی و مؤجد من و جانی دار
 سواره قرآن روسی مسووسان خان مرجم زبان فرانسه
 انگلیسی

میرزا عباس خان سرپای مرجم زبان فرانسه و غیره آقا
 سید حسین مرجم میرزا علیخان سرپای مرجم زبان
 فرانسه و انگلیسی عارف خان مرجم ترکی عثمانی آقا
 مرجم روسی میرزا محمود خان مرجم انگلیسی آقا سید و مرجم
 علم جغرافیه آقا میرزا عبدالرسول منشی و مرجم ترکی
 منشیان

میرزا عبدالممنون میرزا محمد منشی فرزینی میرزا محمد مادی
 میرزا هادی و غیره

وزارت انطباعات و اداره روضات

آقا میرزا سید حسن مشهور روز ناجان و دارالطباعه دولتی
 میرزا محمد حسن ادیب ملقب بغری رئیس دارالطباعه و
 مدیر دارالترجمه مبارکه میرزا ابونواجان سر هنر
 و نقاشی و زانبا طباعان مدیر چرخ خروف میرزا
 سید احمد خوشنویس صدر الکتاب نویسند روزنامه ایران
 و غیره میرزا محمد صاخر خوشنویس کلهر نویسند روزنامه شرف
 ملا محمد صاد و خوشنویس نویسند روزنامه اطلاع
 میرزا عباس نقاش و اسناد طبع عام و محمد مطبع منطباع
 مدرسه دارالفنون میرزا عباس نقاش دارالترجمه
 کاتب سالنامه میرزا عبدالحمید محمد دارالطباعه دولتی
 میرزا حبیب الله اسناد مخصوص طبع دارالطباعه دولتی
 دارالتالیف کتاب مستطاب ناصر دانشوران ناصر
 حاج میرزا ابوالفضل ساور / آقا شیخ محمد عبدالکرباباری

آذربایجان

امیرزاده عباسقلی میرزا پیشخدمت مخصوص حضرت والا
 ولیعهد رئیس وزنامه و باسره خانهای آذربایجان میرزا
 محمد و فرزند چهار نفر

سایر ولایات معنیه

مباشره هشت نفر
 اداره روزنامه فرهنگ منطبعه صفه
 میرزا محمود خان افشار مدیر و منشی روزنامه فرهنگ
 میرزا عبدالرحیم خوشنویس منظر باقر
 محمد و روزنامه

اداره احتسابی دارالخلافه الباقیه

میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی

آخوند ملا آقای خروبی میرزا سید مرتضی ترجم میرزا
 طاهر خوشنویس کاتب محمد و کتابدار و نفر
 اداره باغات عمارات و نقاشی مبارکه دولتی

میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی
 میرزا محمد علی

ولایات محروسه سوادرا الخلافه طهران که جزا دارا

درباری نوشتند است

ملک آذربایجان

نواب سلطان شرف الاشاهنشاهزاده اعظم و لایعهد
 مهد دولت علیه صاحب اختیار ملک آذربایجان آدم افند
 عالی نواب الاعضاء السلطه
 جناب جلالتاب میر نظام کاردار کل ملک آذربایجان
 حکام ولایات
 نواب الاشاهزاده امیر تومان حاکم ارومی نواب شاهزاده
 عبدالدوله حاکم خوی و سلماس نواب شاهزاده
 محمد علی میرزا حاکم شقایق امیرالامراء العظام حاجی حشا
 الدوله امیر تومان حاکم مراغه امیرالامراء العظام مصطفی
 قلیخان امیر تومان حاکم اردبیل و مشکین امیرالامراء العظام
 حاج محمد الدوله حاکم خلخال امیرزاده داراب میرزا حاکم
 فراجه داغ سیدالدین خان حاکم ساوجبلاغ امیرزاده
 پاشا خان حاکم صابنقلعه حسنعلیخان خبر الحاکم هشتاد
 و چهار اوپای امیرزاده مفرود میرزا ناظر سرکاری حاکم
 جانرود و دبد و سنا حسنخان حاکم مرند میرزا منصوحا
 حاکم اردونق و انزاب احمدخان سرتیپ حاکم آلان براغوش
 میرزا اسدالله خان حاکم طالش قلیخان سرتیپ حاکم کرکر

محمد ابراهیم خان خاگم بلوکات تله
علم جات در بخانه
از باب قلم
مستوفیان

میرزا شفیع مستوفی کل محاسبه سرکاری میرزا دوست
و فایز نگار میرزا عبدالعظیم مستوفی میرزا محمد مستوفی
میرزا صادق و سررشته دار

منشیان

دیرالسلطنه منشی میرزا علیخان میرزا نصرالله خان
میرزا موسی خان ایضا میرزا موسی خان میرزا عبداللہ خان
میرزا آقاخان میرزا محمد علیخان میرزا حسینقلی میرزا
الفتح خان میرزا علیخان پسر میرزا حاجی میرزا محمد
میرزا عبدالحمید میرزا هدیخان میرزا عبدالصمد ثبات
و دفتر دار

اطباء

حاجی میرزا رفیعی قیامت الداعی الاطباء حکیمان مخصوص میرزا محمد
حکیمباشی میرزا علی حکیمباشی میرزا سید علی حکیم میرزا عبد
سیف الاطباء و جراح باشی میرزا زین العابدینخان معین الاطباء
میرزا محمود خان طبیب صند و مخانه

ابراهیمخان صند و قدار میرزا سید علی مستوفی میرزا
مهد سر و شنه دار میرزا سید عزیز الله کرک و بلاق

نظاره مخانه

امیرزاده مغر و میرزا ناظر میرزا رفیع مستوفی میرزا ابراهیم
سر و شنه دار

علم خلوت

نواب میرزا السلطنه پیشخدمت باشی و مهرداد علی بخش میرزا
نایب پیشخدمت باشی و موبلدار میرزا حبیب خانباباخان نایب
پیشخدمت باشی سلطانعلیخان پیشخدمت و محصل
محاسبه علی آقای پیشخدمت و موبلدار و جو و نقد
میرزا الطغی و هو و جی باشی باغچه خانه و خانه کر بلاه
حسین تقی باشی با علم خانبابا و خانه

علم خدمت

مهدی آفرین باشی محمد علیخان مصطفی علیخان نایب اول پسر

مرحوم محمد رضا خان بیکلر بیک میرزا حسین مستوفی الله و درجا

نایب حسینیان نایب

باشیان و ارباب ضابطه در بخانه

لطیفعلیخان کشیکچی باشی حاجی صد الدوله ایشیک آقایی باشی
علی اکبرخان نایب ایشیک آقایی باشی میرزا حسین نایب ایشیک
آقایی باشی عبدالحمد میرزا پسر شاهزاده دارا عباسقلی
خان امین الوزاره و غلام پیشخدمت باشی محمد صادق خان

جو دینباشی حسین پاشا خان قولی آقایی جناب
میرزا ابوالقاسم ملا باشی غلامحسین میرزا صدر
الشعراء رضاخان نفکدار باشی و لایف الدوله
میرزا محبی مخیمباشی و لدمرحوم نجم الملک میرزا احمد نجم
منوچهرخان عکاسباشی

خواجهر ارباب

آغا مبارک آغا باشی حسینیان خواجهر آغاسلطان محمد
علیخان آغا حسن

اصطبل کالسکه خانه و شتر خانه

قاطر خانه

امیرزاده عبدالحمید میرزا امیر آخور و لدنواب عیضد
الدوله حبیب الله خان صاحب جمع شتر خانه و قاطر
خانه نصرالله میرزا نایب اصطبل میرزا بابا مشرف
اصطبل عباس قای مکر نایب میرزا بابا بیک
نایب حاجی محسن بیک صاحب جمع البخی میرزا
فتاح کالسکهچی باشی

علم درکاب

محمد علیخان شاطر باشی و لدمرحوم حاجی احمدخان
شاطر باشی و علم جات کلبعلیخان مهر شکار

و شکار چبان

در شکاره نواب و الاعضا السلطنه

امیرزاده اسحق میرزا دارا پسر بخانه میرزا محمد ادب
و ملا باشی میرزا علی حکیمباشی میرزا ابوالفتح
مستوفی پسر دیرالسلطنه میرزا جعفر خان مستوفی

مسنو فیان عظام

صبا الملك ركب فر میرزا یوسف مستوفی حاجی
اسحق خان مستوفی میرزا عظیم مستوفی امیر دفتر
معین دفتر و کلبه دفتر میرزا اسحق مستوفی پیر وزیر
وظایف میرزا محمد خان مستوفی سرکاران حاجی میرزا
یوسف مستوفی میرزا صادق خان مستوفی میرزا جعفر خان مستوفی
علی اکبر مستوفی میرزا رحیم مستوفی

شكره بالتمام

میرزا محمد خان مشیر نظام و رئیس فخر لشکر آذربایجان
 میرزا سید مرتضی لشکر نویس میرزا علی اشرف لشکر نویس
 میرزا محمد لشکر نویس میرزا علی ایضا حاج میرزا ابوالحسن
 ایضا حاج میرزا کاظم خان ایضا میرزا احمد آشتیانی ایضا
 میرزا احمد ولد میرزا صادقی میرزا علیخان لشکر نویس
 مشیر نظام میرزا حسنخان لشکر نویس له ایضا میرزا
 سید محمد علی لشکر نویس میرزا لطیف الله خان ایضا
 میرزا موسی خان ایضا میرزا قاسم خان ایضا
 ساجی مرء عسکر و رضا جنین صبا مملکت آذربایجان
 چون در ذیل وزارت جلیله جنک مفضلاً نگارش
 یافته و همچنین اجراء وزارت جلیله خارجه در ذیل
 این وزارتخانه عسطور ذکر دیده است
 دیگر و اینجا حاجت با عاده
 بنود لهذا
 نژاد شد

مهد بخان میرآخور ولد شاهزاده دارا میرمصطفی خان
میرعلیرضا سنو پیردافع نکار عبدالعزیز خان زند
اسمعیل خان فراتشاشی میرزاصادق خان منشی
میرزا محمود منشی میرزا عباسعلی سررشته دار علیخان
شاطر باشی پیر حاجی شاطر باشی فتحعلی خان فنگدا
باشی لاجرم خان مؤمن حاجی سرورخواجہ
اجزای دیوان خانہ عدلیہ

نوابض و السلطنة و بید و بوانخانه جناب میرزا محمد
صدد و بوانخانه محمدجعفرخان ثاجار میرزا اسحق
خان کارپرداز میرزا رفیع مستوفی میرزا مهدی
میرزا عباس فاش میرزا یحیی خان فاش میرزا
بیکر بیک و کدخدایان و اجزای حکومت
عده الامر و النظام حسب قبل خان بیکر بیک حاجی
مهدی کلانتر حاجی میرزا کاظم و کیلار عیایا حاجی
خان قلعبیک میرزا طغی خان کدخدای محله نور
حاجی میرزا نصیر خان کدخدای محله حکم آباد میرزا
عبدالله خان کدخدای پیچوب میرزا اسحق خان کدخدا
نامش محمد علیخان داروغه حبیب الله خان کدخدا
مقامهین میرزا جواد خان کدخدای سرخاب حاجی
میرزا موسی خان کدخدای شیران آقا صاف و کدخدا
سنجران محمد خان کدخدای امیر خیز کریم خان کدخدا
جایبان میرزا علی اکبر خان کدخدای چارمنار محمد
قلخان احتساب باشی میرزا ابوالقاسم مستوفی
میرزا باقر میرزا رشید دار

مَالِكٍ وَلَا يَمُوتُ حَتَّى يَكُونَ فِي أَفْئِدَةٍ مِمَّنْ خَلَّاهُ اللَّهُ مِنْ غَمِّهِمْ يَأْتِيهِمُ اللَّهُ بِذِيكُمُ الْغَوَّاصِينَ

مَعظم ظَلَّ السَّاطَن اِدامَ اللّٰه اَجْمَلُ الْعَالِي عِلًّا وَرِاسَتُهُنَّ وَافْوَاجُ لَا يَأْتِي بِفَصْلِهِ ذِي

اصفهان

انجالات

اصفهان فارس عربستان ارمنستان کرمانشاهان نوابی سلطانیه اصفهان ارام الله قبله العالی
 بزر بروجرد بختیاری عراق کلیان خان خواستار حکمران و فرمانفرما
 محلات کره درجین اجرای حکومت

جناب صادم الدوله امير تومان رئيس كل نواب حشمه الدوله
 تومان جنابه ولوى ملا باشى امين وظائف اوقاف
 ميرزا سلیمان خان ركن الملك منتهى باشى نایب الحکومه اصفهان
 محمد اسماعيل خان امير آخود جنابه سراج الملك مستوفى
 پيشكار كرمچان ميرنج رئيس كل افواج سوار فتح ميرزا
 نصر الله خان مستوفى سركارى ميرزا جعفر مستوفى مخصوص
 عليخان مرشد قچانجه و رئيس مدرسه هانوي ميرزا حسن
 دكتر حكيم باشى سر رئيس قسم ميرزا موسى خان ناظم الاطباء
 اجزای خضر خانده

جناب ميرزا حبيب الله خان مشير الملك مستوفى و رئيس فرخانه
 ميرزا حسن خان سر شنده دار ميرزا محمد حسن مستوفى ميرزا
 علي مستوفى ميرزا زين العابدين مستوفى ميرزا رضا صاحب جمع
 خزانه ميرزا علي محمد دفتر دار ميرزا اسد الله دفتر دار

احرازه انشاء
 ميرزا رضا خان بنان الملك مدير سايل ميرزا حسن عليا مستوفى
 و محو بلدار ميرزا اسماعيل خان منتهى ميرزا زين العابدين
 منتهى ميرزا يفتخار منتهى ميرزا حبيب الله منتهى
 ميرزا فرج الله خان منتهى ميرزا حاجى آقا منتهى
 مملكت فارس

نواب مستبطا اشرف الاطلا السلطان فرما نقره اى مملكت فارس
 نواب الاجلال الدوله نايب باله مملكت فارس جنابه صاحب
 پيشكار كل مملكت فارس جنابه ميرزا حسن عليا نصير الملك
 قوام الملك جنابه ميرزا حسن عليا مؤمن الملك ميرزا احمد
 مؤيد الملك حاجى ميرزا آقا خان وكيل ميرزا عبدالله
 سر شنده دار ميرزا محمد رضا بيان الملك ميرزا علي محمد
 حاجى ميرزا ابراهيم خان الله باشى ميرزا علي محمد منتهى باشى
 حاجى ميرزا جعفر حكيم باشى و حافظ القنيه

كرمانشاهان
 نواب مستبطا اشرف الاطلا السلطان فرما نقره امير الامراء
 العظام حسا الملك نايب باله كركمانشاهان
 كركمستان

نواب مستبطا اشرف الاطلا السلطان فرما نقره جناب
 اقبال الملك نايب الاكر شنده ميرزا يوسف زهرو
 مستوفى كل شرف الملك

عربستان
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما نقره نواب حشمه
 نايب باله عربستان و بخيار آقا رضا مستوفى و سر شنده دار
 شيخ محمد خان نايب شمر

لرستان و بروجرد
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما نقره حاجى ميرزا محمد
 مظفر الملك نايب اليقبر وجود و لرستان ميرزا اسماعيل
 خان نايب الحکوم ميرزا وجود ميرزا سيد رضا مستوفى و سر شنده دار
 ييزد

نواب اشرف الاطلا السلطان فرما نقره ميرزا محمد عبدالملك
 نايب الحکومه
 عراقى كلمايكان و كمره و بروجرد و خوانسار و بروجرد
 نواب اشرف الاطلا السلطان فرما نقره محمد يفتخار نايب

الحکومه عراقى مضافات ميرزا سيد رضا سر شنده دار
 ايلهاكان و خوانسار اميراده جلال الدين ميرزا و لامر حوم
 الدوله نايب الحکومه ميرزا هدايت خان فر شلخو نايب
 الحکومه محلات و نرا و غيره در جرجان نايب الحکومه
 فستق و افواج جمع نواب مستبطا اشرف الاطلا السلطان
 ارام الله اقباله الى ان قرار ثبت منتهى ما صدره شمس صور
 جديد نداده اند

افواج
 افواج ثلثه اصفهان

فوج جلالى بريد نواب الاجلال الدوله دام اجلاله العالى
 هزار نفر فوج چهارمى بريد سپه ساهام السلطنه بريد
 ميرزا عبدالحسن هشتصد نفر فوج فريد بريد
 حاجى مصطفى قلچان هشتصد نفر
 افواج خمس بريد و سبيل افواج و غيره ده فوج
 فوج فرما بريد امان خان هشتصد نفر فوج كزار

بیرتی حاجی و الفقار خا هشتصد نفر فوج بر چلو
بیرتی محمد خان هشتصد نفر فوج سریند کبر هتک محمد
خان هشتصد نفر فوج خلیج کبر هتک سهرانجان هشتصد
فوج بلانورد کبر بی بی محمد علی میرزا و سر هتک رضا خان هشتصد
نفر فوج کره کبر بی بی ابراهیم میرزا و سر هتک محمد یحیی خان
هشتصد نفر فوج کلیایکان کبر هتک محمد باقر خان
هشتصد نفر فوج امرائی کبر هتک فاسخان هشتصد نفر
فوج پشاکوهی کبر هتک غلامرضا خان هشتصد نفر
افواج جمعی کبر هتک شاهان کبر هتک
فوج کاه کبر بی بی خا بلخان هشتصد نفر فوج گوران
قلعه زنجیر کبر هتک محمد حسن خان هشتصد نفر فوج تکمه
بیرتی ظاهر الملك هشتصد نفر فوج کریم کبر بی بی علی
مراد خان هشتصد نفر فوج ظاهر کردستان کبر بی بی
ظاهر الملك هشتصد نفر
سوار از فرار تیشند ماخذ
سوار جدید اصفهان کبر بی بی محمد علی میرزا و سر هتک و سر
سوار عرب جمعی طایفه بلخان سهام السلطنه سریند

ولا يا ابن ابي لا يترككم منا نهادر اذ اراد شاه كشاه الزمان في غيبه ان يشرف على
نائب السلطنة امير كبير وزير حكيم ادام الله افان الله العالی است

ایہا الکبیر

ایالت کیلان
نواب مؤید الدوله امیر بومان والی و حاکم کیلان و طوالت
میرزا سید یحیی خان لشکر نوپور و زیر کیلان
ایالت خوارزم فرات و بلخان
جناب اعظم الملک حکمران ایالت خوارزم و بلخان
استرآباد و کرکان و ترکمان
امیر الامراء العظام بار محمد خان سهام الدوله والی و حاکم
استرآباد و کرکان و بلخان و غیره
قمر و سلاوه و وزیرند
جناب اعظم ضد الدوله حکمران کاشان و قم و سلاوه و وزیرند
اجرای حکومت و معاهد فرخ

حاج میرزا یحیی خان حکمران دماوند
فرز رکوه

میرزا فضل الله خان حاکم فرورکوه

سایر مالک و ولایات محسوسه ایران
خراسان و سیستان

جناب جلاله آقا میرزا و الی مملکت خراسان و سیستان

نواب معین الدوله نواب میرالدوله پرویز میرزا جناب

میرزا محمد علی منوچهری آستانه مقدسه

کرمان و بلوچستان

نواب ناصر الدوله امیر تومان حکمران کرمان و بلوچستان میرزا

سید کاظم مستوفی و کمال الدین پاشا مالابانی مملکت کرمان

فروین

بحکومت میرزا حبیب الله حاکم غلج و قزوین

ولایات خراسان

در تحت حکومت جناب جلاله آقا میرزا و الی مملکت خراسان

جناب سعد الملك حکمران ولایات خراسان

همدان

نواب الاعضا الدوله حکمران ولایت همدان میرزا احمد

شریف الملك پاشا همدان

کاشان

جناب اعظم الدوله حکمران ولایات کاشان و قم و ساوه

وزند اجزاء حکومت

فتحعلینان سپهسالار نایب الدوله میرزا محمد خان نایب حکومت

علیاء

جناب حاج میرزا محمد حسین حجة الاسلام جناب حاج میرزا

محمد الدین جناب حاج میرزا محمد مجتهد

مهمان و دامغان

نواب انوشیروان میرزا ضیاء الدوله حکمران سمنان و دامغان

شاه مرد و بسطام

ایضا بحکومت نواب ضیاء الدوله انوشیروان میرزا

کرمان

در تحت حکومت جناب جلاله آقا میرزا و الی مملکت خراسان

ادریا بجان علی خان سرنپ حکمران کرمان

خرقانین

بحکومت امیر الامراء العظام الله خان اجو دباشی امیر تومان

کنکاور

بحکومت امیر الامراء العظام رحمة الله خاشار اصل امیر تومان

اسد آباد

بحکومت خان بابا خان سرنپ لیسر امیر الامراء العظام سلیمان

خان صاحب خیرا امیر تومان

نطنز

در جزو حکومت نواب میرزا و الی مملکت خراسان

میرزا محمد فی نایب حکومت نطنز

جوشقان

بحکومت کاشکان نواب میرزا و الی مملکت خراسان

طارمر

در جزو حکومت جناب جلاله آقا میرزا و الی مملکت خراسان

مالیه و دربار اعظم حاج میرزا محمد علی خان نایب حکومت طارمر

طالشان

در جزو حکومت جناب جلاله آقا میرزا و الی مملکت خراسان

و دربار اعظم فرخ آقای نایب حکومت

سوادکوه

بحکومت علی قلی خان فرزند میرزا و الی مملکت خراسان

امیر السلطان و زهره پالیه

و دربار اعظم

ممالك خارجيه

دولت اسرید بخارستان

دره بخار

شاه شارل اول فردريك الكساندر شش و شصت سال پاي تخت
استو كارش مذهب ولى پروتستان و دلاى كاتوليك

دولت انگلستان و ارلند اسكانند

پادشاه ملكه و يك نوري الكساندر بن شش و شصت شش سال و بعد

پرنس اليكساندر ملقب پرنس و كاله شش و چهل و پنج سال و وزير اعظم

لرد سالزبورگ پاي تخت شدند جميعت غلام ابن ملك انگليس

دارلند و اسكانند از فرارسون و ماضيه و شصت هفت كرد

و سبب همدار و فردي و جميعت غلام مالك و ماضيه و انگليس و هندوستان

و غير چهارصد و هفتاد و شش كرد مذهب ولى

پروتستان و مذهب ملك ارلند كاتوليك فرمانفرماي

هندوستان لورد اسپنس

دولت ايتاليا

پادشاه هومبرادو شش و چهل و يك سال و بعد و يك نوري

اما نولي پرنس ناپل شش و هفتاد سال و وزير اعظم ماضيه

مذهب كاتوليك جميعت از فرارسون و ماضيه و پنجاه و

چهار كرد و چهارصد و هشتاد و هفتاد و شش پاي تخت

دولت بلژيك

پادشاه لولپد و شش و پنجاه و يك سال پاي تخت و يك نوري

جميعت پناه كرد و سبب و شش و هفتاد و شش مذهب ولى

دولت پرتغال

پادشاه لوي فيليپ فرد بناندي و شش و چهل و شش سال و بعد

شارل فرد بناندي و شش و چهل و شش سال و وزير اعظم

دولت اسپانيا پاي تخت پرنس جميعت و پنجاه و هشت

نكر كرد و يكصد و هفتاد و هفتاد و شش و پنجاه و هشت

دولت چيچا

كه هلا اندر نامند

پادشاه گليوم سيم الكساندريك فردريك لوي شش و شصت

امپراطور فرانسوا شارل ژرف و شش و هجری منول شده

و بعد و شش و دوازده فرانسوا شارل ژرف پاي تخت و

صل اعظم و بعد و چهار و شصت سال مذهب ولى كاتوليك

و پروتستان هم و جميعت و پنجاه و هفتاد كرد

دولت اسپانيا

پادشاه الفونس سيزدهم شش و شش سال و وزير اعظم ساگا

مذهب ولى كاتوليك جميعت و پنجاه و شش و شش و شش

و سبب و پنجاه و شش پاي تخت هاردي

دولت صربيه المان

جميعت و پنجاه و شش و شش و شش و شش و شش و شش

پروتستان و بعضه كاتوليك هستند

اوكلا بار

فرمانفرما فردريك گليوم لوي شش و شصت سال و بعد

فردريك گليوم لوي پلادگوشت شش و شصت و شش سال پاي

تخت كارلس مذهب پروتستان

باو سیر

سلطنت و كنان پرنس لوي پلادگوست پاي تخت و

مذهب كاتوليك

پرومیس

امپراطور المان و پادشاه پرو فردريك گليوم اول و شش و شش

هجری منول شده و در شش و شش و شش و شش و شش و شش

شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش

شارل و شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش

مذهب ولى پروتستان و بعضه كاتوليك هستند پاي

تخت برلن

دولت ساكس

شاه آلبر فردريك گوستاوان فرد بنان ژرف شارل ماری

بانسپ و سبب و گليوم كراو و شش و شش و شش و شش و شش

پاي تخت و شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش و شش

دولت سولیس

دولت سولیس
دولت سولیس
دولت سولیس

دولت عثمانی

دولت عثمانی
دولت عثمانی
دولت عثمانی

دولت فرانسه

دولت فرانسه
دولت فرانسه
دولت فرانسه

ایالات متحده آمریکا

ایالات متحده آمریکا
ایالات متحده آمریکا
ایالات متحده آمریکا

دولت یونان

دولت یونان
دولت یونان
دولت یونان

دولت ژاپن

دولت ژاپن
دولت ژاپن
دولت ژاپن

دولت چین

دولت چین
دولت چین
دولت چین

دولت چین
دولت چین
دولت چین

دولت ایران

دولت ایران
دولت ایران
دولت ایران

دولت روس

دولت روس
دولت روس
دولت روس

دولت هند

دولت هند
دولت هند
دولت هند

دولت سریه

دولت سریه
دولت سریه
دولت سریه

دولت چین

دولت چین
دولت چین
دولت چین

پادشاه سوم در فرایار آمد ما آگولون کون و زیر اول	مذهب بودا مذهب جمعیت فریبا
نیابو فرایا سور پونگی پای تخت باز گشت	دوازده کرد و سیصد هزار نفر

افریقا

ایالت تونس	جزیره مادر اکاسکار
والی سید علی یک وزیر امور خارجه کابین پای تخت	پادشاه ملکه و ناولر سیم پای تخت نامائات

دولت حبش	جمعیت پنج کرد
دولت حبش	دولت مارق

امپراطور که نویسنده سمشان پای تخت گندار جمعیت	سلطان ملا حسن پای تخت طاغیر جمعیت فریبا
دوازده کرد مذهب دینی کاتولیک مسلمان و غیر هم	دوازده کرد مذهب مسلمان

دولت نیکار	ایالت مصر که جزو سلطنت عثمان است
سلطان سید برکشید پای تخت بندر نیکار	خدیو توفیق پاشا

جمعیت جزیره نیکار یکصد هزار نفر اما تمام جمعیت آن ملک	پای تخت قاهره مذهب اسلام سنه جمعیت تمام مصر
مشخص نیست مذهب مسلمان	تشریف آوری شر کرد

آمریکا

بینک درینای شمالی	جمعیت شر کرد و صد هزار نفر مذهب کاتولیک
جمهور آنا تون	جمهور نیکار اکوا

رئیس جمهور کولاند پای تخت واشینگتن مذهب پروتستان	رئیس جمهور آدان کازناس پای تخت نیکار اکوا
و غیره جمعیت هفتاد و هفت کرد و سیصد هزار نفر	جمهور آوندورا

جمهور مکسیک	رئیس جمهور سوئو پای تخت کوما یایکا
رئیس جمهور آسمشور پو پو پاس پای تخت مکزیک مذهب کاتولیک	بینک درینای جنوبی

جمعیت هجده کرد و دویست هفتاد و شش هزار نفر	جمهور آراژانتین
بینک درینای مرکزی	رئیس جمهور بنکلا اولاندا پای تخت پینوزر جمعیت

جمعیت نهمین هزار نفر	دو کرد و سیصد هزار نفر
جمهور سان سالوادور	جمهور اکواتر

رئیس جمهور زالدیوارا بلازو پای تخت سان سالوادور	رئیس جمهور این سوئینلا پای تخت کنو جمعیت
جمعیت چهل هزار نفر	کرد و سیصد هزار نفر و سیصد و هفتاد و یک نفر

جمهور کاستاریکا	جمهور آوروکی
رئیس جمهور گواردا پای تخت سان ژوزه جمعیت	رئیس جمهور این لوتزولا پای تخت سنیدیداو

و پنجاه هزار نفر	جمعیت چهار صد هزار نفر
جمهور کوانمالا	برزیل

رئیس جمهور ژوزه رو فینو باربیس پای تخت کوانمالا	امپراطور پیدرودو پیم پای تخت پرتغال جمعیت
---	---

کرد و صد هشتاد نفر

جمهور بولشوی

رئیس جمهور دینو مافریاس پای تخت چوک ساکا
جمعیت چهار کرد

جمهور باراکلی

رئیس جمهور اورتو اوربارت پای تخت اسمتپون
جمعیت از فرار سنواث ماضیه و کرد و زفر

جمهور بیری

رئیس جمهور مسبور ساکالرن پای تخت با جمعیت

کرد مذهب کاتولیک

جمهور شیل از فرار سنو ماضیه

رئیس جمهور آتبالینو پای تخت سان باکو جمعیت

چهار کرد و زفر
جمهور دلا مخته کولبی

رئیس جمهور اوانلورا پای تخت بگنا جمعیت دلا مخته
کولبی و ازده کرد

جمهور ویزولا

رئیس جمهور گوسمان بلانک پای تخت کاراکاس

جمهور زاپس

جزیره سان دیس

پادشاه کالاکوا اول پای تخت تولو

جزیره سن درو منک

رئیس جمهور کونزالیس پای تخت سن درو منک جمعیت

چهارده هزار نفر

جزیره هاینت

رئیس جمهور سالون پای تخت

پرنایرس جمعیت هشتصد

هزار نفر

